M. E. Barry.

H. GROTII

DE

IMPERIO SVMMARVM POTESTATVM CIRCA SACRA

Commentarius poſtumus.

EDITIO SECVNDA,

IN QVA SVBLATIS PLVRIMIS prioris mendis, Capita in Paragraphos ad mentem Autoris diſtincta ſunt: Prætereaque Scolia acceſſerunt Cl. DAVIDIS BLONDELLI;

PARISIIS.

M. DC. XLVIII.

INDEX CAPITUM.

DE

Grotius.

DE IMPERIO SVMMARVM POTESTATVM CIRCA SACRA.

CAPVT I.

Summis Poteſtatibus Imperium circa ſacra competere.

SVMMARIVM.

1. *Explicatur ſtatus Controverſiæ.* 2. *Imperium ſummis Poteſtatibus vindicatur ex univerſitate materiæ, quæ probatur auctoritate Sacrarum Literarum.* 3. *E ratione naturali.* 4. *Item ex univerſitate finis, qui probatur è S. Literis.* 5. *Et confeſſione Philoſophorum.* 6. *Vindica-*

tur idem ius directa auctoritate divinarum Scripturarum. 7. Consensu Christianorum veterum. 8. Et Reformatorum. 9. Et Gentium. 10. Cum respectu ad beatitudinem æternam. 11. Et ad felicitatem temporalem. 12. Quæ veram Religionem sequiteur vi providentiæ divinæ. 13. Et ex suapte natura. 14. Pontificiorum confessio.

1. VMMAM potestatem intelligo personam aut cætum cui imperium sit in populo Solius DEI imperio subditum. Vocem ergo *Summæ Potestatis* non pro iure sumimus, ut sumi interdum solet, sed pro ius habente, quomodo & Latinis mos est loqui & Græcis. Neque alio sensu Apostolus Paulus dicit ὑπερεχούσας ἐξουσίας quos ἄρχοντας infra vocat & *Dei Ministros*, ut manifestissimum sit personas, non officium designari. Illud ipsum ὑπερέχειν Regi Petrus attribuit, ad notandum discrimen ab inferioribus potestatibus. Vulgus *Summum Magistratum* vocat hunc de quo agimus contra Latinæ vocis usum. Nam Romanis *Magistratus* minorum potestatum nomen est. *Personam* dixi aut *cætum*, ut ostenderem non Reges tantum pro-

priè dictos, quos *abſolutos* plerique appellant, hoc nomine venire, ſed & in Ariſtocratica Republica Optimates, ſive ille Senatus, ſive Ordines, ſeu quocunque alio vocabulo nominentur. Debet quidem id quod Summo Imperio imperet, eſſe vnum, ſed non neceſſariò vnum naturâ: ſufficit enim ſi ſit vnum inſtituto. *Imperium* latiori ſignificatu ſumimus, non quà iuriſdictioni opponitur, ſed quà eam includit, quo ambitu comprehenditur iubendi, permittẽdi, prohibendique ius. Solius Dei imperio ſubdi hoc imperium dicimus: ideo enim *Summa Poteſtas* dicitur, quia ſuperiorem inter homines non habet. Sic Optatus Milevitanus adverſus Parmon. lib. 3. *Super Imperatorem non eſt niſi ſolus DEVS, qui fecit Imperatorem.* & Tertullianus ad Scapulam. *Colimus Imperatorem ſic, quomodo & nobis licet & ipſi expedit, ut hominem à DEO ſecundum, & quicquid eſt à DEO conſecutum, ſolo DEO minorem. Hoc & ipſe volet: ſic enim omnibus maior eſt, dum ſolo vero Deo minor eſt.* Hoc imperium ſub uno Deo Græci τὸ κῦρος vocant, τὴν κυρίαν ἀρχὴν Ariſtoteles; ἀρχὴν μεγίστην Philo, τὸ κράτος alij. Latinè quidam *Maieſtatem* dixere. Sed ea vox magis dignitatem ab Imperio Summo emanentem, quã ipſum

2. imperiũ significat. Huius ergo *Summæ* Potestatis ita definitæ *Imperium* dicimus, non ad profana tantum sed ad sacra quoque extendi. Quod paucis probabimus: Primum argumentum sit ab vnitate materiæ circa quam versatur Potestas Summa, dicitur à Paulo Apostolo *DEI esse*
Rom. 13. *Ministra, vindex ad iram ei qui malum fecerit. Mali* autem nomine comprehenditur etiam omne quod circa sacra committitur. Indefinita enim locutio omnino hic tantúmdem valet atque universalis, quam expressit Salomon, *Rex solio iustitiæ*
Prov. 20. *insidens oculis suis ventilat omne malum.*
Iosu. 1. 17. Et populus Iosuæ obedientiam in omnibus pollicetur, quemadmodum & Mosi paruerat. Quod & Aristoteles vidit cum
Eth. 5. 13. inquit οἱ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάντων. Firmatur hoc ipsum à simili, vno à minori. Nam Patris Imperium minus est quam Summæ Potestatis: De Paterno autem Imperio di-
Col. 3. 20. citur, *Filij obedite parentibus in omnibus. In omnibus* autem sunt etiam sacra. Planè similis est huic nostræ illa Patrum ratioci-
Rom. 13. natio, cum ex eo quod Paulus dixit, *Omnem animam* summis potestatibus subjici debere, inferunt ijsdem subjici sacrorum quoque administros, *Etiamsi Apostolus*
In epist. ad *sit, etiamsi Evangelista, etiamsi Propheta,*
Rom. hom. inquit Chrysostomus; cuius vestigia se-

quens Bernardus in epistola ad Archie-
piscopũ, *si omnis, & vestra, quis vos exci-
pit ab vniversitate.* Et sane eximi quic- 3.
quam ab Imperio summæ potestatis ratio
nulla patitur. Nam id ipsum quod quis
eximi volet, aut nulli imperio humano
subjectum faciet, aut alterius quam sum-
mæ potestatis; Qui nulli imperio subje-
ctum volet, præterquam quod exemptio-
nis probandæ onere adstringetur, quam
probare numquam poterit, manifestam
etiam in rebus exemptis statuet ἀκαταστα-
σίαν, cuius auctor Deus non est, qui omnia
tam naturalia quam moralia certo quo-
dam ordine disposuit. Si ea quæ Summæ
Potestati subducit, alterius imperio sub-
jicit, iam in uno populo duas efficit Sum-
mas Potestates, quod ipsius summitatis
naturæ minimè est consentaneum, imo
ei repugnat quoties vox illa non negativo
tantũ sed & affirmativo significatu sumi-
tur. Quo illud spectat Tertulliani, *Ea est
summi conditio, ut nihil aliud adæquet, ne-
dum superet.* Atque hoc potissimum argu-
mento Deorũ multitudinem sancti Patres
oppugnant, quia quod *Summum* est, idem
nisi *Vnum* esse non possit. Præcipuè vero
Imperij vis istam summorum multiplica-
tionem repudiat: nam sicut in homine
una est voluntas quæ cunctis membris

membrorumque actionibus imperat, ita in civili isto corpore quod imperat, vnum est. Ars enim imitatur naturam. Et Respublica ipsa vna dicitur præcipuè respectu vnius summè imperantis. Hoc verum esse effectibus demonstratur, ex quibus de potestatibus & facultatibus iudicium fieri solet. Effectus enim Imperij sunt *obligatio* & *coactio*. Si autem plures, essent summi imperantes, ut plures, possent esse imperata contraria, aut contrarietatem implicantia. At contraria aut *obligatio* aut *coactio* circa idem naturæ rerũ repugnat. Atque ideo quoties inter duas leges oritur ea quàm Rhetores vocant ἐκ περιστάσεως μάχη, altera semper earum obligare desinit. Hæc est ratio cur paternum imperium, quod est naturale & antiquissimum, Deus cedere voluerit civili imperio, eique subjici, quia scilicet quod *summum* erat futurum, id plus quam vnum esse non poterat. Si quis ergo dixerit actiones esse diversas, alias puta iudiciales, alias militares, alias Ecclesiasticas, ac proinde huius diversitatis respectu posse ipsum Summum Imperium in plures dividi, sequitur ex eius sententia ut eodem tempore idem homo ab hoc ire iussus ad forum, ab illo ad castra, ab illo rursus in templum, his omnibus parere teneatur, quod est ἀδύ-

νατον; unde à Tacito rectè dictum; *Omnes præcipiunt, nemo exequitur*: aut ſi non omnibus, ergo ordo quidam erit inter imperantes, & cedet inferior ſuperiori, ac proinde verum non erit *Summum Imperiũ* penes omnes diviſim fuiſſe. Huc illę ſpectant Divinæ ſapientiæ voces, *Nemo poteſt duobus Dominis ſervire*; & *Regnum in ſe diviſum diſsipabitur*. Huc illa trita οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη; & *omnis poteſtas conſortis impatiens*. Aliter ſe res habet in imperiis quæ Summo ſubſunt: hæc enim penes plures ut plures eſſe poſſunt: quia verſantur circa perſonas diverſas, aut ſi circa eaſdem, quod fieri poteſt, tum ſummus imperans ita illa ordinat ut inter ſe non collidantur. Hæc autem ordinatio in ſummis imperiis haberi non poteſt. Eſt enim ordinans ordinato ſuperius; Præterea ſic daretur progreſſus in infinitum. Nec patebit effugium, ſi quis DEVM ſtatuit communem ordinatorem: ordinatio enim hic neceſſaria eſt καθ᾽ ἕκαστα, hoc eſt ſpecialis requiritur declaratio voluntatis ſecundum ſingulas circumſtantias: alioqui evitari ἀκαταστασία non poteſt, ut ex ante dictis apparet. Hanc autem declarationem καθ᾽ ἕκαστα Deus non facit. Sunt qui objiciant, *Reges quædam imperare non poſſe, niſi conſenſus Ordinum acceſſerit.*

Sed hi non vident quibus in locis id iuris eſt, ibi ſummum imperium non eſſe *penes Reges*, ſed aut *penes Ordines*, aut certè *penes id corpus, quod Rex & iuncti conſtituunt*; ut Bodinus, Suarezius, Victoria, alijque abundè demonſtrarunt. Certè ſummum imperium totum habere, & aliquid imperare non poſſe, ideo tantũ quod alter vetet aut intercedat, plane ſunt ἀσύςατα. Ob hanc materię, circa quam occupatur ſumma poteſtas, univerſitatem ars ipſa regnandi, quã Plato modo βασιλικὴν, modo πολιτικὴν, interdum αὐτεπιτακτικὴν vocat, eidem Platoni dicitur ἐπιςατικὴ, hoc eſt *conſtitutrix* eſſe artium omnium: Ariſtoteles eandem vocat ἀρχιτεκτονικὴν, & Philo in vita Ioſephi τέχνην τεχνῶν καὶ ἐπιςήμην ἐπιςημῶν, quia nulla eſt ars, nulla ſcientia, cui non illa imperare, quaque non uti doceat.
4. Vniverſitati materiæ reſpondet finis quoque univerſitas. Paulus Apoſtolus *DEI Miniſtram* eſſe dicit ſummam poteſtatem εἰς τὸ ἀγαθὸν *ad bonum*, qualecunque ſcilicet; quod alibi diſtinctius explicans oſtendit in id inſtitutos Reges, *ut vitam quietam & tranquillam degamus*, non tantum *in omni honeſtate*, verum etiam *in omni pietate*. Hæc enim vera eſt civitatis felicitas, *ut Dei ſit amans & amata Deo, illum ſibi Regem, ſe illius populũ agnoſcat*,

quemadmodum præclarè loquitur Augu- *De Ciuit. Dei*
ſtinus, qui & *felices* dicit *Reges, ſi ſuam* *5.c.14.*
poteſtatem ad Dei cultum maximè dilatandum majeſtati eius famulam faciant. Ipſi Imperatores Theodoſius & Honorius in Epiſtola ad Marcellinum, *Neque enim aliud aut belli laboribus agimus, aut pacis conſiliis ordinamus, niſi ut verũ Dei cultum orbis noſtri plebs devota cuſtodiat.* Theodoſius in Epiſt: ad Cyrillum, *Cæſarei eſt muneris, ut non ſolum pacificè, ſed piè etiam ſubditi vivant.* Ideóque Iſidorus Peluſiota Sacerdotio & Regno finem eundem dicit eſſe propoſitum τὴν τῶν ὑπηκόων σωτηρίαν·
cui illud Ammiani congruit, *Nihil aliud* *Lib. 39.*
eſt imperium, ut ſapientes definiunt, niſi cura ſalutis alienæ. Et Auctor libri de Regimine Principum qui Thomæ adſcribitur, *Finis ad quem Rex principaliter intendere debet in ſeipſo & in ſubditis, eſt æterna beatitudo, quæ in viſione DEI conſiſtit. Et quia iſta viſio eſt perfectiſſimum bonum, maximè movere debet Regem & quemcunque Dominum, ut hunc finẽ ſubditi conſequãtur.* Quod ipſum quamquam nobis divina oracula clarius demonſtrant, non tamen naturali lumine utentibus omnino obſcurum eſt: Nam & Ariſtoteli ea eſt optima Reſpublica, ex cuius inſtituto quiſque agat optimè, & beatiſſimè vivat. Non ergo Sola

pax societatis externæ proposita est summis potestatibus, sed & singulorum virtus, quam ideo Aristoteles duplicem facit, activam & contemplativam. Imprimis autem insignis est eiusdem Philosophi locus in fine Eudemiorum, vbi illam vivendi rationem ait *optimam, quæ ad DEVM considerandum maximè facit*, eam vero *pessimam, quæ à considerando colendóque DEO avocet.* Quod si verum est hunc finem summis potestatibus propositum esse debere, *ut cives faciant quam religiosissimos*, eò autem quæ tendunt omnia sacrorum nomine appellantur, sequitur vim *Summæ Potestatis* qua talis est, hoc est imperium ambitu suo sacra quoque includere. Posito enim fine, simul ponitur ius ad ea sine quibus finis obtineri non

Polit. 7. c. 1. 2.

6. potest. His argumentis ab ipsa rei natura deductis accedat sacratissima & certissima divinæ legis auctoritas. Iubentur enim Reges, *observare totam legem divinam, servire Domino, Christum osculari:* quod cum illis non dicatur ut *hominibus* (ita enim præceptum ad Reges nihilo magis quam ad privatos pertineret) sed ut *Regibus*, sequitur ab iis actum illum exigi, qui propriè Regis est, usum scilicet imperij circa ea in quibus Religio consistit. Malo hoc explicare Augustini quam meis

Deut. 17. 19.
Ios. 1. 8.
Psal. 2. 12.

verbis, *In hoc Reges, sicut eis divinitus præcipitur, DEO serviunt in quantum Reges sunt, si in suo regno bona iubeant, mala prohibeant non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam quæ pertinent ad divinam religionem.* Et alibi; *Quomodo ergo Reges Domino serviunt in timore, nisi ea, quæ contra iussa Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo atque plectendo? Aliter enim servit qua homo est, aliter qua etiam Rex est. Qua homo est, servit vivendo fideliter, qua vero etiam Rex est servit, leges iusta præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore sanciendo. Sicut servivit Ezechias, lucos & templa idolorum & illa quæ contra præcepta DEI fuerant constructa, destruendo. Sicut servivit Iosias talia & ipse faciendo. Sicut servivit Rex Ninivitarum universam civitatem ad placandum Dominum compellendo. Sicut servivit Darius idolum frangendum in potestatem Danieli dando, & inimicos eius leonibus ingerendo. Sicut servivit Nabuchodonosor, de quo iam diximus, omnes in regno suo positos à blasphemando Deo lege terribili prohibendo. In hoc ergo serviunt Domino Reges, in quantum sunt Reges, cum ea faciunt ad serviendum illi quæ non possunt facere nisi Reges.* Et hæc est Regia illa Ecclesię *nutricatio*, quam per

Cont. Cresc con. lib. 3. cap. 51.

Epist. ad Bonifac.

Esa. 49. 23. 60. 13. 16. prophetam DEVS Ecclesiæ promittit. Accedit illud ab Augustino optimè ob- Epist. 50. servatum, quod itidem verbis ipsius exprimam; *Omnes Reges qui populo DEI non* Epist. ad Bonifac. *prohibuerunt nec everterunt quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur: qui prohibuerunt & everterunt super aliorum merita, laudantur.* Quod Isidorus Hispalensis Sent. 3. c. 51. ita exprimit; *Cognoscant Principes sæculi DEO debere se rationem reddere propter Ecclesiam quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam sive augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, sive solvatur, ille ab eis rationem exigit qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.* Nec malè Leo Episcopus ad Cognominē Augustū, Epist. 75. *Debes incunctanter advertere regiam potestatē tibi non solū ad mundi regimē, sed maximè ad Ecclesiæ præsidiū esse collatam.*

7. DEI legem suo ordine subsequitur mos Ecclesiæ & facta Imperatorum, de quorum pietate minimè dubitatur. Hos omnes Imperij partes circa Sacra exercuisse mox in pertractandis partibus singulis apertius fiet. Lib. 5. pref. Summatim omnia Socrates Historicus comprehendit, cum dixit, *Ex quo Imperatores facti sunt Christiani, res Ecclesiæ ab ipsis dependisse.* Neque Lib. 3. aliò spectat illud Optati Milevitani, *Non enim Respublica est in Ecclesia, sed Ecclesia*

in Republica, id eſt in Romano Imperio. Conſtantinus in antiqua inſcriptione *Religionis & fidei auctor* dicitùr. Baſilius Imperator Eccleſiam *Navem* vocans *Vniverſalem, eius ſibi gubernacula ait à Deo concredita.* Circumfertur & nomine Eleutherij Romani Epiſcopi vetus epiſtolium, quo Regem Britannum *Vicarium Dei* vocat in regno ſuo, agens de negotio religionis. Concilium Moguntiacenſe I. Carolum Magnum vocat *veræ religionis rectorem.*

Neque aliter ſentire Eccleſias noſtro ac 8.
parentem ævo ad exemplum vetus repurgatas teſtantur ipſarum confeſſiones. Ita enim Belgica: *Magiſtratuum eſt non modo de Civili Politiâ eſſe ſollicitos, verum etiam dare operam ut ſacrum miniſterium conſervetur, Chriſtique regnum propagetur, denique horum eſt efficere ut ſacrum Evangelij verbum undique prædicetur, ut ſinguli purè Deum colere & venerari ex præſcripto verbi ipſius liberè poſſint.* Ita Helvetica poſterior. *Teneat ipſe Magiſtratus in manibus Verbum Dei & ne huic contrarium doceatur, procuret. Bonis item legibus ad verbum Dei compoſitis moderetur populum ſibi à Deo creditum.* Ita Baſileenſis: *Quilibet Chriſtianus Magiſtratus omnes vires eo dirigit ut apud fidei ſuæ commiſſos nomen Dei ſanctificetur, regnum ipſius propagetur, ipſiuſ-*

voluntati cum seria extirpatione scelerum vivatur: Hoc officium gentili magistratui iniunctum fuit, quanto magis Christiano magistratui commendatum esse debet, ut vero Dei Vicario. Ecclesia Anglicana etiam excommunicãdos illos censuit, qui affirmarent Regem Angliæ non eandem habere in causis Ecclesiasticis auctoritatem quâ usi sunt Pij Hebræorum Reges. Brentius anno 1555. Prolegomenis in Apologiam Ducis Wirtembergensis fusè hoc ius officiúmq; Principum prosequitur. Nec aliud agit Hamelmannus perutili libello quem anno 1561. in lucem edidit. Quæ à Musculo, Bucero, Ivello, Wittakero, Reinoldo; quæ deinde à Serenissimo Britanniarum Rege, Episcopo Eliensi, Burhillo, Tokero, Casaubono, Paræo quoque in hanc sententiam scripta sunt, hîc omnia transcribere res esset tædij plenissima. Cum Theologis consentiunt hi qui Politica tractarunt, quos inter meritò suo palmam obtinens Melchior Goldastus ius imperij in sacra pluribus & quidem magnis voluminibus asseruit. Omnes denique qui de Republica aliquid lectu dignum scripsere, hoc ius in sacra non partem tantum summi imperij, sed etiam potissimam atque præcipuam vocant. Ne-
9. que tantum Christiani veteres ac Refor-

mati, ſed & gentes aliæ hoc ipſum tanto conſenſu tradidere, ut apertiſſimum ſit rectæ rationis, quæ communis eſt humano generi, hoc eſſe pronunciatum, aut antè religionis depravationem ab antiquiſſimis parentibus tradi liberis cæptum longà ſucceſſione ad poſteros manaſſe. Ariſtoteli in Repub. primum eſt ἡ περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλεια. Plutarcho idem primum in Legum conſtitutione: *oportet*, inquit ex Pytagorica diſciplina philoſophus, *coli optimum ab optimo, imperans ab imperante.* Antiquiſſimi Legum latores Charondas & Zaleucus idem exemplo ſuo probavere. Duodecim Tabulæ qui fons eſt iuris Romani, ac Græcarum legum imitationem conformatæ de ſacris plurima præcepere, ut rectè Auſonius dixerit, *Polit. 7. 8.*

Ius triplex tabulæ quod ter ſanxere quaternæ
Sacrum privatum, & populi commune quod uſquam eſt.

Ex quo obiter obſervandum eſt Iuſtinianum Imp. quum iuris poſitiones duas fecit, *publicum & priuatum*, ſub nomine *publici* ſacrum comprehenſum voluiſſe, quæ alibi diſſecuit nominans *divinum publicúmque* ius & privata commoda: ſicut & primam Codicis ſui partem ex ſacris publicíſque compoſuit, cum in Theodo- *§. Vt inter divin. Cod. de ſacroſ. Eccleſ.*

siano sacra titulorum agmen clauderent. Huc & illud pertinet quod Vlpianus Iurisprudentiam, non illam forensem quæ est inter artes ancillantes, sed νομοθετικὴν quæ forensi Iurisprudentiæ aliisque artibus imperat, definit *divinarum atque humanarum rerum notitiam*; Chrysippum credo secutus qui legem dixerat *Reginam divinarum humanarúmque rerum*: cum quo consentit illud Iustiniani, *Nihil tam studiosum in omnibus rebus invenitur quam legum auctoritas, quæ & divinas & humanas res bene disponit & omnem iniquitatem expellit.* Operæ pretium est addere Suarezij confessionem. Verba eius sic habent: *Semper autem servatum videtur ab hominibus, ut licet particularis magistratus Civiles & Sacerdotales diversis hominibus tribuerentur, quia varietas actionum istam distinctionem postulabat, nihilominus suprema potestas utriusque ordinis, præsertim quoad leges ferendas, in uno Principe collocaretur. Et ita Regibus & Imperatoribus semper tributa fuit hæc potestas in Romana urbe & imperio, ut ex historiis constat. Idémque de aliis communicantibus verisimile est.* Deinde ex Thoma Aquinate probat semper humanam Rempublicā utentem sola potestate naturali habuisse curam divini cultus & rerum omnium ad Religionem

§. Instit. D. de Instit. & Iuris.

Lib. 11. quæ. 29. art. 3.

Religionem pertinentium: additque ex Cajetano hoc non ſolum habuiſſe locum in his gentibus quæ falſos Deos colebant, ſed etiam in colentibus verum DEVM ſolo lumine naturali.

Vt autem rectè, inquit idem Suarezius, *generalis conſuetudo declarat inſtitutum naturæ; videntur quidem Thomas & Cajetanus exiſtimaſſe omnem in gentibus illis Legiſlatorum curam de Religione nihil aliud ſpectaſſe quam pacem publicam: ſed hoc ita præciſe ſumptum non modo probatu difficile, ſed vix etiam credibile eſt. Apertiſſime enim probant patres Chriſtiani Græcis quoque perſuaſum fuiſſe antiquitus, poſt mortem præmia pœnaſque hominibus divino iudicio reſervari.* In quam rem ita clarum eſt Diphili Comici teſtimonium, ut nihil ne à nobis quidem dici poſſit expreſſius. Ægyptiis, Indis, Germanis, Gallis, Thracibus, Italis veteribus, idem creditum ſummæ fidei auctores prodiderunt. Hunc igitur finem ex illis legum auctoribus nemini fuiſſe propoſitum, quæ ratio nos coget credere? præſertim cum dicat Auguſtinus, *plurimos extra Abrahæ familiam, licet ſacra Scriptura de Iob & paucis aliis mentionem fecerit, in Chriſtum tum futurum credidiſſe & ſperaſſe, non ambigendum.* 10.

11. Iuxta hunc vero finem primum atque præcipuum iusta sanè causa cur Summæ potestates imperio suo sacra curare debeant, hæc quoque est, quod Religio ad externam quoque fœlicitatem atque concordiam facit plurimum, idque duplici ratione, quarum prior à divina providentia ducitur.

12. *Habet* enim pietas promissa non tantum
1. *Tim*.4. *futuræ sed & præsentis vitæ*; iuxta il-
Matt.6.33. lud, *Quærite primùm regnum cælorum & cætera adjicientur vobis*. Et in veteri Hebræorum lege nominatim piis *Fœlix regni status, agrorum domorúmque fœcunditas, de hostibus triumphi*, aliáque prospera ostentantur; impiis contra diræ canuntur gravissimæ. Neque hoc planè gentes latuit, ne tum quidem postquam ab uno veroque DEO ad plures iam falsósque defecerant. Hinc illud Homeri,

Ὡςε τευ Η βασιλῆος ἀμύμονος, ὅςε θεουδὴς,
Ἀνδράσιν ἐν πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισιν ἀνάσσων
Εὐδικίας ἀνέχῃσι, φέρῃσι δὲ γαῖα μέλαινα
Πυροὺς καὶ κριθὰς βρίθῃσι δὲ δένδρεα καρπῷ,
Τίκτει δ' ἔμπεδα μῆλα θάλασσα δὲ παρέχει
ἰχθῦς
Ἐξ εὐηγεσίης. ἀρετῶσι δὲ λαοὶ ὑπ' αὐτοῦ.

Et illud Liuij, *Omnia prospera eveniunt colentibus Deos, adversa spernentibus.*

Horatij, *Dis te minorem quod geris, Imperas.* Item, *Di multa neglecti dederunt Heſperiæ mala luctuoſæ.* Valerius Max. *Non mirum igitur ſi pro eo imperio augendo cuſtodiendoque pertinax indulgentia Deorum ſemper excubuit, quod tam ſcrupuloſâ curâ parvula quoque momenta Religionis examinare videretur.* Nam Scriptores Chriſtianos in hoc citare quid opus eſt, cum exſtent Conſtantini, Theodoſiorum, Iuſtiniani plurima in eum ſenſum? Vnum Leonis ad Martianum ſufficiat; *Magnam materiam gratulationis accepi quia ſtudioſiſſimos vos Eccleſiaſticæ pacis agnovi, cui deſiderio divina æquitate confertur, ut quem ſtatum cupitis eſſe Religionis, eundem habeatis & regni.* Apud Platonem in eundem ſenſum paſſim multa occurrunt. *Epiſt.* 42.

Altera ratio eſt ex natura ac vi propriâ Religionis, quæ eiuſmodi eſt ut homines placidos, obſequioſos, amantes patriæ, iuris & æqui retinentes efficiat. Ita autem animatis ciuibus non poteſt non fœlix eſſe Reſpublica. Hinc Platoni *Religio propugnaculum poteſtatis, legum & honeſtæ diſciplinæ vinculum*; Ciceroni *humanæ ſocietatis fundamentum*; Hinc Plutarchus religionem vocat συνεκτικὸν ἁπάσης κοινωνίας καὶ νομοθεσίας ἔρεισμα, atque *facilius urbem* 13.

ſine ſolo, quam rempublicam ſine opinione de Diis aut conſtitui poſſe, aut conſtitutam ſervari. Neque malè apud Xenophontem Cyrus, quò DEI metuentiores eſſent familiares, ſui eo minus eventurum putabat, ut aut inter ſe aut in ipſum nefarium quippiam molirentur. Sicut Ariſtoteles viciſſim notat, à ſubditis pluris fieri Regem, nullaſque ab eo iniurias metui, quem Numinis reverentem eſſe populus credat. Quanquam vero falſa quoque Religio aliquid confert ad pacem externam, unde ſuperſtitioni paſſim magnam tribui videmus efficaciam ad regendam multitudinem, tamen quo varior eſt quæque Religio, eo hoc ipſum plenius pręſtat. Optimè Philo, φίλτρον ἀνυσιμώτατον καὶ δεσμὸς ἄλυτος εὐνοίας ἐρωτικῆς ἡ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ τιμή. De Christiana religione multi id ipſum Patres & operoſiſſimè omnium Lactantius docet, quippe quæ ab adverſariis quoque ſuis hoc teſtimoniũ habeat, quod *homines Sacramento obſtringat ne furta, ne latrocinia committant, ne fidem fallant, ne depoſitum appellati abnegent*, ut Plinius ait; quod *nihil doceat niſi iuſtum & lene*; ut Ammianus Marcellinus; quod ſit δόξα πάσης ἁμαρτάδος ἀναιρετική, ut Zoſimus. Neque vero Religio cẽſenda eſt ad Rempublicam facere, dumtaxat ea parte qua

De Monarch.

morum regulam præſcribit, miniſque & pollicitationibus ſancit: nam & dogmata & ritus haud parũ ad ipſos mores publicamq; fœlicitatem momenti habent. Subtilis forte ſibi viſus eſt Xenophon, laudante Galeno, quum negavit ad mores quicquam pertinere DEVM incorporeum an corporeum credamus. At aliter nos ipſa veritas docet, ubi ex eo quod *DEVS eſt ſpiritus*, deducit eum *ſpiritu colendũ*. *Optimus* enim *animus* (Seneca quoque fatente) *pulcherrimus DEI cultus eſt*. Sic ex eo quod *DEVS ubique præſens eſt, nihil turpe eſſe committendum* etiam Philoſophi docent: ex eo quod DEVS futurorum omnium eſt præſcius, oſtendunt nihil bonis poſſe accidere quod non ſit ipſis ſalutare. Tiberium Suetonius *religionum negligentiorem* fuiſſe ait, quippe *perſuaſionis plenum cuncta fato agi*. Neque fruſtra dixit Plato à Chriſtianis quoque Patribus in hac parte laudatus, in Republica, quam rectè ſe habere cupias, non eſſe ferendum ut quiſquam doceat DEVM malarum actionum cauſam eſſe, quum hoc ipſum non poſſit niſi impiè dici, ac proinde Reipublicæ ſit damnoſiſſimũ. Silius Italicus cum ſcripſit,

Ioan. 4.

Heu prima ſcelerũ cauſa mortalibus ægris
Naturam neſcire DEVM.

Si DEI ſcripſiſſet, nihil potuit verius.

Neque nihil referre, qui ritus quoque animo uſurpentur, latè proſequitur Plato de Republica ſecundo, ubi illa piacula quibus citra vitæ emendationem homines ſcelerum veniam ſperabant, oſtendit peſtem eſſe Reipublicæ. Idem de Eleuſinis & bacchanalibus apud alios invenias. Prȩter has quas diximus aliæ inſuper ſunt cauſæ, etſi minus principales, propter quas imperium in ſacra Summa Poteſtas deſerere ſine ſummo Reipublicæ periculo non poteſt. Nam ſacerdotum quidam eo ſunt ingenio, ut *nî pareant, territent*. Et *multitudo*, ut olim Curtius dixit, *vanâ religione capta melius vatibus quam ducibus paret*. Didicerunt hoc malo ſuo Reges & Imperatores per Aſiam, Africam, Europam, ut exempla afferre id penè eſſet omnium gentium Annales tranſcribere. Accedit & alterum quod mutatio in Religione imo etiam in ritibus, ſi non conſenſu fiat, aut manifeſtã contineat emendationem, per ſe Rempublicam concutit & in ſummum ſæpè diſcrimen addudit; οἱ γὰρ περὶ τὰ θεῖα ζενίζοντες, inquit ille, πολλοὺς ἀναπείθουσιν ἀλλοτριονομεῖν. Hoc quoque verum eſſe docet omnium temporum experientia. Quare nî edictis coërceatur iſta curioſitas, nutabit ſemper Reipublicæ ſtatus.

Ob has duas poſtremas rationes ſubdi 14.
actiones ſacerdotales imperio Summarum Poteſtatum, etiam illi fatentur qui eaſdem directè, hoc eſt quà ſalutem animarum poſſunt impedire, eidam Imperio ſubtrahunt, quales ſunt in Romana Eccleſia Ioannes Pariſienſis, Franciſcus Victoria, & nuper Rogerus Widdringtonus. Pariſienſis hæc ſunt verba, *Licitū eſt principi abuſum gladij ſpiritualis repellere eo modo quo poteſt, etiam per gladium materialem, præcipuè ubi uſus gladij ſpiritualis vergit in malum Reipublicæ, cuius cura Regi incumbit, aliter enim gladium ſine cauſa portat.* Victoriæ iſta: *Reſpublica civilis eſt perfecta ſibi ſufficiens: ergo poteſt ſe defendere ab iniuria cuiuſcunque propria auctoritate.* Mox, *Poſſunt Principes ſervare proprias Reſpublicas non ſolum per modum defenſionis, ſed etiam AVCTORITATIVE.* Widdringtonus autem in Apologia ita ſententiam explicat; *Si eveniat poteſtatem ſpiritualem male uti ſpiritualibus in perniciem Reipublicæ temporalis, per accidens ſubditur poteſtati politicæ, cui cura temporalium incumbit, & conſequenter poteſtatem habet ſuper omnes actiones externas quæ pacem temporalem iniurioſe perturbant.* Item, *Injuſta ſpiritualium adminiſtratio, velut*

Tract. de Poteſt. Reg. & Pap. cap. 21. ad 37.

Relect. de Poteſt. Eccl. ſect. 7. §. act. Propoſ.

excommunicatio Principis notoriè iniusta, aut interdictum Regni manifestè iniquum, ab Episcopo qui tali Principi civiliter subjicitur, quatenus pacem publicam perturbat & seditiones ac tumultus in Republicâ excitat, qua ratione naturam criminis politici sortitur, ad tribunal Principis politici pertinere videtur. Et in disputatione posterius edita, *Respublica temporalis est perfecta & sibi sufficiens, ergo propria auctoritate ab iniuria cuiuscumque se defendere & abusum gladij spiritualis, præcipuè ubi vergit in malum Reip. cuius cura Regi incumbit, per gladium materialem repellere potest.* In Responsione vero ad argumenta Suarezij sic ait, *Penes Reges temporales est potestas prohibendi atque puniendi crimina spiritualia, ut iniuria temporales sunt, & civilis Reipulicæ tranquillitatem iniuriosè perturbant.* Propius ad verum videtur accedere idem Auctor, cum ait in eodem libello. *Mitto iam examinare, utrum ad civilem Regum Christianorum potestatum spectet crimina spiritualia, non tantum ut iniuriæ temporales sunt & Civili tranquillitati obsunt, sed ut crimina etiam sunt spiritualia & spirituali Ecclesiæ Christi, cuius à DEO protectores constituti sunt, bono incommodant, prohibere & pœnis temporalibus castigare.*

Ex Victoria loco citato.

CAPVT II.

Diſtincta eſſe Imperium in Sacra & Sacram Functionem.

SVMMARIVM.

1. Functiones omnes ſubjacere Imperio. 2. Quaſdam quoad emanationem. 3. Iure naturali non modo non prohibente, ſed ſuadente in unam perſonam coaleſcere poſſe Imperium Summum & Sacram Functionem. 4. Factum hoc antiquitus ante Legem Moſaïcam, poſtea quoque extra populum Hebræorum. 5. Lege Moſaïca ſeparata Summum Imperium & Sacram Functionem. 6. Item lege Chriſtiana. 7. Nomina tantum & privilegia Sacerdotalia tributa Summis Poteſtatibus ob communitatem materiæ circa quam verſantur.

QVANQVAM verò nemo mediocriter ſapiens ignorare poteſt quantum diſtent *Imperium & functio cui imperatur*, admonere tamen huius lectorem 1.

cogimur, quia ſunt qui rebus clariſſimis offundunt nebulas. Rectiſſimè nos docet Ariſtoteles, non eſſe Architecti quà Architectus eſt operi manum admovere, quia Architecti eſt ſecundum rectam rationem unicuique quæ facienda ſunt, præſcribere: operarum eſt rectè imperata rectè itidem exequi. Sic imperantis non eſt imperata facere, *ſed imperando facere ut fiant.*

2. Cæterum functiones ſub imperio poſitæ duorum ſunt generum. Aliæ enim ſubjacent & naturâ & ordine ut effecta à cauſis ſuis perpetuò emanantia, aliæ ſolo ordine. Priori modo in naturalibus Soli ſubjacent radij, flumen fonti: poſteriori cœleſtibus terreſtria. Similiter priori modo Architecto ſubjacet munus ἐργοδιωκτῶν: poſteriori munus Fabri lignarij, cœmentarij, ferrarij. Sic & Summæ Poteſtatis imperio priore modo ſubſunt quæ imperium aut propriè dictam iuriſdictionem continent, ut Prætura, Præſidis officium, & reliqua Magiſtratuum munia. Poſteriore vero functio Medica, functio Philoſophica, Agricultura, Mercatura. Vmbram igitur ſuam oppugnant qui magno conatu probant Eccleſiarum Paſtores quà tales ſunt, non eſſe *Summarum Pote-*

ſtatum vicarios : Quis enim tam imperitus eſt, qui id neſciat, cum ne medicos quidem *Summarum Poteſtatum vicarios* quiſquam niſi ineptus dixerit? Cæterum eoſdem paſtores, quatenus præter paſtorale munus aliquid imperij aut iuriſdictionis accipiunt, eius acceſſionis ratione veriſſimé dici *Supremarum Poteſtatum vicarios* aut delegatos, infra apertius fiet. Quare cum vir eruditiſſimus Decanus Lichefeldenſis demonſtret, non ideo eſſe *ſacerdotes ſuperiores Regibus* quod *Reges ab ipſis conſiliũ petere iubentur*, hoc exemplo utitur, quod *uſitatum ſit Regibus à conſiliariis ſuis conſilium petere, qui tamen Regibus ſuperiores non ſunt*; quumque alij comparatione ſimili utuntut, non rectè faciunt qui illorum ſententiam ita explicant, quaſi hæc per omnia congruere debeant, cum ad ſimilitudinem ſatis ſit ſi in eo reſpondeat quò tendit oratio: alioqui ne Evangelicæ quidem parabolæ extra calumniam erunt. Rectè æquantur paſtores pręſidibus ordine nõ emanatione muneris. Præſides & *ſubditi* ſunt & *vicarij*: paſtores qua tales *ſubditi* nõ *vicarij*.

Diſtinctis imperio & functione, alia ſequitur quæſtio, Poſſitne Imperium & Functio ſacra in una perſona conſiſtere? Neque enim ſtatim ſequitur, quæ diverſa 3.

ſunt ea uni atque eidem competere non poſſe : Poteſt enim idem eſſe & cantor & medicus, neque tamen aut canendo medebitur, aut medendo canet. Vt ad hanc quæſtionem ritè reſpondeatur, diſtinguendum omnino eſt inter jus naturale & ius divinum poſitiuum. Iure naturali poteſt idem habere ſummum imperium & ſacerdotium gerere: quia hęc duo ſuapte natura non ita ſunt pugnantia, ut eidē homini convenire nequeant. Quod amplius eſt, ſepoſita lege poſitiva & impedimentis quæ extrinſecus adveniunt, naturale aliquatenus eſt ut idem ſit Rex & Sacerdos: non quidem ex eo genere naturalium quæ ſe aliter habere non poſſunt, ſed ex altero genere quod eorum eſt quæ natura rectæque rationi ſatis congruunt. Quum enim Reges non nimis latè imperantes facilè poſſint regni curæ functionem aliquam peculiarem adjungere, ſicut Reges novimus fuiſſe Medicos, Philoſophos, Aſtrologos, Poëtas, pleroſque autem belli duces; nulla autem ſit functio excellentior & unde ad ciues plus manet utilitatis quam ſacerdotalis, apparet hanc præ cæteris functionem Regi convenire.

4. Idem conſenſus Gentium evincit. Nam primis mundi temporibus, cum homines

adhuc domeſtico magis quam civili imperio regerentur, patreſque familiarum ut regni quandam imaginem geſſiſſe, ita & ſacerdotio functos omnes fatentur. Hoc iure Noë poſt terrarum orbem diluvio liberatum DEO ſacrificat. De Abrahamo ait DEVS *eum monſtraturum liberis ac familia piè vivendi rationem.* *Gen.* 18. 16.
Hinc & Iobi & aliorum Patriarcharum ſacrificia legimus. Deficientibus patribus, ut principatus familiæ ita & ſacerdotium ad primogenitos delatum eſt, manſitque is mos in poſteritate Iacobi (quippe cum nullam adhuc conſtitutam haberent Rempublicam) donec Levitæ (*ſacerdotes* ſcilicet *miniſtri Sacerdotum*) *Num.* 3. 41.
primogenitis ſunt ſurrogati; quod diſertè exprimit lex divina. Interea cum in Cananæa regione Reſpublica quædam exiſteret, idem Melchiſedecus & regnum obit & ſacerdotium. Haud aliter Moſes ad conſecratum uſque Aaronem, unde eum & *Regem* & *Sacerdotem* vocant Sacræ Literæ. Neque alius mos antiquitus cæteris gentibus, ſive natura ſuadente, ſive maiorum exemplo: ex qua origine & ritus ſacrificandi vetuſtiſſimis gentibus penè eoſdem fuiſſe apparet. Hinc Cicero, *omnino apud veteres qui rerum potiebantur, iidem auguria tenebant: ut enim ſapere,*

ſic divinare, regale ducebant. Hinc Virgilius,

> *Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbique Sacerdos.*

Et paſſim apud eundem Poëtam, ut & apud Homerum Heroës hoc eſt Principes ſacrificant. Apud Æthiopes Reges fuiſſe Sacerdotes narrat Diodorus, apud Ægyptios Plutarchus, apud Spartiatas Herodotus, apud Athenienſes & pleraſque Græcorum civitates Plato. Romanos idem ſecutos Halicarnaſſæus & Livius non docent. Vnde etiam Regno ſublato manſit *Rex ſacrorum.* Plutarchus ἥγε βασιλεία πρὸς τὸ πᾶσαν ἀρχὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα καὶ ταῖς μεγίσταις ἱερουργίαις καθωσίωται πρὸς τὸ θεῖον. Quæri poteſt, an Patres illi & Reges, quamdiu manſit verus DEI cultus (ut aliquot poſt diluuium ſeculis multis in partibus manſiſſe credibile eſt (Sacerdotium ſpeciali quodam titulo acceperint, an vero iure paterno ac regio ſibi vindicarint? Eruditiſſimi viri cenſent in quibuſdam potuiſſe accedere oraculi divini auctoritatem, cæterum de omnibus id probare non poſſe, neque eſſe cur credamus. Seclusa enim lege poſitiva, ad ſacerdotem conſtituendum nihil tale requiritur. Imo cum eorum temporum homines per univerſum

orbem tenerentur DEVM, quatenus eum norant, honorare eique *gratias agere*, ut Apoſtolus Rom. 1. convincit, tenebantur aut ſinguli eſſe Sacerdotes, aut aliquibus è ſuo numero Sacerdotium mandare. Patris autem eſt unicuique in ſua familia ſua aſſignare munera, atque inter illa etiam Sacerdotium, quippe lege ſola naturæ non exceptum: Quam autem functionem alij poteſt aſſignare, eandem & ſibi, dum par ei ſit, natura non repugnante, rectè aſſignat. Quod de Patre, idem de Rege dictum eſto; eòque magis, quod omnes fatentur in illo ſtatu primævo ius fuiſſe multitudini liberæ eligendi ſibi Sacerdotum. Quod ius multitudinis, lege poſitiva ſemel excepta, in Summam Poteſtatem transfertur. Conſtat enim electio talis ex iuſſione ac prohibitione, quia iubetur unus aliquis agere ſacerdotalia, aliis idem interdicitur: Iubere autem & prohibere actus ſunt imperij, quod qui totum non habet ei *Summæ Poteſtatis* nomen non competit. Non obſtat huic ſententiæ id quod ad Hebræos dicitur, *honorem* ſummi Pontificatus *neminem ſibi ſumere, niſi qui à DEO ſit vocatus, ut Aaron.* Agit enim eo loco θεόπνευστος ſcriptor de Pontifice Legali, non de eo qui ante vel extra legem Moſaïcam fuit, vel Heb. 5. 4.

extra legem Mosaïcam fuit, vel esse potuit: & ostendit quicquid in Legali Pontifice eximium fuit, id in Christo reperiri multo eminentius, in Legali vero multa desiderari quæ in Christo compareant. Sic & pleraque de sacrificiis quæ dicuntur eadem epistola, de sacrificiis legalibus sunt intelligenda.

5. Morem autem illum conjungendi imperium cum sacerdotio per annos ferme bis mille quingentos toto orbe terrarum multis in locis etiam serius usurpatum, alibi quidem Regum luxus, socordia aut bellicæ occupationes, in populo autem DEI lex divina positiva, abrogauit: Illa nimirum quæ non cuivis in illo populo sed solis Aaronidis sacerdotium detulit. Post hanc legem, quod ante laudi erat datum, scelus esse cœpit. Nullo enim modo licuit legi, qui ex alia erat gente, sacerdo-
2. Chron. 26, 18. tium attrectare contra apertum DEI interdictum: quam in legem cum Rex Ozias delinqueret, optimo iure ei dictum est à sacerdotibus, *Non est tuum ô Ozia adolere DEO, sed Sacerdotum filiorum Aaronis, qui consecrati sunt ad adolendum.* Itaque & debitas temeritati suæ pœnas luit turpi scabie percussus. Quo vero consilio DEVS regnum Israëliticum secreverit à sacerdotio, difficile forte nobis

esset

eſſet indagare, nî viam quodammodo præiret divinus ſcriptor ad Hebræos. Apparet Hebræam gentem mirè procli-vem fuiſſe ad ſuperſtitiones, unde ad fal-ſorum quoque numinum cultus toties delapſa eſt. Quum vero DEVS huic vi-tio quaſi frenum injeciſſet operoſiſſimo-rum rituum magnam ſatis molem, illi ſpem omnem ſalutis in illis ritibus pone-re cœperunt: à qua dementiſſima perſua-ſione ſæpiſſime illos revocant Sancti, oſtenduntque miſericordiam, hoc eſt ani-mi integritatem multo magis DEO pla-cere quam ſacrificia. Quod ſi ſacra potiſ-ſima nemo niſi Rex feciſſet, ut olim fieri conſueverat, multo ſanè magis ipſorum animi hæſiſſent defixi in tanta ſacerdotij majeſtate. Nunc cum Pontificatum, ut-cumq; magno apparatu inſignem, tamen regio ſplendore exutum infraque Regem poſitum videbant, hoc ipſo admoneban-tur maiorem quendam Pontificem, qui & Rex futurus eſſet ut olim Melchiſe-dech, ſperare atque in eo fiduciam pone-re. Quanti alioquin admiratores ſacer-dotum Iudæi fuerint, vel hinc apparet, quod poſtquam à Captivitate Babyloni-ca redierunt, ſtatim ſacerdotio addide-runt principatum (ἐθναρχίαν Græci vo-cant) qui breui in Regnum imo in tyran-

C

nidem transiit. Cæterum notatu non indignum est, etiam post institutum sacerdotium Leviticum, aliquas mansisse vetustissimi moris reliquias. Nam Paschatis mactatio patribus familiarum relicta est, quos hac in parte functos sacerdotio Iudæi rectè notant. Circumcisionem quoque non desiderasse sacerdotis ministerium, sed à quovis eius rei perito administratam, omnes Hebræi consentiunt. Illud quoque observatu non indignum, Prophetiam quæ naturaliter sacerdotio videtur cohærere, non minus Regibus quam Sacerdotibus tributam, imo Privatis sæpius quam Sacerdotibus, DEO undique multis modis id agente, ut Levitici Sacerdotij infirmitatem populus agnosceret. Ita nimirum Lex illos quasi manu ad Christum deduxit, qui Summus futurus esset Propheta, Summus Sacerdos, Summus itidem Rex, quique omnes in se credentes triplicis istius honoris participes faceret. Nam de prophetiâ in oraculum Ioëlis à Petro Apostolo explicatum, *Postremis diebus effundam spiritum meum super omnem carnem: & prophetas agent filij vestri & filiæ vestræ & iuvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt, & super servos meos & super ancillas meas effundam spiritum meum in*

diebus illis & prophetas agent. Cui illud *Eſa.* 54.13.
Eſaiæ reſpondet à Chriſto apud Ioannem *Ioan.* 6.45.
citatum, *Erunt omnes à DEO edocti :* & *Ierem.* 31.
inſignis alter Ieremiæ locus citatus in 33.34.
Epiſtola ad Hebræos, *Dabo legem meam* *Heb.* 8.10.
in cordibus eorum & cordi eorum inſcribam. Non docebunt ſinguli proximum ſuum & ſinguli fratrem ſuum, dicentes cognoſce Dominum, nam omnes cognoſcent me à minimo uſque ad maximum. De 1. *Pet.* 11.9.
Regno ſimul & Sacerdotio inſignis eſt *Apoc.* 1.6.
Petri locus, ubi fideles vocat *βασίλειον ἱεράτευμα.* Et Ioannes Apocalypſi *fecit nos Reges & ſacerdotes DEO.* Non impedit autem Chriſti excellentia in prophetico munere, neque generalis illa Prophetici doni fidelibus facta communicatio, quominus quidam in N.T. ſingulari iure Prophetæ nominentur. Sic etiam regnum Chriſti, quod partim divina providentia circa Eccleſiam eiuſque hoſtes, partim ſpirituali in animos humanos actione conſtat, neque ius neque nomen Regibus abſtulit externo imperio imperantibus, ac tali quod divinæ providentiæ omnino ſubjaceat, imperio autem DEI & ſpiritualibus Chriſti actionibus ſubjacere debeat iuxta illud Sedulij, *Non eripit terreſtria qui regna dat cœleſtia.* Vt autem præcones Novi Teſtamenti Sacerdotes

& 5.10.

ſpeciatim appellentur, eſt quidem receptum antiqua Eccleſiæ conſuetudine, ſed non de nihilo eſt quod ab eo loquendi genere & Chriſtus ipſe & Apoſtoli ſemper abſtinuerunt. Idque ſatis eſſe debet ad nos admonendos ne paſſim atque promiſcuè à ſacerdotibus Leviticis ad Evangelij miniſtros argumentum ducamus, cum & in ipſo munere & in modo perſonas deſignandi latum ſit diſcrimen.

6. Sub lege igitur Chriſtiana quæritur an Summum Imperium & paſtorale munus (quod & Sacerdotium appellari iam diximus) in unam perſonam rectè coaleſcant. Affirmant enim Pontificis Romani propugnatores. At Syneſius olim dixit ὅτι πολιτικὴν ἀρετὴν Regiam intellige, ἱερωσύνῃ συνάπτειν, τὸ κλώθειν ἐστὶ τὰ ἀσύγκλωστα. Et apud Athanaſium Hoſius Cordubenſis, *Neque igitur fas eſt nobis in terris imperium tenere, neque tu ſacrorum & thymiamatum habes poteſtatem Imperator, hoc eſt ius adolendi*: alludit enim ad Oziæ hiſtoriam. Et Gelaſius Epiſcopus Romanus olim non incommodè ſcripſit, ex quo ſumpſit Nicolaus; *Fuerint hæc ante adventum Chriſti, ut quidam (figuraliter adhuc tamen in carnalibus actionibus conſtituti) pariter Reges exiſterent & pariter Sacerdotes, quod Sanctum Melchiſedech*

Adverſ. Andronicum.

Ex Athanaſio ad vitam ſolit. agentes, ὔτε τοίνυν ἡμῖν ἄρχειν ἐπὶ τῆς γῆς ἔξεστιν ὔτε σὺ τῦ θυμιᾶν ἐξουσίαν ἔχεις βασιλεῦ.

Epiſt. 8. ex libello Gelaſij de vinculo Anathematis.

fuiſſe Sacra prodit hiſtoria. Mox, *Sed cum ad verum ventum eſt, eundem Regem atque Pontificem ultra ſibi nec Imperator [Pontificis nomen impoſuit] nec Pontifex regale [faſtigium] vindicavit. Quamvis enim membra ipſius, id eſt veri Regis atque Pontificis ſecundum participationem naturæ magnificè utrumque in ſacra generoſitate ſumpſiſſe dicantur, ut ſimul regale genus & ſacerdotale ſubſiſtant; attamen Chriſtus memor fragilitatis humanæ, quo ſuorum ſaluti congrueret, diſpenſatione magnifica temperans ſic actionibus propriis dignitatibuſque diſtinctis, officia poteſtatis utriuſque diſcrevit, ſuos volens medicinali humilitate [ſalvari;] non humana ſuperbia rurſus [intercipi,] ut & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro temporalium curſu rerum Imperialibus diſpoſitionibus uterentur.* Hinc & Demetrius Chomatenus, ubi iura Imperatoris circa Eccleſiam ampliſſima deſcribit, eadẽ tamen reſtringit his verbis πλὴν μόνου τοῦ ἱερουργεῖν. Multa quidem in hanc rem adferuntur argumenta, non omnia tamen eiuſdem roboris. Quædam enim rectius probant officia eſſe diverſa, ut ſemper fuere, & paſtoribus qua paſtores ſunt imperium non competere, quam interdictam munerũ conjunctionem. Illud efficacius,

Nicol. iura Pontificatus attribuit.

Nicol. nomen.

Nicol. ſurſum efferri. inferne demergi.

2.*Tim*.II.4. quod Apostolus vetat Christo *militantem* (agere autem de pastorali militia videtur) implicari negotiis seculi, quod ad inferiora etiam civilia munera extendunt canones antiquissimi qui Apostolici dicuntur, ut Canon 6.81. 83. Ac ne quis arbitretur hoc ijs dumtaxat temporibus statutum, cum sub Imperatoribus profanis viveretur, idem repetitum est Carthagiensis Synodi, quæ Honorio & Theodosio Imperantibus celebrata est, Can. 16. & Chalcedonensis Synodi Can. 3. & 7. nimirum quia tam grave & difficile est munus pastorale, ut totum hominem desideret. Quod ipsum quamquam non ita rigidè sumi potest, ut nullo unquam tempore ulla cura secularis à pastore suscipi possit (nam exempli causa tutelam legitimam leges excipiunt) tamen sufficit, ut perpetuam quandam eandemque difficilem curam à pastore submoveat, quippe cum sollicitudinem pro viduarum alimentis, minimè cæteroquin alienam ab Apostolica functione, hanc inter cætera ob causam Apostoli à se abdicaverint. Regni autem cura & perpetua est & longè gravissima. Illud vero validissimum, quod alios planè mores postulet officium Regis, alios officium pastoris quale in Evangelica lege describitur, ut vel ex eo

Novel.132. *cap*.5.

Act. 6.

ſatis appareat, non poſſe commodè & pro decoro, imo nec ſine deſultoria quadam levitate utrumque ab uno homine ſuſtineri. Oſtenſum ergo eſt & diverſum eſſe Imperium à functione ſacra, & cauſas eſſe cur utrumq; ab eodem ſuſcipi non debeat.

Cæterum, quia & Imperium & munus paſtorale (Paſtorum hic nomine Evangelij præcones intelligo, cum alioquin Reges quoque ſint Paſtores & quidem Dominici gregis, imo etiam *Paſtorum Paſtores*, quomodo olim Regem Ædgarum Epiſcopus nuncupavit) diſcreta licet, in eo tamen conveniunt, quod quæ paſtorum cura eſt unica, ea ſummarum poteſtatum cura præcipua eſt, ut divina rectè ordinentur, & ut Iſidorus Peluſiota dixit ἱερωσύνη καὶ βασιλεία εἰς ἓν ὁρῶσι τέλος τὴν τῶν ὑπηκόων σωτηρείαν; mirum nobis videri non debet, ſi Summis Poteſtatibus ob communitatem materiæ circa quam verſantur & finis ad quem tendunt, nomen interdum alterius functionis proprium tribuitur. Hinc Conſtantinus [a] non ſemel *Epicopum* ſe vocavit; quam [b] Græci ſcriptores ſæpè ἰσαπόστολον, interdum ἐνβασιλεύσιν ἀπόστολον nuncupant. Valentinianus & Martianus Imperatores in ipſo illo edicto [c] quo Chalcedonenſis Synodi Acta approbant, *Inclyti Pontifices* vocantur, eun-

7.

Poſt A. D. 959.

a Non abſolutè vide Euſeb. de vitâ lib. 4. c. 24.

b Poſtremorum ſeculorum, quia à Chriſto è cælo (ut Paulus) vocatus ad fidem fuerat.

c nil tale in edicto extat.

demque Martianum Ausonius Christianus *Religione Pontificem* appellat. Imo & in ipsa Synodo* ei acclamatum est *Pontifici Imperatori*. In eodem Martiano laudat Romanus Episcopus *Sacerdotalem affectum*, & alibi *animum Apostolicum & Sacerdotalem*. Et Theodosij curas *Apostolicas* dixit Theodoretus. Nec aliter simplicius Romanus & ipse Episcopus in Zenone agnoscit *animum Sacerdotis & Principis*. Anastasius quoque & Iustinus imperatores Pontificis usi sunt appellatione: & Leo III. in Epistola ad Gregorium Romanum Episcopum de se ὅτι βασιλεὺς καὶ ἱερεύς εἰμι. Et Gregorius ad illum vicissim, Constantinum, Theodosium, Valentinianum atque alios, qui curam gesserunt Ecclesiarum, & *Pontifices* ait fuisse & *Imperatores*. Neque aliter se res habuit sub Francorum dominatu, quos Pontifices disertè appellat Leo Romanus Episcopus, *de Capitulis* inquit, *vel praeceptis Imperialibus vestris vestrorumque PONTIFICUM* *praedecessorum irrefragabiliter custodiendis & conservandis quantum valuimus & valemus Christo propitio, & nunc & in aevum nos conservaturos modis omnibus profitemur.* Eiusdem Lotharij patrem Ludovicum Pium Ioannes Octavus Romanus Episcopus coope-

Ausonius denatus antequā Marcianus nasceretur. De Gratiano scripsit. A.D. 383. Aug. 24.

* *Act. 5. ad finem.*

Non extat epistola Imp. sed verba laudata ei tribuit Greg. 2. epist. 2. A.D. 730.

Lex 4. apud Gratian. dist. 10. c. 9.

* *Legendum ex Panormia & praedecessorum.*

Lud. Pius decessit A.D. 840. Iun. 20.

ratorem vocat ſui certaminis. Neque nominat tantum ſed & ſigna ſuæ functionis Imperatoribus tributa ſunt. Vnde Sexta Synodus Oecumenica cum laicis prohiberet ad altare, hoc eſt ad menſam dominicam accedere, excepit Imperatorem. Ad quem locum Balſamo Epiſcopus Antiochenus notat & ceræ characterem imprimere, quod eo tempore Epiſcoporum erat, & de ſacris inſtituere populum ſolitos Imperatores. Et hæc ſunt ἀρχιερατικὰ προνόμια, quæ Imperatoribus adſcribit Chomatenus. Quod ſi, ut modo oſtendimus, Imperatores & *Epiſcopi* & *Pontifices* & *Sacerdotes* ſunt appellati, nihil cauſæ fuit cur Anglis quibuſdam ſcriptoribus acerbè exprobaretur quod ſpiritualem quandam poteſtatem Regi tribuiſſent, præſertim cum ſæpiſſimè non à modo agendi, ſed à materia nomen imponi ſoleat, ſicut leges *militares*, *nauticas*, *ruſticas*, dicimus. Quare & Regis imperium *ſpirituale*, quatenus circa religionem, quæ eſt res ſpiritualis, verſatur.

feria 1. Lotharius A.D. 855. Sept. 29. feria 1. Hadriano 2. ſucceſſit Ioannes 8. A.D. 872. Decemb. 14. feria 1 Lud. Balbum Caroli Calbi filium A.D. 878. cooperatorem vocabit epiſt. 87.

CAPUT III.

Quousque conveniant sacra & profana quoad ius imperandi.

SUMMARIUM.

1. Actiones internas humano Imperio non subjacere nisi comitanter cum externis. 2. Actionum partitio in eas quæ definitæ sunt & indefinitæ ante Imperium humanum. 3. Definitarum partitio in definitas Iure divino naturali, & definitas Iure divino positivo, cum exemplis. 4. Etiam definitas actiones materiam esse Legis, tum propter adjuncta tum propter novam obligationem. 5. Actus non imperabiles summæ Potestati eos solos esse qui Iuri divino repugnant. 6. Imperia iuri divino repugnantia etsi ad agendum non obligant, obligare tamen ad vi non resistendum & unde ea obligatio. 7. Non eximi ab ea obligatione Potestates subordinatas. 7. Solutio ad exempla quæ contra adferuntur. 9. Similitudo Sacrorum & profanorum circa prædicta, & primum circa discrimen inter-

narum & externarum actionum. 10. *Secundò circa actiones à DEO definitas, & quid circa eas non liceat.* 11. *Quid circa eas liceat : quod quinque capitibus explicatur.* 12. *Circa actiones à DEO non definitas.* 13. *Definitam actionem alleganti probationem incumbere.* 14. *Circa reſiſtentiam : quam illicitam eſſe, cum vis infertur à ſumma Poteſtate religionis nomine, probatur ex ſacris Literis & exemplis : cum ſolutione objectionum.* 15. *Diſcrepantia ſacrorum & profanorum quoad latitudinem Imperij circa ſingula & unde.*

IMPERII ius quoad ſacra non minus quam ad profana extendi, quantum generalis tractatio fert, ſupra demonſtratum eſt. Quia vero nonnulli magnum hic diſcrimen ſtatuunt inter ſacra & profana, neque tamen id diſcrimen in quo propriè conſiſtat, ſatis explicant, operam dabimus, ut in quo iſta conveniant, in quo diſcrepent, diſtinctè explicemus. Primum ergo in genere ſepoſito pauliſper *ſacri profanique* diſcrimine videamus, quænam actiones (nam circa iſtas propriè verſatur imperium) materia imperij eſſe poſſint. Deinde quid circa ſingula earum genera Imperium poſſit efficere. 1.

Actionum ergo prima sit hæc divisio; quod aliæ sunt externæ, aliæ internæ. Externæ actiones primaria sunt materia imperij humani, internæ secundaria, neque propter se, sed propter externas: ideoque circa internas, quæ omnino ab externis separatæ sunt, neque eas respiciunt humana imperia, non occupantur. Hinc
3. *Benefic.* illud Senecæ, *Errat si quis putat servitutem in totum hominem descendere, pars enim melior excepta est. Corpora obnoxia sunt & adscripta Dominis, mens sui iuris est*; & illud in iure protritum, *Cogitationis pœnam nemo patitur.* Causa est, quia imperium requirit materiam cuius natura in imperantis notitiam cadat. Solus autem Deus est καρδιογνώστης, ac proinde solus in corda imperium obtinet. Hominibus actus aliorum interni *suaptè natura* sunt incogniti. *Suaptè natura* ideo addidi, quia si qua sunt externa quæ clam alios fiunt, ea imperio subjacent. Cognosci enim naturâ possunt. Consideratur autem hic τὸ καθ' αὑτὸ, non τὸ κατὰ συμβεβηκός. *Secundariò* vero quod dixi actus quoque internos subesse imperio, id dupliciter habet locum, aut ex intentione imperantis, aut quodam repercussu. Ex intentione imperantis, ubi actus internus cum externo conjunctus est, & in eum quasi

influit, quomodo in delictis perfectis aut inchoatis animus æſtimatur. Per repercuſſum vero, ut quia aliqua actio per imperantis interdictionem facta eſt illicita (*oportet enim ſubjici non tantum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*) ideo & cogitando talem actionem, ut faciendam eligere, illicitum eſt, non quia cogitationi propriè lex humana ſit poſita, ſed quia nemo honeſtè poteſt velle facere, id quod factu turpe eſt. Rom. 13. 5.

Alia partitio actionum eſt, quod antequam de ijs humano imperio aliquid ordinetur, aut ſunt definitæ moraliter aut indefinitæ. Moraliter definitas voco quæ aut debitæ ſunt aut illicitæ, quarum illæ moraliter neceſſariæ, hæ moraliter impoſſibiles dici poſſunt; quomodo in iure turpia *impoſſibilium* voce appellantur. Hęc definitio ante humani imperij actum aut ex ipſa actionum naturâ oritur, ut *Deum colere* debitum eſt, mentiri illicitum per ſe, aut ex imperio ſuperioris, ſicut patrifamilias id faciendum aut cavendum eſt quod decuriones, decurionibus quod præſes, præſidi quod ſumma poteſtas fieri iuſſerit vetueritve. 2.

Quare cum Summa Poteſtate nullum ſit majus imperium humanum (alioqui enim ſumma non foret) ſequitur illi ea 3.

demum esse definita quæ aut suaptè naturâ sunt debita aut illicita, aut quæ talia effecta sunt imperio divino. Ea quæ prioris sunt generis ad ius naturale referuntur. Iuris autem naturalis, ne quis fallatur vocis ambiguo, non ea tantum dicuntur esse quæ ex principiis naturâ notis; sed illa etiam quæ ex naturalibus principiis naturaliter, hoc est certò & definitè, fluunt Naturale enim in hoc argumento non supernaturali, sed arbitrario opponitur. Sic quandoquidem constat Deum Patrem, Filium, Spiritum Sanctum, unum esse verum Deum, illum ipsum coli debere iuris naturalis est. Posterioris generis quæ sunt, ea vocantur iuris divini positivi, qualia sunt quædam singulis præscripta, quædam populo, quædam universitati, quædam humani generis singulis, ut quæ Abrahamo, Isaaco, Iacobo, Mosi alijsque DEI servis mandata leguntur. Populorum omnium unus est Israëliticus, cui iura positiva DEVS plurima præscripsit, tum quæ ad sacra, tum quæ ad res alias pertinerent. Vniversitati humani generis quædam ad tempus sunt imperata; ut Sabbathi lex in ipsa creatione, ut quidam putant: de non edendo sanguine aut suffocato post diluvium; Alia in perpetuum valitura quæ Christus

Deut. 4.8.

inſtituit, ut lex τῆς ἀποσυναγώγης, lex Baptiſmi & Cœnæ Dominicæ, & ſi qua ſunt ſimilia.

4. His intellectis, videri alicui poteſt eas ſolas actiones humani imperij iuſtam eſſe materiam, quæ per divinum indefinitæ & in utramvis partem liberæ manſerunt. Nam & Ariſtoteles τὸ νομικὸν δίκαιον deſcribit ὃ ἐξ ἀρχῆς οὐδὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως ὅταν δὲ θῶνται διαφέρει. Et verum hoc eſt; ſi talem dumtaxat actum ſpectemus Imperij, qui actionem ipſam intrinſecus immutet. Quum enim & quæ fieri debent & illicita ſunt, determinata ſint, eoque immutabilia quoad moralem bonitatem vel malitiam, ſequitur unicam talis mutationis materiam relinqui actiones indefinitas. Cæterum, cum & ea quæ aut fieri oportet, aut quæ oportet non fieri, extrinſecæ mutationis ſunt capacia, eamque ab Imperio humano poſſint accipere, manifeſtum eſt eaſdem humano Imperio ſubjacere, dummodo merè internæ non ſint. Huc pertinet actionibus debitis tempus, locum, modum & perſonas aſſignare, quatenus eadem neque per rei naturam neque per legem DEI definita ſunt, impedimenta quoque auferre, interdum præmia addere, illicitas vero actiones pœnis quibuſdam quæ in poteſtate ſunt

Eth. 5. 10.

imperantis coërcere, aut nullas pœnas infligere, quæ vocatur facti permissio, & interdum culpa vacat. Subtilius intuenti apparebit ex humano imperio in his quæ etiam ante homines facere aut non facere tenebantur, novam quandam oriri obligationem etiam in conscientia; quanquam minoris gradus quam prior fuerit. Nam lex divina Decalogi dicens Iudæo *non occides, non furaberis* & quæ sequuntur, non solum declaravit quid iuris esset naturalis, sed ipso præcepto obligationem novam priori addidit, ita ut Iudæus contra faciens non eo tantum peccaret, quod actum committeret vitiosum, sed etiam quod vetitum, quia διὰ τῆς παραβά-
Rom. 11. 23. σεως τοῦ νόμου τὸν Θεὸν ἀτιμάζει ut Paulus lo-
De ver. Relig. cap. 26. quitur. Vnde Augustinus dixit, *legem prohibentem omnia commissa congeminari, non enim simplex*, inquit, *peccatum est, non solum malum, sed etiam vetitum committere.* Quod autem in lege divina Decalogi locum habet, hoc ipsum in lege etiam humana idem præcipiente obtinet, proportione tamen servata. Nam *qui resistunt, divinæ ordinationi resistunt*: at-
Rom. 13. 2. que ideo ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται teste Apostolo.

5. Vidimus quam latè pateat humani Imperij materia, & qui actus eidem Imperio com-

competant in unoquoque genere. Nunc qui actus non ſint iure imperabiles Summæ inter homines Poteſtati videamus. Et conſtat eos dumtaxat extra imperij ius eſſe, qui naturali aut alteri cuivis divino iuri repugnant. Nam alius modus actiones determinandi quoad ius ſummę poteſtatis ne fingi quidem poteſt. Definitorum autem iure divino (in quo comprehendo naturale) duo ſunt genera: alia enim iuſta ſunt, alia vetita. Duo ergo genera ſunt actuum Imperij qui ad ius imperãtis non pertinent. Deo vetita iubere; Deo iuſſa vetare. Cauſa eſt quia ſicut in naturalibus cauſæ inferiores in agendo à ſuperioribus dependentes contra ſuperiorum efficaciã vim agendi non habent, ita etiam in moralibus. Quare talia imperia quatenus directè imperio divino contraeunt, obligationem (qui proprius eſt & proximus Imperij effectus) parere nequeunt. Optimè Auguſtinus: *Si aliquid iuſſerit Curator, non faciendum eſt? non tamen ſi Proconſul iubeat: non utique contemnis poteſtatem, ſed eligis maiori ſervire. Rurſus ſi ipſe aliquid iuſſerit Proconſul, aliud iubeat Imperator, numquid dubitatur illo contempto illi eſſe ſerviendum? Ergo ſi aliud Imperator, aliud iubeat DEVS, quid iudicatur? maior poteſtas DEVS, da veniam ô Imperator.* *Aug. de verbis Domini ſecundum Matth. ſerm. 6.*

6. Distinguendum tamen diligenter inter Imperij actum, qui subditum ad agendum movet, & inter vim quæ eo nomine alicui intentatur, quæque subdito patiendi aliquid necessitatem imponit. Nam etiam cum Imperij actus effectu suo, hoc est obligatione, caret, vis tamen eo nomine illata effectum quendam habet, non tantum physicum, sed & moralem, non ex parte agentis, sed ex parte patientis, hunc scilicet ut eam vim repellere non liceat. Defensio enim violenta cum adversus parem sit licita, adversus superiorem illicita est. *Militem*, inquit Iurisconsultus Macer, *qui centurioni castigare se volenti restiterit, veteres notaverunt. Si vitem tenuit, militiam mutat. Si ex industria fregit vel manum Centurioni intulit, capite punitur.* Hoc ipsum quanquam ex iure humano videtur proficisci potuisse (obligant enim humana imperia ad omnia quæ injusta non sunt, injustum autem non est à resistendo abstinere) aut etiam ex naturæ iure, quod non patitur ut pars toti se opponat, ne quidem pro sui conservatione, clarius tamen ex scripta lege divina demonstratur. Nam Christus cum dixit, *Qui gladium sumit, gladio peribit*, disertè improbat eam defensionem quæ vi fiat contra vim iniustissi-

L. Milit. §. 4. D. de re milit.

Matt. 26. 52.

mam, sed publico nomine illatam. Et huc quoque referendum illud Pauli, *Qui resistit, DEI ordinationi resistit.* Resistitur enim dupliciter, aut contra Imperium agendo, aut vim vi reprimendo: interprete Augustino; *sive potestas veritati favens aliquem corrigat, laudem habet ex illa qui fuerit emendatus: sive inimica veritati in aliquem saviat, laudem habet ex illa qui fuerit coronatus.* Sic Petrus vult servos subjici Dominis, non tantum bonis & æquis, sed etiam σκολιοῖς: quod ipsum pari iure ad subditos porrigens idem ille Augustinus: *Ita à plebibus*, inquit, *Principes & à Servis Domini ferendi sunt, ut sub exercitatione tolerantiæ sustineantur temporalia, & sperentur æterna.* Neque aliud obtinuit in lege veteri, ubi subditis pro servis uti, bona eorum aliis elargiri, *Ius Regis* vocatur, non quia Rex ita agens iustè ageret (Lex enim divina longè alia ipsi præceperat, imò supra cives attolli, vim magnam auri, argenti, equitij comparare ipsum vetuerat) sed quia ita agenti nemini liceret vim ullam opponere: sicut & Romanis *Prætor ius reddere* dicitur etiam cum iniqua decernit. Hinc illud bis dictum de Rege iniustissimo à Deo designato, *Quis iniecta manu in unctum Domini insons erit?*

Rom. 13. 2.

1. Pet. 2.

Prosp. sent. 34 ex Aug. in Psalmum 124. non ad verbum.

1. Sam. 8.

Deut. 17. 17. 20.

L. penult. D. de inst. & Iure.

1. Sam. 24. 7. 26. 9.

7. Neque ullo modo audiendi sunt qui contra Sacras literas, contra rectam rationem, contra piæ antiquitatis sententiam, inferioribus quibusdam potestatibus adversus summā arma induunt. Nam

1. *Pet.* 2. Petrus docens parendum Regi, id est Summæ Potestati ὡς ὑπερέχοντι, præsidibus autem, id est inferioribus potestatibus ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις tanquam missis ac ordinatis à Summa Potestate, manifestè ostendit omne inferiorum potestatum ius à Summarum Potestatum mandato pendere. Hinc de Pontio Pilato Augu-

In Ioannem tract. 116. stinus, *Talem Deus desiderat illi potestatem, ut esset sub Cæsaris potestate.* Et David nonne princeps erat, imo dux militiæ in populo DEI, qui tamen ius sibi non

1. *Sam.* 24.7. putavit Regem planè tyrannicè regnantem vel digito attingere, adeo ut ob abscissam penulæ partem conscientia illum torserit? Ratio quoque idem evincit. Nam Magistratus isti inferiorum ratione Magistratus sunt quoad Summæ Potestati visum fuerit, at Summæ Potestatis ratione priuati sunt. Omne enim Imperium omnisque iurisdictio à Summa Potestate emanat, ab eaque perpetuò dependet. Hinc Marcus Aurelius sapientissimus Imperator dixit *Magistratus de privatis, Principes de Magistratibus, Deum autem*

de Principibus decernere ac iudicare. Principum nomine Imperatores intelligens qui iam facti erant αὐτοκράτορες. Neque aliter sensit vetus Christianitas; nulli enim præsides, nulli legionum duces contra impios, sævos, truculentos Imperatores armata manu quicquam moliti sunt, ut planè dolendum sit inventos nostro seculo viros eruditos, qui novo procuso dogmate latissimam seditionibus & bellis aperuerint viam.

Neque nos movere quicquam debent recentia armorum in Reges sumptorum exempla. Nam si ea in eos Reges sumpta sunt in quos totum populi ius translatum erat, ac qui proinde non precario sed proprio iure imperabãt, laudari salva pietate non possunt, quemcumque tandem pretextum aut eventũ habuerint. Sin alicubi Reges tales fuere qui pactis sive positivis legibus, & Senatus alicuius aut Ordinum decretis adstringerentur, in hos ut Summum Imperium non obtinent, arma ex optimatum tanquam superiorum sententia sumi iustis de causis potuerunt. Multi enim Reges etiam qui sanguinis iure succedunt, Reges sunt nomine magis quam Imperio, ut de Laconicis Regibus scripsit Æmilius Probus. Sed fallit imperitos quod illam quotidianam & maximè 8.

in oculos incurrentem rerum administrationem, quæ sæpè in optimatum statu penes unum est, ab interiore Reipublicæ constitutione non satis discernunt. Quod de Regibus dixi, idem multo magis de iis acceptum volo; qui & re & nomine non Reges sed *Principes* fuere, hoc est non *Summi* sed *Primi*. Horum enim principatus multum abest à Summo Imperio. Illud vicissim notandum, habere quosdam Dynastas aut Civitates Summum Imperium, qui quæve id habere non videantur, quia scilicet in alterius sunt fide & clientela. Sed cum clientela non sit genus subjectionis, & ut Iurisconsulti Romani notant, *liber esse non desinat populus qui alterius Majestatem comiter observat*, possunt hi quoque *Summo Imperio* esse præditi qui in æquali fœdere sive homagij sacramento alteri obligantur. Quæ omnia eo fine moneo, ne quis posthac (quod factum sæpiusculò video) bonas causas malè tuendo infamet. Latius hoc argumentum persequerer (est enim momenti maximi & in quo pernitiosè erratur) nisi hoc summa cum cura fecisse viderem Beccariam, Saraviam, & nuper doctissimum Arnisæum, ut Bodinum, Barclajum, aliosque præteream.

9. His præstructis accedamus ad demon-

ſtrandam paritatem Imperij circa ſacra & circa res alias. Quemadmodnm ergo in rebus omnibus non perinde animis imperatur ac linguis, ita Lactantius non minus verè dixit; *Quis mihi imponat necessitatem vel credendi quod nolim, vel quod velim non credendi?* Et hoc ſenſu verum eſt Caſſiodori illud, *Religio imperari non poteſt*; & Bernardi, *Fidem ſuadendam, non imperandam.* Quare & Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius de hæretico homine, *ſibi tantummodo*, inquiunt, *nocitura ſentiat, aliis obfutura non pandat.* Atque huc credo reſpiciens Conſtantinus ſe vocavit *Episcopum* τῶν ἐκτὸς, quia internæ actiones per ſe ſumptæ Imperij humani materia non ſunt, ſed Imperio Dei ſubjacent, qui per Epiſcopos non *Imperantes*, ſed *Miniſtrantes* animos & vocibus & ſignis movet, ita tamen ut præcipuam efficaciæ partem ſibi uni reſervet. Conjunctim tamen cum externis interna ſub humanum Imperium veniunt in utroque genere. Lege Cornelia tenetur qui cum telo fuerit hominis occidendi cauſa; & generaliter ait Adrianus Imperator, *in maleficiis voluntatem ſpectari non exitum.* Sic in codice Iuſtinianeo *de fide Catholica*, titulus extat, ob profeſſionem ſcilicet fidei, quod lex pri-

Lib.5. c.13.

Lib.3. ep.27.

Serm. 66. in Cant.

L. omnis de hæret. Cod. Th.

Lib. 4. de vita c.24.

L. 1. ad leg. Cor. de Sicar.

L. ult. c. eod. tit.

ma explicat, *Cunctos populos quos clementia nostra regit Imperium, in tali volumus Religione versari, &c.* Hinc illa Regum nomina; *rectores, auctores, defensores fidei.* Ita & olim Rex Ninives cum ieiunio pœnitentiam imperavit.

10. Quod à Deo vetita iuberi aut iussa vetari ab humana potestate validè nequeũt, non magis in sacris quam in cæteris actionibus obtinet. In utroque enim genere valere debet Apostolicum illud, *Deo ma-*
Act.5.29. *gis parendum quam hominibus:* quod discipulus Apostolorum Polycarpus ita expressit δεδιδάγμεθα ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἀπὸ Θεοῦ τεταγμέναις τιμὴν κατὰ τὸ προσῆκον, τὴν
Exod.1.15. μὴ βλάπτουσαν ἡμᾶς ἀπονέμειν. Rex Ægypti obstetricibus imperat Hebræorum infantes mares interficere, non parent. Causa additur, *Quia Deum timebant*, DEVS enim per naturam vetat hominem inno-
1.Reg.21.3. centem occidere. Rex Achabus à Nabotho vineam poscit iure mancipij. Negat Nabothus quia lex divina Hebræis data vetabat prædia extra familiam mancipari. Antoninus Caracalla Papiniano Iurisconsulto imperat ut paricidium ab ipso factum defendat, recusat ille & mori mavult, quod sciret cum iure naturæ & Gentium pugnare, mentiri & patrocinium tanto sceleri præstare. Eodem iure etsi

affectu sanctiore Apostoli synedrio *ve-* *Act.* 5.19.
tante eloqui aut docere in nomine IESV,
quærunt, *An non Deo præ hominibus sit* *Act.* 4.92.
parendum? Merito sanè: Ab ipso enim *Luc.* 24.
DEO per os Domini IESV præceptum
acceperant, *in nomine ipsius pœnitentiam & remissionem peccatorum prædicandi*, & quidem *initio facto Hierosolymis.* Nam id quoque speciatim mandato comprehendebatur.

Quod ergo divino Imperio factu ipsis erat necessarium, id Imperio humano illicitum reddi nequibat. Et hoc sensu explicandi sunt auctores qui aiunt Evangelium, Ministerium, Sacramenta Imperio humano non subjacere, nempe ad mutandum id quod iure divino introductū est. Primùm enim verbi salutaris prædicatio & Sacramentorum exhibitio prohiberi efficaciter nequit, quum à DEO præcipiatur. Nam quæcunque DEVS unam in partem definivit, ea contrariam in partem ab hominibus definiri non posse exploratissimum est. Eodem modo ius alendi parentes aut liberos, sublevandi insontes, multaque alia hactenus à lege sunt libera, ut eorum prohibitio non valeat. Secundò forma à DEO præscripta Ministerio Verbi aut Sacramenti mutari ab hominibus non potest, nec id sacris

proprium. Nam & forma matrimonij, quatenus nempe consistit in unitate duorum & individuo nexu, humana lege est immutabilis. Tertiò non est humanæ potestatis nova condere fidei capita, aut ut loquitur Iustinianus, fidem innovare, neque novos DEI cultus aut nova instituere Sacramenta, quia hoc ipsum istarum rerum natura repudiat. Neque enim quicquam potest ad salutem credi fierive, nisi quod DEVS ut tale patefecerit, neque potest esse aptum applicandæ divinæ gratiæ instrumentũ, nisi quod DEVS isti usui assignaverit. Perinde enim hoc est ac si dicam non posse à Summa Potestate constitui, ut verum sit matrimonium inter eiusdem sexus homines aut inter infantes; repugnat enim matrimonij natura. Adde iam quod DEVS directè vetat legi suæ, præsertim Evangelicæ, aliquid addere tanquam ad salutem necessarium, aut ἐθελοθρησκείας comminisci. Non potest autem Summa Potestas efficaciter aliquid statuere DEO vetitum: sicut non potuerunt Persarum Reges efficere ut inter matres ac filios iusta essent connubia. Si quis tamen accuratè loqui volet, potius dixerit hæc omnia quæ recitavimus tam in sacris quam in cæteris rebus habere in se quiddam per homines immu-

l. cum salutar. l. de sum. Trin.

ſabile immutabilitate iuris, quam omnino ac ſimpliciter Imperio Summarum Poteſtatum non ſubjacere, cum plurimi maximique actus Imperij circa eadem illa verſentur, qui actus in Sacris literis vocantur *præcepta Regis ex Verbo DEI.* *Chron.19. 15. & 30.12.* Primum enim à Summis Poteſtatibus *ἀμέσως* fluit, quod ea quæ DEVS Imperat liberè imo & commodè facimus amotis impedimentis, datis adminiculis. Ita Cyrus & Darius Iudæis permiſerunt Templum reſtaurare & ſacra ibidem facere, additis etiam pecuniis ad ſuſtinendas impenſas. Sic Conſtantini & Licinij edicto contigit Christianis ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ea facere quæ Chriſtiana religio deſiderat. Secundò, ut & ſupra attigimus, lex humana non tantum permittendo, ſed & iubendo quod iubet lex divina, novam ſuperaddit obligationem: quod Auguſtinus notat, cum ait: *Nam & apud* *Epiſt.66.* *homines pœnas luit, & apud DEVM frontem non habebit, qui hoc facere noluit quod ei per cor Regis ipſa veritas iuſſit.* Item; *Hoc iubent Imperatores quod iubet & Chriſtus, quia cum bonum iubent, per illos non iubet niſi Chriſtus.* Tertiò Summa Poteſtas humana circumſtantias quaſdam loci, temporis, modi, actionibus à DEO Imperatis præſcribit, ut fiant

Novel. 137. εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν. Huc spectant leges
c. 6. Nov. quæ Baptismi ac Sacræ communionis Ca-
58. & 131. nonem elata voce pronunciari iubent à
c. 8. Nov. populo exaudiantur ; Quæ vetant sacra
123. c. 32. Mysteria in privatis Domibus peragi ;
partim No. Quæ à laïcis Litanias hoc est publicas
123. c. 13. & 9. supplicationes nisi præsentibus Clericis fieri prohibent ; Quæ Episcopum non permittunt ordinari nisi qui annos triginta quinque habeat ; Quæ Episcopum vetant ab Ecclesiâ abesse nisi summæ potestatis consensu, & ne sic quidem anno amplius. Quartò per humanum Imperium vetitis à DEO actionibus materia
2. Reg. 18. & occasiones subtrahuntur. Sic Ezechias amovet excelsa, frangit statuas, excidit lucum, ipsum etiam æneum serpentem à Mose factum quod ei adoleretur, comminuit.
2. Reg. 23. Iosias comburi iubet Idolis consecrata, abolet idolorum sacerdotes, lucum incendit, excelsa & altaria idololatrica
L. 1. & C. de Pag. destruit. Sic paganica templa ac delubra claudi voluere Imperatores. Quintò Summæ Potestatis est pœnis propositis homines ad ea adigere quæ DEVS iubet, &
Dan. 3. 29. à vetitis absterrere. Ita Rex Nabuchodonozor membratim iubet eum discerpi qui DEO Hebræorum maledixerit. Qui
L. 1. C. de Pag. Diis gentium sacra fecerit, eum gladio sterni iussere Imperatores. Atque in his,

ni fallor, capitibus conſiſtit illud officium Summarum Poteſtatum quod θείων νόμων παραφυλακὴν, egregiè vocavit Iuſtinianus, talem intelligens cuſtodiam quæ & ipſa ſit νομοθετικὴ, quemadmodum Auguſtinus dixit, *Serviant Reges terræ Chriſto, etiam leges ferendo pro Chriſto.* Horum autem omnium nihil eſt quod non locum habeat etiam in actionibus non ſacris, quæ itidem divina lege in alteram partem definitæ ſunt, illa ſcilicet lege quam τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ vocat Apoſtolus. Nam ideo ius Civile partim ex civilibus inſtitutis, partim ex naturalibus præceptis conſtare dicitur. Quid autem agit ius Civile circa præcepta iſta naturalia, nimirum ius libertatemque externam dat agendi, quod natura præcipit remotis obſtaculis, imo idem præcipit quod natura, circumſtantias determinat, peccandi occaſiones ſubducit aut coarctat, ſanctionem denique pœnis addit conſtitutis: quod omnes partes iuris evolventi erit manifeſtum, ita ut in eo demonſtrando tempus conſumi nihil ſit neceſsè.

Novel. 138. — *Epiſt.* 48. *ad Vincent.* — *Rom.* 1. 32. — *Inſtit. de Iuſt. & Iur.*

Ad ea veniamus quæ lege divina, tum 12.
illa quæ in mentibus hominum, tum altera quæ in Sacris Codicibus præſcripta eſt, determinata non ſunt; hæc ergo ſacra

ſive profana ſint, determinare in alteram partem Ius eſt Summæ Poteſtatis. De
1.Sam.30. profanis res notiſſima. Ita David de præ-
25. da dividunda, de ſolemnitatibus atque effectu contractuum ac teſtamentorum, deque rebus innumeris Imperatores Romani conſtitutiones fecere. De ſacris res non minus clara, ſi quis Sacram Hiſtoriam, ſi quis Codices Theodoſij & Iuſtiniani, ſi quis Novellas, ſi quis Capitulare Caroli Magni non dicam diligenter legerit, ſed inſpexerit tantùm. Adeò ubique
1.Chron.23. exempla ſunt obvia. Huc pertinet munera inſtituere, utilia magis aut decora
1.Reg.6. quàm neceſſaria, quod fecit David; tem-
2.Reg.12. pla ſtruere aut ornare, quod Salomon & Ioas, aut ſtruendis legem modumque imponere, quod Iuſtinianus, modum præſcribere electioni Paſtorum, habendis Synodis, ordini inter Paſtores ſervando, alienationi rerum ſacris uſibus dicatarum, quod Chriſtiani Imperatores plurimi fecere.

15. Illud vero maximè miror à nonnullis defendi, ſcilicet, qui aliquid lege divina definitum neget, ei probationem incumbere. Nam conſtitit hactenus non negantibus, ſed affirmantibus probationes injungi, & quæ prohibita non docentur, eo ipſo permiſſa cenſeri, quippe cum pecca-

tum non sit, nisi ubi lex aliqua violatur. Quod verò aiunt *Essentialia omnia DEI verbo contineri*, rectè aiunt, sed id ad rem non facit. Non enim quia essentialia sunt, ideo à DEO præscripta, sed quia à DEO præscripta, ideo essentialia, hoc est, perpetua atque immutabilia: cætera accidentalia, id est, temporaria, mutabilia, arbitraria. Cur autem DEVS alia lege sua definierit, in aliis reliquit libertatem, indagare non est humanæ industriæ. Ex his quæ diximus apparet veram illorum esse sententiam, qui docent tam in Ecclesiasticis quam in cæteris rebus supremam gubernationem sive Imperium Summæ Potestatis competere: ita tamen ut ei fas non sit aut in Ecclesiasticis contra fidei ac religionis regulas à DEO traditas, aut in cæteris contra perpetuam æquitatis normam quicquam decernere, quod Tertullianus dixit; *in omni obsequio subditos non esse debere potestatibus intra limites disciplinæ*. Et Augustana confessio breviter ac verè. *Christiani necessariò debent obedire præsentibus Magistratibus ac legibus nisi cum iubent peccare.* Et Bohemica; *Verbo DEI præcipitur ut omnes sublimioribus potestatibus per omnia subdantur, in his tamen quæ DEO eiusque verbo non adversantur*. Nec aliter

Apol.

Art. 15.

Art. 16.

Art. 36.

Belgica. *Cuncti homines, cuiuscunque sint vel dignitatis vel conditionis ac status, legitimis Magistratibus subjici debent, & eis in omnibus obsequi & obedire quæ Verbo DEI non repugnant.*

14. Quod si tamen hos limites summa potestas excesserit (vt in utroque genere interdum evenit) rursus in eo sacra & profana conveniunt, quod non potest quidem obligari homo ut homini magis quam DEO pareat, attamen si qua vis eo nomine ingruat, restat patientiæ gloria, vim contra parare Ius non est. Ita nimirum Petrum Christus, ita nos Petrus instituit, grave nobis esse non debere, si quid mali patiamur ut Christiani; fugere licet, precari licet, fugit Elias, fugit Vrias, Propheta uterque: *fugere ex urbe in urbem alteram* Apostolis permittit Christus, fugit Cyprianus, fugit Athanasius, contra Iulianum effusæ Christianorum lachrymæ: *aliud*, inquit Nazianzenus, *contra persecutorem non erat remedium*: ultra nefas procedere. *Coactus repugnare non novi*, inquit Ambrosius, *dolere potero, flere potero, gemere potero, aliter nec debeo nec possum resistere.* Optimè etiam Eleusius & Sylvanus Episcopi minitanti Constantio responderunt, αὐτὸν ἐξουσίαν ἔχειν τῆς τιμωρίας, καὶ σφᾶς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, ἢ

Matt. 26. 25.
1. *Pet.* 2. 16.
Matt. 10.
Orat. in Iulian.

ὑποταγῆς. Sanctiſſimum nobis huius præſcriptæ à DEO patientiæ exemplum præbuerunt Christiani illi veteres qui ſub duriſſimo infidelium Imperatorum dominatu vixere, metuenda planè multitudo, ſi alienum quam ſuum ſanguinem fundere maluiſſent. Nam ut Tertullianus ait, *Vrbes, Inſulas, caſtella, muncipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, Senatum, forum impleverant.* Et tamen *nulli inter illos,* ut idem Tertullianus ait, *Albiniani, nulli Nigriniani, nulli Caſſiani:* Sub Iuliano defectore, ſub Valente Catholicos crudeliter vexante, multi provinciarum Præſides, multi legionum duces cum ipſis provinciis atque legionibus ſinceram fidem amplectebantur. Sed qui ipſorum ſævitiæ arma opponeret, inventus eſt nemo. *Milites Chriſtiani,* inquit Auguſtinus, *ſervierunt Imperatori infideli, quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent, præponebant ei DEVM, diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali, & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam temporali.* *Euſebius Pius Samoſatæ urbis Epiſcopus pulſus Valentis Imperio, populum retinere ſe volentem ex præceptis Apoſtolicis edocuit, quanta præceptis Imperialibus reverentia deberetur, atque

Theodor. 11. 27.

Apol.

Dyoniſium Alexandrinum Imperium abdicentes infideles facto periculo eripuerunt.

Armenij Maximinũ bellum ob fidem inferentem anno circiter 310. prælio fuderunt & nomine laudati.

Athanaſiũ, Alexandrini, Paulum Conſtantinopolitani armati defenderunt.

*Theodor. l. 4. 14.

ita imminentem iam seditionem compescuit. *Nec ego me vallabo*, inquit, *circumfusione populorum.* Quid nunc de illa dicam Legione [a] Thebana quæ toties hostium [b] victrix ad iussum Imperatoris pro fide Christiana se passa est [c] decimari? Imo nec injunctum sibi exilium fas esse egredi Christiani veteres existimarunt, quoties in certos homines, non in totam causam, sævitia distinguebatur, exemplo Apostoli Ioannis edocti, qui ita ut Imperatum in Patmo insula se continuit. Aliter agentes graviter objurgat Cyprianus. *Ælius in eam patriam, unde extorris factus est, regreditur, ut deprehensus non iam quasi Christianus, sed quasi nocens pereat.* Illud quoque memoria non indignum, quod cum Nicomediæ propositum esset edictum crudele Maximiani & Diocletiani contra Christianos, quo Scripturæ codices comburi, Basilicæ destrui, ipsi autem Christiani cruciari iubebantur, unus tantum Christianus inventus est qui Edictũ discerperet; in quem cum eo nomine extremo supplicio animadversum esset, Christiani cæteri iure cæsum pronunciarunt. Hæc ostendunt quam altè Christianorum animis hæserit vox illa Domini, quæ *gladium vetat arripere.* Arripit autem qui non à DEO accipit.

a Melius Thebaa à Thebaïde quam Thebana sive Græcis sive Ægyptiacis.

b Quis eius victorias memoravit?

c Non modo decimatis sed etiam ex toto cæsa est. Epist. 7.

Eusebium Samosatenũ exilio egressum laudat Theodoretus.

Euseb. l. 7. cap. 6.

Nemo qui iure cæsum dixerit ab Eusebio memoratur Martyrẽ laudante, vide locũ.

Dedit autem DEVS ſoli Summæ Poteſtati, aliis non niſi per illam. Neque ulla Veteris Teſtamenti exempla contrarium evincunt. Nam quod à quibuſdam Regibus populi aut civitates quædam defeciſſe narrantur, & cauſa ad Regum refertur impietatem, in eo divinum Iudicium deſcribitur, non hominum facta laudantur. Quod ſi ipſa Poteſtas Summa mandatam ſibi veræ religionis tutelam exerceat, eoque nomine ab hoſte interno aut externo armis oppugnetur, optimo iure Imperium ſuum vitamque & fortunas civium armis defendet. Perinde quippe eſt Religionis, an alio obtentu vim patiatur & iniuriam: neque enim magis tenetur ſui Iuris cum ſit, ad alterius arbitrium Religionis uſum, quam finium poſſeſſionem dimittere. *Non enim fruſtra gladium gerit, ſed DEI Miniſtra eſt vindex conſtituta in malè agentes.* Rom. 13. Oſtenſum ſatis arbitror quomodo in ſacras ac profanas actiones, externas ſcilicet primariò, internas non niſi propter externas, æquum ſit ius Imperij, ſive cum iubentur à DEO iuſſa, vetantur vetita, ſive cum definiuntur relicta in medio & humanæ permiſſa libertati, ſive cum Iuris ſpecie vis graſſatur.

15. Et in his ſanè omnibus nihil apparet diſcriminis, ſi ſumma eorum quæ Imperantur genera ſpectemus. Vt enim Bynius quoque agnoſcit homo Romanæ religionis, Imperatores ſacra & ſæcularia ex æquo curant. Sin ad ſingula veniatur, hic verò fatendum eſt, anguſtius eſſe ius Imperij circa ſacra, quam circa profana, hac una ratione, quod lex divina de ſacris plura conſtituat & libertati eximat quam de cæteris rebus. Nam profana negotia (cum Forenſibus Hebræorum inſtitutis nos non obligari ſatis conſtet) ſolis prope naturalibus regulis circumſcribuntur, niſi quod de connubialibus quibuſdam legibus ambigi poteſt, naturales ne ſint an ex arbitratu Divino. At de ſacris complura in ipſo Evangelio nobis præſcripta ſunt, quæ ex voluntate Divinâ primitus proficiſcuntur. Quo uno excepto non video quid ultra interſit, ad hanc quidem Iuris Imperandi quæſtionem quod attinet. Nam quod diligentior inquiſitio, maiorque ſollicitudo circa ſacra requiritur, tum quia Iura naturalia notiora poſitivis, tum quia in ſacris pernicioſius erratur, id cum ad modum rectè utendi Iuris pertineat, de Iure ipſo nihil immutat.

CAPUT IV.

Solvuntur quæ contra Imperium Summarum Poteſtatum circa Sacra objici ſolent.

SUMMARIUM.

1. *Solvitur obiectio inde ſumpta quod CHRISTUS Paſtorale munus inſtituerit, eique regulas præſcripſerit.* 2. *Solvitur objectio inde ſumpta quod Magiſtratus non ſit de eſſentia Eccleſiæ.* 3. *Solvitur objectio ex Eſaïa cap. xlix. 24. & oſtenditur Reges eſſe ſupra, non infra populum fidelem.* 4. *Solvitur objectio inde petita, quod circa Regem verſatur Paſtorum functio.* 5. *Solvitur objectio ſumpta ex CHRISTI regno: explicantur Regiæ CHRISTI actiones, & oſtenditur quatenus vicarios habeat.* 6. *Ad ſolvendam objectionem inde petitam quod Eccleſiæ, itemque Paſtoribus regimen aliquod tribuitur, regimen ipſum diſtinguitur in ſuaſorium, declarativum, conſtitutivum ex vi conſenſus, & conſtitutivum vi Imperij, tum ſum-*

mum, tum summo inferius, sive per emanationem, sive per solam subjectionem, & sive id obligativum sit tantum, sive insuper coactivum: obiter hîc ostenditur quatenus placita maioris partis minorem obligent in ea communitate, quæ Respub. non sit. 7. Pastoribus nec obligativum nec coactivum Imperium competere ostenditur ex sacris literis & Patrum auctoritatibus. 8. Ostenditur Pastorum regimen tantum esse suasorium & declarativum cum solutione ad locum Actor. xv. 9. Ecclesiæ Imperium iure divino non competere ostenditur. 10. Ecclesiæ regimen constitutivum competere ostenditur ratione & exemplis sacræ Scripturæ. 11. Ecclesiæ Imperium summum aut summo inferius competere posse & interdum competisse ostenditur: Pastoribus vero inferius tantum dumtaxat non etiam summum. 12. Demonstratur per directivum & declarativum regimen Pastorum, non tolli Summarum Potestatum Imperium circa sacra. 13. Demonstratur idem Imperium non tolli per regimen Ecclesiæ constitutivum. 14. Demonstratur idem Imperium non tolli per illud Imperium quod Pastoribus quandoque conceditur iure positivo.

RECTE intellectis quæ à nobis dicta sunt hactenus, facilè per ſe quivis ea diſſolvet, quæ contra Summarum Poteſtatum Imperium in ea, quæ Sacra ſive Eccleſiaſtica dicuntur, afferri ſolent. Nam primum quod non Summæ Poteſtates, ſed ipſe Chriſtus Paſtorale munus inſtituit, quod functionis ſuæ regulas, quantum quidem ad ipſam muneris quaſi ſubſtantiam attinet, à Chriſto accipiunt, non à Summis Poteſtatibus, & quod eatenus, ut ipſi quoque diximus, Paſtores non ſunt Summarum Poteſtatum Vicarij. Hæc omnia de iure Imperij nihil diminuere aliarum rerum exemplis apparebit. Poteſtas Parentum in liberos, maritorum in coniuges, non ab ullo humano inſtituto primitus, ſed ab ipſo Deo originem & ius ſuum accepit. Et tamen Summis Imperiis hanc quoque ſubjici, quanquam illis ipſis Imperiis antiquiorem, quis negaverit? Medica quoque functio à Deo eſt auctore naturæ, ut paſtoralis à Deo auctore gratiæ, & regulas exequendi muneris ſui præcipuas à natura atque experientia accipit Medicus, non à Summis Poteſtatibus, neque vice Summæ Poteſtatis fungitur, cum medicinam facit: Et tamen non impediunt hæc omnia, quo minus medica functio ſubſit Summarum I.

Poteſtatum Imperio. De Agricultura, de mercatura, de cæteris artificiis atque opificiis eadem eſt ratio. Quin & is qui pro Tribunali ius dicit, quamquam à Summa Poteſtate munus ſuum acceperit, eiuſque vices obeat, non tamen omnes iudicandi regulas à Summa Poteſtate accipit. Nam Deus ei pręcipit abſtinere à donis capiendis, nihil per gratiam; nihil odio facere, ſublevare pupillos, & reliquam alienæ opis egentium turbam, multaque alia eiuſmodi: Ita ut vel hinc cuivis appareat, quam ſit contra vim Imperij imbecille argumentum, quod à divina mandatorum præſcriptione ducitur.: Quod verò Paſtores non tenentur parere Summis Poteſtatibus vetantibus à Deo iuſſa, aut vetita iubentibus, in eo quoque nihil eſt ſingulare. Nam privato cuivis tantumdem eſt iuris, non in Sacris modo, ſed in aliis quoque rebus. Quin & Iudex qui iudicandi partes à Summa Poteſtate mandatas accepit, ab eadem iuſſus contra æquum & bonum iudicare, non tenetur obedire, imo tenetur non obedire. Quæ manifeſtum eſt non eo evenire, quod aut privatus aut Iudex ſubjectus non ſit Summis Poteſtatibus (id enim niſi amens nemo dixerit) ſed quia & Summæ Poteſtates & ipſi Iudices atque privati Deo

ſubjacent : pugnantibus autem Imperiis neceſſe eſt eius Imperium præferre qui ſuperior ſit altero. Errant igitur graviter qui ut hic paria diſcriminant, diſcriminata confundunt, actiones ſcilicet atque perpeſſiones agere contra legem Dei, aut quæ ex lege DEI agenda ſunt omittere, nec Paſtori, nec Iudici, nec privato licet, neque in Sacris neque in profanis rebus. Pati verò illata mala, ſacræ ſive profanæ legis obtentu, licet & privato & Iudici & Paſtori; imò eatenus etiam neceſsè eſt pati, ut non liceat aut per vim reſiſtere, aut quicquam extra ea quæ DEVS diſertè imperat, contra humanum Imperium facere.

2. Iam verò quod alij adferunt non eſſe de eſſentia, ut loqui amant, Eccleſiæ Magiſtratum, hoc eſt, Eccleſiam eſſe poſſe, etiamſi aut nulla ſit Poteſtas Summa, aut certè non amica Eccleſiæ, quam abs re alienum ſit, quis non videt? cum nec (ut ipſorum genus loquendi imitemur) de ſingulorum hominum eſſentia ſit Magiſtratus, nec de eſſentia mercatoris, nec de eſſentia agricolæ, nec de eſſentia Medici, quos tamen omnes ſubditos eſſe Poteſtati ſupereminenti & ratio docet & Apoſtoli auctoritas.

3. Illud ſpecioſius objici ſolet, quod Ec-

Esai.49. 24. clesiæ apud Prophetam promittitur, fore ut *Reges demisso in terram vultu ipsam adorent, pedumque ipsius pulverem lingant.* Quæ verba Reges potius Ecclesiæ & quidem adspectabili, quam Regibus Ecclesiam videntur subjicere, quod familiare argumentum est iuris Pontificij assertoribus. *Nehem.8. 9.* Sed profectò si ut olim Esdras socijque eius, ita & nos Scripturam per Scripturam interpretemus, componentes inter se quæ ab eodem dictata sunt spiritu, facilè reperiemus, honorem eum de quo agit Propheta, Christi esse proprium & peculiarem, quod Psal. lxxij. v.9. ijsdem prope verbis exprimit: Ecclesiæ autem tribui ob Christum in Ecclesia spiritualiter præsentem, sicut in veteri Testamento Arcam adoratam legimus. Tropus ergò est in illa vaticinij parte: neque potest τὸ ῥητὸν rigidè urgeri, nisi majestatem eam quæ Soli Christo convenit (is enim Princeps est Regum terræ: Apocalyps. 1. 5.) ad Ecclesiam transferamus. Illud vero non ex Scripturis, sed aliunde πολυθρύλλητον & à Pontificibus toties jactatum, *Imperatorem esse intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam*, de Ecclesia Catholica verissimum est, quæ sub uno Rege terreno nunquam fuit, nunquam erit; De unius Regni Ecclesia eâque adspectabili cautè ac-

cipiendum, ita ut ea, quæ Imperij eſt ſuperioritas, non abnegetur. Eſt enim Rex propriè Regis nomen obtinens non tantum ſingulis de populo, ſed & toto populo univerſo ſuperior; neque tantum populo infideli, quales illi erant de quibus Horatius,

Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos Imperium eſt Iovis.

Et Chriſtus ipſe, *Reges gentium ipſis dominantur*, ſed & populo fideli qualis erat Iſraëliticus, quem Deus ita alloquitur, *ubi terram ingreſſus fueris, quam tibi dabit Dominus Deus tuus, eamque poſſederis, in ea habitaveris, & dixeris conſtituam ſuper me Regem, qualem habent gentes vicinæ.* Et ipſe populus *Rex*, inquiunt, *erit ſuper nos.* Ita paſſim in ſacra Hiſtoria Saul, David, Salomon Reges dicuntur conſtituti *ſuper omnem Iſraëlem*, *ſuper populum DEI*, *ſuper hæreditatem Domini.* Quid autem eſt Eccleſia ad ſpectabilis, niſi populus Chriſtianorum? Talis erat ille populus in quem ius ſibi traditum Iuſtinianus aſſerebat, cuius verba Theophilus explicans datam ait *βασιλεῖ κατὰ τοῦ δήμου τὴν ἐξουσίαν.* Romanæ certè Eccleſiæ ſcripſit Paulus, *omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubiecta eſto.* Cretenſem Eccleſiam iubetur inſtituere

Luc. 22. 25.

1. Sam. 8. 19. &c.

Rom. 13. 1.

Titus de *subiectione & obedientia* potestatibus debita: ad Ecclesias Ponti, Gala-
1.Pet.2.13. tiæ aliasque extat Petri epistola, eandem monitionem continens. Quibus adden-
ad 12.cap. ad Rom. dam illud Chrysostomi: *si hæc præcepta sunt sub Paganis regibus, quanto magis fieri debent sub fidelibus?* neque illud ad causam facit, quod apud pios auctores invenitur, interdum *servire Reges Ecclesiæ.* Nam *servire* ibi est *utilitatibus Ecclesiæ consulere.* Quomodo etiam Pagani veteres Regnum *servitutem* dixere. Ita pecuarius *pecori*, tutor *pupillo*, dux *legionibus* inservit, neque tamen supra pastorem grex est, supra tutorem infans, supra Imperatorem exercitus. Serviunt enim qui imperant, ut Augustinus inquit, *officio consulendi & providendi misericordia.* *Servire* igitur Reges *Ecclesiæ* rectè quis dixerit, *servos Ecclesiæ* non rectè, ne eo quidem sensu quo servitus subjectionem significat. Non enim Saul *servus Israëlis*, sed Israëliticus populus *servi Saulis*: &
1.Sam.17.8.22.12. speciatim *servus Saulis* non minus Abi-
1.Reg.1.32 melec inter Sacerdotes, quam inter Proceres David. Et Davidis ac Salomonis servus Pontifex Sadocus. Quare & Synodi maximæ, in quibus Ecclesiæ sub Romano Imperio viventis quasi quoddam erat compendium, Imperatores *Dominos*

suos salutant. Sanè quemadmodum pater æquè familiæ suæ imperat sive illa fidelis, sive à fide sit aliena; ita populi recta religio de Summæ Potestatis iure nihil imminuit.

4. Sunt qui aliud argumentum contra Imperii ius, quod Potestatibus Summis asserimus, validissimum putant, quod scilicet sacra Pastorum functio circa ipsos etiam Reges versetur, non tantum quatenus inter cæteros ipsis quoque generali prædicatione Evangelium proponitur; verum etiam qua clavium ministerio singulis applicatur. Sed huius quoque argumenti imbecillitas similibus exemplis convincitur. Nam quota quæque est functio quæ non circa Regem versetur? Sume agricolas, mercatores, pastores coquos, vestitores: horum omnium opera Rex indiget, ut propiora attingam, Medicus Regem non minus sanat quam equisonem, & quæ valetudini curandæ conducunt, pariter utrique præscribit: Chirurgus si necesse sit uret quoque Regem & secabit: Philosophiæ civilis Doctor aut Consiliarius aliquis circa Regem occupatur, hoc etiam amplius, non quo homo est, sed qua Rex. Horum tamen omnium personas aut functiones nemo tam imprudens fuit, qui Summis Imperiis

legumque humanarum vinculis exſolveret.

5. Nunc ad eos veniendùm eſt nobis, qui totum circa ſacra Imperiū itaChriſto ſoli tribuendum exiſtimant, ut in nullam eius partem venire poſſint Reges,quippe cum vicariam nullius operam deſideret is, qui regno adminiſtrando ſufficiat ſolus. His, ut ſatisfiat, diſtinguendæ ſunt Chriſti actiones: Sunt igitur aliæ terminales, ut ita dicam, aliæ ſunt mediæ: Terminales voco eas quæ ad principium finemque regij muneris pertinent. Ad principium referenda eſt legiſlatio ſub ſpe præmij æterni & comminatione pœnæ itidem æternæ: Ad finem definitiva iuriſdictio. Illam Chriſtus per ſe expedivit, hanc per ſe expediturus eſt. Legiſlatione comprehenditur non ſola legis divinæ perpetuæ apertior promulgatio, rejectis pravis interpretamentis, & patefacto diſcrimine eorum quæ à DEO ſemper probata, & quæ diſſimulata vel condonata ad tempus; ſed conſtitutio quoque Evangelici miniſterij & ſacramentorum cum abrogatione legis Hebræorum ritualis. Iuriſdictio quorumdam condemnationem, aliorum verò abſolutionem, & præmij exhibitionem continet. Quibus peractis Chriſtus adminiſtratione regni depoſitâ

Majestatem regiam in æternum retinebit. Has igitur actiones cum per se Christus obierit, vitaque ipsa & mors æterna, ac proinde earumque rerum promissio, comminatio atque adjudicatio non sint in eorũ potestate qui meri sunt homines, indubitatum est in ijsdem neminem esse Christi aut Socium aut Vicarium. Ad interjectas actiones quod attinet, sciendum est, has partim περὶ τὸν ἔσω, partim περὶ τὸν ἔξω ἄνθρωπον versari. περὶ τὸν ἔσω, quæ versantur, aliæ sunt *in homine*, aliæ *de homine*. *In homine* agit Christus cum vi spiritus sui, alios illuminat, alios non illuminando occæcat, aliis cor aperit, aliis non aperiendo obdurat, contra tentationes modo maiora, modo minora auxilia suggerit; *De homine* cum peccata remittit aut retinet; quanquam harum quoque actionum signa quædam plerumque intus homini divina efficacia imprimuntur. Hæ quoque actiones cum meri hominis potentiam excedant, ita Christo sunt peculiares, ut in his quoque nec Socium nec *Vicarium* admittat, cum interim harum actionum ministros habeat *Pastores*, *Privatos*, *Reges* quoque, singulos suo modo. Distant autem *Vicarius* & *Minister* merus; quod *Vicarij* est producere actiones congeneres illius actionibus, cuius vices

gerit, etsi minus perfectè. At meri *Ministri* est actiones producere non congeneres, sed tales quæ principalis causæ actionibus inserviant. Vnde apparet eiusdem actionis nomen propriè quidem, sed proportionaliter tribui *Principi* & *Vicario*. Rex enim verè imperat iusque dicit: verè quoque imperat iusque dicit Præses, etsi non pari iure: at principali causæ & mero ministro actionis eiusdem vocabula non nisi per tropum accommodari: quo modo Pastores dicuntur *servare homines, remittere ac retinere peccata*. Quæ restant regiæ Christi actiones περὶ τὸν ἔξω ἄνθρωπον, præcipuè consistunt in tuendâ ac liberandâ ab hostibus; ordinandâ quoque & ornandâ Ecclesiâ: & ad providentiam rectè referuntur. Sicut autem DEI universalis providentia quæ cunctis rebus invigilat, quanquam ipsa per se cunctis disponendis exsequendis sufficiat, tamen ad demonstrationem multiformis sapientiæ Summis Potestatibus utitur tanquam *Vicariis* ad conservandam illam communem hominum societatem; unde & iisdem potestatibus *Deorum* tribuitur appellatio; ita & specialis illa Christi providentia pro Ecclesia excubans *Vicarias* sibi adsciscit easdem potestates veræ fidei patronas; *Christum*

ostcn-

oſculantes, quibus ipſis Chriſtus ſuum quoque nomen impertit. Hi ſunt Reges & Proceres quos Nazianzenus ait χριστῷ συνάρχειν, χριστῷ συνδιοικεῖν, non æquali *conſortio poteſtatis* (abſit tam impia cogitatio) ſed *Vicario iure*. Quomodo & illud ſumendum Bohemicæ Confeſſionis, *Magiſtratuum communem eſſe cum Agno poteſtatem*. Quare cum non pugnent τὰ ὑπάλληλα, neque Majeſtatem Chriſti dedeceat, præcipua regni per ſe ἀμέσως, cætera partim per ſe partim per alios exſequi (ſicut & Angelorũ opera eum uti certiſſimum eſt) ſequitur terreſtre imperium etiam quà ſacra curat, nihil cœleſti ac divino Chriſti Imperio obſtare. Hic autem monendi ſunt παραλογισαι ne pro Chriſto *Rege Regum & Domino dominantium* preſbyteria nobis & Synodos ſupponant; & quod Chriſti unius eſt proprium ἄρχειν τῶν βασιλέων, id ad eos transferant cœtus, quos & ordinis neceſſitas & divini iuris auctoritas Regibus ſubjicit. *Apocal.* 19.

6. Sed quoniam in Sacris Literis & hiſtoria vetere partim paſtoribus, partim Eccleſiis, *regimen* tribuitur quoddam, videamus quomodo hoc regimine non evertatur Summarum Poteſtatum regimen. Hæc res ut rectè intelligatur, diſtinctionibus quibuſdam uti

necesſè eſt, ne vocum ſimilitudo in re diſſimili nobis imponat. Regimen omne aut tale eſt, quo dato maneat in eo qui regitur iuris libertas, aut quo dato ea libertas non conſiſtat: Prius regimen iis competit, qui præſunt, ut Tacitus loquitur, *auctoritate ſuadendi, non iubendi poteſtate*, ut Medici, Iuriſconſulti, Conſiliarij, in rebus haud omnino neceſſariis. Regimen, quo poſito tollitur libertas, iuris eſt aut declarativum, aut conſtitutivum: & conſtitutivum aut *iure conſenſus*, aut *vi Imperij*. Hæc diſtinctio ex modo oritur introducendæ obligationis. Qui declarativè regunt, non obligant propriè, ſed obligationi occaſionem prębent quatenus notitiam alicui imprimunt quæ obligationem parit aut auget. Ita medicus ægrotum regit oſtendendo quid ipſi exitiale ſit, quid ad ſanitatem conſequendam aut retinendam neceſſarium: quo intellecto, ægrotus hoc amplecti, illud fugere tenetur, non ex iure quod in ipſum medicus habeat, ſed ex lege naturæ, quæ unicuique curam vitæ atque incolumitatis ſuæ imperat. Sic moralem ac civilem vitam regunt Philoſophi, oſtendendo quid honeſtum ſit, quid ſalus populi requirat. Eodem rectè referas annuntiationes quas legati aut præcones à

Summis Potestatibus missi subditis faciunt. Tam verò suasorium quod diximus, quam istud declarativum sub uno *directivi regiminis* nomine solent cõprehendi: à quo differt *constitutivum,* quod *ex consensu* aut *Imperio* nascitur. Constitutivum quod ex consensu oritur regimen, ad eos qui consenserunt quod attinet, vim obligandi habet ex lege naturali, quæ pacta vult servari, de iis scilicet rebus quæ in iure ac potestate erant paciscentium. Qui verò non consenserunt, hi directè non obligantur: indirectè interdum si tria concurrant: Primum, ut ipsi quoque pars sint alicuius universitatis: alterum, ut maior pars universitatis consenserit: tertium, ut aliquid constitui ad universitatis conservationem, aut certè ad statum eius meliorem sit necessarium. Hæc enim si adsint, obligantur singuli, non ex iure quod maior pars in ipsos habeat tanquam superior, sed ex illa naturæ lege, quæ vult partem omnem qua pars est ordinari ad bonum totius: quod bonum sæpe sine aliqua speciali determinatione non potest haberi, neque ista determinatio effectum habitura est, si quæ pluribus placuerunt, ea paucis liceat rescindere. Hinc comites itineris, navis unius, negotiationis eiusdem participes,

item collegæ, tenentur ſtare decreto partis maioris, in his dumtaxat quæ determinatione aliqua indigent, & ad eam pertinent communitatem, cuius ipſi membra ſunt. *Imperativum* verò regimen ex vi intrinſecâ ſupereminētiæ ſuæ obligat. Eiuſmodi autem *regimina*, ut ante indicatum eſt, ſunt aut *ſuprema*, aut *infra ſupremum* collocata: & hæc iterum aut ex ſupremo emanantia, aut aliunde ortum habentia. Imperium *ſub ſupremo* collocatum & non *ex ſupremo ortum habens*, quod quidem ordinarium ſit & permanens ac primitivum, eſt unicum *Patrisfamilias*, unde originem ducunt, regimen *Pædagogi & tutoris.* Extraordinaria autem Imperia quoſdam in veteri fœdere habuiſſe certum, quibus hoc ipſum DEVS ſingulari oraculo conceſſit. Ea verò quæ à ſupremo emanant Imperia, aut ſimul *obligandi agendique* ius accepere, ut Prætura, Proconſulatus, aut *obligandi* tantum, ut *poteſtas delegati:* Sine *obligandi* autem iure nullum eſt Imperium. Eſt enim hic Imperij effectus quaſi naturalis. Iam quæ dicta ſunt ad Paſtores & Eccleſias applicemus. Vetantur à Chriſto Apoſtoli, ab Apoſtolo Presbyteri ſive Paſtores κατακυριεύειν τῶν κλήρων; neque tantum κατακυριεύειν, quod Regibus tribuitur Luc. 22. 23. ſed

1. Pet. 5. 3.

& κατεξουσιάζειν, quod diſtinctum ab altero tribuitur τοῖς μεγάλοις Matth. 20.25. Marc. 1. 42. Μεγάλων ergo nomine Principes intelligendi, quales fuerunt Ethnarchæ Iudæorum, quos ἄρχοντας dictos videre eſt apud Ioſephum *; unde lux dicti apud Lucam, οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν ἄρχοντες καλοῦνται. Si ergo & quale Summarum & quale inferiorum poteſtatum ius eſt, adimitur paſtoribus, ſequitur illis *omne Imperium* adimi. * *Antiq. Iud.* 13.2.

7. *Coactionis* uſum omnem ipſis interdictum, vel illud Pauli ſatis evincat: quod vult *Epiſcopum non eſſe* πλήκτην. Hinc Chryſoſtomus; *homo ſi à fide fuerit abductus, multa imminet Sacerdoti patientia induſtria adhortationis, quia non poteſt errantem vi reducere, ſed perſuadere conabitur, ut ad fidem rectam revertatur.* Sed nec obligare quemquam per modum *Imperij* Paſtoribus datum eſt divinitus. τὸ νομοθετεῖν ἀνεῖται τοῖς βασιλεῦσιν inquiunt Græci. Et Chryſoſtomus dat Regibus, Epiſcopis adimit, non tantum ἀνάγκῃ, ſed & νόμῳ κρατεῖν. Chriſtus ipſe ſtatum ſuum ſervilem reſpiciens ut erat μορφὴν δούλου καὶ λαβών, negat *Regnum ſuum eſſe de hoc mundo*, negat quod minus eſt, ſe *iudicem conſtitutum*; Ad eius autem ſtatus exemplum 1. *Tim.* 3.3. *Tit.* 1.7. *Luc.* 12.14.

vocavit Apostolos: unde Chrysostomus, *Non est*, inquit, *nobis data talis potestas, auctoritate sententiæ cohibeamus homines*
De consid. lib. 1. *à delictis.* Et Bernardus, *stetisse ego Apostolos iudicandos lego, sed ipse iudicantes non lego.* Ostendunt idem tituli quos Pastoribus Sacra Scriptura tribuit; vocantur enim *legati, nuncij, præcones. Legatorum* autem, *nunciorum* & *præconum* non est suo Imperio quemquam obligare, sed alienum Imperium notum facere. *Ad docendum constituti sunt Pastores*, inquit idem ille Chrysostomus, οὐκ εἰς ἀρχὴν οὐδὲ εἰς αὐθεντίαν. Mandati quoque formula
1. Ioan. 1. 1. facit huc. Iubentur *loqui quæ audierunt, tradere quæ acceperunt*, ultra nihil. Ipse
1. Cor. 11. 23. Apostolus, *de virginibus* quia *nullum man-*
1. Cor. 7. 25. *datum habebat Imperium Domini*, nihil imperare audet, consulit tantum, simul declarans si quæ contra faciat, eam nihil
2. Cor. 9. 7. peccaturam. Et Corinthios admonens ut
8. 8. extraordinaria quadam liberalitate Hierosolymitas juvent, addit μὴ ἐκ ἀνάγκης. Cuius causa est in eo quod præcedit, οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω.

8. Regimen ergo quod Pastoribus tribuitur, cum dicuntur ἡγεῖσθαι προΐστασθαι, ποιμαίνειν, aut ad *merè suasorium* aut ad *decla-*
Heb. 13. 7. 17. *rativum* genus referri debet. Quare sicu-
1. Thes. 5. 12. bi *Apostoli* aut *Pastores* leguntur *imperasse*,

interpretandum id eſt per eam figuram qua *remittere* dicuntur & *retinere peccata*, hoc eſt *remiſſa* aut *retenta* declarare. Neque aliter ſumendum illud quod Ieremiam DEVS à ſe conſtitutum dicit ad *regna exſcindenda*, hoc eſt *ad pronunciandа regnorum excidia*. Sic & in illa Apoſtolorum Seniorum & Fratrum Epiſtola ad Eccleſias Syriæ & Ciliciæ verba hæc ἐπιτίθεσθαι βάρος, ſimili modo ſunt exponenda: non enim novum onus imponitur Chriſtianis, alioqui enim ſequeretur *ſcortari* ante hoc decretum licuiſſe; cum eiuſque rei abſtinentia ijſdem oneribus accenſeatur: ſed declaratur quod ſit Chriſtianorum officium ex lege divinâ, quæ actiones liberas ad aliorum ſalutem promovendam vult dirigi, & offendicula anxiè vitari. Tam verò Iudæi, quanquam proſelytos propiore quodam affectu amplexabantur, ſoliti tamen ut ex ipſorum libris apparet, ferre etiam alios ex gentibus, dummodò ea inſtituta ſervarent, quæ DEVS dederat Noæ filiis; in quibus & hoc erat comprehenſum, *ne quis ſuffocato aut ſanguine veſceretur*. Contra verò ſi qui ea præcepta in commune data humano generi contemneret, eum omnes hoſtem ducebant publicum, cum quo nihil ſibi ne humani quidem iuris com-

1.Tim.5.17, Ioan.21.16, Act.20.28, 1.Pet.5

Act.15.23.

mune existimabant. Nam Cananæos quoque & vicinos ipsis populos internecioni devotos arbitrabantur non aliam ob causam, quam quod istius generis præcepta violassent. Quare & Apostolorum ævo cum legem ritualem abrogatam à Christo nondum possent intelligere Iudæi, aliter existimare non potuerunt, quam gentes illis cæremoniis, quæ toti humano generi præscripta erant, non minus quam se Israëliticis legibus obligari: ideoque ab iis institutis recedentes, hostiliter erant aversaturi: quod cum magnum esset futurum impedimentum propagando Evangelio, tenebantur sanè gentiles ad tempus ea in re Iudæis obsequi: ideoque postquam desperari cœpit de plerisque Iudæorum ad Christum adducendis, hoc onus sine ulla abrogatione sponte sua per occidentis Ecclesias evanuit; quia scilicet vis obligandi non nisi ex illa, quam diximus, divina lege pendebat, quod speciatim in causa Idolothytorum ad Corinthios explicat Paulus.

Post annum 800.

1. *Cor.* 10. 23. 24.

9. De Ecclesia nunc agendum est. Huic quoque *nullum Imperium* divino iure concessum est; *Imperij instrumentum* gladius, quo nomine Paulus Apostolus ut & Iurisconsulti, intelligunt illud quod ἀναγκαστικὴν δύναμιν vocat Aristoteles. At Ec-

cleſiæ *arma carnalia non ſunt*, neque 1.Cor.10.4.
alium gladium à *DEO* accepit quam *ſpi-* Epheſ.6.17.
ritualem, *Verbum* ſcilicet *DEI*. Quin Philip.3.20.
eius πολίτευμα non eſt *in terris*, ſed *in Cœlo*. Agit ergo in terris Eccleſia non ut *municeps* ſed ut *inquilina*: Inquilinis autem *Imperium* non debetur. Quando quidem Eccleſia cœtus eſt divina lege non permiſſus tantum, ſed & inſtitutus (de adſpectabili cœtu loquor) ſequitur ea omnia quæ cœtibus legitimis naturaliter competunt, etiam Eccleſiæ competere, quatenus adempta non probantur.

In his autem eſt etiam *regimen conſtitutivum*, quod ex conſenſu appellavimus. 14.
Exempla duo afferemus. Abrogata Sab- Col.11.16.
bathi lege in libertate erat Chriſtianorum quam vellent temporis ſui partem, dum ne infra iuſtam proportionem, divino cultui ſegregare. At cum is cultus ex Chriſti præcepto quandam piorum congregationem requireret, non poterat ea temporis pars niſi communi placito determinari. Ita præeuntibus Apoſtolis, conſentiente Eccleſia, dicata eſt ſacris con-
ventibus *prima Sabbatorum*, quæ & in Act.20.7.
memoriam reſurrectionis *Dominica dies* 1 Cor.16.2.
dicitur. Alterum hoc eſt, cum Apoſtoli Apoc.1.20.
pares non eſſent inſpectioni pauperum,

Ecclesia suadentibus Apostolis instituit munus Diaconorum, simulque elegit personas quæ id muneris obirent. Vtrobique *definitum* ac *constitutum* aliquid videmus communi placito, cui refragari sine gravi culpa nemo potuit. Nam & *constitui* certum aliquid debebat, & *constitui* nihil poterat, uno forte aut altero dissentiente, nisi aut minor pars maiori, aut maior minori cederet. Quorum cum hoc sit manifestè iniquum, sequitur illud fuisse necessarium. Hoc igitur ius constituendi, Ecclesiæ naturale est. Data enim universitate, hoc ipsum ius ex natura universitatis continuò sequitur. *Imperativum* verò *regimen* non itidem Ecclesiam sequi supra ostendimus.

II. Neque tamen id impedit, quo minus Ecclesiæ competere possit Imperium aut Summum aut Summo inferius. Summum si fideles aliis impermixti & liberi ab omni subjectione peculiarem constituant Rempublicam, quod Iudæis accidisse videtur, Machabaïcis temporibus. Nam in plerisque eorum temporum actis non *Ethnarcha* tantum & *Senatus*, sed & populi nomen reperitur; tum in profanis, putà fœderibus, tum in sacris, ut cum Encœniá instituuntur. *Constituit*, ait historia, *Iudas & fratres eius & omnis Ecclesia*

1. *Mach*. 12. 6. 14 20. 28. *Ios. Antiq. Iud*. 13. 11. 1. *Mach*. 4. 59.

Iſraël. Hic ergo Eccleſia Summum Imperium habuit non propriè quà fidelis populus, ſed quà populus liber, quod hodie dici poſſet de Helvetiorum quibuſdam civitatibus, quæ populari Imperio tenentur. Inferius Summo Imperium, quod *αὐτονομίας* nomine appellabatur, ijdem Iudæi non domi tantum, ſed & Alexandriæ, Damaſci atque alibi ſæpius habuerunt cum coactione nonnulla, ſed quæ modo latius, modo anguſtius patebat. Interdum enim ſub eo Imperio comprehenſum erat ius *pœnarum capitalium*, interdum *flagra* tantum, nonnumquam ultima coactio erat *relegatio* è Synagoga, prout Regibus Chaldæis, Perſis, Syris, Ægyptiis, aut Romanis Cæſaribus, ſub quorum ditione erant, viſum fuit habenas ipſis laxare aut adducere. Hoc iure conceſſi Imperij Aſſueri temporibus ſuadente Mardochæo Iudæi dies, *Sortium* qui dicuntur, Feſtos eſſe iuſſerunt. Eodem iure conceſſi Imperij nituntur ea omnia quæ ductu Eſdræ ac Nehemiæ tam in ſacris quam in profanis rebus fuere conſtitutæ. Quod moneo ne quis ad ius Eccleſiæ perpetuum atque immutabile perperam trahat. Sacrorum autem Miniſtros quod attinet, his Imperium divino iure, hoc eſt, ex ipſa Miniſterij iſtius

ſive inſtitutione, ſive naturâ nullum deberi, ſatis oſtenſum eſt. Vt & illud, Summum Imperium cum tali Miniſterio eſſe ἀσύγκλωςον.

12. Cæterum inferius Imperium à Paſtorali munere perpetuo ſegregatum eſſe debere numquam ſenſit vetus Eccleſia. Ex his aut paſtoribus tribuitur, nihil derogare Summo in Sacra Imperio Summarum Poteſtatum. Nam *directivum regimen*, quod in dando conſilio, & declaratione divini Imperij conſiſtit, omnino alterius eſt generis. Diverſo autem planè regendi genere non mirum eſt eundem regere & regi; nam Regem ſuadendo regit Conſiliarius; Iuris naturalis peritus legem divinam declarando: Medicus & Paſtor Eccleſiæ, modo utroque: ſed hos omnes Rex Imperio regit, & quidem ſummo. Vnde mirum non eſt apud Patres ſæpe reperiri Regem præeſſe Epiſcopo, & Epiſcopum Regi, cum agatur de modis προςασίας immenſum differentibus.

13. At quod ex conſenſu eſt regimen, quanquam conſtitutivam vim habet, planè tamen ſubeſt regimini Imperanti Summarum Poteſtatum, quod eo evincitur, quia *nemo* conſentiendo *plus iuris in alterum*, aut in totam univerſitatem *transferre potuit*, *quam ipſe habuit*. Obligatio enim

hæc ex ſingulorum libertate ortũ quum habeat, latius quam ipſa libertas patere non poteſt. At ſinguli libertatem non habent quicquam faciendi contra Imperium Summarum Poteſtatum, quibus *omnis anima ſubjecta eſſe debet*; his ſcilicet Rom.13.1.
exceptis, quæ divino Imperio diſertè comprehenduntur. Ergo nec ius habent eouſque ſemet obligandi. Adde quod duo regimina conſtitutiva eſſe non poſſunt, niſi ὑπάλληλα, cum alioqui futurum ſit, ut quiſpiam obligetur ad ἀσύςατα, quemadmodum ſupra oſtendimus. Quæ cauſa fuit, cur paternum & ſacerdotale veteris Teſtamenti (numquam enim Aaronici Pontifices ſine Imperio fuere) Regio Imperio DEVS ſubjecerit.

Illud vero regimen quod ex publico 14.
iure Paſtoribus datur, cum non tantum ſubſit Poteſtatibus Summis, ſed ab ipſarum quoque Imperio quantum eſt emanet, Ius Summarum Poteſtatum non evertit, ſed comprobat. Per effectus enim cauſa cognoſcitur, & per quod res quæque talis eſt, id ipſum eſt maximè tale.

CAPVT V.

De Iudicio Summarum Potestatum circa sacra.

SVMMARIVM.

1. *Iudicij vox explicatur.* 2. *Distinguitur in directivum & Imperativum.* 3. *Iudicium de sacris competere summis Potestatibus.* 4. *Non obstare quod falli possunt summæ Potestates.* 5. *Non obstare quod CHRISTVS est Iudex summus.* 6. *Nec quod Scriptura tropicè Iudex dicatur.* 7. *Nec quod Pastoribus & Ecclesiæ suum competat Iudicium.* 8. *Vt recte exerceatur Iudicium, requiri intelligentiam.* 9. *De ea sufficienter consequenda, non desperandum summis Potestatibus.* 10. *Requiri item pietatem.* 11. *Distinctio inter rectitudinem actus & validitatem: idque ad sacra applicatur.* 12. *Iudicium infidelium de rebus sacris exemplis declaratur & S. Scripturæ testimoniis.* 13. *Catechumenos non posse omnino à Iudicio excludi.* 14. *Similitudine ostenditur aliud esse de apti-*

tudine quærere, aliud de iure. 15. *Non deferri Iudicium Prophetis Novi Teſtamenti privatè cum explicatione loci 1. ad Corinth. xiv. 3.* 16. *Regum veteris Teſtamenti facta circa ſacra quatenus ut Regibus, quatenus ut Prophetis attribuenda: idque applicatur ad tempus Novi Teſtamenti.*

1. ADSTRVCTO Summis Poteſtatibus Iure Imperij circa ſacra, ea veniunt quæ ad rectum Iuris huius exercitium pertinent. Proximè autem ipſum Imperij actum præcedit Iudicium. Eſt enim imperare voluntatis. Omnis autem actio voluntaria ut recta ſit, duplicem habere debet congruentiam; alteram voluntatis cum intellectu; alteram intellectus cum reipsâ. Quorum prius indicans Apoſtolus, *peccatum* eſſe dixit *quicquid non ex fide fiat*, ubi *fides* eſt *iudicium approbans*; quod opponitur *conſcientiæ* condemnanti actionem, aut hæſitanti. Iudicium primitivâ ac genuinâ ſuâ ſignificatione denotat actum ſuperioris, quo inter duas partes id quod iuſtũ eſt definit. Eſt enim *Iudicium* à iudice; Iudex autem *ius dicens*. Cœpit deinde proferri ad definitionem qualemcumque etiam internam in omnibus quæ contemplamur, aut agimus.

Rom. 14. 23.

2. Circa agenda *Iudicium* ita universaliter sumptum duplex est: aut enim propriis actionibus præit, aut per actiones proprias refertur ad alienas: idque rursus dupliciter; nam actiones nostræ ad alienas referuntur, aut per modum intellectus, aut per modum voluntatis. Hinc fit ut iudicium ad actiones alienas tendens, sit aut Directivum, sive per declarationem, siue per suasionē, aut Imperativum:
1. *Rheto.* 1. Imperativum Iudicium distinxit Aristoteles in *νομοθετικὸν καὶ δικαστικὸν*, quorum illud esse ait *περὶ τῶν καθόλου*, hoc verò *τῶν ἀφωρισμένων καὶ κατὰ μέρος*.

3. In hoc Imperativo genere *summum* absolutè *iudicium* esse *summi* absolutè Imperatoris, qui est DEVS. Restrictè, hoc est, inter homines itidem *summum* sit *Iudicum* necesse est eius qui *summum Imperium* habet, quem Summam Potestatem dicimus. Huius enim leges rescindere aut sententias retractare superiore Iudicio nemini licet: etsi obedientia talibus legibus ac sententiis non absolutè debeatur, sed quatenus obediri potest sine Imperij divini violatione. Sicut autem ipsum Imperium ad sacra non minus quam ad profana extenditur, ita & Iudicium hoc, ex quo & secundum quod Imperatur. Neque obstat quod nonnulli Reges aut

aut Imperatores de Religione iudicium videntur à ſe rejeciſſe. Nam partim quod ineptos ſe agnoſcerent, rejecerunt à ſe quod alioqui erat officij ſui; partim loquuntur de Iudicio quod ſit *ἀναμάρτητον*, quale ſibi arrogat Pontifex Romanus. Atque hoc poſtremo modo tum ſua, tum Imperatorũ veterum dicta explicat magnus Britanniæ Rex, cum negat *Reges eſſe doctrinæ iudices falli neſcios.* Tantumdem autem de aliis negotiis non minus rectè dixerit. Conſtantinus ſanè à ſe iudicium non removit, qui cognoſcere voluit ea, quæ ab Epiſcopis Tyri eſſent acta, rectè ne an ſecus ſe haberent; nec Martianus, qui ſuum eſſe dixit negotium rectam & veram fidem omnibus declarare; nec Carolus Magnus, qui ſe controverſiæ Felicianæ *arbitrum* vocat; additque, *decernimus & DEO donante decrevimus quid eſſet de hac inquiſitione firmiter tuendum.* *A.D. 794.*

4. Falluntur ergo qui fingunt hæc inter ſe adverſis frontibus pugnare: *poſſe labi* & tamen *hominibus non ſubjici*, Imperij ſubjectione: neque vident qui hæc aſſeverant uno ſe commento Iudicia omnia, etiam Humanis de rebus tollere. Nam quid eſt in quo non poſſint errare homines; aut quod omnino poteſt eſſe iudiciũ,

quod non aut ſummum ſit, aut aliud ſupra ſe habeat. Cum ergo progreſſus in infinitum non detur, neceſſe eſt alicubi ſiſti, & proinde quorumdam errores non *humano ſed divino reſervari Iudicio* (ut loquitur Ivo Epiſcopus Carnutenſis) ubi tantò diſtrictius ſunt puniendi, quantò minus fuerint divinis admonitionibus obnoxij. Neque verò hoc ſummo iudicio imperativo ſcilicet & humano poſito, ſequetur fas eſſe paſtoribus & Chriſtianis ſingulis neceſſaria pietatis ac charitatis officia deſerere, ſi ita faciendum Summa Poteſtas iudicet. Non magis ſanè quam abſtinendum ab alendo parente, ſi Rex impius iubeat. Vt enim ſupra explicatum eſt tum in ſacris, tum in profanis rebus, neque iubentia, neque vetantia præcepta obligant ad agendum omittendumve aliquid contra legem DEI ſive naturalem ſive poſitivam, ſed dumtaxat ad patiendum, idque tum demum ubi pœna evitari niſi vi oppoſitâ non poteſt. Longè autem aliud eſt iniuriam pati, aliud omittere actionem à DEO imperatam; quod à viris alioquin ſagacibus confundi mirarer, niſi viderem id inſtituto ipſorum ſervire. Cætera quæ poponi ſolent de periculo mutandæ corrumpendæve Religionis, alio loco commodius ſolventur.

Summum Chriſti iudicium huic, de quo agimus, iudicio, non magis repugnat, quam eiuſdem Imperium Summarum Poteſtatum Imperio: quod ſupra oſtendiſſe ſatis eſt. Legiſlatio prœmium pœnamque æternam vi ſuâ ſecum ferens, & ex eâ lege ultima iudicatio ſolius eſt Chriſti. Medio tempore interfatur Chriſtus per ſpiritum ſuum iudicio divino: neque tamen ſequitur id iudicium actio humana, niſi intercedente Iudicio humano: quod iudicium, ut ad actiones privatas Chriſtiani cuiuſque, ita ad publicas actiones & privatas quæ publico Imperio reguntur, publicarum eſt poteſtatum, & quidem Summarum in ſummo gradu. Vidit hoc iam pridem Brentius, cuius hæc verba ſunt: *ut privatus privatam, ita Princeps publicam habet de doctrina Religionis poteſtatem iudicandi & decidendi.* Et ita; *Iudicio opus eſt præſertim Principum, ut ſciant quam doctrinam & privatim ad ſuam ſalutem æternam, & publicè in populo DEI tueri debeant.* 5. *Prolog.*

Scripturam *Iudicem* qui faciunt, rectè ſentiunt: ſed figuratè loquuntur. Nam exactam verborum rationem ſi ſequimur, Scriptura eſt *norma iudicandi*; nunquam autem *Idem eſt ſui regula*. Similis eſt figura cum *Lex* dicitur *neminem iudicare* 6. *Ioan.* 7.51. 12.48.

inauditum; & cum Christus dicit fore ut *sermo* quem loquebatur, incredulos die ultimo *iudicet*.

7. Pastoribus & aliis, qui *sensus* in Scriptura *exercitatos habent*, Ecclesiarum quoque cœtibus, sed imprimis augustissimo quodam modo Ecclesiæ Catholicæ iudicium de sacris competit. *Vnusquisque* enim, teste Aristotele, *rectè iudicat ea quæ cognoscit*, eorumque est optimus Iudex. Sed hoc *Iudicium* alterius est generis ab eo de quo agimus: aut enim propriis dumtaxat actionibus præit, aut alienis quoque, sed dirigendo, ut diximus, non Imperando. Diverso autem ut regendi, ita & iudicandi genere possunt ijdem sibi mutuo præesse & subesse, ut Rex medico, medicus Regi: atque ita absurdum non est dari duo *Iudicia Summa*, sed generum diversorum, quale est in sacris *Iudicium Directivum* Ecclesiæ Catholicæ, & *Imperativum* Summarum Potestatum. Nam nec illo Iudicio inter humana ullum est majus *auctoritate*: neque hoc ullum majus *potestate*.

8. Cum verò Iudicio duæ res obesse soleant, ignorantia & pravi affectus, sequitur ut iudicium sibi competens rectè exerceat is qui Summo Imperio fungitur, opus illi esse & intellectu rerum

ſacrarum, & animo verè religioſo: quæ duo ita inter ſe devincta ſunt, ut & religio ſapientiam adaugeat, & religionem ſapientia, quod à Lactantio demonſtratur. Extat apud Tacitum egregia voti formula pro Imperatore concepti, ut *DEVS ipſi intelligentem humani divinique Iuris mentem daret.* Quantò autem divina præſtant humanis, tantò Summæ Poteſtati glorioſior, utilior, atque etiam magis neceſſaria eſt divinarum quam humanarum rerum cognitio. Ideo tam ſollicitè Regi Imperatur; *ut exemplum legis ſibi ipſi deſcribat, idque penes ſe adſervet, & in eo legat omnibus diebus vitæ ſuæ.* Deut. 17. 8. Et Ioſuæ edicit Ioſ. 1. 8. DEVS, *ne diſcedat liber iſte legis ab ore tuo, ſed meditare in eo noctu & interdiu.* Et in Pſalmo II. verſ. 10. qui Chriſtiana tempora apertè reſpicit: *Intelligite Reges, erudimini Iudices terræ.* Paruerunt his monitis Pij Reges Hebræi olim; Poſtea Chriſtiani: Hinc Theodoſius & Valentinianus: *Inter cæteras ſollicitudines quas amor publicus pervigili nobis cogitatione indixit, præcipuam Imperatoriæ Majeſtatis curam eſſe proſpicimus Religionis indaginem, cuius ſi cultum retinere potuerimus, iter proſperitatis humanis aperitur inceptis.* Nov. de Iudæis A. D. 439. Ian. 31. Theodoſius ad

A. D. 515. Hormiſdam; *Inquiſitio veræ Religionis*
à Theodoſij *præcipua eſt ſollicitudo Imperialis maieſta-*
morte 65. *tis.* Et Iuſtinianus ad Epiphanium: *Nos*
Nov.6.A.D. *maximam habemus ſollicitudinem circa*
535. *vera Dei dogmata & circa ſacerdotum honeſtatem.* Et Ricaredus Hiſpaniæ Rex:
A.D.586. *At nunc beatiſſimi Sacerdotes, non in iis tantummodo rebus diffundimus ſolertiam noſtram, quibus populi ſub noſtro regimine poſiti peccatiſſimè gubernentur & vivant, ſed etiam in adiutorio Chriſti extendimus nos ad ea quæ ſunt cœleſtia excogitare, & quæ populos fideles efficiunt, ſatagimus non neſcire.* Arnulphus Lexovienſis Epiſcopus in Synodo ita loquitur: *Iuſtitia Regia Majeſtatis per diſcretionem ſcientiæ dirigit & informat; informat ad virtutem, dirigit ad ſalutem.* Oſtendunt iſta tum præcepta, tum exempla rerum ſacrarum cognitionem in Regem cadere.

9. Sunt tamen qui objiciant fieri non poſſe ut, qui tanta negotiorum mole diſtringitur, uni alicui parti vacet. Nos vero reſpōdemus quaſi naturaliter inter ſe cohærere cognitionem univerſaliū & nobiliſſimæ partis. Ita Metaphyſicus omne id quod eſt conſiderat, & ſpeciatim inſuper mentes incorporeas. Ita phyſicus omne id quod movetur, præcipuè vero cœlum. Eodem igitur modo Reipublicæ Archi-

tectus omnia quidem Reipublicæ ſtudia generatim, ſpeciali autem ſollicitudine res ſacras debet intueri. Neque verò ſacrorum cognitio res tam intricata eſt, quam eam quidam videri volunt. *Theologia,* inquit Nazianzenus, *& Religio res eſt ſimplex & nuda, ſine magno artificio divinis conſtans teſtimoniis, quam tamen pravè quidam convertunt in artem difficillimam.* De iis loquor quæ ad corpus ipſum fidei Religioniſque pertinent. Nam ſunt & alia partim Metaphyſica, partim Hiſtorica, partim etiam Grammatica, quæ à Theologis ſolent magnis contentionibus & clamoribus agitari: quibus implicari Regis animum minimè neceſſe eſt, non magis ſanè quam Iuris apicibus, cum tamen τὰ πρῶτα Iuris omnino Regi cognitu ſint neceſſaria. Tenere ille debet (quod ut prudentiſſimus ait hiſtoricorum difficillimum eſt ex ſapientiâ) modum. Eſt quædam etiam ſciendi intemperantia.

Ὁ χρήσιμ᾽ εἰδὼς οὐχ᾽ ὁ πολλ᾽ εἰδὼς, σοφός.

Quod omnibus dicit Apoſtolus, debere eos φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, præcipuè ſibi dictum putent Summæ Poteſtates. Nam quæ, ut itidem ait Apoſtolus, *controverſias magis præbent, quam ædificationem Dei, quæ eſt per fidem*, tutò & decorè

Rom. 12.3.

1. *Tim.* 1.4.

ſeponent. *Nec enim quicquam*, ut olim Seneca dixit, *minus convenit quam ſubdola iſta calliditas animis conantibus magna*. Cæterum in his, quæ ſcire Summam Poteſtatem expedit, quæque ſcire ſatis eſt, non deerit ipſi auxilium divinum, quo ſupplebitur facillimè etiam quod alioqui per temporis anguſtias eſſet defuturum. Veterum quidam dixit, *plura* ſe *precando quam legendo didiciſſe*. Non eſt ſurdus

Pſal. 72. 1. DEUS ad has Eccleſiæ preces; *DEUS*

51. 8. *iudicia tua Regi da, & Iuſtitiam tuam filio Regis. Sapientiam tuam abſtruſam ſcire me feciſti*, inquit David. Adoleſcens erat Salomon; neſcire ſe fatebatur *quomodo greſſus ſuos regeret*, perculerat ipſum populi multitudo, negotiorum moles. *Quis*, inquit, *iudicare poterit popu-*

1. Reg. 1. 3. *lum iſtum tantum?* DEUM igitur orat largiatur ſibi *cor intelligens ad iudicandum populum; ad diſcernendum inter bonum & malum*. Quid DEUS? *Quando*, inquit, *non longævitatem, non opes, non animam inimicorum poſtulaſti, ſed intelligentiam ad audiendum iudicium, ecce feci iuxta verba tua: Ecce dedi tibi cor ſapiens & intelligens*. Deus & natura, ut dici ſolet, non deſunt in neceſſariis. Quare cum à DEO Imperia ſint ordinata & quidem præcipuè ad veræ reli-

gionis tutelam, quid tam convenit divinæ bonitati, quam ut piè orantibus ea ſuppeditet, quæ ad functionem rectè obeundam ſunt neceſſaria? Neque enim credibile ea, ſine quibus rectè imperari nequit, cuipiam oranti negaturum, qui in veteri fœdere ſæpè etiam peculiari prophetiæ dono poteſtates inſtruxerit. Salomon in parabolis: *Vaticinatio inſidet labiis Regis, in iudicio non prævaricatur os eius.* Cum Moſes dux ſummus, idemque ſummus Propheta Synedrion inſtituiſſet LXX virûm, dicitur DEVS *de Moſis ſpiritu ſepoſuiſſe* quod illis inderet: factumque ut *reſidente ſuper ipſos Spiritu* prophetas agerent ſinguli. Moſi in Ducatu ſucceſſit IESVS Nuni Filius, *plenus & ipſe ſpiritu ſapientiæ:* ex quo manus ipſi impoſitæ fuere. Saul in Regẽ unctus impletur prophetico ſpiritu, & *mutatur in virum alium:* ita enim loquitur Scriptura. David ex quo Rex, ſemper propheta; nec minus Salomon: planè ut qui hiſtoriam veteris Teſtamenti diligenter evolverit, plures ſit reperturus *Principes Prophetas,* quam *Prophetas Sacerdotes.* Sed hæc illo nimirum tempore, quum *DEVS multifariam* multiſque modis locutus eſt patribus per prophetas; Illis indens & patefaciens per illos voluntatis ſuæ arcana.

Num. 11. 17. & 25.

Deut. 34. 9.

Hebr. 1.

Ultimis vero diebus per Filium locutus est, in quo DEUS Pater omne suum de salute humanâ consilium aperuit. Post hunc non iam plures Magistri, sed unus
Matt.23.8. Magister Christus, *ex cuius plenitudine* omnes *accepimus*. Non igitur ulla iam (ut olim) nova requiritur patefactio, sed patefactæ voluntatis perpetua promulgatio; Nec est quod de obscuritate aut subtilitate quisquam queratur; *prope nos ver-*
Rom.10.8. *bum est in ore nostro, in corde nostro.* Ne-
2.Cor.4.3.4. que cuiquam tecta est hæc doctrina, nisi cui Satanas mentem *excæcaverit*. Ideoque *omnes*, ut modo attigimus, dicuntur *à DEO edocti*, omnes *DEUM cognoscentes*, impleto scilicet eatenus per Chri-
Num.1.29. stum voto Mosis, qui optaverat *ut populus omnis propheta essent.* Quod si Christianis omnibus, in quibus tot sunt rudes & occupati, qui manuum perpetuo labore victum sibi quæritant, facilis & parata est Evangelicæ doctrinæ intelligẽtia, quid est quod à tam generali beneficio Reges possit excludere? præsertim cum Apostolus
1.Tim.11.4. universale enunciatum *velle ut omnes ad agnitionem veritatis veniant*, specialiter applicet Regibus. Hâc fiduciâ incensus Theodosius Imperator, cum inter plurimas sectas in fidei causa Iudicium proferre deberet, in arcano divinam opem

imploravit, quæ imploranti non defuit. Non defuit eadem Iustiniano, qui talem edidit fidei confessionem, ut verè dixerit Contius, *à nullo Patrum Episcoporumve editam aut pleniorem aut luculentiorem.* Et sanè tum quæ ad salutem creditu factuque sunt necessaria, tum quæ etsi necessaria non sunt, magnum tamen in Ecclesia momentum habent, ea & pauca sunt numero, & obvia se cuique præbent, clarè nempe emicantia, primùm quidem in sacris literis, deinde verò in perpetuo purioris Ecclesiæ consensu. Cætera vix est ut Summæ Potestati negotium facessant. Et tamen, si quid inopinum minusque præmeditatum emerserit, quod in profanis sæpius quam in sacris accidit, sumat tempus & fida consilia. Illud Hesiodi meminisse debemus,

οὗτος μὲν πανάριστος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.
ἐσθλὸς δ' αὖ κ' ἀκεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πείθηται.

De cognitione hactenus. Pars altera quam in summâ potestate requirimus, est pietas. Nulla sanè virtus magis regia. Hinc Hebræorum Regi præcipitur, *ut discat timere DEUM, & observare verba Legis.* Iosuæ, *ne ab eo præscripto discedat dextrorsum aut sinistrorsum*: nec aliud Regibus toties inculcant sancti 10.

Deut. 17.19.
Ios. 1.7.8.

Vates. Duo ergo vitia fugienda Summæ Potestati: Primùm & ante omnia μεγίστη νόσων ἀϑεΐας; deinde vero *Superstitio*, quæ animum effæminat & generosa consilia evertit. Optimè sibi ab utroque abrupto cavebit, si illud Apostolicum sæpè cogi-
1.Tim.1.6. tet. *Finis mandati est charitas ex mundo*
7. *corde & conscientiâ bonâ & fide non simulatâ: à quibus nonnulli, ut à scopo aberrantes, divertunt ad vaniloquentiam, volentes esse legis doctores, cum non intelligant ea quæ loquuntur, ne ea de quibus adseverant.*

II. Diximus quæ ad rectè exercendum Imperium in Summa Potestate requirantur. Cæterum diligenter notandum est requiri, ut tota actio Imperantis sit recta, non ut actus sit ratus, quæ duo diligenter distinguenda sunt. Exempli gratia, Iudex aliquis iuris imperitus sententiam protulit, peccavit ille, neque tamen nulla est sententia, sed nisi appellatio subsequatur, transit in rem iudicatam. Privatus cui bonis interdictum non est, temerariâ largitione rem suam donavit alteri, vitiosa est actio; valet tamen alienatio. Si æquo duriores sint parentes in liberos, Domini in servos culpa non carent; neque eo minus tamen ipsorum Imperiis obtemperandum est. Et mille sunt alia eiusmodi.

Cauſa hæc eſt, quod ut ratus ſit actus, pauciora requiruntur quam ut recta ſit actio. Nam ut recta ſit actio, neceſsè eſt ut procedat ex intellectu benè informato, & honeſto animi propoſito, deinde ut adſit modus & circumſtantiæ debitæ; Vt actus ſit ratus nihil aliud requiritur niſi ut ſit in iure agentis. Ius hic vocamus facultatem moralem, quam iuſtitia ſpecialis conſiderat, quale eſt *Dominium, Imperium, Ius habendæ ſervitutis, Ius activum obligationis*. Eſt autem actus aliquis extra *ius agentis* aut abſolutè aut relatè: Abſolutè extra ius agentis ſunt omnia quorum effectus ſunt illiciti per ſe, aut ex lege iam exiſtente: Relatè, quorum effectus, etſi liciti ſunt, non tamen ſubſunt poteſtati agentis. Quare naturaliter & ſeclusâ lege poſitivâ nullus actus eſſe poteſt irritus, niſi cuius effectus aut vitium habeat inſeparabile, aut extra ius ſit agentis. Priori modo irritum eſt Imperium Patris, Domini, Regis, quo quis iubetur mentiri, aut Idolum adorare. Poſteriori modo irritum eſt Imperium Domini in ſervum alienum, Regis in non ſubditum; Item cuiuſcumque hominis in actiones merè internas, & quæ ad externas nullo modo referuntur. Concludimus ergo

vitium, quod in intellectu ſit aut in animo, imperandi actum non reddere irritum; ac proinde cum conſtet per ignorantiam veræ Religionis, aut etiam affectum veræ Religioni contrarium, nec patrem paterno, nec maritum maritali, nec Dominum Dominico, nec Regem Regio iure excidere.

12. Sequitur rata eſſe etiam de ſacris Imperia Summarum Poteſtatum, quæ de rebus divinis nō rectè ſentiunt, aut DEVM non rectè colunt, modò cum lege DEI non pugnent: quod exempla quoque evincunt. Impius erat Pharao, non auſus tamen Hebræorum populus ad ſacrificandum fines Ægyptios egredi, niſi eius permiſſu. Quia ſcilicet ipſum quidem ſacrificium erat à DEO Imperatum, ac proinde extra ius Regis, ſed locus divinâ lege indefinitus, ac proinde non exemptus obedientiæ quæ Regi debebatur. Nabuchodonoſorem veræ Religionis ſenſu penitus imbutum fuiſſe nemo, arbitror adſeveraverit. Huius lex ut de colendo idolo irrita, ita de probris non afficiendo DEO Iſraëlis proba ac rata. Cyrum & qui poſt eum Perſis Imperarunt, falſo Deorum cultu implicitos fuiſſe, loquuntur hiſtoriæ: tamen horum ſine veniâ nefas Hebræis Templum DEO vero

reponere. Quamquam verò Pij ortas inter ſe occaſione ſacrorum controverſias alio quovis modo componendas potius cenſuerunt, quam ut alienis à vera fide cognitio earum deferretur, tamen & vocati ab aliis Iudices eos agnoverunt, & temporum neceſſitate eo ſæpe adducti ſunt, ut ipſi eorum iudicia implorarent, gnari ſcilicet ius Iudicandi illis etiam competere poſſe, qui aptitudinem ad rectè iudicandum requiſitam non habeant. Controverſia de Templo Hieroſolymitano & Garizitano à Iudæis & Samaritanis Ptolomæo Rege Ægypti Iudice diſceptata eſt, & quidem ex lege Moſaïcâ. Quanquam enim Rex ipſe Moſaïcis inſtitutis non adhærebat, iudicare tamen poterat, recteque iudicavit utrum Templum, uter cultus, utrum ſacerdotium ei legi congrueret, ex quâ faciendum iudicium inter partes conſtabat. Impia erat pars Iudaïci Synedrij Apoſtolorum tempore: non tuentur ſe fori exceptione Petrus & Ioannes: imo apertè Iudices agnoſcunt. *Iudicamur* inquiunt, *de beneficio in hominem infirmum collato.* Statur controverſiæ erat, *An liceret ſanare quemquam in nomine IESV*; probat licere Petrus, quia IESVS à DEO conſtitutus eſſet caput Eccleſiæ, *auctor ſalutis*,

Ioſ. Antiq. lib. 13. c. 6.

Act. 4.

idque ipsum resurrectione ipsius & antegressis oraculis confirmat. Cum vetaretur ab ipsis *docere in nomine IESV*; *ipsi*, inquit, *iudicate an DEO magis parendum quam hominibus*. Non deerat ergo ipsis Iudicandi potestas de re gravissima, *an IESVS esset MESSIAS*. Et si ex vero Iudicarent, rata fuisset quamquam impiorum sententia. Impius erat
Act. 24. Felix, sed Romani Imperatoris vicem gerens: accusatur apud eum Paulus à Tertullo; plura illi objiciuntur crimina, inter cætera quod *Princeps esset secta Nazaraeorum*. Negat alia, hoc fatetur, nempe à se *DEVM coli secundum eam viam, qua secta diceretur*. Quæritur ergo, an hoc crimen sit: hoc unum est τῶν κεινομένων, *Iudicor*, inquit, *de resurrectione mortuorum*, hoc est, de capite præcipuo fidei. Eadem mox controversia apud Festum agitata, in quo Ius iudicandi Paulus agnoscit, *hîc*, inquit, *oportet me iudicari*. Rursus iniuriam Iudicis metuens, *Cæsarem appellat*, summum scilicet ex iure Iudicem, apud quem causam regit non suam tantum, sed & Evangelij. Quærebatur enim an crimen esset docere Evangelium. Negabat Paulus hoc argumento, quod Evangelium vera ac salutaris esset doctrina; hâc de causâ Iudicem cum Imperio agnoscit

agnoſcit optimus Apoſtolus Principem peſſimum: qui ſi Paulum, ut debuit, abſolviſſet (quod in primâ actione feciſſe à multis creditur) rata fuiſſet eius ſententia, & omnino ius feciſſet contra Iudæos. At cum illum & in illo Evangelium condemnavit, irrita fuit ſententia, nempe ut Paulus ita docere deſiſteret: rata verò ne pœnam expetenti reſiſteret. Iuſtinus Martyr, alijque Chriſtianorum doctiſſimi libellos Imperatoribus non Chriſtianis obtulerunt, nimirum ut Chriſtianæ fidei veritatem illis Iudicibus approbarent. Cum Paulus Samoſatenus ab Apoſtolicâ doctrinâ immenſum deſciſceret, & tamen poſſeſſionem Epiſcopatus Antiocheni vellet retinere, res ad Aurelianum Imperatorem delata eſt, alienum à Chriſtianâ fide, qui re cognitâ decrevit Paulum Epiſcopatus poſſeſſione dimovendum. Quæſtio hîc erat, an Paulus Samoſatenus congruentia legi doceret. Facilè enim conſtat non pio quidem ſed æquo ſatis Imperatori, non eſſe in Epiſcopatu Chriſtiano tuendum qui Chriſtianæ religioni contraria doceret; neque obſcurum eſſe poterat, quid Apoſtoli, quid Apoſtolorum ſucceſſores Eccleſias omnes edocuiſſent de Mundo per Chriſtum condito, de *Verbo* quod *ab initio*

2. Tim. 4. 16. 17. 18.

Euſeb. Hiſt. 1. 22.

erat & quod *postremis temporibus* in carne humanâ Mundo apparuerat. Archelaus Episcopus contra Manetem hæreticum (unde Manichæis nomen) disputavit Marcello viro illustri Iudice, qui assessores sibi illius Iudicij elegerat Philosophum, Medicum, Grammaticum & Rhetorem, omnes paganos. Athanasius [a] Laodiceæ contra Arium [b] fidem Catholicam defendit Probo gentili Iudice vice Imperatoris præsidente, qui & causam Athanasio adiudicavit. Nimirum cum inter partes constaret ex Evangelicâ fide faciendum de ipsorum doctrinâ Iudicium, prolatis libris facilè constitit eâ lege nec multitudinem Deorum, nec bynionem admitti. Idem Athanasius, alijque Pij Antistites apud Constantium, apud Iovinianum, aversiores à verâ fide Principes, causam τῆ ὁμουσίυ agere non dubitarunt. Idem postea sæpissimè fecerunt rectè sentientes Episcopi. Cum Vandali Africam obtinerent, paratus fuit Eugenius Catholicæ fidei Episcopus Hunnerico Rege Ariano Iudice contra ipsos Arianos disputare, sed ab illis conditio repudiata est. Etiam orto Romæ certamine, Episcopi res delata est ad Iudicium Regis Theodorici, ut Anastasius loquitur; is autem erat Arianus. Insignis est

Anno circiter 275.

a Finxit id Gelasius Papa Anno ab Athanasij obitu circiter 122.

b Non solum contra Ariũ, sed etiam contra Sabellium antequam nasceretur Athanasius mortuum.

Iovinianus inter aversos non fuit.

locus Confeſſionis Baſilienſis. *Quilibet Chriſtianus Magiſtratus omnes vires eo dirigit, ut apud ſua fidei commiſſos nomen DEI ſanctificetur; regnum ipſius propagetur; ipſiuſque voluntati cum ſeria exſtirpatione ſcelerum vivatur; hoc officium gentili Magiſtratui injunctum fuit, quantò magis Chriſtiano Magiſtratui commendatum eſſet debet; ut vero DEI Vicario?* Quid Eccleſiæ Belgij reformatæ hac de re ſenſerint, quantumque ab earum ſententia nonnulli hodie abeant, qui ſe ut unicos Eccleſiarum patronos venditant, ex libello apparet qui Philippo Hiſpaniarum Regi, tunc cum maximè in Eccleſias ſævienti, oblatus eſt. *Tuum eſt,* inquiunt Eccleſiæ, *Iudicare. Tuum erroribus te, quantumvis adultis, opponere. Tuum quamquã à veritate adhuc alienus. Tuum; quamquam veritatis infeſtus es. Ius hoc tibi DEUS dedit: & ſi iuri tuo utaris, poteſt te DEUS magis magiſque aptum huic officio reddere.* Similia videre eſt in Calvini Epiſtola ad Franciſcum Regem, ubi de religionis cauſa integram ab ipſo cognitionem poſtulat, rem clamans dignam ipſius tribunali. Et quid nî ita loquerentur Eccleſiæ pijque doctores, qui ſcirent Sergium Paulum proprætorem virum fuiſſe intelligentem, Chriſtianum non fuiſſe, *Act.* 13.

cum inter Paulum Apoſtolum & Elymam Magum Iudex ſederet, ſed inter iudicandum factum eſſe ut crederet: quod & Regi Agrippæ pro tribunali iuxta Romanum Præſidem ſedenti, paulo minus evenerat, *Propemodũ*, inquit, *mihi perſuades ut Chriſtianus evadam*. Et cum narratur Proconſul Achaïæ Gallio iudicium de legis Iudaïcæ quæſtionibus à ſe rejeciſſe, apparet non in laude id, ſed in vitio poni: inde enim factum ut illatas Soſtheni iniurias vindicare negligeret. Quamquam ergo homo ſpiritu divino regenitus aptiſſimus ſit rerum ſpiritualium Iudex, & omne rectum de rebus divinis iudicium divinitus homini contingat: tamen illuminationis donum, quod intellectum ſpectat (in quo eſt iudicium) multis etiam non regenitis dari, nemo hactenus negavit. Neque à quoquam reprehenſus antehac eſt Auguſtinus, cuius hæc exſtat & quidem in libro in quo gratiam operosè defendit, ſententia: *Apparet habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant.* Et ſanè quî poteſt dici nullis niſi verè credentibus de ſacris rebus verum iudicium competere, cum ad ipſam fidem non veniatur

Act.26.28. *Act.18.14.* *De Bon. perſev. c.14.*

niſi iudicio? Itaque omnibus dictum eſt, *Scrutamini ſcripturas*, & laudantur Be- *Ioan. 5.39.* roenſes, quod auditâ Pauli & Silæ prædi- *Act. 17.11.* catione ἀνέκρινον τὰς γραφάς, an res ita ſe haberet. Non eſt autem ἀνακρίνειν, cui non adſit τὸ κρίνειν: ideoque Syrus interpres ſenſum rectè expreſſit: *Dijudicantes ex Scriptura.*

Si ergo nondum credentibus ius de 13. ſacris iudicãdi aliquod competit, privatis quidem ad actus privatos, poteſtatibus autem id actus publicos; quantò minus à iudicio par eſt eos excludi, qui veræ doctrinæ adſentientes animi quadam infirmitate à participatione Sacramentorum adhuc abſtinent, præſertim cum Conſtantinus Imperator probãntibus & laudantibus Epiſcopis, leges de ſacris tulerit, Synodos convocaverit, in Synodo & poſt Synodum iudicaverit, inter Catholicos quoque & Donatiſtas Iudex ſederit, nondum baptizatus? quod & Valentiniano accidit, qui, cum de ſacris plurimas tuliſſet leges, ſine baptiſmo hâc vitâ exceſſit. Multò autem minus ferendum eſt Summis Poteſtatibus Iudicium hoc obtentu eripi, quod non ſint ſatis peritæ omnium earum rerum quæ à Theologis ſolent diſputari: quæ ratio ſi valet, quis non videt, quam multi paſtores etiam boni &

fideles omni iudicio priventur? Poteſt enim paſtoris partes ſatis rectè aliquis explere, qui tamen doctoris muneri par non ſit.

14. Deinde ſi id argumentum admittitur, eodem iure Legum periti in partes civilium Iudicum involabunt: ſunt enim ad iudicandum aptiores. At contra videmus de teſtamentis & contractibus rebuſque aliis Iudices ſedere in Vrbibus, multoque magis in agro, bonos magis quam iuriſperitos. Quid quod in quæſtione de homicidio iudicandum eſt ſæpè ei qui medicinam non didicerit: quod vulnus ſit lethale, quod non; poſſitne in menſem undecimum partus differri, multaque alia eiuſmodi. E quibus apparet non eſſe *aptitudinem iudicandi* cum *iure iudicij* publici ſive imperativi confundendam. Neque enim aut aptiſſimus ius iſtud habet, aut qui per ſe aptus non eſt, ius ipſum admittit. Felices fore dixit Civitates Plato, ſi aut Philoſophi regnarent, aut Regis Philoſophi fierent. Neque tamen Philoſopho licet Regium Solium invadere, neque Rex ideo regni iure excidit, qui ſapientiæ operam non dedit.

15. Video illud objici, *Spiritus Prophetarum Prophetis ſubjectos eſſe:* Veteres multi tum Græci, tum Latini eum locum ita
1. Cor. 14. 31.

ſunt interpretati, quaſi diceret Paulus non debere eos qui prophetiæ afflatum ſentiunt, omnes ſimul eodemque momento ad populum loqui: ſed exſpectandum alteri dum alter qui loqui cœperit ſermonem abſolverit: neque eſſe quod quiſquam dicat, non poſſe à ſe dona ſpiritus impediri, cum neutiquam arrepticiis ſint ſimiles, quos afflat DEI ſpiritus, ſed iſtorum donorum uſus à DEO hactenus ſubjectus ſit eorum arbitrio quibus conferuntur, ut ordinis & ædificationis cauſa, aut exſeri poſſit aut ad tempus inhiberi, alioqui enim *DEUM* cauſam fore *confuſionis*, cui tamen certum ſit pacem & ordinem maximè placere. Hanc interpretationem cum ſeries verborum Apoſtoli minimè repudiet, cur rejicere debeamus non video. Neque tamen interpretatio altera, quæ tradit Prophetas pati debere ut alij itidem Prophetæ de ipſorum prophetiis iudicent, ad hanc rem quicquam facit. Nam primùm, cum illud donum ſingulare prophetiæ, ut & ſanationum & linguarum, inchoandę Eccleſiæ mirifica DEI virtute conceſſum fuerit, non poteſt à re quæ dudum deſiit ad noſtra tempora argumentum rectè produci. Et ut maximè iſti admirabili *Deut.* 18.22. dono, quod ex futurorum quoque præ-

dictione certò cognosci poterat, conferre liceat qualemcumque Theologicarum rerum peritiam humano labore acquisitam, non tamen obtinebunt quod volunt qui ad pastores omnes & solos hoc trahunt. Nam & pastores multi sunt rerum Theologicarum non nimium periti, & quidam extra pastores earumdem rerum periti reperiantur. Postremò, cum diversa sint, ut supra diximus, Iudiciorum genera, uno posito cætera non tolluntur. Iudicat de morbo aut vulnere Medicus, iudicat & Iudex, si res in forum deducta sit, iudicat æger ipse. Etiam cum Prophetæ in Apostolicâ Ecclesiâ iudicarent, dictum est singulis Christianis, δοκιμάζετε τὰ
1. Ioan. 4. 1. πνεύματα: quin & regulam addit Ioannes, ex quâ fideles singuli Spiritum DEI à Spiritu Antichristi internoscerent. Cui respondet illud Pauli ad Thessalonicenses:
1. Thess. 5. 18. 19. 20. 21. *Spiritum ne extinguite: prophetias ne pro nihilo habete, omnia explorate, quod bonum est retinete.* Explorare autem hoc & internoscere proculdubio iudicij actus
1. Cor. 14. 29. est. Et in illo Apostoli loco, *Duo aut tres Prophetæ loquantur*, οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν; Patres antiquissimi cæterorum vocabulo non prophetas alios, sed omnes è populo intelligunt: non sine magnâ ratione,
1. Cor. 12. 9. cum alibi quoque διάκρισιν πνευμάτων ab

ipſo dono prophetiæ diſtinguat idem Apoſtolus; unde apparet aut donum quoddam Chriſtianis commune ab ipſo intelligi (nam & fidem diſtinctam à dono miraculorum donis annumerat) aut eximiam quandam facultatem iudicandi de Prophetiis quæ quibuſdam non prophetis contingeret. Ipſe Apoſtolus Paulus Corinthios de eo, quod loquitur, iubet *iudicare.* Sancti quoque Patres ad populi totius iudicium ſæpè provocant, ut Ambroſius; *iſte populus iudicet cuius in corde lex eſt divina.* Hæc eo attulimus, ut pateat nullo umquam tempore iudicium de rebus ſacris & doctrina penes ſolos Prophetas fuiſſe. 1. *Cor.* 11. *Epiſt.* 33.

Ex antedictis intelligi poteſt, quale ſit illorum effugium qui ad deprompta de veteri fœdere argumenta ita excipiunt, ut dicant quæ à Regibus facta ſunt, facta non ut à Regibus, ſed ut à Prophetis. Nam ſi Prophetæ nomine mandatum DEI ſpeciale ipſis inſinuatum intelligunt, hoc quidem de factis, in quibus hoc non exprimit Scriptura, mera eſt ariolatio, non firmitate tantum carens, ſed & probabilitate deſtituta. Quid enim ſpeciali mandato opus, ubi lex communis exſtat, niſi fortè apud officij ſui negligentes? Sin prophetiæ

nomine clariorem quandam voluntatis divinæ obſcurius illis temporibus propoſitæ intelligentiam ſignificatam volunt, libenter fatebimur illos ut Prophetas (quando ita loqui iubemur) certius ſciſſe quid eſſet imperandum; imperaſſe autem ut Reges. Ideoque Scriptura ſacra in rerum iſtarum narratione, nomine proprio non contenta, nomen addidit *Regis*: ut ſignificaret Ius agendi à Regio Imperio proficiſci. Ideoque Regibus imitandum proponi. Quare nos quoque dicamus, ſi quid de Sacris imperant Reges Chriſtiani, ius imperandi habere ut *Reges*, peritiam ut *Chriſtianos*, hoc eſt, ut edoctos à DEO, quorum mentibus inſcripta eſt Lex divina, multo clarius quam olim Regibus & Prophetis. *Multa enim Reges & Prophetæ voluerunt videre quæ Chriſti diſcipuli viderunt, nec viderunt: & audire quæ audierunt, nec audierunt.* Luc. 10. 24.

CAPVT VI.

De modo Imperij circa Sacra rectè exercendi.

SVMMARIVM.

1. *Distinctio inter ius & modum Iuris recte exercendi.* 2. *Audiendos summæ Potestati pios & doctos Pastores.* 3. *Principia in quibus fundatur fides intrinseca aut extrinseca: extrinseca divina aut humana.* 4. *De divina auctoritate per homines proposita, ubi status controversiæ inter Pontificios & Evangelicos explicatur.* 5. *Humanæ auctoritati acquiescere quando oporteat.* 6. *In causa fidei salutaris, neminem tuto acquiescere alienæ auctoritati, probatur ex S. Literis & ratione.* 7. *Solvitur objectio ex Deuter. xvij. & similibus.* 8. *Solvitur objectio ex loco Num. xxvij. 21.* 9. *Concordiæ Ecclesiæ studendum quomodo id fieri possit in dogmatibus & præceptis divinis.* 10. *Legibus de sacris addendam persuasionem.* 11. *In ritibus quomodo concordia Ecclesiæ retineri possit.*

12. Summæ Potestati in sacris opus aliorum Ministerio. 13. Regulas Prudentiæ habere suas exceptiones, & unde. 14. Summa Potestas suis legibus an obligetur & quatenus.

1. QVÆNAM in ipso Imperantur requirantur ut circa Sacra rectè omnino imperet, diximus. Superest videamus, quid ab ipso Imperante eundem in finem requiratur, qui locus est de optimo modo Iuris exercendi. Minimè enim sequendi sunt nobis qui Iuris quæstionem cum hâc quæstione de modo utendi iuris passim confundũt. Ius enim agendi præeat necessè est in eo cui rectè agendi modos præscribas; quos invenire prudentiæ est, cum ius ipsum ad specialem Iustitiam pertineat. Longeque est aliud alienum invadere, aliud suo minus providè uti. Hæc autem de modo agendi tractatio patet longè lateque: neque tanta rerum, temporum, locorum, personarum varietas paucis præceptis comprehendi potest. Nos, quantum instituto satis sit, summa quædam delibabimus.

2. Primùm ergo monendus est qui Summo Imperio fungitur, ut tum in inquisitione earum rerum quæ lege divinâ ut credenda, aut agenda definiuntur, tam in

conſultatione ſuper his quę prodeſſe poſſunt Eccleſiæ, libenter audiat Sententias Paſtorum pietate atque eruditione inſignium. Faciendum hoc in rebus ambiguis docet ratio & notitia communis. Non omnia enim unus videt, non audit. Ideo multi Regis oculi, multæ aures eſſe debent ex vetere Perſarum inſtituto. Sapiunt enim Principes ſapientum commercio. Quæ ſi in profanis negotiis vera ſunt, quantò magis in Sacris, ubi periculoſiſſimè erratur? Exempla huic rei probandæ congerere nihil neceſſe eſt. Illud magis operæpretium videre quouſque iudicium Summi Imperantis directivo paſtorum iudicio acquieſcere poſſit & debeat.

Sciendum ergo iudicium omne humanum fundari aut in principiis quæ rei inſunt, aut ex principiis extrinſecis. Principia quæ rei inſunt, aut ſenſui objiciuntur aut intellectui. Ex principiis objectis ſenſui iudicamus nivem eſſe albam; ex principiis intellectui objectis iudicamus veras eſſe propoſitiones Mathematicas, quia ad communes notitias reducuntur. Extrinſecum principium *auctoritas* dicitur, eſtque divina aut humana: Divinæ in rebus omnibus ſimpliciter acquieſcendum nemo dubitat: Ita Abrahamus iudi- 3.

dicare debuit immolandum à se filium. Noë futurum diluvium debuit credere. Humanæ verò auctoritati nemo tenetur acquiescere, nisi qui, neque ex divinâ auctoritate, neque ex principiis rei internis, iudicij exitum potest reperire. Licet tamen acquiescere in rebus omnibus quarum indago nobis mandata non est. Ita æger rectè facit si pharmacum sumat à bonæ famæ medico præscriptum, imo periclitante valetudine tenetur etiam sequi medicorum consilia, si ipse non sit eius ingeniis atque artis, ut ex naturalibus principiis certi aliquid possit assequi.

4. Divinam auctoritatem quod attinet, Deus quædam & aperit & proponit ipse, alia aperit ipse & per alios hominibus proponit, ut per Angelos, Prophetas, Apostolos. Quoties per alios res proponitur, hîc ut certo acquiescat animus, necesse est nobis constet eum qui proponit in eo ipso quod proponit, nec falli posse nec fallere. Hanc autem certitudinem adipiscimur aut aliâ divinâ patefactione; ut de Petro Cornelius, de Ananiâ Paulus; aut per signa divinæ virtutis indubitatum veracitati proponentis testimonium præbentia. Per hos modos factæ propositioni omnino acquiescendum nemo Christianus ambigit. Sed inter Ro-

manenſium ſubtiliores & Evangelicos hic eſt verus controverſiæ ſtatus. *An poſt Apoſtolorum ætatem aut perſona aut cœtus ſit aliquis adſpectabilis, de quâ quôve certi eſſe poſſimus ac debeamus, quæcumque ab ipſis proponuntur, eſſe indubitatæ veritatis.* Negant enim hoc Evangelici: aiunt Romanenſes. Huc ergo præcipua hæc quoque de Imperio circa ſacra lis recidit. Non negant enim Romanenſes *debere Reges imperare de Sacris*, quod Hartus Renoldo conceſſit: non negant etiam omne Imperium procedere à Iudicio Imperantis, quod Suarezius diſertè affirmat. Viciſſim non negant Evangelici, ſi quod ſit inter homines divinum oraculum, ſi qui Prophetæ ἀναμάρτητος, tam Regum quam privatorum iudicium ad eam regulam dirigendum; ita ut contra nec Regibus Imperare, nec privatis aut credere aut agere fas ſit. Omne enim humanum Imperium, omnis item actio Imperio divino ſubjacet: *an poſt Apoſtolos tale aliquod oraculum exſiſtat*, hoc eſt de quo quæritur. Et hæc quoque quæſtio tandem in unum Pontificem Romanum contrahitur. Nam paſtores ſingulos, Reges quoque & privatos, Synodos Provinciales, nationales Patriarchales, illis etiam quę ex toto orbe Romano collectæ

ſunt, falli poſſe ac ſolere, nemo eſt qui inficiari audeat.

5. Poſito ergo quod veriſſimum eſt, & quidam Romanenſium de ipſo Pontifice concedunt, *nullum eſſe hominem qui falli non poſſit*, aut de quo id nobis conſtet, nullam quoque congregationem adſpectabilē; videamus quatenus unuſquiſque alienum iudicium quod falli poſſit, ſequi teneatur. Primùm ergo univerſaliter alienum *Iudicium directivum* nemo ſequi tenetur. Et hoc eſt quod olim dixit Chryſoſtomus hac de re agens: *Quomodo aliorum ſententiam ſimpliciter ſequi non abſurdum?* Fieri enim poteſt, ut aut ex extrinſecis rei principiis, aut ex divinâ auctoritate certò nobis conſtet tale iudicium falli. Agnoſcunt Panormitanus & Gerſon privato alicui ſententiam ſuam in Evangelio fundanti plus eſſe credendum quam Romano Pontifici. Ita Synodi Ariminenſis iudicio cedere non debuerunt Pij Antiſtites ex Evangelio edocti *Verbum eſſe DEVM, & DEVM* non eſſe niſi *Vnum*. Deinde, & etiam cum animus non apertè contrarium teſtatur, nemo tamen præcisè obligatus eſt ſequi alienum iudicium directivum: quia ſcilicet ipſi licet quoque inquirere & tentare an ad certam veri cognitionem poſſit pervenire.

2. Cor. Homel. 13.

nire. Tunc ergo demum ſequi tenetur, cum Ingenij vitio, aut temporum anguſtiis, aut occupationibus aliis ab inquiſitione avertitur. Ita Iuriſperiti nos docent Iudicem non alligari omnino iudicio Medici in vulneris quæſtione, aut agri menſoris in finibus regendis, aut calculatoris in exigendis rationibus: ſed ipſum re diligentius expensâ id ſtatuere poſſe quod verum æquumque eſſe intelligat.

Iam verò quod amplius in causâ fidei ſalutaris nemo poteſt tuto acquieſcere alieno iudicio directivo. Causa eſt non tantum quia res fidei planè & apertè omnibus ſunt propoſitæ (ita ut Clemens Alexandrinus inanem vocet prętextum, ſumptum ex diverſis interpretationibus, *volentibus enim*, inquit, *licebit invenire veritatem*) ſed imprimis quod fides illa non ſit fides, niſi in divinâ auctoritate acquieſcat; quod ipſi quoque Romanenſes fatentur. *Credidit Abraham DEO ac imputatum eſt illi in iuſtitiam*: item *fides ex auditu; auditus autem per Verbum DEI.* Poſſunt ergo ad fidem aliqui duci per alios, ut per mulierem Samaritani: ſed tum demùm verè ſunt credentes, *cum non propter alienam loquelam credunt, ſed quia ipſi audiverunt & ſciunt quod IESVS eſt Servator Mundi.* Hinc illud apud Pro-

6.

7. Stromat.

Rom. 4. 3.
10. 17.

Ioan. 4. 28.

Hab. 2. 4. phetam, *Iustus fide suâ vivet.* Suâ non alienâ. Hinc fidei πληροφορία tribuitur. Reprehendendus ergo non fuit Serenissimus Britanniæ Rex, quod dixerit *Vnumquemque super scientia propria fidei fundamentum collocare debere.* Vt nec Zanchius, cuius sunt hæc verba ad nostram controversiam præcipuè pertinentia. *Pij Magistratus officium est, primùm quidem cognoscere ex Verbo DEI in genere & ad summam Capitum fidei, quæ sit vera & Christiana religio, quæve Apostolica doctrina, ad quam referendæ sunt Ecclesiæ: ut nihil ex solo aliorum iudicio, sed ex certâ suâ scientiâ in re præsertim tanti momenti agat, agereve audeat.* & alibi, *scientia principi necessaria est, quia quod agere instituit, illud intelligat, idque non alieno intellectu, sed suo suisque oculis videat, non alienis; nihil enim perniciosius est aut Reipublicæ aut Ecclesiæ, quam si Princeps omnia agat ex aliorum dumtaxat indicio: atque hinc profecta est tota Ecclesiæ Romanæ ruina.* Et hoc ipsum est quod Eliensis Episcopus dixit, non frustra Regi præceptum *ut Legem sedulò meditetur: nec hoc illi dictum ut totus ab alieno ore pendeat, ipseque à se nihil dijudicet.* Quod de fide, idem de cultu divino dici verissimè potest. *Frustra* enim, inquit DEVS,

Cap. 26. de Mag. sect. 5.

Ad 4. præl. loc. 5. qu. 2.

me colunt docentes doctrinas ἐντάλματα ἀνθρώπων. Hinc Paulus Theſſalonicenſes laudat, quòd *ſermonem* ſuum *acceperint, non ut ſermonem ſuum, ſed ut ſermonem DEI, qualis erat re verâ.* In his ergo quæ per legem divinam definita ſunt, in partem alteram *iudicio* alterius *declarativo* (quam *directivi* ſpeciem diximus) nemo tenetur, neque rectè conſcientia poteſt acquieſcere. In alterâ ſpecie *directivi Indicij*, quod *ſuaſorium* appellavimus, cum circà ea verſetur quæ lege divinâ definita non ſunt, pluſculum tribui poteſt alienæ auctoritati, nec nimium tamen. Nam ut non laudantur ἰδιογνώμονες, ita nec illi, qui ut ligna quædam alienis ducuntur nervis. Et propriè hæc conſilij atque Imperij eſt differentia; quod Imperia legi divinæ non pugnantia omninò obligant; at conſilia non item. *Vbi conſilium datur*, inquit Hieronymus, *offerentis arbitrium eſt; ubi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis.* Chryſoſtomus, ὁ συμβουλεύων λέγει τὰ περὶ ἑαυτοῦ οὐκ ἀναγκάζων ἀκροατὴν ἀλλ' αὐτὸν ἀφίησι τῆς τῶν γενομένων αἱρέσεως κύριον. Præcipuè verò iudicium ſuum interponere debet Poteſtas Summa, quoties conſiliantium ſententiæ diſcrepant, quas ponderare tutius quam numerare. Et in ſcientiâ quidem iuris pri-

Matth. 15. 9.

1. Theſſ. 2. 13.

vati, medicinâ, mercatura rebusque aliis, non excusabilis tantum, sed sæpè laudanda quoque est Summæ Potestatis ignorantia, ob maiores melioresque occupationes. At cognitionem regendæ Ecclesiæ negligere illi non licet, cum nihil sit hoc uno præstantius, nihil ad incolumitatem Reipublicæ momenti maioris: Ita ut doceant nos Historiæ eos omnes, qui hoc munus planè in alios rejecerunt, ab hominibus circumventos, à DEO quoque punitos, aut regno excidisse, aut regio retento nomine Mancipia factos alienæ libidinis.

7. Quæ contra opponi solent ex veteri Testamento ut probetur, omnino sequenda de sacris Regibus Pastorum iudicia, nihil minus evincunt. Primus est locus Deuter. xvij. Vbi Israëlitæ iubentur *facere iuxta Verbum Iudicij, quod ipsis annuntiabant sacerdotes.* Sed manifestum est ibi idem dici de Iudice: neque agi de negotiis sacris peculiariter, sed agi de quâvis lite capitali sive pecuniariâ, *si la-*
Deut. 17. 8. *tuerit aliquid te,* inquit lex, *in iudicio inter sanguinem & sanguinem, inter causam & causam, plagam & plagam, quæcumque res contentiosa in portis tuis.* Non Regem, sed Iudices minores lex affatur, eosque si quid in lege minus intelligant, ad

Senatum conſulendum mittit, in quo Senatu Sacerdotes erant alijque iudices ſummi, omnes iuriſconſultiſſimi. Neque horum auctoritati alligantur minores illi iudices, ſed legi per ipſos explicandæ, *Iuxta os legis, quam docebunt te, & iuxta Iudicium quod dicent tibi, facies; neque declinabis à Verbo, quod annuntiabunt tibi, dextrorſum aut ſiniſtrorſum.* Perinde hoc eſt, quaſi Rex hodie iudicibus præcipiat, ne contra ea iudicent quæ iuriſconſulti ipſis oſtenderint iuri eſſe congrua. Cùm alioqui iudicem iuriſconſultorum reſponſis non alligari, ipſi iuriſconſulti ſæpè reſponderint. Simile eſt illud in Evangelio; *ſedent ſuper cathedram Moſis; omnia ergo quæ vobis dixerint obſervanda, obſervate.* Quod ipſi Romanenſes, Stella putà & Maldonatus rectè explicant: *quatenus docent quæ Moſes in cathedra ſedens docuit, audiendi ſunt.* Vt & ad locum Malachiæ; *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam & legem ex ore eius requirent, quia Angelus eſt Domini exercituum.* Eſpenſæus, *Eatenus audiendi, quatenus legem Moſis docent.* Alioqui non audiendi, *ubi*, ut apud Malachiam continuò ſequitur, *recedunt de via.* Tunc enim ſi ipſis auſcultetur, *offendiculum fierent multis in*

Matth. 23.2.

cap. 2.7.

lege; quod quia fieri poteſt, ideo falſi à
† *cap.*18.18. Ieremia convincitur illa jactatio †; *Non peribit lex à ſacerdote & conſilium à ſapiente & verbum à Prophetâ.* Quod enim illi negabant fieri poſſe, id tum aliâs, tum
*Ezec.*22.26. Ezechiëlis temporibus evenit, *cum ſacer-*
*Eſai.*59.10. *dotes non intellexerunt inter pollutum &*
*Ierem.*6.13. *mundum.*
14.14. Cavendum ergo *ne cæci fiant*
*Oſe.*9.8. *cæcorum duces, & ambo in caveam cadant.*
*Matt.*15.14. Neque enim ſublevat credulum nimis diſcipulum culpa temerarij doctoris. *Ipſe,*
*Ezech.*3.18. inquit DEVS, *in iniquitate ſuâ morietur, ſanguinem autem eius de manu tuâ requiram.* Nec tantum contra legem, ſed & extra legem docentibus ſacerdotibus credere nemo tenebatur. Dictum enim etiam Sacerdotibus, imò illis præcipuè;
Deut. 4.2. *ne addite ad verbum quod præcepi vobis.*
12.32. Et ſingulis de plebe, *ad legem & ad teſti-*
*Eſai.*8.20. *monium.* Quod verò in Deuteronomio ſequitur de pœnâ eius qui ſacerdoti non obtemperaſſet, oſtendit non tantum de iure reſpondiſſe ſacerdotes, ſed & partem Imperij penes ipſos fuiſſe; quod veriſſimum eſſe alibi demonſtravimus. Hoc ergo Sacerdotes veteris Teſtamenti ſpectat quâ Magiſtratus erant, ideoque ad Evangelij miniſtros extendi non poteſt.

8. Alter eſt locus, in quo mirè quidam triumphant. Num. xxvij. 21. ubi de Ioſuâ

ita loquitur DEVS: *Coram Eleazare ſacerdote ſtabit & poſcet ab illo iudicium Vrim coram DEO: iuxta os eius egredientur, & ſuper os eius ingredientur ipſe & omnes filij Iſraël cum eo & omnis cœtus.* Sed hic quoque ſi rectè intelligatur, ab inſtituto eſt alieniſſimus: *Vrim*, quod alias plenius, *Vrim & Thummim* vocatur, certum eſt fuiſſe in Ephod, hoc eſt pectorali Pontificis maximi Hebræorũ. Exod. xxviij. 30. Levit. viij. 8. Ælianus ſcibit Ægypti ſacerdotem eundem fuiſſe *ſummum Iudicem*, ex cuius collo pependerit ἄγαλμα ex σαπφείρȣ, quod vocatum ſit ἀλήθεια. Simile quid Diodorus Siculus lib.1. narrat de ſummo Iudice Ægyptiorum, hunc nempe ex aureâ torque de collo ſuſpenſum habuiſſe ζώδιον, hoc eſt, *ſigillum* è gemmis pretioſiſſimis, quod vocaverint ἀλήθειαν. Cæpiſſe autem diſputari poſtquam ſummus Iudex illud ſimulachrum τῆς ἀληθείας ſibi apposuiſſet: addit debuiſſe apponi *ſigillum* τῆς ἀληθείας alteri parti quæſtionis. Omnino ex his duobus locis apparet Gentes vicinas imitatas morem Hebræorum, ut ſolet diabolus eſſe DEI ſimia. Nam & Iudicum Hebræorum temporibus Idolorum ſacerdotes Ephod habuiſſe, & ex eo quaſi reſponſa dediſſe, oſtendit ſacra Hiſtoria Iudic. viij. 27. 33.

*L.*14.*c.*34.

& xviij. 5. 14. Ἀλήθειαν sive *veritatem* vocant hoc gemmeum sigillum Ælianus & Diodorus, quomodo & septuaginta interpretes *Thummim* verterunt: vocant enim *Vrim & Thummim* δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν; ut & Philo. Modum responsi per *Vrim & Thummim* hunc fuisse Iudæi referunt, quod re aliquâ gravi in consilium missa, si ea res salutaris ac fausta esset eventura populo Hebræo, gemmæ fulgore quodam cœlesti micarent. Sin ea res infeliciter esset casura, tum gemmæ nativum colorem retinerent. Egregia huius consultationis descriptio est 1. Sam. xxx. 7. *Dixit David Abiathari sacerdoti filio Abimelechi; fac mihi accedere Ephod: & fecit Abiathar Ephod accedere ad David: & interrogavit Dominum dicendo; persequar ne exercitum istum; attingamne ipsum? & dixit ei* (DEVS scilicet per Vrim) *persequere: omnino enim assequeris eos & erues.* Locus illi Numerorum planè geminus; ibi Iosua dux belli, hic David dux itidem: iubetur ibi Iosua adstare sacerdoti summo quorsum? nimirum ut eo sit propior ipsi pectorali & τῷ *Vrim* quod erat in pectorali: sicut *pectorale admotum* Davidi dicitur. Notandumque obiter, quod ex Maimonide à viris doctis est observatum, Pontificem

maximum ſolitum *ſtare coram Rege* venerationis causâ: at Regem coram Pontifice *non ſtetiſſe*, niſi cum *Vrim* conſuleretur, ut appareat honorem non Pontifici exhibitum, ſed oraculo: ibi Ioſua iubetur interrogare; hic interrogat David: reſpondit Davidi non Abimelech, ſed Dominus qui interogabatur per *Vrim*. Ita ibi *iuxta os eius*, nempe ipſius iudicij *Vrim*, quod proximè præceſſit. *Os* enim τῷ *Vrim* tribuitur, eadem metaphora, qua legi in Deuteronomio, ſicut & latini ab ore *omen* dixere. Malo ad *Vrim* referre quam ad DEVM ipſum; quod fecere multi, tum Evangelici, tum è Romanenſibus: quamquam ſenſus eodem recidit. Certè Deum reſpondiſſe, non ſacerdotē alia quoque hiſtoria evincit. Nam cum David Ceilam veniſſet, & oppidanorum ſuſpectam haberet fidem, Abiathari edicit, *Fac accedere Ephod*: hoc eſt, *mihi Ephod* admove, ut ex altero, quem citavimus, loco apparet. Conſulit deinde David DEVM: cui dicitur reſpondiſſe non Abiathar ſed *DEVS*; fore ut ipſum oppidani Sauli dederent. Quibus autem de rebus *Vrim* conſulit David? de itineris eventu. Nec Ioſuæ aliud præcipitur. Nam illud *ingredientur & egredientur*, quid hoc loco ſit ex eo appa-

1. Sam. 23. 12

ret quod præcedit. Rogat enim Moses Deum, *ut populo Virum præficiat, qui educat eos & reducat.* De expeditionum ergo successibus, & si quod est simile, consuli solebat τὸ Vrim, cum aliis rebus alia paterent oracula, ut *responsum ex propitiatorio, afflatus, visio, somnium.* Quod cum observasset Iosephus, rectè tradidit, *fulgore pectoralis* significatas fuisse bellicas victorias, nihil ultra addens, sicut & Maimonides ait per *Vrim* & *Thummim* responsa nulla data privatis negotiis, neque verò alio sciscitante, quam qui publico cum Imperio esset. Pastores ergo qui illud è Numeris pro se citant, causam suam nihil promovent, & impudenter suspectos se reddunt affectati Imperij civilis. Nam si is locus ad rem facit, nulla acies educi poterit nisi ex Pastorum præscripto. Et sanè si illorum ministerio sciri certò possint consiliorum eventus, ut olim ministerio Sacerdotum potuerunt, rem æquam postularent. Quamquam tunc quoque non ipsorum iudicio, sed certo divinæ præscientiæ testimonio staretur. Neque enim clam Regem τὸ *Vrim* consulit sacerdos, sed ipse Rex, aut belli dux spectator miraculi adstitit, ideoque τὸ *Vrim* ad se iussit accedere. Quis ergo non videt quam hoc sit οὐδὲν πρὸς ἔπος? si ta-

Antiq. l. 3. cap. 9.

men licet ἀλληγορεῖν, ſit ſanè Evangelium Vrim noſtrum. Nam ſi rectè dixit Syrachides, πιςὸς ὁ νόμος ὡς ἐρώτημα δήλων, *fida lex ut conſultatio Vrim* (nam *Vrim* alibi δήλωσιν, alibi, δῆλα vertunt Helleniſtæ) idque de lege veteri, quam id verius de lege Chriſtiana? Hanc ergo ſacerdos *accedere ad Regem faciat*, ut in ea conſpiciat divinas pollicitationes & minas. Tum demum meritò fidem exigat non ſibi, ſed luci per ſe monſtratæ debitam: ſed meminerit ſimul hoc *Vrim* noſtrum non in ſolo paſtorum, ſed & in Chriſtianorum omnium pectore eſſe poſitum, *Gratiam* ſcilicet illam *ſalutarem* quæ *cunctis hominibus illuxit*. Sed de audiendis examinandiſque Summæ Poteſtati paſtorum judiciis, ſatis arbitror dictum eſt.

Altera generalis admonitio ad modum exercendi Iuris pertinens, hæc eſt *Imperanti circa ſacra, habendam imprimis concordiæ Eccleſiaſticæ rationem*. Hæc enim quaſi anima eſt Eccleſiæ: *ex eo*, inquit Chriſtus, *cognoſcent vos eſſe Diſcipulos meos, ſi dilexeritis alter alterum.* Hinc ille divinus primitivæ Eccleſiæ character; *Multitudinis credentium erat cor & anima una.* Nec ſanè alia cura Conſtantinum, & qui poſt eum Chriſtiani fuere Imperatores, magis exercuit quam iſta, ut diſſen- 9.

Ioan. 13. 35.

Act. 4. 32.

tiones aut præverterent aut sanarent. Contra Iulianus suscepto in Christianos inexpiabili odio, non invenit quomodò graviùs iis noceret quam si latam scissuris viam aperiret, quod ita Ammianus narrat: *Utque dispositorum roboraret effectum, dissidentes Christianorum Antistites cum plebe discissa in Palatium intromissos monebat, ut civilibus discordiis consopitis, suæ quisque religioni serviret intrepidus: quod agebat ideo obstinatè, ut dissentiones augente licentia non timeret unanimantem postea plebem, nullas infestas hominibus bestias, ut sunt sibi feralibus plerisque Christianorum expertus.* Idem Iuliani propositum ita explicat Augustinus: *Eo modo putabat*, inquit, *Christianorum nomen posse perire de terris, si unitati Ecclesiæ, de qua lapsus fuerat, invideret, & sacrilegas dissentiones liberas esse permitteret.* Miserere pios omnes debet huius sæculi, quo non aliud eo morbi genere gravius ac pertinacius laboravit, Pastorum magis culpâ quam Regum, aut Principum: ut recte notavit Illustrissimus *Elector Palatinus in suis ad liberos codicillis*, quos operæ prætium est ab omnibus Ecclesiæ amantibus legi atque adeo edisci. Quod si vetera sanari desperatum est (sed cur desperemus quando sæpissime

Epist. 66.

τῶν δ' ἀπορήτων πόρον εὗρε Θεός?) certè ne ex vulneribus nova naſcantur vulnera, ſedulo anniti debent Summæ Poteſtates. Verè Auguſtinus: *Pertinet ad Reges ſaeculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint habere matrem ſuam Eccleſiam.* Cautiones quæ ſervandæ unitati conducant, hæ ſunt potiſſimæ. Prima, ut à definiendo abſtineatur quantum fieri poteſt: hoc eſt ſalvis dogmatibus ad ſalutẽ neceſſariis, aut valde eo facientibus. Omnem in iure definitionem periculoſam eſſe tradunt Iuris auctores. De Theologicis idem quis meritò dixerit; Vetus enim eſt ſententia; *de DEO etiã vera dicere periculoſum eſt.* Huc illud Nazianzeni ſpectat monitum τὸ ὅπως μὴ πολυπραγμόνει, *de modo cuiuſque rei noli ſollicitè inquirere*, multoque magis illud Auguſtini: *Sunt in quibus inter ſe aliquando etiam doctiſſimi atque optimi regulæ Catholicæ defenſores ſalva fidei compage non conſonant.* Et Vincentij Lirinenſis: *Antiqua Sanctorum Patrum conſenſio non in omnibus divinæ legis quæſtiunculis; ſed ſolùm (certè præcipuè) in fidei regula magno nobis ſtudio & inveſtiganda eſt & ſequenda.* Hanc definiendi modeſtiam ſecuti ſunt Patres in Nicænâ & Conſtantinopolitanâ primâ Synodo, & qui has Synodos moderati ſunt Imperatores. Hac enim

Tract. 1. in Ioh.

Cap. 30. Contr. hæreſ.

confessione positâ, Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum distinctos esse inter se, & hos unum esse DEUM, ac proinde ὁμοουσίους, in explicando modo discriminis inter *essentiam* & *hypostasin* non putarunt anxiè laborandum. Itidem Episcopi qui Ephesi & Chalcedone convenerunt, & Imperatores eorumdem temporum, cum definiissent *unam esse personam, duas autem naturas* IESU CHRISTI, modum hypostaticæ unionis subtiliter indagandum non existimarunt. In Diospolitana[a], Carthaginensi[b], Milevitana[c], posteaque Arausionensi[d] Synodo solliciti Patres & qui Procerum adfuere, ne gratia DEI vilesceret, apertè quidem contra Pelagium eiusque reliquias pronunciarunt, *nihil quod spiritualiter bonum sit ab homine sine divina gratia inchoari, continuari aut perfici*: Sed quæ de ordine Prædestinationis deque modo conciliandæ cum gratiâ liberæ voluntatis humanæ argutè disputari solent; pleraque prudenti silentio transmisere. In Sanctissimo Cœnæ Dominicæ Sacramento visibilia signa CHRISTI invisibiliter præsentis exhiberi omnes veteris Ecclesiæ Patres fatentur. De modo præsentiæ non eadem loquuntur: neque tamen unitas propter hoc scissa est. Dogmata ergo definienda

a A.D. 414.
b A.D. 418.
c A.D. 416.
d A.D. 529.

ſunt pauciſſima & neceſſaria quidem ſub anathemate; alia vero ſine anathemate; quod diſcrimen in Arauſionenſi Synodo ſervatum videmus. Et in vetere Concilio Carthaginenſi legimus; *Supereſtut de hac ipſa re quid ſentiamus, proferamus, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem, ſi diverſum ſenſerit, amoventes.* Plurimum vero ad retinendam Eccleſiæ Catholicæ concordiam primis iſtis ſæculis valuit, quod dogmaticæ definitiones nullæ fieri ſolebant niſi in Conciliis œcumenicis; aut ſi quæ factæ eſſent in minoribus Synodis, ea non erant ratæ antequam ad alias Eccleſias miſſæ, atque ita communi iudicio approbatæ forent: quem morem ſi reducendum curarent, qui nunc in Chriſtiano orbe Imperium habent, nullum ſanè poſſet ab illis beneficium maius exſpectari. Nam in illis remediis, quæ τοπικὰ medici vocant, parum eſt auxilij, neque poteſt partium unitas niſi à corporis unitate ſpectari. Non poſſum non laudare præclarum Angliæ canonem Anni CIↃ IↃ LXXI. *Imprimis verò videbunt concionatores, ne quid umquam doceant pro concione, quod à populo religiosè teneri & credi velint, niſi quod conſentaneum ſit doctrinæ veteris aut novi Teſtamenti; quodque ex illa ipſa do-*

A.D. 256.

ctrina Catholici patres ac veteres Episcopi collegerint. Quod de credendis dictum est, idem de his etiam quæ omnino facienda Lex divina præscribit, accipi velim. Quamquam de his minus crebræ sunt controversiæ: ut rectè olim Chrysostomus dixerit τὰ τῶν δογμάτων ἀμφιβάλλεται τὰ δὲ τῶν ἔργων οὐ κέκρυπται. In utroque genere ad concordiam retinendam omnino necessè est operam dari, ut intelligat populus quæ imperantur divinæ legi esse consentanea. Seneca proœmia legum improbans, *lex iubeat*, inquit, *non disputet.* Et potest hoc quidem locum habere in merè arbitrariis, quamquam harum quoque legum causas liberaliter reddi videmus à Iustiniano aliisque, in Codice & Novellis constitutionibus.

10. At in his quæ religiosè fieri velis, edictorum severitati persuasio addenda est, quod & à Platone monitum, & à Charondâ, aliisque Legum latoribus præstitum videmus. Hinc commonifaciendi vocabulo hac in re usi Imperatores, ut Theodosius & Valentinianus A. D. 449. *Decere arbitramur nostrum Imperium subditos nostros de Religione commonefacere.* Et docendi ut Iustinianus; *illos festinavimus qua sit recta Christianorum fides, edocere.* Et sanè cum omnibus in rebus firmissima

Lib. 4. ad Stobæum. L. 3. c. de sum. Trin. L. cum salvat. C. eodem tit.

miſſima ſint Imperia quibus ſponte pareatur, tum in negotio Religionis id unicè valet: *Nihil enim*, ut olim Lactantius, *tam voluntarium quam Religio, in quâ ſi animus eſt ſacrificantis averſus, iam ſublata, iam nulla eſt.* Alioqui, ut olim dicebat Themiſtius, *purpuræ cultores efficies, non DEI.* Huc igitur ſummo ſtudio alloborandum eſt, ut divinorum teſtimoniorum auctoritate convicta pars maior populi intelligat verum ac pium eſſe quod imperatur. Vt enim omnes unum conſentiant, res voti magis quam ſpei eſt. Sed ob paucorum aut ignorantiam aut malitiam non eſt deſerenda tum veritatis, tum unitatis cura. Suſpenſo tamen pede hîc incedendũ, ut illi ipſi qui *Divinæ humanæquè ordinationi reſiſtunt* non tam cogantur benefacere, quam malefacere prohibeantur. Quæ duo in hoc ipſo argumento Auguſtinus olim providè diſtinxit. *Lib. 5.* *L. 2 c. 83. Con. Petil.*

II. Ad ea ut veniamus de quibus certi nihil conſtituit Lex divina, qualia ſunt pleraque regiminis & rituum. In his, ſi materià ſit recens & ductilis, nihil eſſet tutius quam ea reſtituere quæ primis poſt Apoſtolos ſæculis magno populorum conſenſu, magnoque fructu obſervata apparet. Nuſquam enim verius illud; *ſuper omnibus negotiis melius atque rectius olim pro-* *Tac. Ann. 14.*

visum, & quæ convertuntur, in deterius mutari. Habenda tamen temporum aliqua, habenda & locorum ratio. Sapienter Hieronymus: *Quæ nec contra fidem, nec mores fuerint, in his consuetudines patriæ, tamquam Canones sint Apostolici.* Et Augustinus Epist. 118. *quod neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos vivitur, societate servandum est.* Et ipsa in his rebus varietas non inutiliter testimonium præbet Christianæ libertati, neque lædere debet Eclesiasticam unitatem, ut rectè ad Victorem Episcopum Rom. scribit Irenæus, ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι. A quo non dissentiens Cyprianus: *Multa*, inquit, *pro locorum & hominum diversitate variantur; nec tamen propter hoc ab Ecclesia Catholica pace atque unitate aliquando discissum est.* Et Augustinus: *sit ergo fidei universæ quæ ubique dilatatur Ecclesia tamquam intus in membris: etiamsi ipsa fidei unitas quibusdam diversis observationibus celebratur, quibus nullo modo quod in fide verum impeditur: omnis enim pulcritudo filiæ Regis intrinsecus: Illæ autem observationes quæ variè celebrantur, in eius veste intelliguntur, unde illi dicitur, in fimbriis aureis circumcincta varietate. Sed ea quoque ve-*

Alia Hieronimi verba sũt hæc nim. ex epist. 18. unaquaque Provincia abundet in sensu suo, & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur.

Epist. 75.

Epist. 86.

Psal. 44.

tis ita diverſis obſervationibus varietur, ut non adverſis contentionibus diſſipetur. Multa præclara in eandem ſententiam videre eſt in Hiſtoria Socratis lib. v. cap. 22. Sanè ſi quid in iſto genere non optimum, tolerabile tamen ævo radices egit, id niſi bella occaſione, multoque aſſenſu non mutare, prudentiæ eſt. τὰ γὰρ ἐν ταυτῷ μένοντα κἂν χείρω ᾖ συμφορώτερα τῶν αἰεὶ καινοτομουμένων, poſt Ariſtotelem & Thucydidem docuit Auguſtus apud Dionem: poſt hunc Auguſtinus, *Conſuetudinis mutatio quantum utilitate adjuvat, tantum novitate perturbat.* *Epiſt.* 118. In hoc autem rerum genere quippe per legem divinam indefinito rectè fecerit Summa Poteſtas, ſi imperia ſua nonnihil ſubditorum affectibus attemperaverit. Sicut in profanis quoque videmus aut civitatibus aut collegiis, etiam quæ iuriſdictionem habent nullam, concedi ut ſtatuta quædam concipiant, quæ deinde Summa Poteſtas examinata probet, & auctoritate ſuâ muniat.

12\. Ne illud quidem omiſerim, quod ad modum iuris utendi plurimum pertinet, non tantum conſilio, ſed & miniſterio aliorum uti debere Summam Poteſtatem, ac proinde ſingularia negotia, ne mole ſuâ obruant animum, rejicienda ad cœtus quibuſdam gradibus conſtitutos,

ubi si finem accipere nequierint, tum demum ad ipsius arbitrium referantur: Ita in vetere Ecclesiâ sub Christianis Imperatoribus erant Presbyteria in Vrbibus, erant Synodi Metropolitanæ & Exarchicæ, ac postremò Imperiales. Sed hac de re infrà iterum agendi erit locus.

13. Sed quæcunque hîc diximus de expetendo consilio, dandâ operâ ut volentibus imperetur, servando cognoscendi gradu, quæque alia his addi possent, non debent perpetua semperque utilia censeri. Nulla enim prudentiæ præcepta sunt plane universalia: quia τῶν καθ' ἕκαστα ἐστὶν ἡ φρόνησις. Tempora, loca, homines plurimum hîc immutant. Neque aut consilium petere expedit in re certissimâ, neque flagrantibus dissidiis subito speranda consensio, neque per gradus iri patitur imminens ex cunctatione periculum, aut suspecta inferiorum subselliorum fides ob odium, gratiam, aliaque bonæ mentis impedimenta. Faciendum hîc quod in navigatione, ubi rectum iter instituere nequeas, obligandi sinus. Notandus hîc obiter eorum error, qui duplicem faciunt potestatem, absolutam & ordinariam: confundunt enim potestatem & agendi modum. Sicut autem in DEO una eademque potentia est, sive agat

ſecundùm ordinem à ſe conſtitutum, ſive extra eundem ordinem: ita poteſtas quoque ſive ius Summi Imperantis idem eſt, ſive agat ſecundùm ordinem à ſe poſitum, ſive aliter. Sed prudentis eſt ſecundùm ordinem & leges poſitivas agere in rebus communiter accidentibus. Feruntur enim leges ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Agere autem extra ordinem debet Summa Poteſtas ἐν τοῖς ἐκ παραλόγου, quibus ordo aptari nequit. Caſus ſunt infiniti, ordo autem ſive lex poſitiva finita. Non poteſt autem finitum quid infiniti adæquata eſſe regula. *L. 3. d. de Legib.*

14. Quamquam vero officio Summæ Poteſtatis convenit in rebus frequentioribus ordinario uti agendi modo; tamen aliter ſi faciat, poteſt quidem dici non rectè facere, ſed non tamen extra id quod facere ipſi ius fuit, quia, ut ſupra diximus, latius patent officiorum regulæ per omnia virtutum genera diffuſæ, quam ius merum. *Vani eſt capitis*, inquiunt Iuriſconſulti, *exiſtimare ſuperiorem* (intellige poteſtatem verè ſupremam) *non poſſe evocare ſine cauſæ cognitione.* Hinc illa trita in ſcholis, *neminem ſibi imperare poſſe, neminem ſibi legem poſſe dicere, à quâ mutatâ voluntate nequeat recedere. Summum eius eſſe Imperium qui* *Innoc. in c. ad aures de Temp. ord.*

ordinario iuri derogare valeat. E quibus evincitur Ius Summæ Poteſtatis non limitari per legem poſitivam. Ius enim alicuius limitare non eſt niſi ſuperioris, at nemo ſe ſuperior. Hinc & Auguſtinus dixit, *Imperatorem non eſſe ſubjectum legibus ſuis, ut qui in poteſtate habeat alias*
*Nov.*105. *leges ferre.* Et Iuſtinianus; *omnibus à nobis dictis Imperatoris excipiatur fortuna, cui & ipſas DEUS leges ſubjecit.* Si ergo quæratur, an liceat Summæ Poteſtati in communiter accidentibus legis fines
1 *Cor.* 6.12. 23. egredi, reſpondendum & cum Paulo
L. Non omne d. de Reg. Iuris. Apoſtolo ἔξεστιν ἀλλ᾽ οὐ συμφέρει, οὐκ οἰκοδομεῖ; aut cum Paulo Iuriſconſulto, *licet, ſed honeſtum non eſt. Veſtri Conſilij, veſtræ*
Pro Rabirio. *prudentia eſt*, inquit Cicero, *ſpectare quid deceat vos, non quantum liceat.* Et paſſim apud auctores bonos ei quod *licet*, opponitur id quod *decet*, quod *oportet*, quod *honeſtum*, quod *optimum factu eſt:* præſertim ubi agitur de Summis Poteſtatibus. Quod autem ſupra diximus, *Ratum eſſe actum, etiamſi actio non habeat plenam rectitudinem, dum ius non deſit*, hic quoque valere debet. Fac enim improvidè, fac perturbato ordine iuberi aliquid à Summâ Poteſtate, quod tamen ſine peccato poſſit impleri, valere ſemper illud Apoſtolicum debet: ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι.

Illi ſummum arbitrium DEVS dedit, nobis obſequij gloria relicta eſt:

Αρχοντες εἰσιν ὥϑ' ὑπεικτέον τί μή inquit Aiax. Sophocles ; & in talibus etiam τὰς τῶν κρατοῦντων ἀμαϑίας χρεὼν φέρε.

CAPVT VII.

De Synodis.

SVMMARIVM.

1. *Synodi vox explicatur.* 2. *Origo Synodorum petitur à iure naturæ. Ibidem diſtinctio naturalium abſolutè & naturalium ſecundum quid explicatur.* 3. *Synodos non eſſe Iuris naturalis abſoluti.* 4. *Interdum Imperari quædam rectè à ſummis Poteſtatibus abſque Synodo probatur exemplis.* 5. *Idem probatur ex triplici fine Synodorum, qui ſunt conſilium, conſenſus, exercitium Iuriſdictionis conceſſæ.* 6. *Oſtenditur hos fines non ſemper neceſſarios: nec Synodos ad hos fines.* 7. *Oſtenditur interdum noxias eſſe Synodos. Obiter accuſatores non debere in Synodis Iudicare.* 8. *Ius Imperandi abſque Synodo ad ſolum caſum*

collapsæ religionis malè referri. 9. *Quos penes ius sit eligendi mittendos ad Synodum.* 10. *Mos ea in re veteris Ecclesiæ.* 11. *Licere id summæ Potestati ratione & exemplis ostenditur.* 12. *Aliis permissa electione, manere summæ Potestati Imperium in electionem.* 13. *Iudicare in Synodo posse Summas Potestates & an id expediat distinctè quæsitum.* 14. Ἐπίκρισιν *post Synodum competere summæ Potestati rationibus & exemplis probatur.* 15. *Huic inesse ius mutandi, demendi, addendi.* 16. *De modo exercendæ* ἐπικρίσεως. 17. *Hoc ius locum habere etiam cum non de tota religione agitur.*

1. EXIGIT hic locus ut de Synodis agamus, quarum saluberrimam in Ecclesiâ esse auctoritatem, imperitus sit qui nesciat, inverecundus qui neget. *Synodos* Græci interdum vocant qualescunque *cœtus* etiam singularum Ecclesiarum, ut in Ignatio & edictis Constantini videre est, sed magis usitatè & origini convenientius ea vox non quemvis conventum indicat, sed talem in quem multi dissiti ex locis coëant. Distat ergo Synodus à *Senatu*, qui Græcis συνέδριον, πρεσβυτέριον, γερουσία, quia *Senatus* collegium est

conſtans è certis perſonis, unâ in urbe locove commorantibus: at Synodus collegium non eſt, neque definitas habet perſonas. *Concio* enim Græci ἐκκλησίαν aut συναγωγὴν vocant: Hoc ſenſu *Synodus* non eſt: eſt enim *conventus eius multitudinis quæ eandem vrbem inhabitat.* At conventus ordinum regni alicuius ut Latinè *Concilium*, ita Græcè σύνοδος rectè dicitur. Quare & in Hungariæ decretis conventus Epiſcoporum & optimatum regni *Synodus* vocatur. Et Carolus Magnus *patricius Romanorum* declaratur *in Synodo*: hoc eſt *Ordinum conventu*, ut rectè explicuit vir doctiſſimus, & de Imperio Germanico ſiquis umquam benè meritus, Melchior Goldaſtus. Ipſa decreta oſtendunt Synodum conſtitutam *ab Epiſcopis, Abbatibus, Iudicibus* (hoc eſt *comitibus*) *& legum doctoribus*, qui ſcilicet civitatum erant legati. At tales Synodi fuere pleræque Francorum & Gothorum, quarum capitula permixtè de ſacris profaniſque rebus agentia habemus in Conciliorum tomis. Talis Synodus in Optimatum Republicâ, qualis Romana fuit, Caroli Magni temporibus excuſſo Imperij Bizantini iugo, eſt ipſa Poteſtas Summa. In regno autem abſoluto eſt conſilium Regis

optimum maximumque. Nam omnes Germanicæ originis Reges atque Imperatores duplici consilio antiquitus utebantur; altero statario, qui *Senatus* dicitur ad res cottidianas, altero evocato, qui *Concilium* aut conventus ordinum ad res momenti maioris. Hinc in Synodo
A.D. 744. Mart. 2. Suessionensi ita loquitur Pipinus: *Per consilium Sacerdotum & Optimarum ordinavimus, constituimus & diximus.* Et in Toletano Synodo IV. *Patres consonam cum Rege sententiam sanciunt simul cum Optimatum & Illustrium virorum consensu.* Ita enim habent verba. Sic & Principum, id est, τῶν ἀρχιφύλων καὶ πατριαρχῶν conventum sæpe Reges Iudæi habuere, sive de profanis, sive de sacris consultarent. Nam & Paschatis indictio eam ob causam Regi Ezechiæ simulque Principibus tribuitur: quomodo & Niniviticum ieiunium
2. Chron. 30. Ion. 3. 7. *à Rege & Proceribus* indicitur. Sicut autem omnium Ordinum conventus, ita & Synodi sunt unius Ordinis hominum multis è locis convocatorum. Specialiter autem obtinuit usus, ut *Synodi* nomine veniant conventus, qui, aut ex solis Ecclesiarum pastoribus, aut ex illis præcipuè instituuntur, communis actionis gratiâ. Nam si Pastores in unum convocentur, aut imperata audiant, eum cætum,

non arbitror *Synodum* vocari, ut nec populus ad legem audiendam vocatus *Concilium* dicitur.

Harum Synodorum cum evidens ſit utilitas, quæ ſit origo, quæque neceſſitas diſputari ſolet. Præceptum habendæ Synodi in lege divinâ nullum reperio, qui verò exempla præceptis adæquant, inſigniter falluntur. Neque ideo ſupervacuo quiſquam in ſacris libris exempla putet poſita, etſi per ſe præceptorum vim non habeant. Magnus enim eorum uſus eſt, ut appareat, primùm quid tritum ſit, deinde quid ijſdem circumſtantiis occurrentibus prudentiæ ſit imitari. Ex veteri Teſtamento ne exempla quidem Synodorum produci video: aliud enim eſt, ut diximus συνέδριον, aliud σύνοδος. Convocati quidem interdum diverſis è partibus Levitæ, aut ſoli aut cum cæterâ plebe, ſed ut audirent imperata, non ut ſententiam promerent; Convocavit Ezechias Sacerdotes & Levitas, & congregavit eos in plateam Orientalem; ac dixit eis, *Auſcultate mihi ô Levitæ, iam ſanctificate vos*; & quæ ſequuntur. In novo fœdere legem habemus de Piorum conventibus ad preces faciendas, ad audiendas admonitiones è ſacris literis, *ad frangendum panem*. Ex his Synodorum

2. (margin, beside "Harum Synodorum")

2. Chron. 29.5. (margin)

omnimodam necessitatem non rectè ex-
strui quivis videt. Læsus à fratre rem
iubetur *Ecclesiæ*, id est, *piorum cœtus* in-
dicare: additurque daturum Patrem *quod*
Matth. 18. *duo tresve consentientes oraverint*, & *si*
17. *duo tresve convenerint in Christi nomine*,
Christum ipsis affuturum. Et Paulus
1. Cor. 14. cum iubet, *Prophetarum spiritus Prophe-
tis subjici*, ad unius Ecclesiæ Prophetas
propriè respicit; ut ipse verborum con-
textus evincit. Initium ergo Synodo-
rum peti solet ex historiâ, quæ est Act.
xv. Sed an is consessus, cuius ibi est men-
tio, *Synodus* rectè vocetur, hac notione,
quæ nunc huius vocis propria est, in du-
bium vocari potest. Controversia erat
orta inter Paulum & Barnabam, & Iu-
dæos quosdam Antiochiæ agentes, de
legis Mosaïcæ vi & efficaciâ; mittuntur
Paulus & Barnabas & cum his Antio-
cheni aliquot exploraturi sententias. Pa-
storumne ex Asiâ omni, aut certè ex Sy-
riâ, Ciliciâ, & Iudaiâ in unum locum
congregatorum? minime vero: sed *Apo-
stolorum & Presbyterij* Hierosolymitani,
Apostolorum cœtus, collegium erat, non
Synodus: Presbyterium quoque unius
Vrbis Synodus vocari non potest. Con-
sulitur ergo una dumtaxat Ecclesia, imo
quod verius puta, consuluntur propriè

& reſpondent Apoſtoli, quorum auctoritati conſenſum ſuum adjiciunt *Presbyteri & fratres* Hieroſolymitani. Vnde ergo Synodorum originem petimus? ex Iure nimirum naturæ, poſito ante conſtitutionem Eccleſiarum & Paſtoralis muneris ex lege divinâ. Quum enim omnis homo ſit animal ἀγελαῖον, natura hominum conſociationem permittit, imprimis autem eorum quibus aut contemplatio aut actio aliqua inter ſe communis eſt. Ita mercatoribus quæſtus cōmunis causâ Medicis & Iuriſconſultis ad examinãdas artis ſuæ controverſias coïre naturaliter licet. Diligenter autem hic diſtingui debet id quod *naturale* dicitur. Alia enim iuris naturæ ſunt abſolutæ non obſtante quocunque facto humano: alia vero ſecundùm quid, ſecluſo ſcilicet facto humano. Priore modo *naturale* eſt DEVM revereri, amare parentes, innocenti non nocere. Hæc enim ita ſunt naturalia, ut omnino ſint immutabilia. Secundi generis *naturalia* ſunt, rerum communio, perſonarum libertas, proximorum ſucceſſiones: Nam res naturâ cōmunes ſunt, donec facto humano Dominia diſtinguantur; Liberi ſunt homines, donec in ſervitutem redigantur; Proximi hęredes ſunt, niſi teſtamento aliter ſit cautum. Ita & per naturam ius

Act. 15.

nobis est ea faciendi omnia, quæ per se turpia non sunt. Sed hoc ius eousque durat, donec humana lege aliquid propius sit constitutum, hinc illa exceptio Persij,

Cur mihi non liceat, iussit quodcunque voluntas,
Excepto si quid Masuri rubrica notavit.

3. Synodos igitur habere Iuris est naturalis secundâ illâ acceptione. Nam si priore modo naturale esset, numquam Episcopi ab Imperatoribus conveniendi veniam postulassent. Et mendosè Hieronymus Synodum vitiô habitam hoc argumento probaret. *Monstra* mihi quisnam *Imperatorum celebrari id Concilium iusserit.* Est ergo Synodi conventus in numero earum rerum, quæ iure naturæ permissæ, legibus humanis præcipi, permitti aut prohiberi solent. Ideoque in Concilio Agathensi monētur Episcopi ad Synodum vocati adesse, *nisi gravis infirmitas corporis, aut præceptio regia impediat.* Objici hîc posse video nunquam à paganis Imperatoribus petitam veniam cogendæ Synodi; sed notari debet non opus fuisse veniâ, ubi nulla obstarent Imperatorum edicta. Vetera autem Senatus consulta Romana contra coïtiones facta

Lib. 1. §. *sed Relig. D. de Collег.*

eos excipiebant, qui religionis causâ coïrent, & ſpeciatim Iudæis hoc ab Auguſto conceſſum, ut Philo narrat in legatione ad Caligulam; quorum privilegiis Chriſtiani optimô iure ſe tuebantur: ut qui cum Paulo veriſſimè poſſent profiteri, ſe *credere omnibus, quæ in Lege & Prophetis ſcripta ſunt.* Act.24.14. Sanè Suetonius quoque *Iudæorum* nomine Chriſtianos deſignat. Adde iam quod in illis partibus quibus Synodi pleræque ſunt celebratæ, non tam Romano iure, quàm propriis legibus vivebatur. Hinc Eranos Amiſenis vult permitti Trajanus, quia beneficio Imperatoris legibus ſuis utebantur. Epiſt.94. ad Plin. *In cæteris*, inquit, *civitatibus quæ noſtrô iure obſtrictæ ſunt, res eiuſmodi prohibenda eſt.* Atque adeo in Aſiâ urbibus hetærias fuiſſe ad Trajani uſque tempora ex Plinij relatione apparet. Epiſt.97. Quare ſi quando Eccleſiæ pacem haberent, quod ſub Imperatoribus paganis ſæpiſſimè accidit, nihil obſtabat quo minus Epiſcopi in Synodos convenirent. Flagrante autem Imperatorum ſævitiâ, ſicut Eccleſiaſticos cœtus, quamquam humanis legibus interdictos, ob divinum præceptum Chriſtiani intermittere non poterant, ita non commiſerunt Epiſcopi, ut per ſuſpectas congregationes, ſi modo eis Eccleſiæ

ſtatus carere poterat, odia dominantium accenderent. Oſtendit ſanè non uno loco Cyprianus, cum ſub perſecutione gravis orta quæſtio *de lapſis ad communionem recipiendis* commune conſilium deposceret, non ante tamen quam perſecutione ſopitâ conveniſſe Epiſcopos, nec eſt auſus Liberius Romæ Epiſcopus Synodum convocare nolente Conſtantio. Orthodoxi Hiſpaniæ Epiſcopi non ſine permiſſu Regis Alarici, quamquam Ariani, in civitatem Agathenſem convenerunt. Sed quod pagani Imperatores ſuſque deque habuerunt, id Imperatores Chriſtiani meritò ad curam ſuam atque arbitrium revocarunt: quippe gnari quò quidque bonum exiſtens eſt melius, eò corruptum peius effici. Inde adeo non in medio relictæ Synodi, ſed aut præceptæ, aut vetitæ fuerunt, prout ſpes ex illis aut metus affulſerat. Itaque Socrates Hiſtoricus maximas Synodos ex Imperatorum arbitrio habitas ait: quod etſi de Oecumenicis Imperij Romani propriè dictũ videtur, tamen Conſtantinus Tropicas convocavit; ad eas enim ſpectat illud Euſebij; *Eccleſiæ DEI peculiarem curam gerens, ortis varia per loca diſſidiis, ipſe tamquam communis à DEO conſtitutus Epiſcopus, concilia Miniſtrorum DEI*

Lib. 1. de vita c. 37.

DEI indicebat. Poſt acta Nicænæ Synodi à Conſtantino firmata, locum conſenſus ſpecialis lex generalis implevit, quâ Imperatum ut bis anno haberetur. Quod actis Conſtantinopolitanæ Synodi & Chalcedonenſis repetitum, neque Iuſtiniani tantum Novellis, ſed & Caroli Magni capitulis adſcriptum eſt; aliis temporibus & locis videas hactenus ab ea lege diſceſſum, ut pro ſemeſtribus annuæ fierent. Neque verò conventus, Epiſcoporum libertati permiſſus, ſed Præſidibus Provinciarum data ſunt mandata, ut detractantes in Synodum cogerent congregari. At præter ſtatas Synodos, aliæ quoque extra ordinem habitæ Imperio Summarum Poteſtatum. Ita paſſim Franci, Galli, Hiſpani in Synodum ſe conveniſſe teſtantur, Regum ſuorum *Imperio, iuſſu, præceptione*, quod non totius regni conventibus peculiare, ſed minoribus quoque Synodis uſitatum ex Aquilienſi diſcas: ita enim Gratianum, Valentinianum & Theodoſium alloquuntur Epiſcopi; * *ad removendas altercationes congregare ſtuduiſtis Sacerdotale Concilium.* ª Bithyniæ quoque & Helleſponti Epiſcopi Valentinianum rogarunt, ut ſibi in unum conveniendi poteſtas permitteretur.

Nov 123. cap. 10.

Nov. 133. *cap. 6.*

A.D. 381. *Ex Italica, Gallica, Africana, Illyricana Dioeceſi.*

*Soz. l. 6. c. 7.

A. D. 365.

ª *Valentem rogarunt ſub cuius imperio vivebant, non Valentinianum in Occidentali orbe regnante.*

4. Tria autem ſunt quæ maximè diſputari ſolent de iure atque officio Summarum Poteſtatum circa Synodos. Primum eſt, liceatne Summæ Poteſtati aliquid Imperare in rebus ſacris abſque Synodo: ſecundum, quid illi liceat quidque eam facere oporteat, ante Synodum & in Synodo. Tertium quid poſt Synodum. Ad primam quæſtionem excutiendam neceſſè eſt intelligi, omnia ea quæ de ſummis Synodorum utilitatibus veriſſimè diſſeruntur, ad modum utendi iuris, non ad ius ipſum pertinere. Nam ſi ius aliquid Imperandi à Synodo acciperet Summa Poteſtas, iam Summa non eſſet. Ea enim Summa eſt quæ Soli DEO eſt obnoxia, & quæ ſub DEO pleniſſimum Imperandi habet ius. Rurſum ſi Summa Poteſtas ſine Synodo non poſſet id ipſum Imperare quod poſſet cum Synodo, iam partem iuris Imperandi acciperet à Synodo, quumque *nemo det quod non habeat*, ſequeretur aliquod Imperium eſſe penes Synodum, quod Imperium, ubi Synodus iure humano non haber, deberet ſibi iure divino vindicare, cum tamen lex divina Eccleſiæ, ac proinde & Synodis à DEO datum Imperium neget, ut ſupra oſtendimus. Iure conſtituto, quæritur, an recte umquam Summa Poteſtas ali-

quid imperet in ſacris abſque Synodo? Interdum id fieri poſſe intrepide aſſerimus. Vniverſaliter id nefas dicentibus incumbit probatio, quam numquam implebunt. Neque tamen nobis quod probare non tenemur, probatu difficile eſt. Suppetunt enim primum Regum Hebræorum exempla plurima, qui multa imperarunt, non præeunte Synodo. Exponam Elienſis potius Epiſcopi, quam meis verbis: *Enimvero & de aliis ſæpe & præcipuè de eâ (quod populus adoleret incelſis) corruptela per Reges non ſublata, toties, tam clara voce, de Regibus queruntur ſacræ literæ, ut locus nullus negationi relictus. Non negat ergo Regi Tortus id ex officio incumbere, ut etiam, qui in doctrinâ ſunt, abuſus & corruptelas tollat,* ſed poſt *Eccleſiæ declarationem. Nos vero citra declarationem omnem, ubi repurgatæ ſunt corruptelæ per Reges docemus. Tortus vero loca aliquot apponere debuit, ubi illa Eccleſiæ declaratio præceſſerit, quæ niſi præceſſit, Regis nullum tum erat (ut videtur) officium, ſed Regi erat in promptu excuſatio: Non ſuſtuli; Eccleſia enim non declaravit. Eccleſia proinde culpanda, non Rex, qui nihil movere debet, nec excelſa diruere, niſi poſtquam id ita faciendum declaravit Eccleſia; atque id*

Regi semper, Ecclesiæ numquam vitio datum legimus, quod excelsa steterint: Regi ergo sive declaret hoc, sive non declaret, etiam ante Ecclesiæ declarationem id ex officio munus incumbit, deque eo neglecto DEO rationem redditurus est. Tota igitur mentio declarationis Ecclesiæ præterquam quod fictitia est, his etiam est intempestativa. Rex etiam Ninives ad Ionæ comminationem ieiunium indicit, nulla sacerdotum suorum præviâ definitione; de suâ Procerumque sententiâ. In Christianismo insignis est Theodosij historia, quam antehac citavimus. Medius inter plurimas Episcoporum factiones audit singulos, confessiones legit, DEVM precatur, iudicat & ex vero pronuntiat. Notetur autem annos tum fermè sexaginta exijsse, postquam habita illa erat augustissima Synodus Nicæna. In Constantinopolitanâ autem primâ, quam convocaverat Theodosius, quod quæstionem de personâ Filij attinebat nihil additum Nicænæ fidei; Quæstio autem hinc oriebatur, connexa quidem Nicænæ definitioni, sed tamen aliis verbis concepta, & in qua errare possent etiam qui Nicænam formulam sequi se faterentur, nempe an ὁ λόγος haberet ἀρχὴν ὑπάρξεως. Deinde offerunt Imperatori confessiones suas

Anno circiter 383.

A. D. 381.

Imo aucta pluribus locis ab anno circiter 360. Vide D. Iacobi Vsheri libellum de 3. Symbolis.

non Ariani tantum & Macedoniani, ſed & Eunomiani, in tantum ab Arianis differentes, ut Arianos non minus quam Catholicos rebaptizarent. Legit confeſſiones ſingulas, de ſingulis iudicat. Nec tantum Catholicos ab errantibus ſeparat, ſed ipſos quoque errantes inter ſe diſcernit, Novatianos cæteris tolerabiliores iudicans. Antehac, qui contra Pontificios ſcripſere, diſertè urgent, *Imperatorem legiſſe ſcripta, opem imploraſſe, non ad veritatem traditam agnoſcendam, ſed eam multis diſſentionum anfractibus implicatam eliciendam.* Brentij eandem hiſtoriam narrantis ſunt hæc verba. *Quis hîc eſt in controverſiâ doctrinæ Eccleſiaſticæ Iudex? Primùm Imperator non accedit ipſe ad Epiſcopos tanquam Dominos ſuos, ſed vocat eos tamquam ſervos ad aulam ſuam: deinde accepto cuiuſque Epiſcopi ſcripto, non eſt contentus illius aut iſtius Iudicio, ſed proſternit ſe precibus coram DEO Patre Domini noſtri IESV CHRISTI, ut gubernet Spiritu ſancto mentem ſuam, quô inter tot diverſas religionis ſententias eligat eam, quæ cum doctrinâ vere Apoſtolicâ conveniat.* Adeo nihil tam clarum eſt, quod non partium ſtudia obnubilent, ut inventi nunc ſunt, qui hoc ipſum quod contra Pontificios defenſum

est, everterent, nequid intactum remaneret, quod ad ius Summarum Potestatum tuendum facere videretur. Ad alia exempla transeamus. Constantinus ipse Proconsuli Donatistarum causam cognoscendam mandavit, neque eo nomine Imperatorem reprehendit Augustinus, sed ostendit fuisse optabilius ut res per Synodum transigi potuisset: eius verba sunt. *Ait quidem Donatista, non debet * Episcopus Proconsulari Iudicio purgari: quasi verò ipse sibi hoc comparaverit; ac non Imperator hoc quæri iusserit, ad cuius curam de quâ rationem DEO redditurus est, res illa maximè pertineat.* Est & aliud exemplum in causa eorumdem Donatistarum. Marcellinus enim Vice Imperatorum iudicavit. Ita enim habet mandatum Honorij & Theodosij: *Cui quidem disceptationi principe loco te Iudicem volumus residere.* Ipse Marcellinus modestè admodum: *Licet supra meritum meum hoc cognoscam esse Iudicium, ut inter eos videar iudicare, à quibus me potius decuerat iudicari: tamen quia certum est hanc causam spectante DEO & Angelis testibus agitandam, quæ sub fidei cœlestis examine, vel probata præmium adferat, vel læsa Iudicium: ut tandem præsentium disceptationibus Episcoporum*

A.D. 314.

Epist. 162.
* *Felix ab Tugnitanus.*

A.D. 411.

manifeſta veritas eluceſcat, Imperialis primitus ſanctio recitetur. Verſatum videmus in hoc iudicio fidei examen, ita & poſtea in edicto ſequitur, *negotium iſtud de veritatis ac Religionis agnitione ſuſcipi.* Et, cum Catholici alia quædam Donatiſtis objicerent, interfatur Marcellinus, *Libellus datus à vobis evidenter oſtendit ſchiſmatis ac hæreſos crimen objectum, quod probare vos convenit.* Legant hæc qui ita hinc ſe ſperent poſſe elabi, ſi dixerint de Circumcellionum delictis præcipuè inſtitutum iudiciũ; cum de Circumcellionum latrociniis non niſi obiter tractatum fuerit; Imo cum eorum probatio in Iudicio prolata non ſit. Iſtæ autem quæſtiones, *quæ ſit Eccleſia Catholica, quæ veræ eius notæ, quæ iuſtæ ſecedendi cauſæ*; &, *an rebaptizandi ſint hæretici*, magna cum cura diſputatæ excuſſæque fuerint, tandemque, ut in ſententia eſt Marcellini, *declaratæ veritati detecta falſitas*, iuſſa ſit colla ſubmittere. Erat autem hæc cognitio non à Donatiſtis, ſed à Catholicis poſtulata. Imitatos hæc exempla Reges, Poteſtateſque Summas alias quæ parentum noſtrorum memoria Eccleſias ab inveteratis erroribus repurgarunt, alibi apertum fecimus. Neque verò culpamus eorum induſtriam, qui in

factis istis circumstantias notant, ob quas id aliter fieri non potuerit, aut ita potissimùm debuit fieri. Quin agendi quoque hunc modum extraordinarium esse, hoc est minus frequentem minusque solitum, libenter damus: sed, ut ante diximus, agendi modus pro temporum personarumque ratione diversus non facit ius novum; sed ex iure iam existente secundum prudentiæ regulas exigi debet. Nec quisquam asserit sine causa omittendam Synodum, sed cur omittatur, causas interdum esse posse. Causæ autem hæ ad hæc capita possunt referri: aut quia necessaria non est Synodus, aut quia apparet inutilem futuram.

5. Vt intelligatur utrumque, constare debet, qui sint fines Synodi in Ecclesiâ publicâ: nam de eâ agimus. Non ideo convocari Synodum quod in ea pars sit Imperij, satis iam demonstratum arbitror. Finis ergo, ut Episcopus Wintoniensis rectè notat, hic est, *ut ad veritatis & pietatis amplificationem Concilium Principi præbeant*, hoc est, præbeant *ipsi* iudicio directivo; sicut *Carolomannus* à Synodo Gallicâ de divinâ lege in usum revocandâ consilium petit; & Ludovicus Pius Synodo Ticinensi capitula mittit, super quibus consilio vult instrui. Ego & alte-

Synod. Frãc. Tom. II. pag. 456. Conc. Tic. in Pr.

rum addidi, ut per Synodum ſtabiliri, teſtataque fieri poſſit conſenſio Eccleſiæ. Nam & Apoſtolis ad definiendam de Moſaïcis cæremoniis controverſiã nec ſcientia nec auctoritas ſeorſim defuit: ſed ex re Eccleſiæ viſum eſt refelli eos, qui paſſim ſpargebant, diſſidere inter ſe Apoſtolos, ſimulque multos pios ita inſtitui, ut verum & intelligerent rectè & concorditer faterentur. Sic & Rex Recaredus cum Arianiſmo vellet purgare Hiſpaniam, non in hoc Synodum vocavit, ut de verâ fide ipſe inſtrueretur, ſed orthodoxam confeſſionem à ſe conceptam Epiſcopis exhibuit. Addi inſuper poteſt & tertium hoc: In Eccleſia publica ut Preſbyteria, ita & Synodos, præter nativum Ius, habere adventitium quoddam ex lege humanâ. Ex quo iure de controverſiis cognoſcunt, ut alij conſeſſus aut conventus à Summa Poteſtate inſtituti, ita ut eam cognitionem coactio ſequatur.

Omnium autem horum finium nullus eſt neceſſarius ſimpliciter: neque Synodus ſimpliciter ad illos fines neceſſaria. Conſilium non eſt neceſſarium in his rebus, quæ certò patent cuiquam lumine naturæ, aut ſupernaturali: Nam ut Ariſtoteles rectè dixit; *conſiliarios adhibemus ad res magnas quoties* nobis *ipſi diffidimus,* 6.

Ethic. 3. 5.

quasi qui soli ad discernendum non sufficiamus. Ideo ait Paulus, *postquam revelatus ipsi erat* Christus, se *cum carne & sanguine rem non communicasse, neque Hierosolyma ijsse ad Apostolos ante se vocatos. Fuisset extremæ absurditatis*, (inquit Chrysostomus) *eum qui à DEO edoctus fuerat, cum hominibus communicare.* Et Clemens Alexandrinus; *quoniam ipsum verbum ad nos venit de Cœlo, non est amplius eundum ad hominum doctrinam.* Si quis DEVM esse, aut curare humana, aut Iudicium post hanc vitam exercendum neget, siquis DEVM omnium peccatorum verè auctorem statuat, siquis CHRISTI Deïtatem aut peractam per CHRISTVM ἀπολύτρωσιν neget, quis dubitet, quin homo tam profanis Imperio Summæ Potestatis aut è publico munere aut è Republicæ ejici possit, etiam non multis in consilium adhibitis? Notabilis est Augustini sententia: *Aut verò congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur? quasi nulla hæresis aliquando nisi Synodi congregatione damnata sit; cum potius rarissima inveniantur propter quas damnandas necessitas talis exstiterit?* Sic Episcopus Rom. Leo ad Theodosium Iuniorem scribit; *Cum evidens esset fidei causa, rationabilibus causis*

Gal. 1.16.17.

in Gal. c. 1.

Orat. ad Gent.

Adversus 2. *epistolas Pelag. lib.* 4. *c.* 12.

Epist. 17. *A.D.* 448.

ab indicenda Synodo fuiſſe abſtinendum. Rurſus fieri poteſt ut Summa Poteſtas ex Oecumenico conſenſu aut Synodo pridem habitâ,certitudinem tantam habeat, ut novâ Synodo non ſit opus;ſicut Theodoſio ad dijudicandam controverſiam prælucebat Synodus Nicæna, ut ei opus non eſſet aliam Synodum convocare. Ergo nec ad conſilium ſufficiens habendum Synodus abſolutè eſt neceſſaria. Ad conſenſum vero Eccleſiæ explorandum aut conſtituendum quod attinet, interdum fruſtra de eo laboraretur, quippe ubi appareat in duas ſententias ſciſſam Eccleſiam, æquatis ferme & partibus & partium ſtudiis, quod in Africâ evenit Donatiſtarum tempore. Interdum & conſenſus cognoſci poteſt abſque Synodo; putà ſi ſcripta exſtent conſentientia fermè eorum omnium qui in ſuis Eccleſiis probati Doctores habentur. Adde iam poſſe & domi ſingulos ſcripto aut voce quid ſentiant profiteri; quod Auguſtinus ſuo tempore factum memorat laudatque: Et qui ad veteres hiſtorias diligenter attenderit, facilè reperiet ſæpius literarum communicatione, quam per Synodos res Eccleſiæ fuiſſe tranſactas & teſtatam Conſenſionem, quod à Bilſono, quoque Rainoldo & Magdeburgenſibus

observatum est. Fieri etiam potest, ut quæ tractatur Causa, ita unius Ecclesiæ sit peculiaris, ut aliarum consensum non requirat. *Tam grande*, (scribit Cypriano clerus Romanus) *petitur consilium, quam latè propagatum videtur esse malum.* Tertium autem illud, ob quod haberi Synodos diximus, cum à Summâ Potestate emanet, omnino eiusdem arbitrio subest: & quamquam ordinariè præteriri non solent consessus, infra Summam Potestatem positi, tamen si illi consessus aliquâ de causâ suspecti sunt, aut res moram non ferat, permissum est Summæ Potestati causam evocare. Constitutum ergo sit, non semper nec quâvis de causâ Synodos necessarias, quod Wittakerus alijque antehac scripto prodiderunt, & exemplo docent suo Ecclesiæ liberarum Civitatum, quæ citra Synodi opem satis se commodè sustentant.

Epist. 31.

7. Nec tantum non necessariæ, sed & inutiles esse Synodi possunt, quales enim partes, tale totum quod ex partibus constat. Non repetam hîc veterem omnium fere sæculorum querelam, præcipuos morborum in Ecclesiam à Sacerdotibus invectos; Sufficiat quod de suis temporibus dixit Nazianzenus, ubi præcipuas etiam refert causas Ecclesiasticorum φιλαρ-

Epist. 65. 71. 72. Epist. 55.

χίαν καὶ φιλονεικίαν ; neque agit de Arianis dumtaxat Synodis, ſed de omnibus ſuorum temporum, præcipuè quibus ipſe interfuit; ſequitur enim: *Ideo memet ſubduxi, & in quiete ac ſolicitudine animi ſecuritatem collocavi.* Accidet autem hoc, ſi appareat aut præiudiciis vehementibus impediri Iudicij integritatem (quod hominibus etiam non malis ſolet evenire) aut etiam ita omnia factionibus agi, ut Synodus non conſenſui teſtimonium, ſed diſſenſui præbitura ſit alimentum. Non poſſum ſatis mirari quod nonnullis in mentem venerit, ut dicerent, ipſos illos qui Impietatis aliquem accuſaſſent, eiuſdem Iudices in Synodo eſſe poſſe: neque ius recuſandi, quod in civilibus negotiis valet, ad Eccleſiaſtica poſſe extendi. Nam profectò communes regulæ, quæ ex naturali æquitate veniunt, in Eccleſiaſticis non minus quam in aliis iudiciis obtinere debent. Et propriè de Eccleſiaſticis iudiciis ab Optato Milevitano dictum memini: *Non poſſumus facere quod non fecit DEVS, qui in Iudicio ſuo perſonas ſeparare dignatus, nec eundem voluit eſſe accuſatorem ac Iudicem:* Eiuſdem Optati eſt: *Quærendi ſunt Iudices, de utraque parte dari non poſſunt, quia ſtudiis veritas impeditur.* Et in Chalcedonenſi Concilio

Adverſus Parmon. lib. 3. ad finem.

Lib. 5.

Iudices Legatis Romani Episcopi edicunt, si se ut accusatores Dioscori gererent, deponerent Iudicis personam. Athanasius quoque noluit venire ad eas Synodos, in quibus manifestum erat regnare adversam factionem. Sæpe ea est rerum facies, ut in præsens nocitura sit Synodus, quæ paulo post, animis sedatioribus, cum fructu sit convocanda. Non frustra ab Apostolo dictum; *dies opus cuiusque*, hoc est dogma, *declarabit*. Et alibi, *si quid aliter sentitis, DEVS revelabit.* Vtroque loco ostendens, ad rectam dijudicationem, tempore interdum esse opus; Contra evenire etiam potest, ut præsens malum Synodi moram non exspectet, ideoque opus sit aliquo compendiosiore remedio. Præterea causæ quoque aliæ propter quas Summæ Potestati magni conventus suspecti sunt, etiam in Synodis locum possunt habere. Nam, ut dixit vir pereruditus: *Episcopos cogere non minus politicum est, quam alios hominum ordines cogere.* Idem metus, eadem mala subesse possunt, nisi Pastores homines esse desierint. Nec pauca referri possunt, si opus sit, infeliciorum Conciliorum exempla, quale fuit sub Constantino Antiochenum, Cæsariense & Tyrium, cuius conventus Episcopis

1.Cor.3.13.
Phil.3.15.
Cæsariense & Tyrium

Epiſcopis ſcribens Conſtantinus, nihil ait ab illis fieri, niſi quod ad odia & diſſentiones ſerendas, ad perniciem denique humani generis faciat. Tale fuit & ſub Theodoſio iuniore Epheſinum λῃϛϱικὸν, quorum ſi eventus prævidiſſent Pij Imperatores, rectiùs fortè & operæ & ſumptibus pepercíſſent. Quamquam & illud fateor non optimum eſſe Eccleſiæ ſtatum, in quo Synodi haberi omnino non poſſunt. Ideoque laborandum ſemper ut hi conventus retineantur, aut omiſſi reſtituantur, per quos optimè Eccleſia & membra ſua & magiſtratus alloquitur. Nec tamen etiam tunc cum abſque præſente Synodo Summa Poteſtas imperat ante omne Eccleſiæ iudicium, aut in Synodis, aut etiam in perpetuo conſenſu eorum, qui diverſis temporibus diverſiſque in locis, doctrinâ & pietate claruerunt. Habet peritiſſimos & religioſiſſimos ſuorum temporum Theologos aut domi aut etiam in exteris gentibus: nec horum, quam domeſticorum vilior illi eſſe debet auctoritas; præſertim in dogmatum negotio, quod commune eſt omnibus, & cuius ratione potiſſimùm dici poſſunt ſinguli τὴν καθ᾽ ὅλου ἐπισκοπὴν πιστευθῆναι. *Adhibebat*, inquit Elienſis Epiſcopus, *in ſacris Legibus ferendis quos adhi-*

A.D. 325. Antiochenũ anno à Conſtantini obitu 5. coactum eſt A.D. 341. deceſſerat A. D. 337. Maij. 22. Fer. 1. Conſtãtinus.

bere par est, quosque ratio suadet rerum illarum consultissimos, deque iis omnibus optimè respondere posse. Et Burhillus ait, *edoceri Regem ab Ecclesiasticis conciliis, aut si hæc non suffecerint, ab auctoribus ob fidem & harum rerum peritiam idoneis.*

8. Ex rationibus exemplisque hactenus allegatis illud inter alia evincitur, libertatem omittendę Synodi non posse restringi ad unicum casum collapsæ funditus religionis: cum aliæ quoque causæ possint evenire, propter quas Synodi prætermitti aut possint aut debeant. Atque ideo videmus à religiosis Imperatoribus sæpius postulatas Synodos quam concessas. Leo ad Theodosium: *Omnes mansuetudini vestra cum gemitibus & lachrymis supplicant*, inquit, *Synodum iubeatis intra Italiam celebrari.* Nec obtinuit tamen, imò esset frustra penes Imperatores ius convocandi Synodos, si iustâ de causâ non possent convocationem negare. Certè quæ Vbiquitario dogmate laborabant Ecclesiæ pro planè deploratis haberi non poterant; & tamen Electores & Principes, quibus iure publico Germaniæ concessum est religionis arbitrium, absque Synodo, è consilio virorum sapientum, hunc morbum è ditionis suæ finibus sustulere,

Epist. 14. *A.D.* 450.

stulere, laudati hoc nomine ab iis ipsis, qui ius istud, quo solo emendatio ista nititur, nolunt agnoscere. Notat Zanchius, & cum eo alij in hoc quoque versari officium Principis, ut donec habeatur concilium liberum, quod semper haberi non potest, iubeat dissentientes uti non suis, sed Scripturæ vocibus, & à publicâ damnatione abstinere. Quod & ipsum ad ius imperandi ante Synodum, & proinde sine Synodo pertinet. Neque tamen si Potestates interdum etiam extra Synodum iudicant, eripitur Theologis illa iudicandi libertas, quæ ipsis divino iure debetur. Possunt enim etiam extra Synodos iudicium suum ut apud Summas Potestates, aut si necesse sit apud alios quoque expromere, & ex Verbo divino iudicij sui causas reddere. Vt rem summatim comprehendamus, Synodos usitatissimum esse Imperij circa Sacra adminiculum, non diffitemur: posse tamen ea evenire tempora, ut Synodi utiles non sint, multoque minus necessariæ, defendimus. Illud autem miramur maximè, eò quosdam audaciæ progredi, ut etiam cum Ecclesiæ tutelam in se suscipiunt Potestates, illis invitis legitimè ac ritè Synodos haberi contendant. Longè aliter quam *Beza*, qui *non nisi Regis iussu atque auspi-*

In IV. præcept. loco V. tit. de quarto hom. gen.

ciis dixit Synodos convocandas; aliter quam *Iunius*, qui *& iniustè & periculosè ab Ecclesia tentari dixit & institui generalem congregationem sine cognitione & auctoritate eius qui humano ordini præfectus est*. Aliter denique quam omnes, qui hactenus contra Pontificios Protestantium causam egere.

9. De iure atque officio Summæ Potestatis circa Synodum illud hodie controversum est, *Liceatne Summæ Potestati designare eos, qui ad Synodum sunt venturi, necne.* Nos licere non dubitamus, sed ut res tota pateat, ordine progrediamur. Ex quo Christus Ecclesiam & munus Pastorale instituit, ipso naturæ iure, non illo immutabili, sed eo quod locum habet donec aliter statuatur, Ecclesiæ in his quæ Ecclesiam tangunt, aut Pastoribus in his quæ pastoralis sunt muneris, licet eos eligere qui ad Synodos sunt ituri; quia nulla lege, nullo pacto humano intercedente, alia nulla personas determinandi ratio potest inveniri. Hoc iure fratres Antiocheni è suo numero quosdam cum Paulo & Barnaba Hierosolyma mittunt. Vicissim Presbyteri & Ecclesia Hierosolymitana unà cum Apostolis è suo cætu electos mittunt Antiochiam.

Act. 15. 2. 22.

Cæterum in omni ſequente ævo nullum invenio exemplum Electionis ab Eccleſia factæ. Nam ad Diæceſanas Synodos Preſbyteri omnes ad Metropolitanas omnes conveniebant Epiſcopi, niſi quos gravis neceſſitas detineret : Nulla ergo hic electio niſi quod ad Metropolitanas Preſbyteros & Diaconos videntur Epiſcopi arbitrio ſuo adſumpſiſſe. Vt Synodi maiores coïrent literæ ἐγκύκλιοι Imperatorum miſſæ ad Metropolitanos & plerumque ipſis iniuncta electio coëpiſcoporum ad implendum eum numerum quem Imperatores præſcripſiſſent. Apparet id ex Epiſtola Theodoſij & Valentiniani ad Cyrillum, cui ſimiles miſſæ ad omnes Metropolitanos ut loquuntur Acta. Clarè enim ibi Cyrillo mandatur electio. Hanc electionem interdum Metropolitani ſeorſum, interdum cum Synodo Epiſcoporum comprovincialium fecere. Eccleſiarum interveniſſe non apparet ſuffragia. Cum & in ipſa collatione cum Marcellino habita, quæ Synodus quidem non fuit, ſed nihilo minoris momenti actio, qui communi nomine comparebant Epiſcopi, mandatum à coëpiſcopis ſuis tantum protulerunt. Ad Synodos ſi qui Metropolitanorum venire non poterant, hi aut

10.

A.D. 430.

A.D. 411.

Episcopum aliquem aut Presbyterum suo nomine mittebant, qui τοποτηρηταὶ dicebantur.

11. Cæterum quamquam hæc frequentissima fuit eligendi ratio, nullo tamen iure vetitum est Summæ Potestati convocare Synodum ; ex Pastoribus suopte iudicio delectis. Quod unum satis est ut permissum censeatur; Idem evincit ratio, si quis fines Synodorum à nobis ante enumeratos consideret. Nam primum multæ Synodi habentur solius consilij causa. At naturaliter unicuique licet eligere consiliarios. Ita fit in quæstionibus Iuris, belli, mercaturæ, alijsque negotiis omnibus; quæ inter & Ecclesiastica, ad meram consultationem quod attinet, nulla potest reperiri dissimilitudo. Sæpe etiam Synodi habentur in id ut externam iurisdictionem à Summa Potestate mandatam exerceant. At hoc quoque naturale est ut delegans eligat eum quem delegat. Restant Synodi quæ consensionis procurandæ causâ habentur, quarum paulò alia est ratio. Videtur enim in his præcipuè expedire, ut electio fiat aut ab Ecclesiis, aut à Pastoribus, ut quæ à paucis geruntur, plurimi rata habeant. Magis enim solent placere quæ ab illis fiunt, quorum ipsi fidem & industriam elegimus. Hoc ergo

non ad ius, ſed ad prudentem iuris uſum pertinet, qui perpetuus inſuper non eſt, cum evenire interdum poſſit, ut quæ per Paſtores fiat electio, magis concordiæ ſit nocitura, quam quæ per Summas Poteſtates. Viciſſim & in Synodo quæ conſilij audiendi aut exercendæ iuriſdictionis causâ habetur, interdum expedire poteſt, ut Eccleſiæ aut Paſtores Summæ Poteſtati idoneos viros ſuggerant, quos ipſa omnes ſua notitia complecti nequit. Non debere igitur Summam Poteſtatem ſemper eligere perſonas, ſed id ei licere conſtanter aſſerimus. Præivit iam olim in hac ſententia Marſilius Patavinus, dicit enim ad Legiſlatoris auctoritatem pertinere, *Generale concilium convocare, perſonas ad hoc idoneas determinare.* Qui hîc perſonarum numero Sacerdotes eximunt, aut *determinandi* vocabulum ad ſolam approbationem trahunt, miri ſunt verborum tortores. En ipſa Marſilij verba tantum non vim ſibi clamantis fieri: *Legiſlatores ad hoc obligantur eligendo perſonas idoneas ad Concilium integrandum, eis de neceſſariis temporalibus providendum, & venire recuſantes, ad hoc tamen idoneos & electos tam Sacerdotes quam non Sacerdotes, propter utilitatem publicam, ſi oportuerit, compellendum.* Pro- Part.2.cap. 20.

bat hoc ipſum hoc argumento quod oſtenſum ſit, *Iuriſdictiones coactivas ſuper omnes indifferenter Sacerdotes & non Sacerdotes, perſonarum determinationes & approbationes, officiorum quoque inſtitutiones omnium, ad ſolius fidelis Legislatoris auctoritatem, minimè verò ad Sacerdotalis collegij ſolius (inquantum huiuſmodi) pertinere.* Non potuit clarius eloqui quod ſentiebat; *determinationem* voce *electionis* explicat. Perſonas in *Sacerdotes* & *non Sacerdotes* diſtinguit. *Determinationem* autem Legiſlator facit per ſe vel per alios. Quare quod idem Marſilius ſuadet *ad definienda dogmata communitates notabiles eligant fideles Presbyteros, alioſque ſecundum humani Legiſlatoris determinationem*, cum prius citatis non pugnat: neque tamen ille idipſum ad alia conciliorum genera, in quibus aut canones ſcribuntur, aut ius dicitur, aut in in causâ fidei conſilium præbetur, extendit. *Integrare* autem *concilium* idiotiſmo illius ſæculi eſt partem concilij facere τὴν σύνοδον ἀναπληροῦν, ut Conſtantinus loquitur in Epiſtola ad eos qui Tyri convenerant. Quare qui ex eo quod Marſilius idem dicit, *per non Sacerdotes integrari concilium à Sacerdotibus*; ex ipſius ſententia *concilium integrari* negant, perindę

faciunt quaſi oculum negent partem eſſe hominis, quia manus pars hominis dicatur. Vide quo homines adigat diſputandi libido. Neque ſolus Marſilius ita ſenſit, ſed poſt eum vir doctiſſimus qui contra Synodum Tridentinam cauſam Proteſtantium egit Gallico ſermone, qui ſuam quoque ſententiam Marſilio auctore firmat. Neque deſunt exempla: Rex Iſraëlis Prophetas quos vult ad ſe evocat; & nominatim Micham ſuadente Ioſaphato. Donatiſtæ à Conſtantino Imperatore Synodum poſtulant, quæ inter ſe & alios Africæ Epiſcopos iudicet, hoc libello, *Rogamus te Conſtantine optime Imperator, quoniam genere iuſto es, cuius Pater inter cæteros Imperatores perſecutionem non exercuit, & ab hoc ſcelere immunis eſt Gallia, cum in Africa inter nos & Epiſcopos contentiones exarſerint, ut de Gallia nobis Iudices dari præcipiat pietas tua.* Non Eccleſiæ non Synodus Galliæ, ſed Imperator nominat Iudices, Maternum Agrippinæ, Rheticium Auguſtoduni, Marinum Arelatis, & Melchiadem Romæ, Epiſcopos. Theodoſius ad Conſtantinopolitanam primã Synodũ etiam Macedonianos Epiſcopos * admiſit: nequaquam ſanè ab Eccleſiis aut Epiſcopis Catholicis electos. In Actis Concilij

Ranchinus in reviſione.

1. *Reg.* 22.

A.D. 312.

A.D. 381.

* *unde conſtat?*

In Actis revera Chalcedonensibus sed quæ ad Ephesinam 2. Synodum ante bienniũ pertinent.

a 14. assumpsit Episcopos.

b Non Chalcedone sed Ephesi.

c A.D. 768.

Chalcedonensis exstat Theodosij & Valentiniani Epistola qua Dioscorum iubet decem [a] sibi Episcopos adsumere, non plures: Theodoretus vocatur assumi [b]: alibi quoque legimus ab Imperatoribus evocatos eos esse Antistites, qui iudicio & eloquio plurimum valerent. Sed & Francos Reges iure interdum usos ex Anastasij Bibliothecarij historia datur intelligi, qui in vitâ Stephani ita scribit [c]. *In exordio ordinationis suæ, qui idem sanctissimus Præsul apicem assmpsit, direxit in Franciæ partes ad eximios viros Pipinum, Carolum & Carolomannum Reges Fancorum & Patricios Romanos, &c. deprecans atque hortans eorum excellentiam per suas Apostolicas literas, ut aliquantos Episcopos graves & in omnibus divinis Scripturis atque Sanctorum Canonum institutionibus eruditos ac peritissimos dirigerent ad faciendum in hac Romana urbe Concilium.* Et constat hoc ipsum esse quod à Carolo V. Imperatore, Regibusque aliis, Protestantes postularunt, ut nempe ipsi pios doctosque viros deligerent, qui ad Synodum convenirent.

12. Iam verò & illud notandum est, etiam si quando Ecclesiæ aut Episcopi eligunt quos communi nomine ad Synodum mittant, iure aut nativæ aut dativæ liber-

tatis, manere ſemper Summæ Poteſtati ſalvum in eam electionem ius Imperij. Omnis enim uſus libertatis, ut ante diximus, Imperio ſubjacet. Hæc autem eſt vis Imperij, ut iuſtis de cauſis quidam turbulenti, aut alioqui inidonei homines rejici poſſint: ita videmus fieri in omnibus corporibus. Nam ſi in collegio Iudicum aliqui ſunt ſuſpecti, eo quod eorum magni interſit quomodo iudicetur, eos à iudicio abſtinere Summa Poteſtas imperabit: Idem fit in politicis deliberationibus etiam civitatum ſingularum, imo & in mercatorum aut artificum collegiis, ubi res tractantur à politicis plane diverſæ; idem aut per modum legis aut per modum iudicij à Summa Poteſtate ſtatui & poteſt & ſolet.

Præſcriptum ab Imperatoribus locum, 13
tempuſque concilio, etiam materiam agendorum & agendi modum, tranſlatas eorum arbitratu Synodos aut diſſolutas, tum alij ante nos, tum nos quoque ita apertum fecimus, ut neminem id arbitrer negaturum. Quare id potius videamus ecquod iudicium Summæ Poteſtati in Synodo competat. Qui operosè probant etiam Epiſcopos iudicaſſe, non ſolos Imperatores, ſtultum ſibi fingunt adverſarium, de quo facile triumphent. Nam

quis umquam repertus est tam demens, qui id negaret? sed hoc asserimus ius esse Summæ Potestati etiam iuxta Pastores iudicandi, quod probari hîc opus non est, cum supra iudicandi ius universale adstruxerimus Summæ Potestati, quod quidem per Synodum auferri nequit. Sed an consultum sit Summum habenti Imperium sensus suos expromere, & quatenus, alia est dispectio. Eamus per singulos Synodorum fines. Si iudicij declarativi causâ habetur Synodus, nimirum, ut ex sacris literis ostendant Episcopi quid verum falsumve, quid licitum aut illicitum sit, hîc Regi, sacris in literis probè versato, eripi non potest quod privatis conceditur, *scrutari Scripturas, probare spiritus.* Cæterum etiam atque etiam cavendum est ne aliorum libertati obstet Majestas unius. Notum est illud: *quo loco sensebis, Cæsar? si primus habebo quod sequar.* Vtilissimum tamen erit, ut qui Summum habet Imperium, non modo præsentiâ suâ conventum honestet, sed & ordinet ac moderetur actiones, quærat sentiendi causas, quæ obstare videntur, objiciat: quod Imperatorem Constantinum in Nicæna Synodo fecisse apparet, cui proinde *ἀληθείας ἐξέτασιν* tribuunt auctores, ipsumque aiunt *κοινωνὸν*

fuiſſe τῶν ἐπισκοπουμένων. Ita Carolus quoque Magnus Francofurtenſi Sacerdotum congregationi & *auditorem* ſe ait aſſediſſe & *arbitrum*. Vbi verò Synodus in rebus lege divinâ non definitis conſilium dat Summæ Poteſtati, quid ex uſu Eccleſiæ ipſi faciundum ſit, hic etiam inquirere Summam Poteſtatem, proponere cómmoda atque incommoda ſatius, quam in conventu promere ſententiam, ſuperius dictum eſt; *Fieri quod debeat cum multis tracta: quid facturus ſis, cum pauciſſimis.* Quoties vero potiſſimùm teſtandi Eccleſiarum conſenſus causâ Synodus habetur, poterit hîc quoque multum prodeſſe auguſta præſentia Summæ Poteſtatis ad refrænandam audaciam turbulentorum hominum: ſed ſi à cenſendo abſtinuerit, contenta ſibi ſervare ἐπίκρισιν, certius cognoſcet an vera & ſpontanea fuerit Synodi conſenſio. Et ſanè ita in aliis quoque corporibus fieri videmus, ut ipſa per ſe placita quædam concipiant, quæ deinde Summæ Poteſtati examinanda offerantur. Idem locum habet & in ea Synodo quæ legis humanæ conceſſione ius dicit: Quamquam enim hoc iure inſtitutis cætibus intereſſe poſſunt Summæ Poteſtates, atque una ſententiam dicere, receptius tamen eſt ut ſe τῇ ἐπικρίσει A.D. 794.

integros servent. Et hæc quidem obtinent, si ipsa Potestas Summa adsit Concilio. Nam sæpe videmus id piis Imperatoribus per occupationes nō licuisse, itaque tunc alios suo nomine miserunt, aut cum mandato unà cum Episcopis iudicandi, aut tantum ordinis præsides. Nam in Chalcedonensi Senatores & Iudices interlocutos sæpè, & in definitione de ipsâ formulâ fidei unà iudicasse satis manifestum est. At Candidianum Comitem in Ephesinâ Theodosius noluit iudicare, ad Concilium in Tyro unum consularem Dionysium miserat Constantinus omnium agendorum κατάσκοπον: Sed hunc potestate suâ abusum notat Athanasius: *Ille loquebatur*, inquit, *Episcopi silebant, vel potius Comiti obediebant.*

14. Nunc ad id veniamus iudicium, quod post Synodum competit Summæ Potestati. Επίκρισιν vocant Patres Græci. Est autem hoc ita ipsi Summæ Potestati proprium, ut negligi ab ipsa abdicarique nequeat. Nam si Consilium dumtaxat dat Synodus rerum ab ipsa Summa Potestate agendarum, res certa est eius cui consilium datur, iudicium subsequi debere, sive illud certis argumentis ducatur, (quod in re Fidei omnino necessarium

eſt) ſive aliquatenus aliorum auctoritate. Nam, ut ſupra oſtendimus, omnem actum, ut rectus ſit, aliquod præcedere debet agentis iudicium: abſolutè autem & in omnibus iudicium alicuius alieno iudicio niti nequit, niſi tale aliquid iudicium ſit, cui falſum ſubeſſe nequeat: quale non eſt Synodi iudicium. Sin explicatur dogma aliquod, aut lex aliqua divina, omnino Summæ Poteſtatis non ius tantum ſed & officium eſt videre, εἰ κατά τὰς θείας γραφὰς συνέβησαν ἄλληλοι: Vt de ſe ſcribit Conſtantinus ad eos qui Tyri convenerant. Ipſius enim opus eſt imperare. *A.D. 335.* Quid ſi ergo Synodus aliqua, quales multæ fuerunt, multæque ſunt extituræ per ignorantiam, aut per conſpirationem, aut quia pars maior meliorem vicerit, in dogma aliquod conſenſerit, quod fidei Catholicæ ex Scripturis derivatæ repugnare manifeſtum ſit? Ponamus Ariminenſem & Seleucienſem Synodos, quæ Nicæna maiores fuere: Ponamus Nicænam ſecundam. An Summa Poteſtas aliquid imperabit fieri, quod non faciendum ipſi lex divina & inſtructa ex lege conſcientia dictaverint? nemo id ſanus dixerit. Sin verò concipitur à Synodo aliquid quod divinis literis non ſit definitum, ſed ad regimen Eccleſiæ

Nicœa 318. A.D. 325. Seleuciæ hinc 42. Eudoxiani, inde alij 160. convenerunt.

pertineat, cum omne regimen ſive naturâ ſive lege poſitivà introductum ſubſit ei poteſtati quæ inter homines ſumma eſt, partes ſunt eiuſdem Poteſtatis videre an ea quæ concepta ſunt, futura ſint ex uſu Eccleſiæ: ultimi enim agentis ultimum quoque iudicium eſt. Ergo & dogmatum definitiones & canones Synodi Imperatoribus & Regibus ſubjecerant, ſed diverſa ratione: dogmata, ut ex ſacris literis examinarentur: vera enim examen non refugiunt: falſa etiam poſt Synodum ſunt reſecanda. Canones autem, ut eorum exploraretur utilitas iuxta prudentiæ regulas; & ſi utiles eſſent reperti, vim Legum acciperent, quæ non omnibus canonibus data eſt. Hinc ille apud Balſamonem titulus. *Qui Canones ſerventur.* Omnes antiquæ Synodi hoc modo duplici tum *διατυπώσεις* ſuas, tum canones Imperatoribus ſubjecere. Formula uſitata quæ fuerit, ex Epiſtola Concilij Conſtantinopolitani primi ad Theodo-
A.D. 381.
ſium apparet. *Ἀποδιδόντες τῷ Θεῷ τὴν ὀφειλομένην εὐχαριστίαν ἀναγκαίως καὶ τὰ γεγενημένα κατὰ τὴν ἁγίαν σύνοδον πρὸς τὴν σὴν εὐσέβειαν ἀναφέρομεν. καὶ ὅτι συνελθόντες εἰς τὴν Κωνσταντινόπολιν κατὰ τὸ γράμμα τῆς σῆς εὐσεβείας, πρῶτον μὲν ἀνενεωσάμεθα τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν. ἔπειτα δὲ καὶ τῆς τῶν πατέρων πί-*

ςιν τῶν ἐν Νικαίᾳ κυρώσαντες. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὑπὲρ τῆς εὐταξίας τῶν Ἐκκλησιῶν ῥητοὺς κανόνας ὠείσαμεν ἅπερ ἅπαντα τῷ δὲ ἡμῶν τῷ γράμματι ὑπεταξάμεν. δεόμεθα νοίνυν τῆς σῆς ἡμερότητος, γράμματι τῆς σῆς εὐσεβείας ἐπικυρωθῆναι συνόδου τὴν ψῆφον, ἵν' ὥσπερ τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν ἐκκλησίαν τετίμηκας οὕτω καὶ τῶν δοξάντων ἐπισφραγίσῃς τὸ τέλος. Et in inſcriptione Canonum, Canones dicuntur Theodoſio ſubjici. Verba uſitata ad ſignificandam hanc ἐπίκρισιν ſunt apud Græcos βεβαιοῦν ἐπιψηφίζεσθαι, ἐπισφραγίζεσθαι, κρατύνειν, κρατιοῦν, ἐπικυροῦν τά πεπραγμένας, quæ paſſim tum in Synodicis, tum in Imperialibus Actis reperiuntur. Ad Canones ſpectant propriè illa quæ ex Franciæ Conciliis citavimus : *ſiquid minus eius* A.D.815. *prudentia ſuppleatur , ſiquid verò ſecus quam ratio poſtulat, eius iudicio emendetur : ſi quid rationabiliter taxatum eſt, eius clementia perficiatur.* Item : *quatenus eius prudenti examine quæ rationabiliter decrevimus, confirmentur : ſicubi minus aliquid egimus , eius ſapientia ſuppleatur.* Item; *quatenus ea , quæ paucis perſtrinximus capitulis , à veſtra auctoritate firmentur, ſi tamen veſtra pietas dignũ eſſe indicaverit, & quicquid in eis emendatione dignum reperitur, veſtra Imperialis dignitas iubeat emendari.* Hoc eſt quod

eædem Synodi vocant, *Consiliorum capitula ad sacratissimum IVDICIVM referre.*

15. Non ergo solum *approbandi ius*, quod nunc quidam faciunt, sed & *examinandi, demendi, addendi, corrigendi*, veteres Episcopi summis Potestatibus detulerunt. Nec sane ratio patitur, ut *approbare* aliquis dicatur aliquid in earum rerum genere, quas improbare ipsi non liceat. Nam consentire is demum dicitur, cui & licet dissentire, ut ait Tryphoninus, cui illud Senecæ convenit: *Si vis scire an velim, effice ut possim nolle.* Et Aristoteles, ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν τὸ πράττειν, καὶ τὸ μὴ πράττειν. Sanè & improbatos quosdam canones videmus. Itaque ex capitibus quæ anno IↃCCCLVI. Episcopi in Synodis ediderant, pars magna à Carolo Calvo reiecta est, ut in Capitulis legimus: idemque sæpius factum narrat Bochellus his verbis: *Norunt optimè veteribus in usu fuisse quotiescunque Synodi haberentur, non prius rata earum decreta extitisse, quam à Rege in eiusdem Sanctiori consilio probarentur: & si quæ in iis displicerent, exploderentur: quod ex Conciliis Turonensi & Cabilonensi sub Carolo Magno suo loco demonstravimus, & vir numquam satis laudandus, quem parentis*

loco

loco ſemper veneratus ſum, P. Pithoëus, veteri Syngraphâ literis maiuſculis ad Capitula Caroli Magni & Filiorum eius conſignata abunde teſtatum reliquit. Viciſſim Carolus Magnus decretis Synodi habitæ in Theodonis villa, quædam addidit: *hoc* inquit, *de noſtro adjicimus.* Vbi *A. D. 815.* vero Synodus iudicium aliquod inſuper vi legis humanæ exercuit, hîc multo etiam minus dubitari poteſt, quin Iudicium ſuum reſtet Summæ Poteſtati. Omnis enim iuriſdictio ut ab ipſa fluit, ita ad ipſam refluit. Huc refero Iudicium Epheſinæ Synodi, quo Neſtorius Patriarchatu dejicitur. Orat Imperatorem Synodus, ut quæ contra Neſtorium acta eſſent, vim ſuam habeant. *A. D. 431.* Excipiat fortè aliquis ſaltem ubi Summa Poteſtas interfuit Concilio, tum nihil reſtare, niſi ut Imperio ſuo acta confirmet. Sed ne hoc quidem concedi poteſt. Nam cum Summa Poteſtas inter alios iudicavit, tunc non iudicavit ut Summa Poteſtas, potuit enim & ſuffragiis vinci. Salvum eſt ergo nihilominus illi iudicium ſuum, Imperativum ſcilicet, & quidem liberum. Idem Magiſtratibus quoque evenit, ſi collegio infra Imperium ſuum poſito interfuerint. Exemplum eſt memorabile in D. quando appellandum; *ſed etſi Præ-* *Dig. 49. Tit. 4. L. 1. §. 4.*

ſes in Ordine fuerit, ut fieri aſſolet, ipſe erit provocandus, quaſi ab Ordine, non ab ipſo fiat appellatio.

16. Vltimum autem hoc iudicium Imperativum modo totum per ſe exercet Summa Poteſtas, modo partim per alios: partim per ſe, quod exemplo negotiorum civilium apparet. Nam Reges quibus ſupplicatur adverſus præfectorum prætorio, aut ſummi Senatus ſententiam, plerumque Iuriſconſultis mandant ultimam cognitionem, quorum ſententiam, niſi ſuſpecta ſit, confirmant: interdum vero ipſi cauſam coram ſe agi de integro iubent. Sic in cauſis Eccleſiaſticis receptum fuit, ut Imperatores aliis notiſſimæ religionis ac peritiæ Epiſcopis, aut maximis Synodis rem tractandam committerent, quorum intellectis rationibus probant quæ ipſis viſa eſſent. Et hæc eſt cauſa cur toties contra priores Synodos aliæ novæ fuerint convocatæ, nec ſemper maiores prioribus: non quod per ſe hæc Synodus illa eſſet ſuperior, ſed quod his quam illis Imperatores plus deferrent. Illud minus frequens quod Imperatores ipſi coram ſe agi cauſam de integro voluere:
A.D. 314. Sic Conſtantinus poſt duplex iudicium Eccleſiaſticum ipſe cauſam Cæciliani examinavit, & poſtremum iudicium tulit,

Idem eos qui in urbe Tyro convenerant A. D. 335.
Episcopos ad se vocavit, omnium quæ illic acta essent rationem sibi reddituros: quibus in rebus non immerito à nostris contra Romanæ sedis patronos defenditur. Neque enim in sacris minus quam in cæteris rebus, verum est appellationem quidem strictè sumptam, quæ iudicatum ne fiat, in hibet, lege civili tolle posse; at non itidem omnem viam implorandæ cognitionis eius, qui Summum Imperium obtinet, eam præsertim, quam *querelam*, *supplicationem*, ἀναψηλάφησιν jura appellant. Hâc enim sublatâ non *dissiparet Rex è Solio suo malum omne*, Prov. 20. 1.
non esset *terrori malis*, quod est perpe- Rom. 13.
tuum ipsius officium: ita ut anus rectè Philippo Macedoni dixerit, *si ipsi non vacaret iudicaret, ne vacare regnare.* Vidit hoc olim Mæcenas, qui apud Dionem Augustum docet nemini (constituto scilicet sub Summâ Potestate) tantum Imperium debere committi, ut ab eo provocari nequeat.

Hîc quoque illud repetendum est, 17.
quod ante in re simili diximus, non posse ius Summæ Potestatis aliquid post Synodum etiam contra Synodũ decernendi, ad eas dumtaxat controversias trahi, in quibus veluti de tota religione agitur,

Nam quod ius eſt in toto, idem & in partibus: & rationes iam ante allegatæ non minus valent ad tribuendam Summæ Poteſtati liberam ἐπίκρισιν in quæſtionibus ſingulis, quam in pluribus coacervatis. Nam & in ſingulis quæſtionibus verum eſt Synodos poſſe labi, nec debere Summam Poteſtatem aut cæcum obſequium præſtare Synodo, multo minus defendere ac fovere ſuo Imperio dogma falſum & noxium, aut pati ut opprimatur veritas. Adde nec prudentiam id ſinere, ut permittat Summa Poteſtas errores paulatim creſcere, & quæ eorum natura eſt, accedere alios aliis, ut tandem ſcilicet in magnam molem aucti evelli ſine totius Reipublicæ periculo non poſſint.

CAPVT VIII.

De Legislatione circa Sacra.

SVMMARIVM.

1. *Divisio actuum Imperij in Legislationem, Iurisdictionem & speciem innominatam.* 2. *Legislationem Summæ Potestati competere circa totum corpus publicæ religionis, cum solutione objectionis ex periculo mutandæ religionis.* 3. *A Summa Potestate falsos ac schismaticos cultus modo vetari ac puniri.* 4. *Modo dissimulari ac Regulis astringi.* 5. *Legislationem Summæ Potestati etiam circa Religionis partes competere.* 6. *Huc pertinere inutilium disputationum prohibitionem & vocum extra Scripturam positarum.* 7. *Item curam vitæ Clericorum.* 8. *Leges ferri de sacris etiam citra Canones.* 9. *Vsus Canonum in dirigendo Legislatore.* 10. *Legislativam Potestatem Iure divino non competere Ecclesiæ, posse tamen ei tribui lege positiva.* 11. *Sed cumulativè non privativè, nec nisi subordinatè & de-*

pendenter. 12. Quomodo intelligendi sint Imperatores cum se videntur Canonibus astringere. 13. Exempla dispensationum Imperialium circa Canones. 14. Etiam Apostolicos. 15. Exempla administratæ ἐπιεικείας circa leges divinas.

1. HACTENUS in universum de Imperio egimus. Nunc partes singulas paulò propius expendamus. Imperij actus aut in commune fertur, aut in singulos; In commune qui fertur, *Legislatio* dicitur; in singulos, si occasione contentionis, *Iurisdictio* vocatur : sin extra eam, nomen generale servat, quia peculiare non habet : qualia illa sunt, quorum
Matth. 8.9. Centurio meminit; *Dico huic proficiscere, & proficiscitur: alteri veni, & venit, servo fac hoc, & facit.* Præcipuum autem in hoc postremo genere est permanentium functionum injunctio.

2. Legislationis quæ sunt, ea ex supradictis intelligi satis possunt : pleraque enim Imperij per Legislationis exempla tamquam nobiliora explicavimus. Ex iis liquet legem ferri super definitis lege divinâ, aut super indefinitis quæ feruntur leges, aut totam spectant religionem, aut eius partes. Nulla in re magis elucescit

vis Summi Imperij, quam quod in eius arbitrio, quænam religio publicè exerceatur, idque præcipuum inter Majeſtatis iura ponunt omnes qui Politica ſcripſerunt. Docet idem experientia: Si enim quæras cur in Angliâ Mariâ regnante Romana religio, Elizabethâ verò Imperante Evangelica viguerit, cauſa proxima reddi non poterit, niſi ex arbitrio Reginarum; aut (ut quibuſdam videtur) Reginarum & Parlamenti. Quære cur alia per Hiſpaniam, alia apud Danos Suedoſque ſit religio, ad voluntatem Dominantium recurretur. Hinc verò multi objiciunt, ſi id iuris obtineat, iam ſtatum religionis forę inſtabilem, præſertim ubi Summum eſt unius Imperium. Mutato enim Regis animo & religio mutabitur: Et verum quidem eſt quod dicunt, neque id periculum in ſacris dumtaxat, ſed in aliis quoque rebus obtinet: Qualis enim artifex, tale opus: qualis Rex, talis lex. Sed ob periculum abutendi ius ſuum nemini denegandum eſt: nam alioqui nullum ius cuiquam ſalvum erit; Deinde etiamſi à Summâ Poteſtate in alium id ius transferri poſſet (quod non poſſe ſatis oſtendimus) non vitaretur tamen idem periculum. Ab hominibus enim ad homines iretur, quorum

nemo eſt qui falli nequeat. Vnicum ergo hîc ſolatium in divinâ eſt providentiâ. Omnium quidem hominũ animos DEVS in poteſtate ſuâ habet, ſed ſpeciali quodam modo, *Cor Regis in manu Domini.* DEVS & per bonos & per malos Reges opus ſuum operatur. Interdum tranquillitas, interdum tempeſtas Eccleſiæ utilior. Nempe ſi pius eſt qui Imperat, ſi diligens lector ſacræ Scripturæ, ſi aſſiduus in precibus, ſi Eccleſiæ Catholicæ reverens, ſi peritos attentè audiens, multum per illum proficit veritas. Sin diſtorto eſt aut corrupto iudicio, peius id ipſi cedit, quam Eccleſiæ. Nam ipſum grave manet iudicium Regis Eccleſiæ, qui Eccleſiam inultam non ſinet. Eccleſia interim deſtituta adventitio hoc auxilio non tamen Eccleſia eſſe deſinit, imo ſi ſævire etiam Rex volet, *ab ipſo ducet opes animumque ferro:* hoc eſt quod Auguſtinus dixit. *Imperatores cum in errore ſunt, pro errore ſuo contra veritatem leges dant, per quas iuſti & probantur & coronantur, non faciendo quod illi iubent, quia DEVS prohibet.* Et alibi; *Reges cum in errore ſunt, pro ipſo errore leges contra veritatem ferunt; cum in veritate ſunt, ſimiliter contra errorem pro ipſa veritate decernunt. Ita & legibus malis probantur boni,*

Prov. 21.1.

Epiſt. 166.

Adverſus Creſcentium lib. 3. c. 51.

& legibus bonis emendantur mali. Rex Nabuchodonoſor perverſus legem ſævam dedit, ut ſimulachrum adoraretur: idem correctus veram, ne DEVS verus blaſphemaretur. Mutationes religionum & Regum ingenio etiam Iudæa experta eſt. Ritus Achaſi patris abolet Ezechias filius, nepos eius Manaſſes reſtituit, huius itidem nepos Ioſias abolet. Nec tamen ius Regum umquam in controverſiam tractum eſt. Quin ipſa ſacra Scriptura religionis in melius mutatæ laudem, in peius mutatæ culpam Regibus aſſignat: quod ab Epiſcopo Elienſi rectè his verbis obſervatum eſt: *Mutato novi Regis animo, mutata eſt ſemper religionis facies, eaque in religione mutatio Regi ſemper adſcribitur, quaſi factum eius, nec Pontifices umquam, vel præſtare poterant ut fieret mutatio in melius, vel ne fieret in peius, impedire.* Certè vi publicum religionis uſum arripere numquam ſubditis licuit: Itaque veteres Chriſtiani etiam validiſſimi cum eſſent, cum Senatores præſideſque haberent plurimos ſuæ ſententiæ, numquam id ſibi iuris ſumpſerunt.

Sicut autem veram religionem publico iure donare, ita falſas religiones amoliendo aut puniendo tollere, eſt Summæ 3.

potestatis; & quidem solius; Maledicere DEO Israëlis vetuit Nabuchodonosor additâ gravissimi supplicij comminatione. Rex Asa idola sustulit: tantumdem fecit Ezechias, non alio iure quam Summi Imperij. Nam è privatis quidem locis removere Idola tum Domino loci ius est, tum Domino negligente, Regi ut Domino universali: è publico autem eadem tollere solius Summæ Potestatis est, aut si cui illa id officij delegavit. Atque ita interpretanda lex Deuter. VII. vers. 5. *Altaria eorum diruite, statuas frangite, lucos succidite, sculptilia comburite.* Vt Imperium quidem eius rei Summæ Potestati, prompta autem Imperij exsecutio subditis mandetur. Augustinus eum locum exponens. *Cum acceperitis*, inquit, *potestatem, hæc facite: ubi non est data nobis potestas, non facimus; ubi data est, non prætermittimus. Multi pagani habent abominationes istas in fundis suis, numquid accedimus ac confringimus? prius enim ut idola in eorum cordibus confringamus, quando & Christiani facti sunt, ipsi aut invitant nos ad tam bonum opus, aut præveniunt nos.* Optimo ergo iudicio Nicephorus Abdam Episcopum reprehendit, quod Persarum πυρεῖον everterit, quæ res magno malo cessit Christianis.

Serm. 6. de verbis Domini secundum Matth.

Paganorum templa in orbe Romano nón ante Conſtantij legem clauſa ſunt, quæ exſtat in utroque Codice. Et Concilium Elibertinum, *ſi quis idola fregerit & ibidem occiſus fuerit*, eum vetat in numerum recipi Martyrum, quia ſcilicet, *neque in Evangelio ſcriptum ſit, neque ab Apoſtolis factum reperiatur.* Neque verò tantum Idololatricos cætus, ſed & eos qui ſuperſtitioni pravæ, aut errori publicè pernicioſo operam darent, aut qui protervè unitati repudium miſiſſent, Summo Imperio cohibitos videmus. Huc refero quod Ezechias, Ioſias, Aſa, Ioſaphat excelſa diruerunt, quibus religionis unitas ſcindebatur. Ita & Chriſtiani Imperatores tum hæreticos, tum ſchiſmaticos cætus vetuerunt; Baſilicas ipſorum tradi iuſſerunt Eccleſiæ Catholicæ, hæreticis & ſchiſmaticis aditum ad honores præcluſerunt: etiam ex teſtamento aliquid adipiſcendi ius abſtulerunt. Quæ omnia latè contra Donatiſtas defendit Auguſtinus. Illa enim pœnarum genera, quæ circa ſacra inexcuſabiliter delinquentibus pœnitentiæ tempus relinquerent, vetus Eccleſia non improbavit: Mortis vero ſupplicium adeo illis ſæculis non placuit, ut Idacius & Ithacius à Gallis Epiſcopis damnati ſint, quod

A. D. 305.

A. D. 386.

auctores fuissent, ut in Priscillianistas quosdam gladio animadverteretur; ut & in Oriente damnata est Synodus tota, quæ in exustionem Bogomyli consenserat.

A quo?

4. *A.D.* 1118.

Interdum tamen falsæ quoque religiones sub piis Imperatoribus impunitæ fuere. Iudæis certè suæ religionis usus numquam vetitus, dum à contemptu Christianæ legis & traducendis ad suam sectam Christianis abstinerent. Constantinus initio suæ conversionis ne paganica quidem sacra prohibuit: quin paganos etiam Consules fecit, ut notat Prudentius in carmine ad Symmachum; Sic Christianæ legis veritatem aut vnitatem violantes nullis minacibus edictis terruere Iovianus & Valentianus laudatissimi Principes*. Quodque magis notandum est, non tantum impunitatem diffidentibus sectis permiserunt Imperatores, sed & sæpè leges tulerunt, quibus cætus eorum ordinarentur. Constantinus, Constantius Valentianus, Valens, & post hos Honorius & Arcadius Iudæorum Archisynagogis eadem iura tribuunt, quæ Christianorum Episcopis: Sic vetat in ipsorum sectam recipi aliquos primatibus ipsorum reclamantibus Theodosius; (*Anathematismis subjici Iudæos Helle-*

Non ad Symmachum sed adversus Symmachū anno circiter 406. & Symmachi legatione 22.

** A.D. 363.*

niſtas prohibet Iuſtinianus, Novel. 146.) Idem vetans Iudæorum conventibus recipi qui reſurrectionem ac iudicium negarent, aut Angelos DEI creaturam non agnoſcerent, illato errore à ſe ait repurgari Iudæorum gentem. Sic Donatiſtarum Baſilicas Maximinianiſtis eripuerunt Proconſules, quia Maximiniaſtæ Donatiſtarum Concilio damnati probabantur. *A. D.* 39[illegible]

In ipsâ autem verâ Eccleſiâ non tantum circa totum religionis corpus, ſed & circa partes ſingulares verſari ius atque officium Summarum Poteſtatum, & ratio evincit & exempla. Ratio, quia fieri non poteſt, ut cui ius ſit in totum, ei in partes ius non ſit. Exempla quoque in promptu Serpentem à Moſe excitatum evertit Ezechias, ut gliſcenti ſuperſtitioni occurreret, eodemque iure contra Nicænæ Synodi ſecundæ decreta Carolus Magnus imagines adorari vetuit. Pelagium & Cæleſtium falſi dogmatis auctores edicto repreſſerunt Honorius & Arcadius. Ita & nuper Germaniæ quidam Principes Vbiquitario dogmate Eccleſias ſuas, alioqui recte ſatis conſtitutas, repurgarunt. 5.

2. Reg. 18. 4. *A. D.* 794. *Nõ Arcadius ſed Theodoſius minor anno ab Arcadij deceſſu* 10. *Obiit enim Arcadius A. D.* 408. *Maij.* 1. *Lata in Pelagianos lex A. D.* 418. *April.* 30.

Cavendo ſchiſmati inutiles quæſtiones præcidit Conſtantinus (*Soſom. lib. vij.* 6.

cap. 12. *l. nemo Cleric. D. de summa Trinit.* quod utinam imitentur quibus Summa Imperia in manu. Verissimum enim quod Theodosio dicebat Sisinius, *disputando de sacris accendi tantum contentiones.* Hinc Marcianus de fide Christiana disputare vetuit, & in Codice Theodosiano titulus exstat *de his qui de religione contendunt.* Est & lex Leonis & Anthemij (*L. qui in Mon. C. de Episcop. & Cleric.*) quæ monasteriis egredientes vetat de religione vel de doctrinâ disputare. Andronicus quoque Imperator rerum divinarum peritissimus [a], Episcopos [b] subtilius disputantes de isto, *Pater maior me est* [d], in amnem abiecturum se minatus est, nî tam periculosis sermonibus abstinerent. Etiam veræ voces, sed quæ in sacris literis non exstarent, ad tempus interdum vetitæ usurpari. Ita Heraclius Imperator tam singularem quam duplicem [e] in Christo Energiam asseri prohibuit: quod ne temere damnemus, Basilij [f] munire nos potest auctoritas; qui pios ait multos Trinitatis & ὁμουσίου vocibus abstinuisse, φειδομένους ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐκείνων ἃ λέξεσιν αὐταῖς οὐκ ἐμφέρεται τῇ Θείᾳ γραφῇ; & alibi vocem ἀγεννήτου de Patre ait σιωπᾶσθαι ἀξίαν, ut pote οὐδαμοῦ τῆς γραφῆς κειμένην. Meletius quoque

A.D. 45.

a Immanissimus Tyrannus A.D. 1182.

b Euthymiū Patrensem & Ioannem Cinimmon.

Nic. Chron.

d Ioan. 14. 28.

e Singularē asseruit reipsâ, duplicē asseri vetuit ut novam & ἄτοπον.

f De fide.

A D. 360.

Antiochiæ ad tempus aliquod abſtinuit à dogmatum quæſtionibus, ea tantum tradens quæ ad morum emendationem pertinerent, hanc curam iſti prævortendam ratus. Huc & illud pertinet quod in Platonis eſt legibus, ne cui ſcriptum aliquod in vulgus edere liceat, niſi conſtitutis in hoc iudicibus approbatum. *Lib. 7.*

7. Sed & mores Clericorum præſertim componere legum eſt opus. Cæcos & claudos è templo * ejicit David, mundari Sacerdotes Ezechias & Ioſias pręcipiunt: Evagari Epiſcopos, alea ludere, adſiſtere ſpectaculis vetat Iuſtinianus; qui & alibi *maximam habere ſe ait ſollicitudinem circa vera DEI dogmata & circa Sacerdotum honeſtatem.* Nec immeritò Platina exclamat, *utinam noſtris temporibus Ludovice viveres: indiget nunc Eccleſia tuis Sanctiſſimis inſtitutis, tuâ cenſurâ.*

** Non è templo quod David denato fundavit Salomon; ſed è munitione Sionis. vide Sam. 2. Chron. 29. 4. 35. 10. Nov. 6. c. 11. Nov. 123. c. 10. In Greg. 4.*

8. Iam verò in illis quoque definiendis quæ lege divinâ definita non ſunt, uſas eſſe Poteſtates Imperij ſui iure res apertiſſima eſt: ſic ieiunium Rex Ninives indixit: Arcam tranſportari imperat David: quæ ad ornatum Templi pertinebant ordinat Salomon, & poſt eum Ioas; idemque operam dat ne pecunia ſacris uſibus deſtinata aliorſum abeat:

Huius generis est pars maxima Constitutionum, quæ in Theodosiano & Iustinianeo Codice & in Novellis & in Francicis Capitularibus apparent. Vt de ætate Episcoporum, Presbyterorum, Diaconissarum, de Clericorum immunitate ac iudiciis, infinitaque alia, quæ tædio sit recensere. Esse autem in istis legibus multa extra Canones constituta, aut Canonibus addita, & lectio docet & fatetur Witakerus. Itaque in Tridentinâ quoque Synodo non dubitavit Rex Galliæ per oratores suos exponere, *Reges Christianissimos*, (ita habent Acta) *multa de rebus sacris exemplo Constantini, Theodosij, Valentiniani, Iustiniani, & aliorum Christianorum Imperatorum edixisse, plures Ecclesiasticas leges tulisse, easque antiquis Pontificibus maximis non solum non displicuisse, sed etiam nonnullos inter sua decreta retulisse, præcipuos illarum auctores Carolum Magnum & Ludovicum IX. Reges Christianissimos Divorum nomine dignos censuisse: Antistites Galliæ & totum ordinem Ecclesiasticum ex earum præscripto piè & Christianè Ecclesiam Gallicam rexisse & gubernasse.*

9. Interea verissimum est plerumque Imperatores in legibus ferendis Canonum aut veterum aut novorum habuisse rationem;

nem; unde illa orta eſt ſententia: *non dedignantur leges ſacros Canones imitari.* Duplicem enim uſum Legiſlatori præſtant Canones in rebus lege definitâ non definitis. Nam & peritorum hominum conſilia continent, & oſtendunt gratam fore ſubditis legem: quod ut non omnino ad legem rectè ferendam neceſſarium, ita ſi obtineri poſſit, apprimè utile eſt. Exſtat Iuſtiniani Novella, quia *vim Legem obtinere* iubet *Eccleſiaſticos Canones, à quatuor Synodis, Nicænâ, Conſtantinopolitanâ Ia, Epheſinâ Ia, & Chalcedonenſi, expoſitos aut confirmatos:* ubi *Confirmatorum* voce intelligi par eſt Canones Conciliorum Provincialium, ut Ancyrani, Gangrenſis, Antiocheni & Laodicenſis, qui toto orbe recepti proinde in Catholicorum Canonum Codice continebantur.

Quod autem quærunt nonnulli, habeatne Eccleſia legiſlativam poteſtatem, id ex his quæ ſuperius à nobis explicata ſunt, facilè diſſolvitur. Nam lege divinâ non habet τὸ νομοθετεῖν ἀνεῖται τοῖς βασιλεῦσι, & Sacerdotum non eſt νόμω κρατεῖν, ut ante citavimus; quare quæ ante Imperatores Chriſtianos in Synodis conſcripta ſunt, ad ordinem aut ornatum facientia, *leges* non vocantur, ſed *Canones*, habentque aut ſolam conſilij vim, ut in his 10.

quæ singulos magis spectant, quam universos, aut obligant per modum pacti, volentes & nolentes etiam pauciores ex necessitate determinationis ac proinde ex lege naturali, non ex humano aliquo Imperio. Neque hæc tamen obstant, quò minùs facultas aliqua legislativa Ecclesiis, Pastoribus, Presbyteris, aut Synodis concedi possit humanâ lege. Nam si aliis cætibus aut collegiis, quorum utilitas neutiquam cum Ecclesiâ comparanda est, id ius tribui potest à Summâ Potestate, ut experientiâ docui, cur non & Ecclesiæ, præsertim cum non obstat ius divinum?

11. Sed duo hic observanda sunt. Primum, istam legislationem, quæ alij quàm Summæ Potestati competit, nihil imminuere de iure Summæ Potestatis; quod in scholis dicunt, *cumulativè* datam censeri, non *privativè*: Ius enim ferendarum legum, sive generalium sive specialium, Summa Potestas communicare alteri potest, à se abdicare non potest. Deinde, leges à tali aliquo cætu datas rescindi & corrigi posse à Summâ Potestate, si ita res exigat: quia non possunt in unâ republicâ duo esse legislatores æquè summi: Ideoque inferior superiori parere debet. Hinc plerumque videmus in ipsis Synodorum

conſtitutionibus aſſenſum Summæ Poteſtatis exprimi his verbis: *præcipiente Rege; decreto glorioſiſſimi principis, conſultu piiſſimi & religioſiſſimi Domini, annuente religioſiſſimo principe, conſtituit aut decrevit concilium.* *Conc. Tolet. VI. Can. 6. & ſeq.*

12. Objici hic poteſt, quod Reges nonnunquam ſe Canonibus devinctos affirmant; quodque parere vetant edictis ſuis, quæ Canonibus repugnent. Sed hoc ei ſimile eſt, quod ſuis ſe legibus profitentur vivere, quodque reſcripta à ſe contra leges impetrata obſervari prohibent: iſtiuſmodi enim profeſſiones non ius tollunt, ſed voluntatem declarant. Sicut in teſtamento priori appoſitâ clauſulâ poſteriori derogans efficit ne poſterius valeat; non quia poſteriori modo teſtari non licuerit teſtatori, ſed quia, quæ ſcripta ſunt in poſteriori, non creduntur pleno liberoque eius iudicio comprobata. Atque hinc eſt, quod ſi clauſulæ deroganti ſpecialiter derogetur, valet, ut poſterius teſtamentum, ita & poſterior conſtitutio. *Vides*, inquit Cicero, *numquam eſſe obſervatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur: nam ſi id eſſet, nulla ferè abrogari poſſet: neque enim ulla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis. Sed cum lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quo* *Lib. 3. ad Attic. epiſt. 23.*

non eam abrogari oporteat.

13. *Ad Can. 16. Concil. Carthag.* Hinc Balſamo non uno loco notat, Imperatores nec legibus nec Canonibus ſubjici, ob poteſtatem, inquit, cœlitus datam: & exemplum affert inſigne Canonis XII. Concilij Chalcedonenſis, quo ſtatuitur, *ut ſi qua Civitas per Imperiales literas Metropolis nomen acceperit, ſolo titulo fruatur, & vera Metropoli ius priſtinum integrum maneat.* Oſtendit enim poſt eum Canonem novas Metropoles complures ab Imperatoribus erectas pleniſſimo iure. *Nov. XI.* Quibus addi poteſt Iuſtinianea prima in Illyrico ab Imperatore Iuſtiniano donata Archiepiſcopali iure, ita ut in poſterum Theſſalonicenſi Archiepiſcopo nullum in eam Eccleſiam ius ſervaretur. Electionibus Epiſcoporum Iuſtinianus modum præſcripſit mutato Canonum iure; *L. 36. Cod. de Epiſ. & Cler.* & (ut Toletus quoque notavit) veteres Canones de electione ſæpè edicto Imperatoris reſcindebantur. Antiquiſſimus eſt Canon, ut *ſingulæ civitates ſingulos habeant Epiſcopos.* Excepti tamen ſunt Imperatorum legibus Iſauropolitanus & Tomenſis Epiſcopus, quibus præter ſuam civitatem aliæ quoque commiſſæ ſunt. *Tomenſi tota Scythia ſubiecta fuit.* Illud quoque vim legum Imperialium ſupra Canones manifeſtè oſtendit, quod in Chalcedonenſi Synodo

poſitum, ſemperque obſervatum eſt: τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἡ τάξις ἀκολουθείτω. Quem Canonem Synodus in Trullo repetit. Sed & reſciſſos emendatoſque Canones ab Imperatoribus & Regibus, idque ius ipſas Synodos eis detuliſſe, ſupra quoque de Synodis cum ageremus, abundè probatum eſt. *Can. 17.*

14. Imo (quod magis mirandum eſt) etiam eos Canones, qui in Apoſtolorum literis reperiuntur, apparet non eſſe perpetuo obſervatos: quia ſcilicet non tam divinæ legis expoſitionem, quam conſilium illis temporibus accommodatum continere credebantur. Talis eſt Canon ad Timotheum, nè νεόφυτος Epiſcopus fiat: quem renovavit Laodicena Synodus. Egreſſi tamen ſunt hunc Canonem in electione Nectarij Theodoſius, & in electione Ambroſij Valentinianus. Talis eſt & ille Canon, ne in Diaconiſſam eligatur *vidua minor annis ſexaginta:* quod & Theodoſius lege latâ conſtituit. Iuſtinianus tamen quadragenariam eligi permiſit. *1. Cap. 3. 6.* *1. Tim. 5. 9.* *l. nulla Cod. Theod. de Epiſc. & Cler.* *Nov. 123. c. 12. 13.*

15. Illud quoque non obſervatu indignum; Reges Hebræos facta quædam ab ipsâ divinâ lege quaſi excepiſſe: Nam cum lex eſſet, ne *quis Impuratus Paſcha manducaret:* *Levit. 7. 10. & 22.*

2. Chron. 30.18. Ezechias, tamen fusis ad DEVM precibus, concessit adhuc immundis de sacro
Lev.1.5. vesci. Item, lex erat, ut iugularentur pe-
2. Chron. 29. 34. & 30.17. cudes per Sacerdotes; attamen bis sub Ezechiâ Levitæ, ob penuriam Sacerdotum, huic Sacerdotali officio admoti reperiuntur: Non quod Reges quemquam divinæ legis vinculo solverint (id enim homini nefas) sed quod κατ' ἐπιείκειαν, optimam divini humanique iuris interpretem, declaraverint legem divinam tali rerum constitutione ex DEI ipsius mente non obligare: Talis enim declaratio, sicut in factis privatis, & moram non ferentibus, à privatis hominibus fieri solet, (quomodo David eiusque comites Interpretati sunt legem, quæ solis Sacerdotibus concedit panes propositionis edere, in summâ fame vim non habere obligandi) ita in factis publicis, aut etiam privatis moram ferentibus, à Summâ Potestate, ut divini iuris vindice atque custode, de piorum atque sapientum consilio facienda est. Quò & illud refero, quòd Machabaïcis temporibus pro lege statutum est, pugnare in hostem Sabbato licere.

CAPVT IX.

De Iuriſdictione circa Sacra.

SVMMARIVM.

1. *Iuriſdictionem circa ſacra Summæ Poteſtati competere.* 2. *Eius effecta exemplis declarantur.* 3. *Naturaliter Paſtoribus non competere Iuriſdictionem proprie dictam.* 4. *Competere tamen iure poſitivo apud Gentes quaſdam.* 5. *Explicantur actus Paſtorales Iuris divini, qui ad Iuriſdictionem videntur accedere, & tamen à Iuriſdictione proprie dicta diſtinguuntur, ac primo virga Apoſtolica.* 6. *Deinde uſus clavium.* 7. *Præſcriptio operum Pœnitentiæ per modum directionis aut ſuaſionis.* 8. *Non exhibitio Sacramentorum.* 9. *Eccleſiæ actus explicantur Iuris divini, qui videntur ad Iuriſdictionem accedere, & tamen ab ea diſtinguuntur. Et primùm ſeparatio à Paſtore & fratre inordinatè ſe gerente.* 10. *Explicantur actus Canonici actibus divini Iuris ſuperadditi: & ab*

ijsdem distinguuntur. 11. *Iurisdictio ex Iure positivo Pastoribus concessa explicatur exemplis, & primum circa negotium Religionis.* 12. *Deinde ex consensu partium.* 13. *Postremo ex delegatione.* 14. *De huius Iurisdictionis efficacia.* 15. *Iudæis similem quandam Iurisdictionem concessam.* 16. *Accessoria excommunicationis.* 17. *Ostenditur omnem Pastoralem Iurisdictionem proprie dictam à Summis Potestatibus emanare.* 18. *Quatenus actus Pastorum supra dicti circa Summo Imperio utentem versentur, & primo de Clavium usu.* 19. *Hoc colore male defendi seditiosas conciones quæ ex sacris Literis refelluntur, cum objectionum solutione.* 20. *Actus mere Canonici, aut ex lege positiva venientes, quatenus usurpari posſint circa summum imperantem, & ostenditur circa invitum usurpari non posse.* 21. *Quomodo tali casu posſit Pastor suæ conscientiæ satisfacere.* 22. *Quod ius sit Summarum Potestatum circa prædictos actus Pastorum & Ecclesiarum; id est, circa exercitium Clavium, actus Canonicos, & actus Iuris positivi.* 23. *Origo Iuris intercedendi mandatorum Pœnalium contra censuras, appellationis ab usu.*

24. Appellationes Eccleſiaſticas à Summa Poteſtate dependere. 25. Modi exercendæ ſupremæ cognitionis per ſe & per alios, cum exemplis. 26. Summas Poteſtates diſpenſare à pœnis Canonicis aut Legalibus. 27. Ad cognitionem Summæ Poteſtatis pertinere an quis iuſte excommunicetur.

LEGISLATIONI Iuriſdictio cohæret tanto nexu, ut in ſummo gradu altera ſine alterâ eſſe non poſſit. Quare 1.
ſi ſumma Legiſlatio de ſacris ſub DEO Poteſtati ſupereminenti competit, ſequitur eidem & iuriſdictionem competere. Eſt autem iuriſdictio partim civilis, partim criminalis. Civilis iuriſdictionis fuit, quod ſedes Epiſcopalis Antiochena Paulo Samoſateno abiudicata & ablata eſt. Criminalis ex parte potiori gladius dicitur. *Non fruſtra gladium gerit poteſtas, ſed vindex eſt in omnes malè agentes:* Rom. 13.
ergò etiam in eos, qui circa ſacra delinquunt.

Huius fuit, quod & Nabuchodonoſor Rex membratim laniari curavit 2.
eos, qui in verum DEVM contumelioſi eſſent: quod Sacerdotes Idololatras mactari iuſſit Ioſias: Iuriſdictionis enim eſt relegare è loco ſive in locum. Sic

Abjatharum Sacerdotem in agrum quendam relegavit Salomo, ſine ullo concilio, ut rectè ab Elienſi notatum eſt, ob perduellionis ſanè crimen; ſed non minus iure eum puniturus, ſi in ſacras leges deliquiſſet, quemadmodum Chriſtiani Imperatores Arium, Neſtorium, alioſque hæreticos exilio coërcuere. Iu-
Eſdr. 7.25. 26. riſdictionem ab Artaxerxe Eſdras eique adjuncti primores acceperant: quâ uſi Iudæos contumaces bonorum publicatione & eiectione è cætu publico punierunt; quod ipſum eſt in Evangelio ἀποσυνάγωγον ποιεῖν; Vt enim Eſdras Perſæ Regis conceſſu omnimodam iuriſdictionem; ita populi Romani, poſteaque Imperatorum permiſſu, hanc iuriſdictionis partem retinuit Iudæorum Synedrium cum vinciendi flagellandique iure. Docent nos Hebræorum magiſtri tres fuiſſe gradus ἀποσυναγωγίας, quorum primus dicitur נדוי: eâ pœnâ affectum ſeorſim in Synagogâ ſtare iuſſum loco ignobiliore, alter חרם: cui id eſſet irrogatum, eum nefas fuiſſe in Synagogâ conſpici, neque operâ eius ad ullam rem cæteros uſos; neque datum ei quidquam, niſi quo tenuiſſimè vitam ſuſtentaret. Tertius gradus Chaldaïco vocabulo שמאתא appellatur, ei pro-

prius, qui ex lege Moſis mortem meruiſſet, ſed ſublatâ capitalium Iudiciorum poteſtate, nequiret interfici: eius contactum atque commercium defugiſſe omnes. Non aliò referendum mihi videtur illud in Iohannis epiſtolâ, ἐκκλησίας ἐκβάλλειν; quod Diotrephes faciebat, φιλοπρωτεύων ſcilicet, & Imperium aliquod in Eccleſiâ ſibi vindicans. Non longè ab hâc pœnâ ἀποσυναγωγίας abit illud Romanis legibus cognitum, foro interdicere, & vetare, ne quis in Archio aut grammatophilacio ſedeat; & τοῦ συνεδρίου εἴργειν, in lege veteris municipij. Iuriſdictionis etiam eſt, abdicare quemquam à Sacerdotali officio: quod, relictis interim alimentis, in Sacerdotes ſchiſmaticos conſtituit Ioſias. Sic Theodoſius, ſic Honorius, ſic Arcadius, ſic Theodoricus, ſic Otthones, de deponendis aut reſtituendis Epiſcopis ius dixere. Minatur Epiſcopis contumacibus Conſtantinus, futurum ut coërceantur. At quomodo? διὰ τοῦ τοῦ θεράποντος τοῦ θεοῦ, inquit, τουτέστιν ἐμοῦ ὑπηρεσίας. Notandum enim, non tantum eiectionem ab eo munere, quod ex Summæ Poteſtatis Imperio fluat, ſed ab aliis quibuſcumque officiis ad ius gladij pertinere. Hinc inter Romanas pœnas eſt,

Epiſt. 3. verſ. 10.

l. Moris. §. nonnunquã ff. de pæn. §. ſolent. ibid. l. ult. ff. de decret. ab ord. faciem.

Theod. lib. 1. cap. 21.

D. l. Moris.

advocationibus interdicere in perpetuum vel ad tempus; vel ne quis certis personis adsit; ne instrumenta formet; ne libellos concipiat; ne testationes consignet; ne testamenta ordinet, vel scribat, vel signet; ne quis negotiis publicis interveniat; ne quis negotietur, ne quis vectigalia conducat. Infamiæ quoque irrogatio pars est gladij; &, quod infamia minus est, notatio; quæ pars animadversionis apud Romanos Censorum erat propria. *Censoris Iudicium, inquit Marcus Tullius, nihil ferè damnato adfert præter ruborem. Itaque ut omnis ea Iudicatio versatur tantum in nomina, animadversio illa ignominia dicta est*. Militaribus quoque pœnis ignominiam annumerat Festus Pompejus. Ostensum ergò est, iurisdictionem de sacris competere Summis Potestatibus, utpote Imperij latè sumpti partem. Quod ipsum egregiè iam olim notavit Canonum peritissimus Balsamo ad Can. XII. Synodi Antiochenæ. Verba sunt; quiâ statutum est, nullum per alium iniuriâ afficiendum, ipse Patriarcha ab Imperatore, qui Ecclesiæ habet potestatis scientiam, iudicabitur fortè ut sacrilegus, vel malè de fide sentiens, vel alicuius criminis reus. Hoc enim iudi-

cialiter actum vidimus diverſis temporibus.

Videamus, nùm ecqua iuriſdictio competat ſacrorum adminiſtris, omni lege humanâ ſepoſitâ; deinde viſuri, quid illis ex lege humanâ accedat. Naturaliter Sacerdotibus nulla iuriſdictio, hoc eſt, iudicium nullum coactivum ſive Imperativum competit: quia tota illa functio nihil tale ſuâpte naturâ includit. Vnde Ariſtoteles; *τοὺς ἱερέας ἕτερον τι παρὰ τὰς πολιτικὰς ἄρχας θετέον*; eſt enim *πολιτικῶν ἀρχῶν* iuriſdictio, quæ ex Summæ Poteſtatis iuriſdictione fluit atque emanat. 3. *Polit. lib. 4. cap. 15.*

Quare etſi qui in primævo ſtatu legis naturalis Sacerdotes iuriſdictionem habuerunt, eam non habuerunt ut Sacerdotes, ſed ut magiſtratus: nam etiam, cum non fuit penes Summam Poteſtatem Sacerdotium, vix tamen Sacerdotes ſine Imperio. Hinc *Cohen* commune Sacerdotibus & magiſtratibus nomen, manſitque is mox plurimas apud gentes. Nam Druidæ apud Gallos gentis nobiliſſimæ, & in Epiro Sacerdotes & opibus & genere ſplendidiſſimi, Herodoto teſte: & apud Cappadoces, Strabone Cappadoce auctore, Sacerdotij dignitas regali proxima, ac fermè eodem ex genere 4.

Sacerdotes & reges: apud Germanos veteres, neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi Sacerdotibus permissum, ut apud Tacitum est. Princeps Areopagitici Senatus Athenis Sacerdos; & apud Romanos Pontificum Imperio legimus Vestales sub terram defossas, aut flagris admonitas, flamines flaminio abire iussos, aut multam ipsis dictam; quare, quod in Senatu dixit Lentulus, *Pontifices religionis esse iudices*, eâ voce non peritiæ tantùm, sed & Potestatis iudicium significavit. Lex verò Mosaïca planè Sacerdotibus, & in primis Sacerdoti maximo, ut eximiam dignitatem ita & iurisdictionem contulit, Sub summâ tamen potestate, sive is Rex esset, sive conventus publicus, planeque, ubi nec Rex erat constitutus, nec Iudex, summus Sacerdos, aut civium ac magistratuum præstantissimus, principatum gerebat; ut Heli, & postea Asmonei. Præcipuam apud Iudæos fuisse nobilitatem Sacerdotalem: & Iosephus & Philo notant. Magistratum gessisse Sacerdotes vel illud unum arguit, quod *morti addicitur qui Sacerdotis Imperio non paruerit*, quâ lege Sacerdos summus summo iudici æquatur. Neque verò de sacris tantùm,

Cicero lib. 4. ad Attic.

ſed & profanis de rebus ius dixêre, utpote legis totius optimi interpretes, non divisâ eo tempore iuris divini humanique prudentiâ. Hinc ad illos non minùs quam ad ſummum Iudicem relatio facta de cædibus, ac vulneribus, & omne genus controverſiis. Et apud Ezechielem loquitur DEVS de Sacerdotibus; *in lite ſtabunt ipſi ut iudicent ſecundùm iudicia mea*; ut veriſſimè Ioſephus dixerit, Sacerdotes *inſpectores omnium & controverſiarum iudices, & damnabilium punitores lege conſtitutos*: & in explicatione Deuteronomij; *Pontifex* inquit, & Senatores, quæ iuſta pronuntient. Hinc Philo Moſem inducens pro tribunali ſedentem; *συνέδριον*, inquit, *ἱερεῖς*: at in Evangelicâ lege cum nullum Paſtoribus Dominatum ſive Imperium Chriſtus dederit, ne Iuriſdictionem quidem dedit, hoc eſt, *ἀναγκαστικὴν δικαιοκρισίαν*, quæ genuina eſt Latinæ vocis ſignificatio.

Deut. 17. 8.
Cap. 44. 24.
Contr. Apion. lib. II. 6.
Lib. 3. *de vita Moſ.*

5. Videamus tamen ecquæ ſint actiones aut Paſtorum aut Eccleſiæ ipſius, quæ Iuriſdictionis aliquam habeant ſpeciem, ac proinde ſimilitudine quâdam in eius nominis appellationem veniant. Eas autem hîc conſideramus actiones; quæ legi

humanæ ſive arbitrio Summæ Poteſta-
tis nihil debent. Ad Iuriſdictionem ergò
videtur accedere virga illa, cum quâ ven-
turum ſe Paulus Corinthiis minatur. Cu-
ius opus eſt, ut Apoſtolicis verbis uta-
2. Cor. 13. 10. mur, ἀποτόμως χρῆσθαι, ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρα-
10. 6. 13. 2. κοὴν, οὐ φείσεσθαι: quæ omnia prodigioſam
quamdam puniendi virtutem ſignificant,
Act. 4. 13. quâ interfecti ſunt Ananias & Saphira,
1. Tim. 1. 20. cæcitate percuſſus Elymas, Satanæ tra-
1. Cor. 5. diti Hyemæus & Alexander, & faci-
noroſus ille Corinthius. Planè illud *tra-
dere Satanæ* mirificæ fuit virtutis, quæ
corpori tormentum inflexit, quale &
olim Saul poſt defectionem à DEO ſen-
ſerat, ut interpretantur Chryſoſtomus,
Hieronymus, Ambroſius, Theodoretus,
Sedulius, Oecumenius, Theophylactus,
Pacianus. Omninò certiſſimum eſt, tem-
pore, quo terrenæ Poteſtates ius punien-
di ſibi conceſſum ad purgandam tuen-
damque Eccleſiam non exercebant,
DEVM ipſum, quod terreni auxilij deë-
rat, cœleſti auxilio ſuppleviſſe. Hinc fa-
ctum, ut apud Corinthios profanato cœ-
1. Cor. 11. 30. næ Dominicæ Myſterio, *multi ægrota-
rent, multi occumberent*. Quin tanto poſt
tempore narrat Cyprianus, & baptiſa-
tos caruiſſe immundo ſpiritu, quò antea
move-

movebantur, & (ſi poſtmodùm peccare cœpiſſent) ſpiritu immundo redeunte quaſſatos: *ut manifeſtum ſit*, inquit, *diabolum in baptiſmo fide credentes excludi; ſi fides poſtmodùm defecerit, regredi.* Sed quemadmodum manna pluere deſtitit populo in terram promiſſam perducto; ita, poſtquam Imperatores patrocinium Eccleſiæ ſuſceperunt, quorum officium erat eos punire, qui foris aut intus Eccleſiam perturbarent, divina illa pœnarum genera conquieverunt. Ad rem ut veniamus, illa divina ultionis diſtrictio propriè divina erat Iuriſdictio, non hominum, quia totum opus erat DEI, non Apoſtoli: ſed DEVS, quo Evangelici preconii veritatem faceret teſtatiorem, ſicut ad Apoſtolorum preces, aut præſentiam, atque contactum morbos ſanabat, migrare cogebat dæmones: ita ad eorumdem imprecationem homines, aut morbis vexari, aut à dæmonibus arripi imperabat. Neque plus in hominibus Satanæ mancipandis præſtitit Paulus, quàm in claudo ſanando Petrus & Iohannes, qui negant ſe quicquam feciſſe ἰδίᾳ δυνάμει, totiúſque operis efficientiam DEO tranſcribunt. Quin ad Eccleſiæ quoque preces ſimilia iræ ſuæ ſigna DEVS ſæpiſſimè oſtendebat. Ideò culpantur Corinthii, quod non ſeriò do-

Epiſt. 75.

Act. 3. 12.

1. *Cor.* 5.

luerint, vt ſcilicet inceſtuoſus ille è medio ipſorum tolleretur. Neque aliò pertinere illud videtur ad Galatas non imperantis ſed optantis Apoſtoli, *Vtinam exſcindantur, qui vos perturbant.*
Gal. 5. 12.

6. In perpetuo autem Paſtorum officio effigiem quamdam habet Iuriſdictionis uſus clavium. Ita, auctore Chriſto, appellatur ea quæ fit ſingulis, promiſſionum & comminationum Evangelicarum applicatio. Quæ verò proportio eſt legiſlationis ad iuriſdictionem, eadem prædicationis ad uſum clavium. Quare quâ figurâ prædicatio Evangelii vocatur *Legiſlatio*, eâ uſus clavium *Iuriſdictio* appellatur. Supra commonſtratum eſt, Chriſtum, ut legem ſolum, ita jus ſolum in animos dicere, non tantùm in fine ſæculi ferendo definitivam ſententiam, ſed interim quoque *retinendo aut remittendo peccata. Solus ille*, inquit, Hilar. Diaconus, *peccata admittit, qui ſolus pro peccatis noſtris mortuus eſt.* Item, *nemo tollit peccata mundi, niſi ſolus DEVS, qui eſt agnus tollens peccata mundi.* Veriſſimè ergò Lombardus, *Sacerdotibus tribuit DEVS poteſtatem ſolvendi & ligandi, id eſt, oſtendendi homines ſolutos vel ligatos.* & mox; *in ſolvendis ergò culpis vel retinendis ita operatur Sacerdos Euangelicus, & iudicat,*

Hil. Diac. in 2. Cor. 5.
Lib. 4. d. 18.

ſicut olim legalis in illis qui contaminati erant leprâ, qua peccatum ſignat. Atque ita Cyprianus, cum Sacerdotem *vice Chriſti Iudicem* dixit, intelligendus eſt hoc voluiſſe quod Paulus cum dixit; *pro Chriſto legatione fungimur* : nempe, quia Iudicium Chriſti Sacerdos annuntiet. Itaque ille ipſe Cyprianus alibi; *non quaſi à nobis*, inquit, *remiſſionem peccatorum conſequantur, ſed ut per nos ad intelligentiam delictorum ſuorum convertantur*; cum quo conſentit Ambroſius : *Sacerdos quidem*, inquiens, *officium exhibet, ſed nullius poteſtatis iura exercet.* Auguſtinus quoque; *adminiſtrandum & diſpenſandum verbum ac Sacramenta aliquid eſt* : (Paſtor) *ad mandandum autem & iuſtificandum non eſt aliquid: quia hoc non operatur in interiore homine, niſi per quem creatus eſt totus homo, & qui DEVS manens factus eſt homo.* & clariſſimè Hieronymus: *quomodo Sacerdos leproſum mundum vel immundum facit, ſic Epiſcopus vel Presbyter alligat vel ſoluit.* & alibi; *hunc locum quidam non intelligentes aliquid ſumunt de ſupercilio Phariſæorum, ut damnare innoxios, vel ſoluere ſe putent noxios, quùm apud DEVM non ſententiâ Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur.* Quo loco oſtendit, ubi is, qui clave utitur, in iure aut facto errat, nullum eſſe clavis effectum,

Epiſt. 55.

De Spiritu ſancto lib. 3. c. 19 adverſus Lit. Petil. lib. 3. c. 54.

In Matth. 16.

Post A. D. 900. scripta. Quam in sententiam exstat egregia Niconis ad Euclistium Epistola de iniustâ excommunicatione. Contrarium in Iurisdictione evenit. Ibi namque etiam, quod Iudex errans pronunciavit, ob auctoritatem jus dicentis, in rem judicatam abit. Sicut ergò præco jus non dicit, qui sententiam rectè aut mendosè enuntiat: ita & Pastori in isto clavium usu Iurisdictio nisi *ἀκύρως* tribui nequit.

7. Vsui clavium cohæret præscriptio operum pœnitentiæ, quæ si in genere fiat, ut cum Baptistes Iudæos affatur: *ποιήσατε καρπὸν ἄξιον μετανοίας*; & cum Daniel Regem, *peccata tua per misericordiam abrumpe*: aut si in specie ea indicet, qualis est damni dati restitutio; & manifesti facinoris manifesta detestatio; ad legis annuntiationem, non ad Iurisdictionem pertinet. Sin verò id in specie præscribitur, quod lex divina in specie non definit, tum hoc omne, non ad Iurisdictionem, sed ad *Concilium* referri debet, quo nomine ab antiquis etiam scriptoribus sæpissimè appellatur. Quare sicut Philosophi, medici, Iurisconsulti, amici etiam consilium præbentes, jus propriè non dicunt, etiamsi sæpè est ejusmodi consilium, quod sine gravi culpâ sperni nequeat: ita nec jus dicit Pastor animo salubre

conſilium præbens.

Annexum præterea eſt uſui clavium, quod & ipſum Iuriſdictionis quandam præ ſe fert imaginem, σφραγῖδας divinæ gratiæ quibuſdam non exhibere. Sed ſicut, qui baptizat, aut Euchariſtiam, ut mos vetus habeat, ori alicujus aut manui inſerit, actum miniſterialem non Iuriſdictionis exercet: ita & ille, qui iiſdem actibus abſtinet. Neque ſanè alia eſt adſpectabilium quam vocalium ſignorum ratio. Quo iure igitur Paſtor homini manifeſtè flagitioſo verbis annuntiat, alieniſſimum eſſe ipſum à divinâ gratiâ, eodem iure eidem baptiſmum non exhibet, quippe ſignum remiſſionis peccatorum; aut ſi baptizatus eſt, Euchariſtiam, ut ſignum communionis cum Chriſto. Non eſt enim ſignum ei applicandum, cui res ſignata non convenit, nec danda margarita porcis: Sed, ut in Eccleſiis proclamari à Diacono ſolebat, ἅγια ἁγίοις. Imò, non tantum contra veritatem, ſed & contra charitatem eſſet, τὸν μὴ διακρίνοντα τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ſacræ Cœnæ participem facere. Κρίμα γὰρ ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει. 1. Cor. 11. 29.
In his ergò cum Paſtor ſuum dumtaxat actum ſuſpendat, non in actus alienos ius ullum Dominii exerceat, apparet hæc ipſa ad libertatis uſum, non ad Iuriſdi-

8.

ctionis exercitium pertinere. Simile κατ' ἀναλογίαν in Medico adſpicitur, qui Hydropico adſidens aquam poſcenti nocituram porrigere recuſat: aut in viro gravi, qui profligatæ vitæ hominem dedignatur ſalutare: & in his, qui leprâ aut alio contaminante morbo infectos defugiunt.

9. Et hi quidem actus Paſtorum ſunt proprii. Ad eos veniamus qui ſunt ipſius Eccleſiæ, aut cum Paſtor cum Eccleſiâ commnnes habet. Primùm ergo *plebs*, ut

Epiſt. 68. cum Cypriano loquamur, *obſequens præceptis Dominicis à peccatore præpoſito ſeparare ſe debet*: Iubentur enim ſinguli, mul-

Ioan. 10. tò magis vniverſi, *cavere Prophetas falſos, alienum Paſtorem fugere, ab iis declinare qui diſſidia faciunt & offenſas contra Doctrinam.* Secundò imperatur fidelibus familiarem eorum conſuetudinem decli-

Rom. 16. 17. nare, qui, fratres cùm nominentur, *Scortatores ſunt, avari, Idololatræ, convitiatores, ebrioſi, rapaces, hæretici, pietatem quæſtui habentes*, aut alioqui inordinatè ſe geren-

Tit. 3. tes, & contra Chriſti inſtitutionem: *Sub-*

2. Theſſ. 3. 6. 14. *ducite vos ab illis, nè miſcemini talibus, eos averſamini, cibum cum eis ne ſumitote*, in-

2. Tim. 3. 6. 1. Cor. 5. 9. 13. quit pluribus in locis Apoſtolus Paulus.

1. Tim. 6. 6. 11. Sunt enim eiuſmodi homines (ut Iudas Apoſtolus inquit) *macula in agapis* Chriſtianorum. His ergò vocibus cum vtatur

Scriptura, manifeſtum eſt nullum actum privato maiorem denotari. Quid enim aliud hic iubetur facere Eccleſia, quàm quod Diſcipulus facit qui pravum Doctorem deſerit, aut quod honeſti homines faciunt, cùm in ſcelus aliquod prolapſis amicitiam aut convictum renuntiant? Quæ poſtea vſurpari cœperunt voces, de Paſtore quidem *καθαίρειν*, ſive *deponere*, de fratribus verò *ἀφορίζειν*, id eſt, *excommunicare*, propriùs ad Imperii naturam videntur accedere. Sed voces ex re, non res ex vocibus eſt metienda. *Deponit* Paſtorem Eccleſia, cum magiſterio ac Paſtoratu ipſius non utitur. *Excommunicat* aliquem, cùm eius communioni ſe ſubtrahit. Vtrobique utitur iure ſuo, alteri nihil iuris demit, & quamquam ſine iudicio id non faciat, unde etiam fideles dicuntur *κρίνειν τοὺς ἔσω*, nullam Iuriſdictionē propriè dictam exercet: Eſt enim *Iuriſdictio* ſuperioris in inferiorem: at *Iudicium* ſæpè etiam inter pares; quare illud, *nolite Iudicare, ne Iudicemini.* 1. *Cor.* 5. 12. *Matth.* 7. 1.

His, quæ divini ſunt Iuris experſis, videamus quidnam acceſſerit aut Canonicum aut legale. Canonicum ergò fuit, & ex conſilio Paſtorum conſenſuque Eccleſiæ ortum, quod in facta etiam non manifeſta inquiri cœpit: 10.

quodque non abstinentes à flagitio non nisi post aliqua temporis intervalla ad sacram Synaxin admittebantur. Non enim aliter fieri nefas erat : sed ita potius fieri & lapsis & cæteris expediebat. Lapsis quidem, ut culpam suam tantò gravius detestarentur ; aliis verò , ut à simili lapsu absterrerentur exemplo. Hinc graviore delicto contaminati, primùm tempore aliquo extra templum culpam suam deflebant , & χειμαζόμενοι dicebantur, aut προσκλαίοντες : deinde erant ἀκροώμενοι sive οἱ ἐν νάρθηκι : postea erant ὑποπίπτοντες : Inde συνεστῶντες, pari cum Cathecumenis Iure : tandem admittebantur ad orationes fidelium , ac postremò ad sacra Mysteria. Simili olim severitate sui gregis delicta Esseni coërcebant: De quibus insignis est Iosephi locus : τοὺς ἀπ' ἀξιοχρέοις ἁμάρτασιν ἁλόντας ἐκβάλλουσιν ἐκ τοῦ τάγματος. εἰ δὲ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδεμένοι οὐδὲ τῆς παρὰ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύνανται μεταλαμβάνειν ποηφάγων δὲ καὶ λιμῷ τὸ σῶμα τηκόμενος διαφθείρεται. Quin & hodiè Iudæi, cùm sint merè privati, nec tamen delinquentibus suæ sectæ hominibus injungunt pœnas. Qui homicidium commisit, stans pro foribus clamat se esse homicidam. Aliis iniunguntur ξηροφαγίαι, verberum patientia , exilium quoque ;

nempe, quod jubentium poteſtati deeſt, ſupplet parentium reverentia. Sed ad Chriſtianæ diſciplinæ inſtituta ut revertamur; ea numquam iuri divino attributa vel inde appareat, quod nulli homini licet cuiquam Iuris divini gratiam facere. At Epiſcopis ſemper conceſſum fuit habitâ ratione vitæ pœnitentium hæc tempora producere aut contrahere, vt in Ancyrani Concilii Canone II. & V. videre eſt. Imò & generaliter de vitâ periclitantes ad communionem admittebantur: quem *παλαιὸν καὶ κανονικὸν νόμον* vocat Nicæna Synodus. Quod ipſum quoque Eſſenorum conſentit inſtituto, qui *πολλοὺς ἐλεήσαντες ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοίαις ἔλαβον, ἱκανὴν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτῶν τὴν μέχρι θανάτου βάσανον ἡγούμενοι*, ut Ioſephus narrat. Et cum hi, quibus Iure divino participare ſacra non licet, *οἱ ἀμετανόητοι* ſcilicet, Canones quoſdam à ſuæ dumtaxat Provinciæ communione arcent, alios, interdictâ cleri communione, ad laïcorum communionem admittunt. & ob idem crimen laïcus excommunicatur, clericus ab officio removetur, ita ut in communione maneat. Præterea abſtinendum ab excommunicatione docet Auguſtinus *ſi contagio peccandi multitudinem invaſerit.* Quæ exceptio ad-

mittenda non esset, si excommunicatio solo divino Iure niteretur. Apparet igitur multa ex humano consensu accessisse, quæ, quamdiu imperiali auctoritate destituta fuerunt, non modò cogendi nullam vim habuerunt, sed extra consensum quoque obligarunt neminem: nisi fortè ex naturali lege, quæ offendicula vitari iubet. Parique modo, quo ipsi Canones, etiam Iudicia ex istis Canonibus lata, singulos obstringebant: Vt enim ad viliorum negotiorum disceptationem ex Pauli Apostoli consilio laïci erant instituti, qui diffidentes componerent; ita negotia maiora Iudices Clericos habuerunt, ad quæ iudicia illa spectat admonitio, ex naturali æquitate veniens; *Con-*
1. *Tim.* 5. 19. *tra Presbyterum* (probatæ scilicet fidei hominem) *accusationem nisi sub duorum aut trium testimonio non admittendam.*

II. At postquam Imperatores Christianismum amplexi sunt, tum demùm Iurisdictionis pars aliqua Pastoribus, ut officio publico fungentibus, data est: eaque triplex, aut iure ordinario, aut ex consensu partium, aut ex delegatione. Iure ordinario concessum est Episcopis de iis rebus iudicare, quæ ad religionem pertinent, quod primus omnium videtur
A. D. 318. constituisse Valentinianus I. cuius hoc

rescriptum citat Ambrosius: *In causâ fidei* lib. 5. ep. 32.
vel Ecclesiastici alicuius ordinis eum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec Iure dissimilis. Hæc enim, addit Ambrosius, *verba rescripti* sunt; hoc est, *Sacerdotes de Sacerdotibus Iudicare voluit.* Eadem sententia repetita est constitutione Arcadii & Honorii, quæ sic habet: *quoties de religione agitur, Episcopos convenit agitare.* Quò respiciens Valentinianus tertius; *constat Episcopos & Presbyteros forum legibus non habere: nec de aliis causis, secundum Arcadii & Honorii rescripta, quæ Theod. corpus ostendit, præter religionem posse cognoscere.* Est & alia Valentiniani II. Theodosii & Arcadii lex, illâ Honorianâ antiquior, quæ causas dicit Ecclesiasticas Episcopali auctoritate debere decidi. Deinde addit: *quibuscunque igitur fuerit mota quæstio, quæ ad Christianam pertineat Sanctitatem, eos docebit sub eo Iudice litigare, quæ Præsul est in suis partibus omnium Sacerdotum.* Secutus hos Iustinianus; *Has autem actiones, siquidem ad Ecclesiastica negotia pertinent, necesse fore iubemus, ut à solis religiosissimis Episcopis, aut Metropolitanis, aut à sacris Synodis, aut à sanctissimis Patriarchis cognoscantur.* Et aliâ constitutione nominatim horum negotiorum cognitionem Civilibus Iudicibus adimit,

l. 1. c. Theod. de relig.

Nov. Valent. de Episc. Iud.

l. graviter Cod. Theod. de Episcop. Iud.

Nov. 83.

causâ etiam redditâ, *si verò Ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione Ecclesiasticâ & mulctâ, DEO amabilis Episcopus hoc discernat; nihil communicantibus clarissimis Provinciæ iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omninò scire Civiles Iudices, cùm oporteat talia Ecclesiasticè examinari: & emendari animas delinquentium per Ecclesiasticam multam, secundùm sacras & divinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges.*

12. In cæteris causis olim tam Clerici quàm Laïci apud Episcopos nisi ex consensu non litigabant. Hanc ex consensu Iurisdictionem à Constantino Episcopi acceperunt, tanto cum Iure, ne liceret ulterius tractare negotium, quod Episcoporum sententia decidisset: id est, remotâ appellatione. Hinc Valentinianus modò citatâ constitutione: *Itaque cum inter Clericos iurgium vertitur, & ipsis litigantibus convenit, habeat Episcopus licentiam Iudicandi, præeunte tamen vinculo compromissi: quod & de Laïcis, si consentiant, auctoritas nostra permittit.* Postea ex Chalcedonensis Concilii cap. ix. non licuit Clericis adversus Clericos ad secularia Iudicia procurrere, sed prius actio, aut apud Episcopum, aut apud eum, quem consilio Episcopi partes ele-

giſſent, fuit ventilanda. Neque tamen, ſecus ſi facerent Clerici, Iudex ſecularis Iuriſdictione caruit; ſed dumtaxat in Clericos conſtitutæ ſunt Canonicæ correptiones. Primus omnium Imperatorum Iuſtinianus iura Iudicium ſæcularium circumſcripſit, & Clericos tàm à laïcis, quàm à Clericis in Civilibus cauſis apud Epiſcopum omninò conveniri voluit; ita tamen, ut liceret Epiſcopo difficiles controverſias ad Civiles judices remittere: liceret quoque ei, qui ſententiæ Epiſcopi contradiceret, ad Civilem Iudicem appellare. Cæterùm criminum non merè Eccleſiaſticorum vindicta in Clericos, eo tempore multóque poſt, penes Iudices Civiles manſit. Quod autem diximus à ſententia Epiſcopi inter partes electi, non potuiſſe appellari, idem Arcadius quoque, Honorius, & Theodoſius epiſtolâ ad Theodorum Maulium præfectum prætorio oſtendunt: *Epiſcopale Iudicium ratum ſit omnibus, qui ſe audiri à Sacerdotibus elegerint: eamque illorum adiudicationi adhibendam eſſe reverentiam iubemus, quam veſtris deferri neceſſe eſt poteſtatibus, à quibus non licet provocare.* A Præfectis enim prætorio non appellabatur; ſed ſi quis læſum ſe diceret, ei licebat Imperatori ſupplicare. Vnde Præfecti præ-

l. 1. Cod. de Sent. praef. prae.
l. à Proconſule C. Th. de Appell.

torio vice sacrâ, hoc est, Imperatoriâ Iudicare dicuntur: quod & de Episcopis ex consensu Iudicantibus rectè dixeris. Idem ius tribuitur Patriarchis, ad quorum cognitionem controversiæ Ecclesiasticæ deferebantur, quæ apud inferiores Episcopos finem invenire non potuerant *contra horum Antistitum* (ait de Patriarchis agens Iustinianus) *sententiam non esse locum appellationi à maioribus nostris constitutum est.*

Sancimus Cod. Episc. aud.

13. Tertium genus Iurisdictionis illud diximus, quod ex delegatione nascitur, sive Summæ, sive minoris etiam potestatis. In hoc causarum genere semper appellatio concessa fuit ad Imperatorem, si ex Imperiali iussione iudicatum esset; aut ad Iudicem quemcumque, si ex Iudiciali præcepto. Iurisdictionis nomine omnes has cognoscendi species complectimur, quæ ad Ius citandi testes, Iure iurando astringendi, ipsæque sententiæ, nisi appellaretur, victum obstringebant. Et in nolentem quoque exsecutio dabatur, non quidem manu Episcopali (quod minùs decorum) sed manu Civilis Iudicis. Constitutum enim fuit, ut ait Sozomenus *εἰς ἔργον τὰ κεινόμενα παρὰ τῶν ἐπισκόπων ἄγειν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς διακονουμένους αὐτοῖς στρατιώτας.* Quâ de re extat Arcadii, Honorii, & Theodosii constitutio. Hinc factum,

ut Iuriſconſulti, qui voculas accuratius diſcernunt, huic Iuriſdictioni proprium nomen fecerunt *audientiæ* : quia Iudex ipſe ſententiam non exſequitur, ſicut & delegato cuivis Iudici eam ob cauſam notionem tribuunt. Multum ergò Paſtoribus & Eccleſiæ, ſupra id quod Iure divino aut ex meris Canonibus habebant, à lege humanâ & conceſſu Summarum Poteſtatum acceſſit. Neque iam tantum Paſtorem infidum fugere plebi jus erat, ſed Paſtor talis vi ſententiæ in ipſum prolatæ ius Paſtorale, & quidquid illi adſcribebat, amittebat. Hinc illud Honorii & Arcadii: *Quicúnque conſidentibus Sacerdotibus fuerit Epiſcopali loco vel nomine detruſus.* Quòd ſi contra ſententiam quid attentaret, relegatione puniebatur. Sic & fratri flagitiosè viventi non tantum Paſtor Sacramenta & ſinguli familiarem convictum negare iam poterant, ſed ipſi poſt ſententiam accedere Eccleſiam non licebat. Hinc illud in lege Honorii & Arcadii; *ſit ab eorum cætibus ſeparatus, à quorum eſt Societate diſcretus.* Et in Gratiani, Valentiniani & Theodoſii lege iubentur tales homines *inhiberi à compreſſu honeſtorum, à communione Sanctorum.* Valentinianus, Theodoſius, &

l. ſi quicunque Cod. Th. de Ep. & Cler. l. Apollonianos Cod. eod.

l. nulla Cod. Th. de Episc. & Cler. Arcadius fœminam, quæ crines sibi abscidisset, iubent Ecclesiæ foribus arceri; quod Sozomenus transtulit, ἀπελαύνεσθαι τῶν ἐκκλησιῶν ἐν τὸ ἀναγκαστικόν. Quò respiciens Marsilius, rectè inquit talem ex-

Lib. 8. c. 15. communicationem fieri posse citra legislatoris auctoritatem.

15\. Neque sanè mirari debemus hoc Ius Christianis Pastoribus datum ab Imperatoribus Christianis; cum iidem Iudæis indulserint, ne qui in ipsorum sectam recipiantur, aut opem reconciliationis accipiant, invitis ipsorum Primatibus. Cuius constitutionis hanc reddunt rationem Theodosius, Arcadius, & Honorius, quia *Primates Patriarcharum suorum arbitrio manifestum est habere suam de religione sen-*

Nov. 146. *tentiam.* Sicut & Iustinianus Anathematismos à maioribus Iudæorum fieri vetans ob usum Græcorum Codicum, satis apertè aliis probabilibus de causis Ius Anathematizandi ipsis concedit. Quin & in aliâ constitutione Arcadius & Honorius, his, *qui illustrium Patriarcharum ditionibus subiecti sunt, Archisynagogis, Patriarchisque ac Presbyteris, cæterisque qui in Iudaïcæ religionis Sacramento versantur, eadem privilegia servari volunt, quæ venerandæ Christianæ legis primis Clericis deferuntur.* Additur idem à Constantino, Constantio,

ſtantio, Valentiniano, & Valente decretum, quæ me inducunt, ut in conſtitutione eorumdem Principum, quæ eſt in Iuſtinianeo Codice, deſiderari putem negantem voculam, atque ita legendum: *Iudæi communi Romano Iure viventes in his cauſis, quæ non tam ſuperſtitionem eorum quàm ad forum & leges ac iura pertinent, adeant ſolemni more Iudicia, omneſque Romanis legibus conferant atque excipiant actiones:* Nam ſanè in his, quæ ſuperſtitionem eorum tangebant, habuiſſe *Primates ipſorum Ius ſententiæ dicendæ*, lex illa modò citata manifeſtè oſtendit. Sic & olim Pagani Imperatores, Vlpiano teſte, *Iudæis neceſſitates impoſuerunt quæ ſuperſtitionem eorum non læderent.* Chriſtiani verò Imperatores hoc amplius indulſere, ut Archiſynagogi eorum alijque legi præſidentes *à Perſonalibus Civilibuſque muneribus immunes eſſent:* & ſi duo Iudæi ex communi pactione apud Iudices litigaſſent, Iudices eorum ſententiam exſequerentur. Tantum ſcilicet Imperatores Chriſtianæ Iudæis largiti ſunt *ob primordium veritatis, & ſpem futuræ converſionis;* ut antiqui Patres de ijſdem loqui amant.

l. generaliter ff. de decur.

l. qui devotione 2. l. ſi quis audeat Cod. Theod. de Iudæis.

l. Iudæi communi Cod. de Iudæis.

16. Iam & illud notandum, excommunicationi, præter illam relegationem è cætu

piorum, alia quoque incommoda addita fuisse, quò magis facinerosos suæ culpæ pœniteret. Hoc quoque non novum, sed vetustissimæ consuetudinis, quâ à primo mundi ortu, aut eius post diluvium reparatione deductâ, haud leve argumentum est perpetuus mos omnium fermè gentium. Insignis est Cæsaris locus de Druïdibus; *si quis aut privatus aut publicus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Hac pœna apud ipsos est gravissima: Quibus ita est interdictum, ij numero impiorum & sceleratorum habentur; iis omnes decedunt; aditum eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant; neque iis potentibus Ius redditur, neque honos ullus communicatur.* Et Plato huc alludens vult τὸν ἐξειργόμενον, ἂν μὴ ἑκὼν ἐξείργηται, δίκας ἀσεβείας διὰ βίου παντὸς τῷ ἐθελήσαντι παρέχειν. Atheniensium κατάρας & Romanorum diras fuisse δύσφημόν τι καὶ σκυθρωπὸν Plutarchus notat. Quibus additum plerumque, *ut bona publicarentur aut consecrarentur.* Planè ut istæ diræ Iudaïco חרם respondeant: cuius illustris apud Esdram est historia. Hodiè quoque nonnullis locis excommunicatis interdicitur usus communium pascuorum. Alibi in excommunicatione permanentibus mulcta indicitur,

Lib. 4. de Bello Gall.

Esdr. cap. 10. 8.

Nec immeritò Lutherus excommunicationem maiorem *pœnam* dicit eſſe *Politicam.*

Hæc omnis Iuriſdictio, ſive Imperativa cognitio, forum atque audientia à Summâ Poteſtate emanat. Nec aliud voluit Rex Britanniæ lege latâ: *omnis Iuris dicendi auctoritas, atque etiam Iuriſdictio omnimoda, tam illa, quæ Eccleſiaſtica dicitur, quam ſecularis, à regia poteſtate, velut ſupremo capite, emanat.* Et edita politia Anglicana, cuius hæc ad Regem Iacobum verba ſunt: *Eccleſiaſtica Iuriſdictio planè Regia eſt, Coronæ & dignitatis veſtræ Regiæ prima, præcipua, indiviſibilis pars: Eccleſiaſticæ leges, Regiæ leges ſunt, neque alibi oriuntur, neque aliunde ſuſtentantur aut fulciuntur: penes Eccleſiaſticos Iudices per Archiepiſcopos & Epiſcopos derivata à Regia poteſtate Iuriſdictio Eccleſiaſtica conſiſtit. Tibi DEVS commiſit Imperium: quæ ſunt Eccleſiæ concrediſti aliis: hi intra Eccleſiã Epiſcopi; tu (uti de ſe ipſo Conſtantinus Britannicus & Britanniæ Decus) extra Eccleſiam à DEO conſtitutus Epiſcopus, ſacrorum Præſulibus favere, præſidio & ope munire, præeſſe & prodeſſe Eccleſiæ, omniaque præſtare teneris, per quæ Sanctiſſima Chriſti Eccleſia pacis otijque tranquillitate per-* 17.

fruatur. Et Vintonienſis Epiſcopus : *Synodi non diverſam à Principe, vel illo maiorem Iuriſdictionem habent; ſed in omnibus ei ſubiectæ ſunt, & Iure divino atque humano ſic ordinatæ, ut ad veritatis atque pietatis amplificationem Principi præbeant conſilium, ubi & quando eos congregari iuſſerit, alioqui nullam ex ſe in Regno, ubi Chriſtiani rerum potitur, Decreti ferendi poteſtatem habent: nec Ius audiendi componendique controverſias in Eccleſia, nolente aut non permittente Principe, ſibi vindicare poſſunt.* Et Tokerus : *Princeps vel Monarcha habet in me Iuriſdictionem temporalem, ergo etiam ſpiritualem: quod certè axioma veriſſimum eſt, ſi de Iuriſdictione certâ in foro exteriore intelligatur, cuiuſmodi eſt Primatus Regius in Iure dicundo:* eadem Elienſis ſententia, cùm dicit *Eccleſiæ Iudicia auctoritatem externam accipere ab Imperatore.*

18. Expoſitis actibus, qui Eccleſiis earumque Paſtoribus divino aut humano Iure competunt, exigit inſtituti noſtri ratio videre, quinam eorum & quatenus exerceri poſſint circa eum, qui Summo Imperio eſt præditus. Vſus ergo clavium nudus, cum his quæ ei Iure divino adhærent, non minùs locum habet circa Regem quàm circa minimum ex plebe : Imò eò

magis circa ipſum eſt neceſſarius, quo maiore contagij periculo ab ipſo peccatur. Vetus eſt verumque dictum, *miſer eſt Imperator, cui vera reticentur.* Et meritò Valentinianus Ambroſium hortatur, ut pergat, ὡς ὁ θεῖος ὑπαγορεύει νόμος ἰατρεύειν τὰ τῶν ψυχῶν πλημμελήματα.

Sed iniuriam faciunt Evangelio, qui 19.
Clavium nomen tribunitiis concionibus obtendunt, & Summarum Poteſtatum facta aut ambiguæ interpretationis, aut parùm aut certè aliis minùs nota, quantâ poſſunt acerbitate traducunt palàm, idque apud plebem, quam talibus factis mederi nec ius nec fas eſt: quùm interim more humani ingenij, ſponte infensâ potentibus, peſſima libenter de iis audiat, & facile credat. Vnde neceſſarium eſt ſeditiones ſequi, aut, quod ſeditionibus proximum eſt, contemptum ſummi Imperij. Neque enim fruſtra à ſapientiſſimo ſcriptore dictum; *ambiguos de Principe ſermones, quæque alia turbamenta vulgi.* Atqui multùm diſtant Evangelij prædicatio & clavium uſus. Prædicatio Evangelij, cùm ad omnes fiat, ita attemperanda eſt, ut omnibus proſit, ſatiſque habet de perſonis ſilere, de vitiis loqui. Peſſimus eſt mos ſuggeſtum in ſcenam vertere,

& dulcissimam Evangelij vocem in comœdiam veterem. Ipsi veteres Romani rem indignam putaverunt, *si quis crimen audiret eo loco, quo refellendi copia non fuit*, ut nos docet Cicero. Sed præcipuè Summarum Potestatũ magistratuumque non vitam tantum sed & famam DEVS Sacrosanctam, & suæ legis edicto quasi asylo quodam munitum esse voluit: Quid enim aliud illud sibi vult, *Principi populi ne maledicito*. Plus hic aliquid vetari, quàm quod etiam in privatos illicitum est, res ipsa loquitur: nec intelligendam legem, aut de Potestate in abstracto ut loquuntur, aut de Principe bono recteque agente, Pauli Apostoli verba evincunt, qui cum in Ananiam Pontificem maximum, ac proinde summo fungentem magistratu, sed manifestè παρανομοῦντα, liberius esset invectus, ita se excusavit, ut doceret ignotum fuisse sibi, esse Ananiam Pontificem maximum; scriptum enim in lege, *Principi populi non maledices*. Atque obiter notandum in lege divinâ Principis nomen exprimi vocabulo נשיא, quomodò propriè vocatum *Iudicem summum*, sive *magni Synedrij Principem*, qui Mosis locum impleverit, Hebræi notant.

l. ult. Cod. Theod. de Iud. In lege Theodosij & Valentiniani Primates, qui in utriusque Palestinæ Synedriis

dominantur, ſunt נשיאים: Notum enim eſt rerum Iudaïcarum peritis, cùm olim unum dumtaxat eſſet Synedrium Hieroſolymis, à Sabinio Proconſule Syriæ addita alia quatuor pari Iure, quæ & ipſa proinde ſuos *Principes* ſive *Primates* habuere. Nomen autem נשיא, ſive Principis, Pontifici eatenus aptatur, quatenus cùm nullus eſt alius *Naſi*, ipſe in loco τῦ Naſi ſuccedit: Veriſſime enim notant Hebræorum magiſtri, primam in Iudaïcâ republicâ fuiſſe Regis perſonam, alteram τῦ Naſi, tertiam Summi Sacerdotis. Vnde ſequitur, ſi Rex non eſſet, ſecundam fuiſſe *Summi Sacerdotis* perſonam; ſi ne Naſi quidem eſſet, primam. Accedat Apoſtoli Iudæ locus notabilis, ubi de peſſimis quibuſdam hæreticis agens, κυριότητα, inquit, ἀθετῦσι, δόξας ᾗ βλασφημῦσιν. addens: *At Michaël Archangelus, cùm adverſus Diabolum altercans diſceptaret de Moſis corpore, non auſus eſt inferre illi* κρίσιν βλασφημίας, *id eſt, maledicendi notam, ſed dixit, increpet te Dominus.* Hic quoque apparet, non de dignitatibus in abſtracto, ſed de perſonis in dignitate conſtitutis agi; neque in ijſdem tantum, ſi probæ ſint, ſed etſi maximè improbæ: Ideò enim Diaboli affertur exemplum, cui, quamquam peſſimo, ob Angelicæ naturæ excel-

lentiam, Michaël pepercerit, ut appareat, multò magis id hominibus obſervandum erga eos qui inter homines divino inſtituto excellunt. Non omittendus hic Toletani Concilij Canon: *Sed & hoc pro peſtilentioſis hominum moribus ſalubri deliberatione cenſemus, ne quis in Principem maledicta congerat. Scriptum eſt enim à legiſlatore, Principi populi tui ne maledixeris: quod ſi quis fecerit, excommunicatione Eccleſiaſticâ plectatur.* Optatus Milevitanus de Principe Africani ſchiſmatis Donato ita refert: *ille ſolito furore ſuccenſus in hac verba prorupit; quid Imperatori cum Eccleſia? & de fonte levitatis ſuæ multa maledicta effudit: non minus quàm in Gregorium aliquando, ad quem ſic ſcribere minimè dubitavit; Gregori, macula Senatus, præfectorum dedecus, & cætera talia cui Donato Præfectus patientiâ Epiſcopali reſcripſit; Epiſtolarum exempla multorum ore ubique cantantur. Iam tunc meditabantur, contra præcepta Pauli Apoſtoli, Poteſtatibus & Regibus iniuriam facere, pro quibus, ſi Apoſtolum audiret, quotidie rogare deberet.* Graviſſimè peccarat Saul; & Samuël iram divinam Propheticâ ſeveritate ei denuntiaverat: rogatus tamen à Saule, ut coram Senioribus populi &

Tol. 5. c. 5. A.D. 636.

1. Sam. 15. 30.

1. Sam. 12.

Iſraële honore ipſum afficeret, atque adeò ipſum affectaretur, non recuſat. Davidem adulterij & homicidij reum non apud populum accuſat Nathan, ſed ipſum accedit. Quod à Baptiſtâ quoque in monendo Herode obſervatum credi par eſt. Sic & Paganos Imperatores, etiam hoſtes Eccleſiæ, & Conſtantium in Arianos propenſiorem, Epiſcopi veteres totæque Synodi publicè ſummâ ſemper
cum reverentiâ alloquuntur. In Iulia- *Iulianus vi-*
num quoque στηλιτευτικοὶ λόγοι poſt mor- *ventem in*
tem eius demùm prodiêre. Fateor Pro- *publico pro-*
phetas divinitus inſpiratos non ſemper *ſcidit Maris*
obſervaſſe hanc regulam: Sed nimirùm *Chalced.*
DEVS, qui Prophetarum miniſterio Reges unxit, qui per Phineam, per Samuëlem, per alios etiam, quos voluit, occidit, multaque alia privatis effecit inconceſſa, per eoſdem ſuo iure perverſos Reges ignominiâ etiam publicâ notavit: Quid enim verius, quam à DEO, quos ipſe ſpecialiter inſpirat, eoſdem ad implenda mandata legum quoque vinculis exſolvi? Quare cùm Simeï Davidi homicidium palam exprobraret, non aliud invenit David, cùm ipſum excuſare vellet, niſi quod diceret, fieri poſſe ut
DEVS id ipſi mandaſſet: hoc ipſo oſten- *2. Sam. 16.*
dens, uno dumtaxat modo fieri poſſe ut

licitè quis Regi maledicat, ſi DEVS id ipſum ſpecialiter injunxerit alicui. Ipſi Prophetæ, ſeditionis motæ accuſati, non aliâ ſe re quâm mandato peculiari divinitus accepto tuentur. A Sacerdotibus ſanè, quorum ordinarium erat munus, hoc modo publicè traductos Reges non invenio. Nam quod exemplum adfertur Zachariæ Iojadæ, qui in Evangelio
2. Chron. 24. 20. filij Barachiæ; eius concio non Regem, ſed totum populum petebat, & in communi culpâ omnes ad communem reſipiſcentiam hortabatur, idque ſpiritu tum DEI ipſum inducente. Scimus quidem his, qui à fratribus iniuriam acceperunt, concedi à Chriſto, ut, poſtquam ipſos primùm ſolos, deinde coram paucis interpellaſſent, poſtremò rem ad cognitionem piæ alicuius congregationis perducerent. Quo in loco non ſine causâ viri docti, etiam Clariſſimus Beza, Eccleſiæ voce, non plebem Vniverſam, ſed *Synedrium* intelligunt. Nam & ſeptuaginta interpretibus cætus quilibet eſt ἐκκλησία; & apud Moſen per has voces כל־העדה, id eſt, πᾶσα ἐκκλησία, *Synedrium* LXX. virorum ſignificari pridem notarunt Abeneſra & Rabbi Salomo. Scimus etiam Corinthium, qui ſe inceſto contamina-
1. Cor. 2. 6. verat, ὑπὸ τῶν πλειόνων eo nomine incre-

pitum. Scimus, & Timotheo injungi, ut peccantes reprehendat ἐνώπιον πάντων, *ut & cæteri timeant.* Qui & ipse locus videtur intelligendus ex eo quod præcedit de peccantibus Presbyteris, qui audientibus cæteris Presbyteris ab Episcopo objurgabantur. Sed etiamsi de quibusvis interpretemur, certum est tamen hæc præcepta ἀόριστα restrictiones suas & limitationes recipere ex personarum qualitate. *Seniorem*, inquit Paulus, *ne increpaveris, sed ut Patrem mone, Iuniores ut fratres.* Multò autem maior honos Summo Imperio & Magistratui quàm ætati debetur. Adde, quod & Ecclesiæ prælatos non esse corripiendos coram multitudine à multis annotatum est; & mori veteris Ecclesiæ congruit. Quod profectò in Rege multò iustius obtinere debet, qui est (ut Constantinus loquebatur) οἷα τὶς κοινὸς ἐπίσκοπος ἐκ θεοῦ καθεστάμενος. Sicut autem ignominiosa traductio, ita & coactio quævis in Summam Potestatem illicita: quia cogendi omne ius ab illâ, nullum in illam. Neque obstat, quod de Oziâ legimus: Omnis enim error ex probâ interpretatione. Fons ita habet: *& respexit ad eum Azarias Sacerdos summus cæterique Sacerdotes: & ecce Leprosus erat in fronte sua, & fece-*

1.Tim.5.20.

1.Tim.5.1.

Hæc de Constantino ab Eusebio non à Constantino de se scripta.

2.Chron.26.20.

runt eum festinare inde : & etiam ipse compulsus est egredi , quia Dominus eum percussit. Non licebat per legem divinam leproso esse in Templo. Sacerdotes ergò operam dederunt ut Rex leprâ percussus abiret , legem scilicet divinam ipsi recitando ; ac præterea ingravescens malum ipsum impellebat ut ultrò discederet. Denuntiat Sacerdos, cogit DEUS.

10. Et hæc quidem dicta sunto de his, quæ Iuris divini auctoritate fiunt. Cætera verò, quæ à Canonibus, aut nudis aut lege firmatis, accesserunt, ut in Imperatorem interdum utiliter usurpari fatemur ; ita si omninò obstet, aut vetet,quo Iure aut prudentiâ usurpentur, non videmus. Nam & regimen omne, ex consensu quod nascitur,summo Imperio subesse, & Iurisdictionem omnem non tantum ei subesse , sed & ab eo emanare, ostensum est. Neque illud minus receptum , legibus pœnalibus non obligari eum, qui Summum habeat Imperium : Et hoc est , quod Harmenopulus dixit, ὁ βασιλεὺς ἁμαρτάνων οὐ κολάζεται. Ita veteres Patres interpretati sunt illud Davidis, *Tibi soli peccavi.* Hieronymus; *Rex ipse, & alium non timebat.* Ambrosius; *Rex ipse erat , nullis ipse legibus teneba-*

Epist. 22.
Apolog. David. c.10.

tur, quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum; neque enim ullis ad pœnam vocantur legibus tuti Imperij Poteſtate. Homini ergò non peccavit, cui non tenebatur obnoxius. Otho Friſingenſis; *Soli Reges, utpote conſtituti ſupra leges divino examini reſervati, ſæculi legibus non cohibentur: unde eſt illud tam Regis quam Prophetæ teſtimonium, tibi ſoli peccavi.* Hinc illud natum, quod ad XII. Canonem Synodi Ancyranæ Balſamo notat, *Imperatoria unctione pœnitentiam tolli*, id eſt publicæ ſatisfactionis neceſſitatem. Interea verum eſt, ſummâ cum laude Reges, ut in Civilibus negotiis Curiis ſuis ſive Parlamentis, ita in ſacris Paſtoribus etiam tanquam publicis iudicibus ſe poſſe ſubjicere: *Eſt enim receptum*, inquit Vlpianus, *eoque Iure utimur, ut ſi quis maior vel æqualis ſubjiciat ſe Iuriſdictioni alterius, poſſit ei & adverſus eum Ius dici.* Sed hæc ſubjectio, cum ex voluntate Regis & quidem revocabili pendeat, de Summo eius Imperio nihil imminuit, ut à viris doctiſſimis demonſtratum eſt. An verò expediat, ut Rex hanc in ſe Iuriſdictionem patiatur exerceri, diſputari ſolet. Qui expedire iudicant, hâc Regum ſubmiſſione multum roboris atque auctoritatis aiunt accedere Eccleſiaſticæ diſci-

Epiſt. ad Fridericum Imp.

l. eſt receptū ff. de Iuriſd.

plinæ; Verum eſt. Neque enim fruſtra dictum, *quales in republicâ Principes ſunt, tales ſolent eſſe cives*; *& blandiſſimè iuberi exemplo.* Sed contra adfertur; ſtare rempublicam auctoritate regentis: &, ut Ariſtoteles dixit, ἐκ τοῦ καταφρονεῖσθαι πολλὰς γίγνεσθαι τῶν καταλύσεων. Certè, ſi quid illis credimus, qui res Henrici Imperatoris memoriæ tradidêre, ipſique Cardinali Bennoni, calamitatis primordium illi fuit, quod *cum lachrymabili afflictione publicè, nudis pedibus, in laneis veſtibus, hyeme præter ſolitum aſpera apud Canuſium ſpectaculum Angelorum factus & hominum, Hildebrandi ludibrium triduò pertulit.* Diſcrimen ergò faciendum hic inter ea, quæ pœnitentiæ profeſſionem ſecum ferunt, & inter pœnas graviores ad ignominiam magis pertinentes. Quò videtur reſpexiſſe Otho Friſingenſis, eius quem dixi Henrici res perſequens. Ita enim ſcribit: *Lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum geſta, & nuſquam invenio quemquam ante hunc à Romano Pontificè excommunicatum, vel Regno privatum, niſi fortè quis pro Anathemate habendum ducat, quod Philippus ad breve tempus à Romano Epiſcopo inter pœnitentes collocatus, & Theodoſius ab Ambroſio propter*

cruentam cædem à liminibus Eccleſiæ ſequeſtratus ſit. Ad exempla illa duo ab illo allegata quod attinet, de Philippo planè incerta hiſtoria eſt. Optimi enim quique auctores Chriſtianos Imperatores à Conſtantino demùm numerant: & tamen, ſi Euſebio credimus, Philippus προθύμως ἐπιδαίρκησε; Theodoſius quoque εἶξε τοῖς λόγοις, raro Chriſtianæ modeſtiæ exemplo. Primus ergo, cui extra voluntariam ſubmiſſionem aliquid injunctum eſt, fuit Henricus ille quem diximus; neque ita Solus Friſingenſis Iudicat, ſed & Godefridus Viterbienſis. *Ante* *Chron. part.* *17.* *hunc Imperatorem non legimus aliquem à Romano Pontifice excommunicatum.* Omittere non poſſum quin addam inſignem Onuphrij Panuinij locum. *Nam etſi ante Romani Pontifices, tanquam Chriſtianæ religionis capita, Chriſtique Vicarij, & Petri Succeſſores colerentur, non tamen eorum auctoritas ultra protendebatur, quam in fidei dogmatibus vel aſſerendis vel tuendis. Cæterùm Imperatoribus ſuberant, ad eorum nutum omnia fiebant, ab iis creabantur, de iis Iudicare vel quidquam decernere non audebat Papa Romanus. Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius VII. armis Normannorum fretus, opibus Comitiſſæ Ma-*

thildis, mulieris per Italiam Potentissimæ, confisus, discordiaque Germanorum Principum Bello Civili laborantium inflammatus, præter maiorum morem, contemptâ Imperatoris auctoritate & Potestate, cum summum Pontificatum obtinuisset, Cæsarem ipsum, à quo si non electus, saltem confirmatus fuerat, non dicam excommunicare, sed etiam regno Imperioque privare ausus est. Res ante ea sæcula inaudita; nam fabulas, quæ de Arcadio, Anastasio, & Leone Iconomacho circumferuntur, nihil moror: satisque hinc apparet, eos Reges atque Imperatores, qui iustâ iniustâve de causâ censuris istis positivis se subtrahunt, divino iudicio relinquendos. Hoc voluit Gregorius Turonensis, cum dixit Chilperico: *Si tu excesseris, quis te corripiet! loquimur enim tibi. Si autem nolueris, quis te damnabit, nisi is, qui se pronuntiat esse Iustitiam?* Et Hildebertus Cenomanensis Episcopus: *Apud Serenissimum Regem opus est exhortatione potius, quàm increpatione, consilio quàm præceptis, doctrinâ quàm virgâ.* Et Ivo Carnotensis Episcopus: *quia dispensationes rerum temporalium Regibus attributæ sunt, & βασιλεῖς, id est fundamentum populi & caput existant, si quando Potestate sibi concessa abu-*

abutuntur, non ſunt à nobis graviter exaſperandi; ſed, ubi Sacerdotum admonitionibus non acquieverunt, divino Iudicio ſunt reſervandi: ubi tantò diſtrictiùs ſunt puniendi, quantò minus fuerint humanis admonitionibus obnoxii. Nec alia fuit Eccleſiæ Leodienſis ſententia; quam eò libentius refero, quod Patriæ noſtræ pars aliquanta antiquitus ſub eiuſdem Eccleſiæ fuit Diæceſi: Ita enim ſcribit Leodienſis Eccleſia Paſchali: *Si quis denique reſpectu Spiritus ſancti vetus & novum Teſtamentum geſtaque revolverit, patenter inveniet, quod aut minimè aut difficilè poſſunt Imperatores excommunicari, ſecundùm etymologiam nominum illorum, & iuxta determinationem excommunicationis: & adhuc ſub Iudice lis eſt. Admoneri quidem poſſunt, increpari, argui à diſcretis viris: quia quos Chriſtus in terris Rex Regum vice ſua conſtituit, damnandos & ſalvandos ſuo Iudicio reliquit.* Huc etiam pertinet, quod Reges Franciæ à multis ſæculis hoc Iuris ſibi vindicant, ne poſſint excommunicari.

Quomodo autem Paſtor citra coactionẽ illam in uſu clavium ſatisfacere poſſit cõſcientiæ ſuæ, idem Ivo oſtendit: *dicerent,* 21.
inquit, *ei, nolo te fallere; introïtũ huius viſibilis Eccleſiæ periculo tuo te habere permitto; Ianuam*

regni Cœlestis tali reconciliatione tibi aperire non valeo.

22. Restat videamus, quid circa eas actiones, quas Pastoribus Ecclesiisque adscripsimus, ius sit atque officium Summæ Potestatis. Ac primùm eas quod attinet actiones, quæ solo libertatis Iure & divinæ legis obtentu exercentur, per has quoque aliis injuria fieri cum possit, certum est Summæ Potestatis Iurisdictionem huc quoque extendi. Non enim ea tantùm, quæ à Summæ Potestatis Imperio proficiscuntur, sed omnes omninò actiones, externæ moralis bonitatis ac vitii capaces, ad Summæ Potestatis Iudicium vocantur: Nam & si conjux coniugi non præstet ea, quæ lex matrimonialis imperat; & si quis familiam non rectè curet, adeuntur tribunalia, omnis mali vindex Potestas est constituta. Est autem malum abusus clavium, & iniusta separatio, aut Sacramentorum denegatio. In Basilicis lex extat Imperialis, quæ Episcopis interdicit, ne quem à sacrosanctâ Ecclesiâ vel communione segregent, nisi iustâ causâ. Et Iustinianus in Novellâ, omnibus Episcopis & Presbyteris interdicit aliquem segregare à sacrâ communione, antequam causa monstretur propter quam sanctæ Regu-

l. 30. Cod. de Episc. & Cler.

Nov. 123.

læ hoc fieri iubent. Mauritius Imperator Gregorio Magno præcipit, ut cum Iohanne Conſtantinopolitano communionem colat. In Galliâ antiquitùs uſurpatum eſt apprehenſione prædiorum aliiſque remediis compellere Epiſcopos ut Sacramenta adminiſtrent. Et Hollandiæ Principes ſæpiſſimè Paſtoribus imperarunt ſacra facere. Multò igitur magis id Iuris competet Summæ Poteſtati in eas actiones, quibus non divinum Ius ſed Canones obtenduntur. Nam & Canonum prætextu interdùm contingit violari Canones: & poſſunt ipſi Canones à legis divinæ præſcripto exorbitare. Vtrumvis fiat, non poteſt Summa Poteſtas conquerentibus cauſæ cognitionem denegare. De iis verò actionibus, quæ ex lege humanâ fluunt, invitoſque obligant, & coactionem quoque poſt ſe trahunt, multò minus poteſt eſſe controverſiæ. Omnis enim Iuriſdictio, ut à Summâ Poteſtate fluit, ita ad eam refluit.

Quia verò plerumque actionum iſta genera in unâ quodammodò actione permiſcentur, ideò, quæ contra eas ſunt prodita remedia, diverſis nominibus appellantur. Hiſpani intercedendi ſive opponendi voce utentes; Belgæ mandato- 23.

rum pœnalium id propriè respiciunt quod libertatis est, non Iurisdictionis. Nam cuivis privatim illatæ iniuriæ talibus remediis occurritur; Galli, qui appellationem vocant, id magis respiciunt quod Iurisdictionis est, quamquam latiori significatu appellatio ad eos quoque actus refertur qui *Iudiciales* non sunt. Quomodò Iurisconsulti à Medici & agri mensoris relatione *appellari* dicunt. Appellari autem in Galliâ ad curiam Parlamenti solet, non modò si quid Ecclesiastici homines in fraudem fecerint Regii Iuris; sed & si quid contra Canones in Galliâ receptos commiserint. Sicut autem Iurisdictionis est non tantum iudicare, sed & Iudices dare; ita utrumque hoc
2. *Chron.* 19. Summis Potestatibus competit. Ita Ama-
8. & 11. zias, cumque eo Sacerdotes alii, à Iosaphato Iudices leguntur constituti.

24. Neque sanè potest evidentius ostendi Summæ Potestatis in hoc causarum genere Iurisdictio, quàm quod omnes provocãdi gradus ab ipsius pendent arbitrio. Cur enim alioqui à Pastoribus Angliæ ad Episcopum hunc aut illum, ab omnibus Episcopis ad duos tantum Archiepiscopos provocatur? Eademque Classicalium, quos vocant, conventuum, & Semiprovincialium, Provincialium & Na-

tionalium Synodorum ratio est. Quid quod ultimus provocandi terminus non est à naturali aut divino Iure constitutus? Sapienter Rex magnæ Britanniæ existimare se ait, *Christiano cuique Regi, Principi, ac Reipublicæ concessum, externam in rebus Ecclesiasticis regiminis formam suis præscribere, quæ ad Civilis administrationis formam quàm proximè accedat.* Et sanè olim quoque ita factum à Christianis Imperatoribus videmus. Vnde enim alioqui tanta illa Ecclesiæ Constantinopolitanæ prærogativa? Vnde Melchiades, Maternus, Rheticius, Africanæ controversiæ Iudices? Vnde Chalcedonensi Synodo id Ius, ut Ephesinæ secundæ acta abrogarit?

Sicut autem in Civilibus negotiis plerumque solet à Summâ Potestate permitti Iudicium in id constitutis consessibus, ac postremò, ubi contra consessum maximum supplicatur, quibusdam jurisperitissimis mandari postrema cognitio: rarius autem ipsa Potestas Summa adhibitis in consilium viris eruditis post cæteros iudicat; illud verò rarissimum, quod interdum, consessu aliquo suspecto, causa ad Summam Potestatem evocatur: ita & in his controversiis, quæ ad sacra pertinent, usitatissimum fuit per consuetas Synodos, &, si ab harum quoque sententiâ 25.

provocetur, per indictitium quemdam conventum finem imponi; Minùs usitatum, & interdum tamen utile, ut ipse Imperator de priorum Iudicum religione & æquitate cognoscat; quod fecit in causâ Donatistarum Constantinus post duplex Episcopale Iudicium; qui quamquam non probavit appellationem, cognitionem tamen de appellatione à se non reiecit. Illud verò aliquantò rarius, neque tamen Iure destitutum, ut si Synodus aliqua probabilibus de causis recusetur, ipsa Potestas Summa ad se causam evocet, & intellectis insignium Theologorum sententiis id, quod æquissimum est, pronuntiet. Antiochena Synodus Canone XII. eum, qui à Synodo se injuriâ affectum queratur, vetat Imperatori molestiam exhibere, ὀχλῆσαι τὰς βασιλέως ἀκοὰς, quamdiu per maiorem Synodum res potest expediri: Imperatori tamen, si adeatur, cognoscendi Potestatem non adimit.

26. Neque verò de Iure tantum atque iniuriâ excommunicationis cognoscendi, sed & ignoscendi, quantum ad positivi Iuris pœnas attinet, Potestatem Regibus attribuit veterum Episcoporum modestia. Ivo Carnotensis Episcopus, Ecclesiastici Iuris contra Reges animosus

propugnator, non veritus tamen eſt coëpiſcopis ſcribere: *De Gervaſio quoque non debet veſtra Paternitas mirari vel indignari, quod eum ad communionem in Paſchali curia ſuſcepit. Pro Regia enim honorificentia hoc feci, fretus auctoritate legis, in quâ legitur; hi quos culpatorum regia Poteſtas aut in gratiam benignitatis receperit, aut menſæ ſuæ participes fecerit, eos etiam Sacerdotum & populorum conventus ſuſcipere in Eccleſiaſtica communione debebit: ut quod principalis pietas recipit, nec à Sacerdotibus DEI alienum habeatur.* Alibi idem Ivo hoc *regale capitulum* auctoritate Epiſcoporum dicit conſtitutum. Non eſt ergò cur miremur Iohannem Epiſcopum Romanum Iuſtiniano Imperatori ita ſcribere: *obſecro clementiam veſtram, ut ſi proprio depoſito errore, & pravâ intentione repulsâ, ad unitatem Eccleſiæ reverti voluerunt, in veſtram communionem receptis, indignationis veſtræ removeatis aculeos, & nobis intercedentibus benigni animi gratiam condonetis.* Neque culpandi Francorum Reges, & vindices Iuris Regii ſupremarum in Galliâ curiarum Iudices, qui ſæpiſſimè & conſtituerunt & iudicarunt, *Magiſtratus publicos occaſione eius, quam exercent, Iuriſdictionis eiuſmodi pœnis Eccleſiaſticis non ſubiacere.* Sic & in Hunga-

Epiſt. 181. *l, liquet Cod. de Sum. Trin. Ioannes A. D. 526. Maij 27. deceſſit Imperator à Iuſtino Avunculo ſalutatus. Iuſtinianus A. D. 527. April. 1. à Ioannis morte menſe 10. exeunte. Data itaque à*

Ioanne 2. epis. tota A. D. 534. Mart. 25. Cod. Inter Claras.

riæ decretis anni 1651. vetantur Ecclesiastici *contra nobiles regni sententiam excommunicationis promulgare absque scitu & notitiâ regiæ Maiestatis.* Et in veteri lege Anglorum est, *ne quis Dominicorum ministrorum excommunicetur, nisi prius Rex conveniatur.* Quod nostros quoque Principes imitatos video. Idem enim edicto Caroli Cæsaris continetur, quod anno 1540. promulgatum est.

27. Contra verò clavium usum divino Iuri congruum, & pœnarum injunctionem Canonibus & legibus consentaneam, Summæ Potestates solent approbare. Atque hoc est Imperiale *Anathema*, quod non unâ Iustiniani lege comprehensum est. Nihil ergò novi faciunt Christianæ Potestates, quæ ad excommunicationem, quippe cum publicâ nominis traductione conjunctam, nolunt veniri, nisi probatis sibi causis; & quæ censuras manifestè iniquas Imperio suo inhibent. Ipsorum enim est muneris, & injuriam à singulis, & ab Ecclesiâ tyrannidem arcere.

l. Quum recta l. cum salvatorem. l. cognoscere cod. de sum. Trin. Nov. 42. Vid. & concil. Tol. 3.

CAPVT X.

De electione Pastorum.

SVMMARIVM.

1. *Duas in Ecclesia esse Functiones perpetuas: Presbyterium & Diaconatum: & de earum discrimine.* 2. *Distinguuntur in constituendis Pastoribus mandatum, Ordinatio, Electio, Confirmatio; & discrimen per similia illustratur: obiter ostenditur posse aliquem absolutè ordinari & Imperium in ordinationem competere summæ Potestati, & de voce χειροτονίας.*
3. *Electionem Pastorum naturaliter sed mutabiliter Ecclesiæ competere.* 4. *Pastores à plebe electos ex N. Test. non probari: & primum in Diaconis aliam esse rationem.* 5. *Pastores Apostolicis temporibus Iudicio Spiritus electos, etiam Mathiam Apostolum.* 6. *Popularem electionem non probari ex loco Actor.* XIV. 22. *Neque ex præcepto vitandi falsos doctores.* 8. *Mos explorandi Pastores vetus in Ecclesia Christiana.* 9. *Ex Cypriano electionum popularium necessitatem non probari, sed everti.*

10. *Presbyteros sæpe ab Episcopis non à plebe electos.* 11. *Episcopos interdum electos à solo Clero vrbis suæ.* 12. *Interdum à comprovincialibus Episcopis.*
13. *Concluditur mutabilitas circa eligendi modum.* 14. *Summæ Potestati in Electione competere ius legislativum.*
15. *Summas Potestates posse iustis de causis electiones sibi vindicare.* 16. *Exempla sub statu legis naturalis.* 17. *Sub lege Mosaïca.* 18. *Exempla Romanorum Imperatorum florente Imperio.* 19. *Exempla Imperatorum Orientis.* 20. *Exempla Francorum ante Carolum Magnum.*
21. *Non fundari hunc morem in collatione Feudorum: sed feuda ob hunc morem Episcopis concessa.* 22. *Quid significet Investitura per Annulum & Baculum.* 23. *In eo comprehensum ius eligendi, aut licentiam dandi ad eligendum salva libera approbatione.* 24. *Exempla post Carolum Magnum in Gallia & Germania, nec obstare Caroli Magni Capitulum de Canonicis Electionibus.* 25. *Quanti momenti id ius sit habitum.* 26. *Exempla aliorum Regnorum & nominatim Angliæ.* 27. *Circa Presbyteros idem licere quod circa Episcopos rationibus & exemplis probatur.* 28. *Solutio ad obiectionem de abusu Iuris.* 29. *Ad obiectionem ex*

Canonibus & Patribus. 30. *Quid de irreligioſorum Regum Iure ſit ſentiendum.* 31. *Quis optimus eligendi modus.* 32. *Retinendum ſaltem ſummæ Poteſtati libertatem reſcindendi factam electionem.* 33. *Et Paſtorem ſi opus ſit exauctorandi.*

RESTAT ea Imperii pars, quam in aſſignandis functionibus verſari diximus. Functiones in Eccleſiâ perpetuæ ſunt duæ, *Preſbyterorum* & *Diaconorum*. *Preſbyteros* voco cum omni Eccleſiâ veteri eos, qui Eccleſiam paſcunt verbi prædicatione, Sacramentis, & clavibus; quæ Iure divino ſunt individua. *Diaconos*, eos qui Presbyteris aliquâ ex parte inſerviunt; ut Levitæ olim Sacerdotibus, quos & Anagnoſtas, quos in Synagogis fuiſſe ex Evangelio & Philone diſcimus, & quos in Eccleſiâ retentos ex hiſtoriâ, Canonibus, patrumque ſcriptis apparet, non immeritò huc referas. 1.

Nam & in Evangelio, qui librum aſſervat, dicitur ὑπηρέτης; quod fermè cum Diacono tandúmdem valet: eodemque nomine appellat Synodus Laodicena *Diaconos* inferioris gradus, qui poſtea *Hypodiaconi* dici cepere. Sed διακονίας pars maximè laborioſa verſatur circa pauperum curam. Presbyteros vetus Ec- *Luc.* 4, 20.

clesia latina *Seniores* transtulit. Diaconos non aliter posse arbitror quàm *Ministros* appellari: quamquam sunt, qui, ut cætera, ita hoc quoque traducere voluerunt, quàm verum agnoscere. Plinius certè Secundus, nî fallor, & Græcè & Latinè scivit: qui instituta Christianorum referens, eas, quas Paulus τὰς διακόνους, Ecclesia sequens διακονίσσας appellavit, vocem voci reddens *Ministras* nominat. Sicut autem nihil Levitis licuit, quod non licuerit Sacerdotibus; ita nihil est in functione Diaconi, quod à Presbyteri functione sit exceptum: quippe cùm Diaconi dati sunt Presbyteris rerum minorum adjutores. Quare ante Diaconos institutos Apostolorum unus Iudas Iscariotes Dominicæ pecuniæ quæstor fuit. Et post illum Apostoli omnes aliquandiu alimenta pauperibus erogarunt; donec exorta contentio inter viduas, simulque occupationum multitudo eos coëgit vicariâ uti aliorum operâ. Neque tamen Diaconorum institutio ita hanc curam à Presbyteris segregavit, ut non ipsis quoque pauperum cura incumberet. Hinc Episcopis summa pecuniarum Ecclesiæ dispensatio est credita, & quidem tanto cum Iure, ut nulli rationem redderent; sed parte uterentur ad suas

aliorumque neceſſitates, partem darent Presbyteris in pauperes erogandam; ut apparet in Canonum, qui Apoſtolici dicuntur, 38. 40. 41. & Antiochenæ Synodi 44. Sic inthroniſtica, quæ ab Epiſcopo dantur, à primo Presbytero non minus quàm ab Archidiacono percipi dividique iubent leges. Quæ antiqui moris nî eſſent, fruſtra iuberet Apoſtolus Epiſcopum eſſe φιλόξενον: fruſtra quoque collecta Antiochena Presbyteris Hieroſolymitanis eſſet tradita. De conſtitutione ergo Presbyterorum agamus, ut quorum præcipua maximéque neceſſaria eſt functio: obiter, ſi neceſſe ſit, de Diaconis aliquid adſperſuri. *Nov. 123. cap. 3.* *1. Tim. 3. 2.* *Act. 11. 30.*

Ad hanc tractationem venturi præfari debemus, quatuor res eſſe, quæ à multis non ſatis accuratè diſtinguantur. Primum eſt, ipſa facultas prædicandi, Sacramenta & claves adminiſtrandi, quod *mandatum* vocabimus: alterum eſt, applicatio huius facultatis ad certam perſonam, quam recepto vocabulo *ordinationem* appellabimus; tertium eſt, applicatio huius perſonæ ad certum cætum & locum, quæ vocatur *electio*: quartum eſt illud, quo certa perſona in certo loco miniſterium ſuum exercet publico præſidio ac publicâ auctoritate; &

hoc dicamus, si placet, *Confirmationem.* Græci enim dicunt ἐπικυρωσιν aut βεβαίωσιν. Primum distinguendum est à secundo. Simili res illustrabitur. Potestas maritalis est à DEO: applicatio eius Potestatis ad certam personam ex consensu venit; quo tamen ipsum Ius non datur. Nam si ex consensu daretur, posset consensu etiam dissolvi matrimonium, aut convenire ne maritus fœminæ imperaret. Quod minimè verum est. Imperatoria Potestas non est penes Electores; ergo nec ab ipsis datur, sed ab ipsis tamen certæ personæ applicatur. Ius vitæ & necis non est penes cives antequam in rempublicam coëant; privatus enim Ius vindictæ non habet: ab iisdem tamen applicatur ad cætum aut personam aliquam. CHRISTUS ergò procul dubio is est, à quo Ius illud prædicandi, Sacramenta exhibendi, & clavibus utendi, oritur & vim suam accepit. Idem divinâ quoque suâ providentiâ, sicut Ecclesiam conservat, ita etiam procurat, ne Ecclesiæ Pastores desint. Secundum quoque à tertio omninò distinguendum, ut iam olim operosè ostendit Marsilius Patavinus. Tantúmdem enim hæc distant, quantum differt renuntiari medicum, & in urbis certæ medicum eligi: aut juriscon-

ſulti honorem accipere, & fieri urbis alicujus Syndicum. Diſtincta hæc ſunt ſemper, interdum etiam ſeparata. Apoſtoli verè erant *Preſbyteri*; atque ita ſe ipſos vocant. Maior enim Poteſtas minorem hic excludit. Nulli tamen loco adſcripta illorum functio. Evangeliſtæ quoque Presbyteri erant, ſed nulli loco alligati. Sic & multò poſt à Demetrio Alexandriæ Epiſcopo Pantænus, ab Athanaſio Frumentius ordinati, miſſique ut Evangelium per Indiam prædicarent, quod hodie quoque fieri videmus; atque utinam diligentius fieret! Quod ergò Canon VI. Chalcedonenſis Synodi vetat aliquam ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, hoc eſt, *abſolutè ordinari*, ut eſt in conſtitutionibus Caroli Magni, aut, *ſine titulo*, ut eſt in Synodo Placentinâ, non eſt divini Iuris aut perpetui, ſed poſitivi; & tale, ut multas exceptiones admittat. Quin, ut rectè notat Balſamo, *Ipſe Canon indicio eſt aliter fieri ſolitum.* Etiam poſt Chalcedonenſem Synodum Iuſtinianus periodeutarum meminit; quorum & in Laodicenâ aliiſque veteribus Synodis eſt mentio. Quos ita dictos ait Zonaras, διὰ τὸ περιέρχεσθαι καὶ καταρτίζειν τοὺς πιστοὺς, μὴ ἔχοντας καθέδραν οἰκείαν. Cauſa Chalcedonenſis Canonis unica fuit; ne Presbyterorum nume-

l. omnem adhibentes Cod. de Epiſcop. & Cler.

rus maior quàm usus requireret, oneri esset Ecclesiæ, aut si honestè vivendi ratio non suppeteret, hoc ipso vilesceret Presbyteri dignitas. Quò videmus etiam respicere Canonem primum Synodi Londinensis habitæ anno 1575. & XXIII. Synodi habitæ eâdem in urbe *non ita pridem*: qui tamen excipiunt *Socios collegiorum* Cantabrigiensis aut Oxoniensis, & eos, qui ad magisterium provecti sumptibus suis degunt, & quos appareat brevi ad curam aliquam aut beneficium admissum iri. Quod si quis extra has causas sine titulo aliquem ordinaverit, is iubetur ei necessaria subministrare, donec ei de aliquâ Ecclesiâ sit prospectum. Non ergò semper conjuncta electio, hoc est, definiti loci assignatio, & ordinatio: &, cum conjuncta sunt, non tamen unum sunt. Cuius rei certissimum est argumentum, quod qui de loco in locum transferuntur, hos denuò eligi necesse est, ordinari denuò non solent, quod tamen esset faciendum, si aut idem esset electio & ordinatio, aut ipsius electionis ordinatio pars esset. Præterea electionem à non unius sortis hominibus factam iam mox apertum fiet: at ordinatio numquam nisi à Pastoribus facta, & quidem antiquitus ab Episcopis solis. Hinc ad primum Ephesiorum Episcopum

scribens

ſcribens Paulus monet, ne *cui citò manus imponat.* Et Canones antiquiſſimi, qui Apoſtolici vocantur, *Preſbyterum* præcipiunt *ab Epiſcopo ordinari, Epiſcopum autem non niſi à duobus aut tribus Epiſcopis.* Qui mos, ni fallor, ex Hebræorum inſtitutis manavit. Nam & *Senatores* magni Synedrii non niſi à *tribus Sacerdotibus* ordinari poterant: idque *per manuum impoſitionem*, ut Talmudiſtæ notant. Dubitari autem non poteſt, quin hic mos ſanctiſſimus fuerit, & ad ſanæ doctrinæ conſervationem utiliſſimus; quum ad docendum populum non admitteretur, niſi qui ab aliis ſpectatæ fidei magiſtris conſentientis fidei teſtimonium accepiſſet. Paſtorum ergò eſt ordinare Paſtores. Neque id officium eis competit, quà hujus aut illius Eccleſiæ Paſtores ſunt, ſed quà miniſtris Eccleſiæ Catholicæ. *Vnus enim eſt Epiſcopatus*, teſte Cypriano, *cuius à ſingulis in ſolidum pars tenetur*; & *πάντες τ̃ καθ' ὅλȣ ἐπισκοπῆς ἐπιστεύθησαν.* Hinc ſemper creditum, valere Baptiſmum factum à Presbytero extra Eccleſiæ ſuæ fines. Neque verò refert, præcedat electio ordinationem, an ſequatur. Nam cùm præcedit, conditionata adhuc, non plena eſt electio: quàm poſteriorum temporum Canones *Poſtulationem* dixere. Ordinationem Paulus *χειρῶν ἐπίθεσιν*; po-

1 Tim. 5. 22

X. de Poſtul. Præl.

steriores χειροθεσίαν, Canones etiam antiquissimi χειροτονίαν vocarunt, vt Apostolici & Chalcedonensis, quos citavimus: item Apostolicorum 29. & 68. Consilij Ancyrani 13. Neocæsariensis XI. Nicæni IV. Antiocheni 9. 10 18. Laodiceni V. & passim patres Græci, quos citat Bilsonus In XIII Canone Carthaginiensis Concilii, ubi in Latino est, *tres Episcopi ordinari debebunt Episcopum*, Græca translatio habet χειροτονήσουσι. Idemque in quinque ad minimum aliis ejusdem Concilii locis videre est. In hanc ordinationem, ut & in alias omnes, inspectio cum Imperio Summę Potestati competit. Habemus Iustiniani constitutiones *de ordinatione Episcoporum & Clericorum*, & alias aliorum leges, quæ aut ætatis aut studiorum tempora ordinandis præscribunt, quas nunc quoque in usum revocari è re sit Ecclesiæ: ne vobis aliquando eveniat, quod est in vetere versu; *Cedo, qui vestram rempublicam tantam amisistis tam citò? proveniebant oratores novi, stulti, adolescentuli.* Quartum eorum quæ distinximus, à tertio facilè quivis videt tantùmdem distare, quantum differt Ecclesia per se ab Ecclesiâ publicâ. Huc pertinet, quod Ezechias legitur *confirmasse Sacerdotes.* Quod Pastores legibus atque armis defenduntur; quod Iurisdictio ipsis

2 Chron. 29 3.

aliqua ſiue *Audientia* attribuitur; quod aſſignantur ipſis è publico ſtipendia, ſive in fundis ſive in pecuniis; quod etiam. ἀλειτουργησία. ipſis aliqua, & in quibuſdam cauſis à foro inferiorum Iudicum exemptio conceditur, id omne huc referendum eſt. *Confirmationem* hanc Summæ Poteſtati acceptam ferendam nemo ſanus negaverit.

Conſtat ergò *muneris inſtitutionem* à Deo eſſe, *Ordinationem* à Paſtoribus, *Confirmationem publicam* à ſummâ Poteſtate: ita ut controverſum nihil maneat præter id quod tertiò poſuimus, *Electionem* ſcilicet, ſive perſonæ ad locum, aut loci ad perſonam applicationem. Hæc quæſtio ut pertractetur, omnino neceſſe eſt ad poſitam ſupra diſtinctionem recurri: alia Iuris eſſe immutabilis, alia verò juſta eſſe quamdiu aliter non ſit conſtitutum. Hoc poſteriori modo Eccleſiæ ſive congregationi fidelium loci cujuſcumque Paſtoris electio competit, priore neutiquam. Ab Eccleſiâ electionem rectè fieri probatur ex ipſo jure naturali. Nam naturaliter cætui unicuique permittitur ea procurare, quæ ad conſervationem ſui ſunt neceſſaria: in quo numero eſt functionum applicatio. Ita vectores multi jus habent eligendi gubernatorem ſuæ navis, viatores itineris ducem, populus liber Regem. Vnde ſequitur, ſi

3. Cap. 7.

Ius divinum certam eligendi rationem non præscripserit, & nullum adhuc extet eâ de re Ius humanum, ad Ecclesiam sui Pastoris electionem pertinere. Qui verò id Ius immutabile velit asseverare, is aut ex Iure naturali aut ex Iure divino positivo immutabilitatem debet evincere. Ex Iure naturali non potest: nulla enim ratio id persuadet, & similia exempla contrarium docent. Ita multis populis, qui aut optimatium Imperio, aut hæreditariis regnis tenentur, regem eligere non licet; quia id, quod natura permittebat, humanâ lege mutari potuit, mutatumque est. Recurrendum ergò est ad legem positivam, quæ numquam ulla monstrabitur. Exempla pro lege adferre non licet ut supra ostendimus. Multa enim rectè fiunt, quæ tamen non sunt factu necessaria. Quod amplius est, non modò multa, quæ Apostolici ævi nituntur exemplis, sed & instituta quædam
Rom. 16. Apostolica usus mutavit; talia scilicet, quibus præcepti vis non aderat. Instituerunt
Lib. 10. Apostoli, ut Ecclesiæ Diaconissas habe-
Edist. 17. rent: quas Plinius suo quoque ævo fuisse in Ecclesiâ Christianâ ostendit. Quota quæque nunc Ecclesiâ hoc munere utitur? Beza, cur restituatur id officium, causam à se videri negat. Diaconorum perpetuam fuisse functionem Apostolicâ institutione

agnoscit idem Beza: qui tamen probat diversum Genevæ morem. Apostoli instituerunt, ut Baptismus immersione celebraretur, qui nunc aspersione peragitur. Multaque alia sunt ejusmodi, quæ non necesse est probare abrogata, cùm usurpata probentur, Imperata non probentur.

Quid, quod Pastores à plebe electos ex totâ novi Testamēti historiâ nō apparet: sed multò facilius inde colligitur electionis modum mansisse indefinitū. De Pastoribus loquor: nam de nudis pecuniarum tractatoribus paulo alia est ratio. Sollicitè enim cavebant Apostoli, ne quam è pecuniæ tractatione suspicionem in se, aut offensam concitarent. Potuit jure Apostolico Paulus Lucam sibi assumere, eique collectas Ecclesiarum custodiendas atque erogandas dare: sed maluit liberam Ecclesiis permittere electionem: nimirum, ne quis ipsum culparet in tam copiosæ munificentiæ administratione, ut verba ipsius habent. Pari de causâ Diaconorum electio ab Apostolis ad multitudinem rejecta est, ne quis Hebræos Hellenistis, aut hos illis prælatos quereretur. Hoc quoque ipsum non perpetuum, sed ex causâ temporariâ temporarium fuit. Proximis enim post Apostolos temporibus Diaconi non â plebe, sed ab Episcopis electi sunt; interdum consultâ,

4. *Imo apparet. vide Apol. pro sententia Hieronimi. de Episc. & presb sect. de Iure plebis in electionibus ad annum usque* 1200.

2 *Cor.* 8.20

ab Episcopis cum clero & plebe.

interdum inconsultâ plebe.

5. Ad Pastores ut veniamus: eorum princi-
Ioan. 6. 70 pes Apostoli à DEO Patre & CHRISTO electi
13. 18 *Ego vos duodecim elegi: novi, quos elegerim*; inquit CHRISTUS. *Quum praecepta dedisset Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegerat*: in-
Act. 1. 2. quit Lucas, *Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per homines, sed per IESUM*
Gal. 1. 1. *CHRISTUM & DEUM Patrem*. Sic & suppares Apostolis LXX. Euangelistas
Luc. 10. 1. CHRISTUS ipse ἀνέδειξε. Hæc divina electio ad prædicandam doctrinam tum primùm delatam cœlitùs, missionis vocabulo significatur. Nam post illorum LXX. electionem, dicitur orandus Dominus, *ut*
Luc. 10. 2. *multos operarios in messem mittat*. quò & illud pertinet; *quomodò prædicabunt, nisi missi*
Rom. 10. 15. *fuerint*? CHRISTI in Cœlum assumpti partes explevit promissus ille Paracletus. Itaque tam ad ambulatoria quàm ad stataria munera electi sunt judicio ac testimonio Spiritus aptissimi quique ministerio Apostolorum, aut eorum quos Apostoli formandis Ecclesiis præfecerant. Ita Timotheus muneri admotus κατὰ τὰς προαγούσας προφητείας: *revelatione divinâ*, inquit Theodoretus; οὐκ ἀνθρωπίνῃ ψήφῳ Chrisostomus. Et generaliter de illo ævo Occumenius; πνεύματος προστάξει οἱ ἐπίσκοποι καὶ οὐ χύδην. Hinc Paulus in oratione ad Pres-

Non tamen desiit fraternitas advocari.
1. *Tim.* 1. 18.
5. 14.

byteros Epheſinos ait *eos gregis Dominici inſpectores à Spiritu Sancto poſitos.* Interdum quoque ſors adhibita, ut ejus eventu plebs de divino judicio certior fieret. De Iohanne Apoſtolo Clemens Alexandrinus auctor antiquiſſimus ita ſcriptum reliquit, *κλῆρον ἐκλήρωσε τῶν ὑπὸ πνεύματος σημαινομένων.* Neque novum ſorte uti in electionibus Sacerdotum, quin gentibus quoque uſurpatum, priſco haud dubiè Noachidarum inſtituto. Hinc Plato legum ſexto, *τὰ μὲν οὖν τῶν ἱερῶν τῷ θεῷ ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὸ κεχαρισμένον γίνεσθαι κλήρων οὕτω τῇ θείᾳ τύχῃ ἀποδιδόντα.* Ipſe David Sacerdotum functiones ſortitò diſtribuiſſe legitur. 1 Chro. 24. 5. Cicero Syracuſanos narrat quotannis Iovis Sacerdotium, apud eos ampliſſimum, nominibus aliquot in urnam conjectis ſortitò capi juſſiſſe. 4. *Verrinâ.* Romano mori Tacitus teſtimonium perhibet, quum auguſtales ſodales *ſorte electos* ait, *è primoribus ciuitatis, idque ad exemplum vetus Titiorum Sodalium* Sic Veſtales virgines ſortitò electæ. Hæc ad illuſtrandam de Matthiâ hiſtoriam pertinent: quem à populo ad Apoſtoli munus electum miror quo argumento ſibi quidam perſuaſerint. Nam in Lucâ nullum ejus rei invenio veſtigium. Quod enim dicitur, *Duos constituerunt, Barſ-bam & Matthiam,* non ad multitudinem, ut Chryſoſtono vi-

Imò nulli Patrum. Vide tract. de iure plebis in electionibus

sum est, sed, vt Patribus communiter placuit, ad illos vndecim referri debet, quorum nomina paulò ante erant expressa, & qui per os Petri alloquuti erant multitudinem. Hi ipsi sunt, qui verbis ἀμέσως subsequentibus narrantur *preces ad DEVM fudisse*; deinde *jecisse sortes*; ut appareret, non quem multitudo, sed quem DEVS creasset: ita enim ipsi loquuntur. Quare, quod sequitur, συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων, non est transferendum; *communibus calculis allectus est*, (quis enim credat post divinam electionem plebem ad suffragia vocatam, scilicet ut periculum fieret, an ipsi placeret quod DEO placuisset?) sed *annumeratus est*: quomodò Syrus vetere sque omnes sunt interpretati. Ita Actor. xix, 18. συνεψήφισαν τὰς τιμὰς, *pretia numerarunt, sive in summam collegerunt*, planeque eodem modo de Matthiâ dicitur, συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ut paulo ante de Iudâ, κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν *accensus est nobis*, &, cum Horatio loquar, *scriptus est nostri gregis*.

6. *XIX 23.* Vt autem in voce hâc συγκατεψηφίσθη, ita & in alterâ voce χειροτονήσαντες, quæ est in alio Act. loco, nonnulli argutiores sũt, quã necesse est. Dicũtur Apostoli fideles Lycaonios orationibus suis, & quidem cũ jejuniis DEO commendasse, postquam *per Eccle-*

ſtas Presbyteros conſtituiſſent. Hic illud *conſtituere* Lucas expreſſit Græcâ voce χειροτονεῖν: quam ad popularia ſuffragia iam olim ſunt qui trahant, etymologiæ fiduciâ. Et ſanè verum eſt, Athenis & per Aſiæ civitates obtinuiſſe morem ſuffragandi porrectâ manu: quem ut indignum Romanâ ſeveritate Cicero pro Flacco exagitat; *ſic ſunt expreſſa*, inquit, *iſta præclara quæ recitantur pſephiſmata, non ſententiis neque auctoritatibus declarata, nec iureiurando conſtricta, ſed porrigendâ manu profundendoque clamore multitudinis concitata.* Atque iſta ſubtilitas ſi placeret, expeditiſſimum erat χειροτονεῖν interpretari de Apoſtolica manuum impoſitione ſiue ordinatione. Eſt enim χειροτεσία χειροτονίας etiam ex origine ſumptæ ſpecies quædam. Nam &, qui manus imponit, eas protendat neceſſe eſt: & proximi Apoſtolicis temporibus ſcriptores ſæpè vocem χειροτονίας eo ſenſu uſurparunt, vt modò oſtendimus. Sed profectò non ſolent Euangeliſtæ, ac ne alii quidem Græci auctores, ita λεπτολογεῖν; imò vix ulla vox eſt, quæ non ſignificationis ſuæ limites extra primogenitum ſenſum protulerit. Quare quamquam in Græcis civitatibus χειροτονία de comitiali electione dici cœperit, certum tamen eſt uſu arbitro ad quævis electionis genera porrectam vocem. Ita Appianus ad

ſignificandas electiones magiſtratuum à Cæſaribus factas non alia utitur voce: & poſteriores hiſtorici filios dicunt à Patribus Imperatores χειροτονηθῆναι. Philoni Moſes Rex & legiſlator dicitur ὑπὸ θεοῦ χειροτονηθεὶς. Sed nihil opus eſt alios auctores evolvere: cum idem Lucas eodem in libro Apoſtolos vocet teſtes προκεχειροτονημένους ὑπὸ τοῦ θεοῦ à *DEO præconſtitutos*, nullâ ſanè aut manuum extenſione, aut popularibus ſuffragiis. Quod ſi illo, de quo agimus, loco popularem electionem indicare Lucas voluiſſet, non Paulo & Barnabæ, ſed ipſi multitudini tribuiſſet τὸ χειροτονεῖν. Ita enim Paulus ipſum Lucam ad collectas aſſeruandas ait χειροτονηθέντα ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν. Idem ergò Paulus & Barnabas ibi fecerunt, quod alibi Titum vult facere Paulus; ἵνα καταστήσῃς, inquit, κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους. Quod paulo eſt κατὰ πόλιν, id Lucæ eſt κατ' ἐκκλησίαν: quod Paulo καταστῆσαι, hoc Lucæ χειροτονεῖν. Vnde & χειροτονεῖν, voce *conſtituere*, expreſſit rectè interpres Syrus. Quod hic Titus facere iubetur mandato Apoſtolico, id ibi facit Apoſtolus ſatis inſtructus à divino ſpiritu, vt popularis conſilij non indigeret, neque vero ieiunium & orationes præceſſerunt τὴν χειροτονίαν, ſed inter χειροτονίας & ipſam valedictionem, qua fideles ſunt Deo commendati, interceſſerunt. Vt mirum ſit

περὶ ἄθλ. καὶ ἐπιτιμ.

Act. 10. 41.

2. Cor. 8. 19.

At nec Paulus ſine Eccleſia conſtituit.

Tit. 1. 5.

Etſi populari conſilio non indigerit, id tamen nequaquam ſprevit.

hoc quoque in argumentum popularis electionis trahi; cùm ne ſi præceſſiſſet quidem oratio & ieiunium populi, id ad rem quidquam faceret. Nam & plebs cum ieiunio orare DEVM poteſt, vt electio Regis ab electoribus facienda ſit proſpera ac ſalutaris; neque ideò plebs ipſa elegit.

Vnde non præceſſiſſe conſtat?

Vidi, qui electionem Iure diuino atque immutabili hinc populo aſſererent, quod populus à DEO habeat præceptum vitandi falſos Paſtores. Sed hi non animadvertunt id argumentum ſi valeat, non iam multitudini, ſed ſingulis in ſolidum tribuendam electionem: nam falſos Magiſtros ſollicitè cauere incumbit non vniuerſis tantum, ſed & ſingulis. Nec minus rectè dixeris ægrotantibus ſingulis cavendum medicum notæ temeritatis: ſed ideo vrbis medicum à plebe neceſſario eligendum dixerit nemo. 7.

Et multitudini & ſingulis in multitudine tribuenda pro ratâ parte.

Exemplum diſſimile: Nā medici ſuffragiis eorum quos curant creari non ſolent.

Illud rectius inde colligas antequam electio exitum conſequatur, dandam populo & ſingulis de populo poteſtatem cauſas allegandi ſi quas habeant, ob quas is, qui proponitur, eligi non debeat. Nam Paulus de Epiſcopis locutus, & ad Diaconos tranſiens ait καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον. Vbi cum in Diaconis idem quod in Epiſcopis velit obſeruari, dubium non eſt quin & Epiſcopos velit δοκιμάζεσθαι, præſertim cum & ante dixerit debere eos eſſe ἀνεπιλήπτους, 8.

1. Tim. 3.

quod alibi dixit ἀνεγκλήτους; Apud Athenienses fiebat ἀρχόντων δοκιμασία, quam & ἀνάκρισιν vocabant, cuius formula est apud Pollucem Lib. viij. Quærebatur quibus essent orti parentibus, auis, proavis, quam haberent tribum, quem censum, quæ stipendia fecissent; ita Pastor eligendus si esset, meritò vnicuique concedebatur inquirere, quibus esset moribus, quale matrimonium, quales liberos haberet, & cætera quæ Paulus vult in Pastore obseruari: Et hoc est in Chalcedonensi Synodo ἐπικηρύττεσθαι; ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο *ordinatus prædicetur*: ita enim hanc vocem reddidit Lampridius in vita Alexandri Severi. Verba sic habent. *Vbi enim aliquos voluit vel rectores Prouinciis dare, vel præpositos facere, nomina eorum proponebat, hortans populum, vt si quid haberet criminis, probaret manifestis rebus, dicebatque graue esse non fieri in Prouinciarum rectoribus, cum id Christiani & Iudæi facerent in prædicandis Sacerdotibus qui ordinandi sunt*: Luculentum sanè testimonium prisci Christianorum moris non longe recedentis ab Apostolica ætate: Nam inter excessum Ioannis Apostoli, & imperium Seueri anni fermè intersunt centum & decem. Tantum autem abest vt ex hoc loco evinci possit Christianorum Sacerdotes à plebe electos, vt contrarium hinc potius colligas; aliud enim est admit-

Can. 6.

Ioannes decessit. A.D. 100. *Dec.* 27. *Seuerus Imperium iniit* A.D. 193 *Sept.* 29. *Alexander.* A.D. 222. *mense Martii.*

ti ad probanda crimina aut impedimenta, aliud eligere: Proponebat Severus præsidũ nomina populo; quin tamen electi sint ab ipso Imperatore præsides, nemo Historiæ gnarus dubitabit; imo nihil opus erat populo proponi * Sacerdotes, si à populo essent electi. Omnino certum est in vetere Ecclesiâ post Apostolorum ætatem etsi jure potuit plebs Pastores suos deligere, non id tamen, ac ubique obseruatum, sed sæpissime plebem electione abstinuisse ob incommoda quæ secum fert popularis suffragatio, retento interim jure *δοκιμασίας*, quod ab *Electione* diversum est.

Electi erant sed conditionatè si scil nihil obstaret, ne munere demãdato fungerentur, quod ex inquisitione deprehendi poterat.

**Proponi opus erat eligendos à plebe licet à clero idonei iudicati essent.*

Neque sane aliud vult (si rectè expendatur) Cypriani ad Hispanos Epistola, in qua nonnulli præcipuum popularis electionis præsidium ponunt. Non enim ait *αὐτονόμως plebem habere potestatem eligendi dignos Sacerdotes* sed vel *eligendi dignos vel indignos recusandi*: Alterutrum ergo sufficit, ut id obtineatur quod vult Cyprianus, nempe *ne ad Sacerdotalem locum indignus obrepat*: Et in sequentibus non dicit Sacerdotem à plebe deligendum, *sed plebe præsente*, sive *sub populi adsistentis conscientia*, Quorsum vero? *Vt dignus & idoneus publico Iudicio ac testimonio comprobetur*: Et mox: *ut plebe præsente vel detegantur malorum crimina vel bonorum merita prædicentur*: 9.

Quasi verò potestas eligendi dignum alia sit à potestate indignum reiiciendi.

Plebe non modò præsente, sed publico iudicio comprobante.

Quare? *quia plebs singulorum vitam plenissimè novit & vniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit:* hoc ipsum tamen vt *plebe præsentè* deligatur Episcopus, non fuisse Catholicæ consuetudinis, ipse ibidem nos Cyprianus docet: *Apud nos quoque*, inquit, *& ferè per Provincias universas tenetur:* Quæ adfert Cyprianus ex lege divinà, argumenta non satis valere, vt probetur planè necessariam esse in electione plebis præsentiam, ostenderunt alij: Et causa quam adfert locum vix habet, nisi vbi vrbis Pastor, ex ipsius vrbis populo, au Clero eligendus est.

Cleri ex aliena Ecclesia sacerdotem eligendi eadem qua plebis est conditio

10. At vero electiones à plebe' non semper factas ex ipso quoque Cypriano apparet; & quidem ex aliâ Epistolâ, quæ itidem favere putatur popularibus suffragiis: *In ordinationibus Clericis, fratres Charissimi, solemus vos ante consulere, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare: sed expectanda non sunt consilia humana, cum præcedunt divina suffragia. Aurelius frater noster Illustris adolescens à* Domino *jam probatus & à DEO vocatus est, &c.* Deinde *hunc igitur, fratres dilectissimi, à me & à collegis, qui præsentes aderant, ordinatum sciatis.* Ait solere à se plebem consuli, omnino consulendam non ait: imo facto ipso ostendit contrarium: Aurelium enim promouerat ipse

Quasi veró Cyprianus plebem consulens præter officium fecerit.

cum Epiſcopis, plebe inconſulta; Cauſam reddit, quia conſulitur plebs vt teſtimonium vitæ præbeat; At Aurelio ſatis teſtimonii præbebat geminata confeſſio, quod Cyprianus vocat *divinum ſuffragium*. Eodem jure Clero & plebi per Epiſtolam nuntiat adſcribendum Numidicum Preſbyterorum Carthaginienſium numero, & Celerino à ſe deſignatum Preſbyterij honorem. Aliis quoque in Africa Epiſcopis jus fuiſſe Preſbyteros eligendi illud Aurelij Epiſcopi in Africano Conſilio indicat; *Epiſcopus vnus eſſe poteſt, per quem dignatione diuinâ Presbyteri multi conſtitui poſſunt*. Neque ſemper expetita populi teſtimonia ſatis oſtendit Canon xxij. Concilij Carthaginienſis tertij, cujus verba ſunt, V*t nullus ordinetur Clericus niſi probatus, vel Epiſcoporum vel populi teſtimonio*. Duplex ergo via ad Clerum perducebat, populi teſtimonium, aut Epiſcopale examen; Vnde Hieronymus ad Ruſticum, *Cum ad perfectam ætatem veneris & te vel populus vel* Pontifex *Ciuitatis in Clerum elegerit*. Idem alibi. *Audiant Epiſcopi, qui habent conſtituendi* Preſ*byteros per vrbes ſingulas poteſtatem*. Imo Laodicenſis Synodus, cujus Canones ſunt Oecumenico Concilio approbati, populares electiones reiicit: vetat enim Synodus τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν

Ius fuit Epiſcopis facto preſbiterio & plebe conſultâ, non aliter.

A.D. 397.

Vel *hic pro et ſumitur prout tunc paſſim fiebat.*

Advocato clero & plebe, pro more.

non abſolute, ſed ſecundum quid, ſi ſinodi approbatione careant.

μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱερατεῖαν. Ad quem locum notat Balsamo, antiquissimum morem electionum popularium ob incommoda inde nascentia eo Canone abrogatum: sicut & ad Canonem Apostolicum XXVI. notat, olim suffragiis lectos Presbyteros, sed id pridem fieri desiisse.

fallitur.

II. Sed de Episcoporum electione quoque videamus, quæ tantò majoris est momenti, quantò maior Ecclesiæ cura Episcopis quam meris Presbyteris fuit concessa. Hos sæpe post Apostolica tempora à populo, id est à Laïcis & Clero electos, nemo est qui neget, sed id Iuris fuisse immutabilis temerarium sit affirmare. Nam vt eorum exempla prætereamus, qui à decedentibus Episcopis successores sunt constituti, sæpissime electos Episcopos, aut à Clero solo suæ vrbis, * aut à Synodo comprovincialiũ Episcoporum, facillimum est probatu. Pro Cleri jure facit insignis Hieronymi locus, *Alexandriæ à Marco Euangelista, vsque ad Heraclem & Dionysium Episcopos, Presbyteri semper vnum ex se electum in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant.* Nazianzenus hæsitanter loquens, vellet electiones permitti vel solis Clericis, vel potissimum illis, ita enim minus malorum Ecclesiis euenturum, simul tamen ostendens id suo tempore non observatum, sed ditissimorum & potentissimorum

Imò contrariũ & temerarium & aperte falsum.

non sunt constituti inconsulto clero & plebe.
**hoc probandũ.*

Hieronimus nõ ait a solis presbiteris electum

potẽtiſſimorum ſuffragia, aut etiam populi arbitrium, in electionibus prævaluiſſe.

At eam quæ per comprovinciales Epiſcopos fit, probat Nicænæ Synodi magnæ Canon IV. Vbi in Græco Codice nulla plane populi mentio, *a* ut nec in Theodoreto, *b* qui ejus Canonis ſententiam duobus locis recitat, nec in Chartaginenſi Cõcilio *c* primo cujus Canon XIII. manifeſtè Nicænum illum reſpicit, ut à Balſamone quoque annotatum eſt. Huic Nicæno Canoni congruit Antiochenæ xix. addens inſuper, ſi *qui tali electioni contradicerent, valitura plurium* (*Epiſcoporum*) *ſuffragia*. Neque tamen negaverim, multis in locis etiam Nicænæ & Antiochenæ Synodi temporibus acceſſiſſe populi ſuffragia; At eam conſuetudinem fuiſſe univerſalem minimè verum eſt: liberum * hoc fuit donec Synodus Laodicena ab univerſali Concilio approbata eſt, cujus Canon XII. Nicænam & Antiochenam ſequens comprovincialibus Epiſcopis jus eligendi tribuit. At XIII. diſertè omnes Sacerdotales electiones multitudini adimit. Iuſtinianus quoque ab electione Epiſcoporum plebem excluſit & nominatim eam commiſit Clericis καὶ τοῖς πρώτοις τῆς πόλεως. * E pluribus vero nominatis unius deſignationem commiſit Metrapolitano; ita tamen ut ſi idoneorum 12.

a nec preſbiterij quod iure ſuo fraudare nefas antiquitas cenſuit.

b Hiſtor. lib. 4. c. 9. & 23.

c Carthag. cõcil. nihil de electionum iure ſcripſit.

Epiſcoporum Vox Canoni male inſerta.

** imò veriſſimè debitum fuit non liberum.*

Non tribuit ius eligendi ſed de electione indicandi

Nou. 123. cap. 1.

Non abſolutè ſed ſecundum quid. vide c. 12

** Atqui πρῶτοι τῆς πόλεως*

Sunt ex plebe. non itaque plebem exclusit Iustinian. absolutè, sed ius plebis infregit.

esset hominum penuria, etiam vnius electio à Clero & primoribus Vrbis possit fieri; sunt autem οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως *Magistratus decurionum principes* qui in legibus itemque apud Salvianum & Firmicum *Principales* alibi *Patres civitatis* vocantur. Et ex Numero, Græcè, modo πεντάπρωτοι, modo δεκάπρωτοι, qui & Latinè *decemprimi*, modo εἰκοσάπρωτοι. Attamen Iustiniani constitutio non diu post ipsum viguit, reditumque est ad Synodicas electiones, quas suo quoque tempore in Oriente vsitatas fuisse narrat Balsamo, nisi quod Metropolitani à Patriarchis eligerentur, Patriarchæ ab Imperatoribus.

13 Concludimus ergo, neque ex sacris litteris probari, neque à veteri Ecclesia creditum, electionem aut Presbyterorum aut Episcoporum immutabiliter ad populum pertinere. Neque sanè sentire aliter possunt quicumque electionem ad Presbyterium transtulere; Nam si Iuris est divini & immutabilis, vt multitudo eligat, non magis ab Presbyterium electio, quam ad alios quosvis transferri potuit. Ac ne compromissa quidem valuerunt, quæ de electione facta sæpe legimus, si ex divino præcepto definitum est, vt à plebe Pastor eligatur. Nam illud *quod quis per alium facit, per se facere videtur*, ad eas dumtaxat pertinet

Multitudo eligit vel secundum se totam, vel per delegatos suos.

Cum compromissa nulla fiant nisi quando plebs eò sua culpa devenit vt iure sua vti non possit, divino precepto non derogatur.

actiones, quarum causa efficiens proxima à jure indefinita est. Et profecto hoc ipsum quod dicimus contra Morellium judicatum est Genevæ, id est in ea vrbe in quâ magnus honos, magnū jus est populi, quod decretum doctissimus Beza defendens, *quod tota* inquit *multitudo* fuit convocata, & suffragium tulit, nec essentiale, nec perpetuum fuit: Ibidem satis esse putat, si plebi concedatur adferre causas, cur ipsi displiceat electio, quæ deinde sint legitimè examinandæ. Ipse vrbis Pastoribus ac Magistratibus electionem committit, quod Iustinianeæ legi satis congruit. Neque tamen Iuris est divini & immutabilis: Vnde enim id probabitur, si Ordinationem atque Confirmationem ab electione rectè distinxeris? Et aliter sensit vetus Ecclesia, quę Presbyterorum electionem Episcopo, Episcopi verò comprovincialibus Episcopis permisit.

Presbiterorum electionē Episcopo cum Clero & populo, Episcopi Synodo Comprovincialium in Ecclesia vacante congregatorum vel cum eius clero & populo consultantium vel Cleri & plebis electionem ratam habentium, permisit.

14. Est ergo modus eligendi inter ea, quæ speciatim Iure divino definita non sunt, sed sub generalibus tantum regulis, quæ omnia in Ecclesia ad ædificationem optimumque Ordinem & citra ἀκαταστασίας geri jubent: In his autem talibus demonstratum supra est salvis manentibus regulis generalibus legislationem competere Summæ Potestati. Aliter sentire se negat vir acerrimi Iudicii Bullingerus, qui cum

Lib. 2. de Episc. Ord. & Instit.

popularis electionis multa attulisset exempla, ita infert, *Quamquam ex illis colligere nolim deligendi Episcopos Ius ad promiscua plebis suffragia reducendum, utrum enim totius Ecclesiæ comitiis, an paucorum suffragiis Episcopum designari melius sit, nulla potest recta omnibus præscribi Ecclesiis constitutio, sunt enim aliis regionibus alia jura, alii ritus, & instituta: si qui abutuntur per tyrannidem, cogantur in Ordinem à sancto* Magistratu, *vel transferatur ab eis jus designandi* Ministros: *satis enim est eligendi munere seniores aliquot ex* Regis *vel* Magistratus *jussu defungi, advocatis consultisque illis qui norunt qualis sit functio Episcopi, quæ ejus populi aut Ecclesiæ ratio, cui aliquis præficiendus est, qui item possunt de ingeniis, eruditione, atque moribus cuiusvis judicare.* Hoc jure Iustinianus, ut jam diximus modum eligendi constituit ab usu priore & Canonibus antiquis nonnihil recedentem: hoc jure post Nicænum Canonem multi Episcopi à Clero & populo electi: Extant & Caroli Magni, Ludovici, aliorumque Regum Capitula ac leges alium atque alium continentes eligendi modum, ut verissimè dixerit Bucerus *formam electionis à pijs principibus esse præscriptam.*

Illud jam videamus an etiam Summa Potestas ipsa electionem facere possit; non

queritur an id facere omnino debeat, neque an expediat id ſemper facere, ſed an ſi faciat, quicquam in committat contra Ius divinum: Nos cum ſummo viro Marſilio Patauino dicimus, *Non eſt lege divina prohibitus legiſlator aut Princeps ab officiorum Eccleſiaſticorum inſtitutione, collectione, ſeu diſtributione.* Contrarium qui affirmant, pios principes innumeros, & veteris & hujus ſeculi impietatis reos agūt, quod profectò magnæ eſt temeritatis, cum lex divina proferri nulla poſſit, quæ id prohibeat, ut abunde ab aliis, partim quoque à nobis demonſtratum eſt. Quamquam ergo hoc ſufficere poterat (liberum enim Summæ Poteſtati quidquid lege divina circumſcribitur) in promptu tamen ſunt pro noſtrâ ſententiâ tuendâ & rationes & exempla: Ratio prima inde petitur quod omnes actus etiam qui naturaliter aliis competunt, dum cauſas ex natura definitas non habeant, rectè videmus exerceri à Summa Poteſtate. Naturaliter præceptores pueris ſinguli eligunt, tutores dant liberis, ægroti, quo volunt, utuntur medico, mercatores ſocietatis ſuæ curatores præficiunt: At multis in locis tutela ſola lege, aut magiſtratuum arbitrio defertur; conſtituuntur publico Imperio medici, ac juventutis formatores, etiam cum inter-

dictione ne alii ea munera exerceant mercatorum quoque Societatibus Summæ Potestates idoneos præponunt curatores, culpante nemine. Quod si hoc jus Summæ Potestati convenit in ea, quæ singulorum fuere, multo magis in ea quæ sunt populi, cum populi potestas in eam translata sit, quod nemo legum mediocriter institutus ignorat: Causas aliquando justas esse posse, cur Summa Potestas sibi Pastorum electionem vindicet, nemo sapiens negaverit. Nam sæpè errores in Ecclesiam contra DEI Verbum invecti aliter evelli nequeunt. Sæpè schismata cavendi non alia est ratio, sæpè Cleri suffragia factionibus, popularis electio seditionibus perturbatur: Cujus rei plurima extant exempla etiam ab ævo puriore: Adde jam postremo loco, quod ea interdum sint tempora, vt ne regnum quidem retineri possit, nisi curet Rex vt fidelissimos sibi, atque obsequentissimos Pastores habeat: Germani sanè Imperatores gravissimas dedere pœnas hujus Iuris abdicati, quod omnes testantur historiæ.

Non absolutè.

18. Ad exempla vt veniamus, ostensum est supra ante legem Mosaïcam, & postea apud populos extra Iudæam, ipsos Reges Sacerdotio functos, quippe lege dvinâ id tum non prohibente; quo minus

dubium eſt, etiam mandari ab ipſis eo tẽpore Sacerdotium potuiſſe. Quemadmodum à Romanis Regibus Pontifices & flamines creatos legimus.

At in populo Hebraico poſt Moſis legẽ 17.
nemo Sacerdotali officio adhiberi potuit, niſi qui eſſet è gente Aaronica: neque miniſterio Templi, niſi qui Levita eſſet: Hinc 1 *Reg.* 12. 31.
merito culpatur Hieroboam, quod Sacerdotes elegerit eos qui Leuitæ non eſſent: id enim per legem ei non licuit; ſicut nec jubere Rex non potuit, ut ſacrificia fierent extra locum conventus, qui poſt Davidis regnum fuit Hieroſolymis. Alias vero functiones, aut etiam loca functionum aſſignare, aut ſacerdotibus aut Levitis, Regii juris fuit: Ita David Levitas alios ad prędican- 1. *Chr.* 16. 4.
dum, alios ad canendum diſponit: Et vt qui- 2 *Chron.* 29. 25.
dem Cantores eſſent cum cymbalis citharis 1 *Chron.* 23. 24. 25.
& nabliis Dei præceptum fuiſſe dicitur per 2 *Chr* 8. 26.
Prophetas: vt perſonarũ ad ſingula munera 35. 4. 15.
applicatio vbique David tribuitur, addito *Nehem.* 12.
Regis nomine, & poſt Davidẽ, Salomoni. 2 *Chro.* 17. 8. 9.
Ioſaphatus quoque Rex, non Propheta, Sacerdotes & Levitas nominatim elegit, quos ad docendum mitteret ad civitates Iudæ. Quod idem eſt cum eo quod hic quæritur. Nam jus ſanguinis in lege Moſaïcâ reſpondet manuum impoſitioni in lege Chriſtianâ, vt quidam Patres exiſtimarunt: Sicut

ergo Rex Hebræus potest certo muneri ac loco certas personas applicare, sed Aaronidas tantum ac Levitas; ita Rex Christianus certæ Vrbis *Presbyterum* aut *Episcopum* rectè facit, sed ex iis qui ordinati sunt aut ordinàndi; Sic & Nehemias vice fungens Regis Persarum, Levitas alios in civitatibus singulis reliquit, alios Hierosolyma evocavit: Quin & Pontificem Maximum nō successionis jure id numeris adeptum, sed electione magni Synedrij, certis tamen familiis adstricta, doctissimus Hebræorum Maïmonides obseruat, ut & Vicarium Summi Ponificis simili ratione constitutum. Qui ipse Vicarius ad Pontificatum maximum spem magis, quam jus certum habebat. Hoc ipsum Synedrii jus Regni tempore videtur fuisse penes Reges. Alioqui vix est ut rectè interpretemur quòd dicit Scriptura, Sadocum *à Rege constitutum* qui Abiataro succederet, eodem planè loquendi genere, quo Benaja *constitutus* dicitur, qui in belli ducatum succederet Ioabo: & qui postea adepti sunt jus Regium Macedones, Romani, posterique Herodis, Pontificum Maximorum creationem ejusdem Iuris obtentu sibi vindicavere, cum cæteris in rebus, Iudeis αὐτονομίαν relinquerent: Ne-

Imo de Regibus synedrium iudicauit.

que illud eſt indignum memoratu, ſicut olim in captivitate Babylonica Iudæi ducem habuerunt, qui *Ras galath* vacabatur, ita poſt deſtructa Hieroſolyma Iudæis præfuiſſe *Patriarchas* diverſos in diverſis mundi partibus, quos ipſi ex Davidis ſtirpe ortos crederent, & quibus proinde quaſi legitimis principibus parerent, ut oſtendunt Origines, Epiphanius, Theodoretus, Cyrillus. Hi *Patriarchæ* ab ipſis Romanis Imperatoribus *Illuſtres* vocantur. Et à Synagogis anniverſarium Canonem *auri coronarij* nomine exigebant, quem deinde Imperatores ad ſe traxerunt, deficientibus Patriarchis. Hi ergo *Patriarchæ*, ut cætera fecerunt quaſi Regio jure, ita *Archiſynagos* quoque & *Preſbiteros*, qui & *Majores* & *ſenes* & *patres* vocantur, Synagogis præpoſueruntur ex diverſis Codicis Theodoſiani legibus inter ſe collatis manifeſtiſſimum eſt.

Binos Tiberiade Babylone.

Leg Iudæorum. leg. ſi quis audeat. leg. Iudæi ſint Cod. Theod. de Iudæis.

L. cuncta privil. & leg. 1 & 2. l Iudæorum querelæ l. Iudæi ſint obſtrict.

Sed ad Chriſtianos veniamus: Ante Conſtantini tempora nullos Chriſtianæ Eccleſiæ Paſtores ab Imperatoribus electos nemo mirabitur, cum Imperatores aut inimici eſſent Eccleſiæ, aut certè eam haberent contemptui, longeque infra ſuas curas ponerent. Conſtantinus Canoni Nicæno, *de Electione* per Epiſcopos facienda, vim legis tribuit; idemque poſt eum

fecerunt cæteri Imperatores, aut renovando Canonem, aut non abrogando, atque hujus eligendi modum diu obtinuisse manifestum est, quippe majore latitudine Imperij, quam ut omnibus Ecclesiis prospicere posset Imperatorum diligentia; Sed id minimè obstat quo minus Imperatoribus non licuerit electiones per se exercere. Nam cum Canon à Summâ Potestate vim legis habeat, mirum non est si Summæ Potestati, justis de causis à lege latâ, aut in vniversum aut in certa aliquâ specie liceat recedere. Nam & abrogari & temperari leges à legislatoribus solent, vt supra à nobis ostensum est. Quid quod ne abrogatione quidem, aut legis solutione opus est, cum Iurisconsulti in eo consentiant, verbis generalibus in lege positis, numquam censeri exclusum jus Summæ Potestatis. Exempla ergo electionum per Episcopos factarum ostendunt, non necessariò electionem à summâ Potestate fieri. Canones quoque ostendunt Summâ Potestate non nolente, per Episcopos rectè paragi easdem electiones; Horum autẽ neutrum quęritur, sed, an & Summæ Potestati eligere liceat: Licere sanè optimi & Imperatores & Episcopi senserunt: nam in Constantinopolitanâ Synodo primâ jussit Theodosius nomina eorum, qui propone-

rentur, in chartis præscribi, sibi autem servauit τοῦ ἑνὸς τὴν αἵρεσιν: Quid clarius? Vnus omnium Episcoporum proposuit Nectarij nomen; Imperator hunc eligit, & in sententiâ perstat multis Episcopis reluctantibus: tandem Episcopi videntes Imperatorem à proposito non dimoveri, cedunt, exhibentes scilicet eis quam Imperatori debebant reverentiam in eâ re, quam divina lex non prohibebat. Hic quis non videt extra Canones actum? Nam secundùm Canones nullæ in electione partes Imperatoris, hic vero Imperator Solus eligit, hoc est, personam designat. Episcopi ut & Clerus & populus probant electionem: Aliud autem est *eligere*, aliud *electionem* factam probare. Probant Episcopi, quia ipsorum erat Nectario adhuc laico & Catechumeno post Baptismum manus imponere. Et hic quoque notandum è Canone abitum, cum juxta Canones Catechumenus, imo νεόφυτον eligi non posset: Probant electionem *Clerus* quoque & *populus*, quia ad ipsos pertinebat ἡ δοκιμασία, quæ ab electione quantum distet, supra indicatum est: Sic & Episcopi Mediolanensis electio ab Episcopis Imperatori delata est, nuncquam id facturis, si id Iuri divino contrarium credidissent. Citavimus & Valentiniani & Theodosii Iunioris exem-

Fabulosa narratio. Vide Epist. Concil. ad Occidentales.

Imò erant.

Quia scil. concors non fuerat.

plum, qui rescissa Procli electione, à majore parte factâ, ad Episcopatum Constantinopolitanum advenam & Antiochia vocari voluere: Et ejusdem Theodosii, qui Proclum jussit in Cathedrâ collocari: quæ clara sunt non Canonicæ, sed Imperatoriæ electionis exempla: Neque negamus peculiares aliquas causas fuisse, cur Imperatores ipsi electionem â se faciendam judicauerint; sed hòc ad prudentiæ, non ad Iuris quæstionem pertinet. Prius necesse est Imperatores sibi id licere crediderint, antequam dispexerint an id expediret. Nam de illicitis nulla debet esse cōsultatio. Harum autem rerum causas ad divinam revelationem aut inspirationem referre in ista Ecclesiæ ætate merum est aut ignorantiæ aut pertinaciæ perfugium. A Iustiniano Imperatore Hormisda & Vigilius electi in Episcopatum Romanæ Vrbis multò ante tempore quam in terrenam Dominationem Episcopatus ille verteretur; ita vt hanc qui attulerunt causam vnicam per Imperatores factæ electionis ad temporum Ordinem non satis attenderint.

Hormisda electus A.D.514 Iulij 20 fer.1. Sub Anastasio Imp. quo tempore Roma Theodorico Gothorum Orientalium Regi parebat anno ante Iustiniani ad Imperium.

A.D.517. April.1. evecti regnum annis 12. mensibus 2. diebus. 11. ante.

Postea quoque mos ille in Constantinopolitanâ Imperii parte diu obtinuit, ita vt Nicephorus Phocas, Zonara narrante, nullos Episcopos nisi *à se electos* ad Episco-

Post anuum 564.

patum admiſerit. Certè ſuo tempore ab Imperatoribus electos Patriarchas invocatâ ſummâ Trinitate Balſamo narrat. Et Demetrius Chomatenus Bulgariæ Archiepiſcopus jura Imperatorum circa ſacra perſequens, eorum eſſe dicit, & electionibus præeſſe, & ex Epiſcopo facere Metropolitanum: Nec dubitare quiſquam poteſt, quò magis refrixit in Clero ſanctimonia & in populo obſequii fides, eò iuſtiores fuiſſe cauſas Summis Poteſtatibus electiones ſibi vindicandi.

In Occidente à Chriſtianiſſimis Francorum Regibus & ſepiſſimè & diu electos Epiſcopos ſine vllo populi, ſine Cleri ſuffragio, in omnibus Francorum Hiſtoriis, quaſi ſolis radiis, ſcriptum eſt: Et tamen ſunt qui ad tantam lucem oculos claudunt, nimirum, quia quam parum ſit credibile tot pios Principes quicquam in more habuiſſe, quod divinis legibus adverſaretur, neque eo nomine, aut ab Epiſcopis, quorum conſiliis quotidie vtebantur, aut à Synodis, quæ ſub eorum Imperio frequentiſſimè habebantur, fuiſſe reprehenſos: Sed quid opponant, videamus. Primum ergo ſerum hoc eſſe & infrequens dicunt: Ego contra & vetus ſatis eſſe, & perquam frequens Exemplis viginti quinque & amplius Caroli Magni ætatem an- 20.

recedentibus ostendi; Vetustati testimonium præbet Lupus Ferrariensis, qui sub Carolo Calvo scribens, Novitium esse negat, quod honorabilioribus Ecclesiis Rex *ex Palatio procurat Antistites*: Brunechildis tutelam regni gessit, circa annum ɪↄc. quo tempore a Gregorio admonita est de curâ instituendorum Episcoporum: Quod de Romanorum Pontificum Dominatu dicunt, quasi is regibus causam trahendæ ad se electiones dederat, præterquam quod supra refutatum est, trahi nullo potest modo ad Francorum Episcopos, & ad ea tempora cum Franci Reges nondum Italiam possiderent. Imo contra, quia Franci Reges hoc jure vti solebant in regno suo, ideo & in Italia hoc ipsum Carolus Magnus sibi tribui voluit, ne minore cum Imperio Italiam, quam Galliam & Germaniam regeret: Verissimè enim à Goldasto aliisque obseruatum est, decretum illud, quod Adriani Pontificis Romani tempore factum est, ad Italicos dumtaxat Episcopos pertinere, cum aliis in partibus jam ante Carolus solidum jus electionis haberet.

Ab A.D. 575. quo cæsus Sigebertus.

21. Ad divitias quoque Episcopatuum, & ad nexas ipsis temporales Iurisdictiones, frustra recurritur: Nam etiam Caroli Magni temporibus, multoque ma-

gis priſco illo, & ſimpliciore ævo, Epiſcopatus pauperes aut tenues erant, ut ab Onuphrio Panuinio, harum rerum periſſimo indagatore annotatum eſt: Ad Iuriſdictiones verò quod attinet, eas Epiſcopi Caroli Magni ævo nullas Epiſcopatibus annexas habuerunt, ſed uſurpari id demum cœpit, avulſo à Galliis Germanicæ regno: Cum Ottones Germaniæ Imperarent, tantum abeſt ut Iuriſdictionis electioniſve Imperatores faciendæ cauſam dederint, ut contra ideo Iuriſdictiones conceſſæ ſint Epiſcopis, quod Imperatores eos, ut à ſe electos ſibi fideliſſimos fore, ideoque ipſis cuſtodiam urbium tutè committi arbitrarentur. Obſervavit hoc idem doctiſſimus Onuphrius, qui in urbe Româ non dubitavit hæc veriſſima ſcribere. *Poſtquam vero Iuris Imperii facta eſt eorumdem Prælatorum electio, quemadmodum & cæteri Principes ſeculares Imperii, tum Cæſares, qui de Religione benè mereri volebant, ſine Imperii tamen præiudicio cœperunt Epiſcopos & Abbates, ob Religionem tamquam potiora Imperii membra, præ cæteris laicis principibus honorare, profana ditione & ingentibus opibus honeſtare, arces, oppida, urbes, Marchias, Ducatus, Provincias, Pedagia, telonia, vectigalia, portaria, & multa alia quæ Imperii propria erant, Epiſcopatibus con-*

Imò poſtquam Imperii Maieſtas nutare cœpit.

cedere, quæ vel ex suis propriis bonis, quæ ad Imperium pertinebant vel ex alienis feudis erant: Nam Laicis Principibus sine legitimo hærede mortuis, eorum Provincias, quæ beneficiario jure ad Imperium pertinebant, non aliis amplius Laicis Regulis sed Episcopis concedebant, atque hac ratione omnes Episcopatus & Abbatias Italiæ, Galliarum & Germaniæ, imo totius orbis Latini, & denique ipsum Pontificem Romanum ex pauperibus ditissimos & maximos Principes fecerunt: ex eis scilicet opibus, quæ ante Imperij juris erant, in nulla re propterea Imperialia jura minui existimantes, quippe quod certi essent eos omnes Prælatos à se designandos fore, & non nisi jussu suo & voluntate Sacerdotia ipsa obtenturos.

Lib. 3. de Concord. Cathol. c. 27. Ottoni II. commentum hoc tribuit Nicolaus Cusanus: *Otto II. unico gaudens filio & multis regnis cogitans difficile fore absque maximo labore tot regna in pace aliquandiu servari posse insequens vestigia avi sui Henrici I. & Ottonis Patris, suum cogitatum ad res Ecclesiasticas appulit, considerans multa jam religiosis locis per præteritos Reges donata, summa pace gaudere, quia verecundum erat* DEO *dicatis vim inferre, animo ponderavit ordinationem factæ Synodi Romanæ Ecclesiæ, de qua 63. Dist. in synodo: per quam perpetua dabatur potestas Imperatoribus, & Romanum Pontificem & cunctos sub Imperio Episcopos*

inveſtiendi, vel ſaltem eorum conſenſum ſemper concurrere debere, celebrata Canonica electione, vt 63. Diſt. nos Sanctorum: *unde hoc ponderans credidit, perpetuis temporibus, Imperio ſubjectis pacem dari poſſe, ſi temporalia dominia, tam Romanæ Eccleſiæ quam aliis adiungerentur, cum certi ſeruitij obſervatione, tunc enim cultus divinus augmentaretur; & Religionem in magnam reuerentiam exaltandam credidit, quando Sanctiſſimi magnæ potentiæ aliis principibus intermiſcerentur, non poſſe tunc quoſque voluntate in peccatis vti. Nulla publica ſperabat vnquam peccata captorum & depopulatorum agrorum, & communem Pacem turbantium, incendiariorum, & conſimilium poſſe nutriri, Eccleſiaſtita ſacra* Poteſtate, *potenti & valenti reſiſtente. Etiam prædones & pauperum oppreſſores, qui particulari regimini praeſſent, ſic corrigi poſſe affirmabat; vt ſic abſque tyrannicâ oppreſſione populus in libertate vivere poſſet;* I*mperio etiam tranquilliſſimo non dubitabat hanc ordinationem eſſe vtiliſſimam, quando per annua ſeruitia ac præſtimonias cuilibet Eccleſiæ juxta quantitatem temporalium indictas, ſtatus Imperialis manu teneretur, ac etiam multò major Imperij potentia ex hoc appareret, quod illis omnibus dominiis, ita Eccleſiis traditis, nullus niſi per Imperium & abſque ſucceſſione præcipi poſſet.* *Imperium ipſum enervavit.* Theodoricus verò à Niem ab Otthone I.

ejus rei jacta fondamenta ostendit; *Ipse*, inquit, *magnus Ottho, & de ipso descendentes, secundus & tertius ejusdem nominis Augusti, ipsam Romanam & alias omnes Ecclesias in Italiâ & Germaniâ sæcularibus dominiis ditarunt.*

22. At in Galliâ paucissima eius rei exempla invenias. Fefellit nonnullos investituræ vocabulum: quod quia hodiè de feudis potissimum vsurpatur, ideò omne id, quod de investituris Episcoporum dicitur, ad territoria & fundos pertinere putaverunt. Crassus est error. Nam *vestire* & *investire* vetera sunt vocabula originis Germanicæ, quæ juris qualiscunque collationem significant. Ideò apud veteres auctores officiis omnibus tum civilibus tum Ecclesiasticis aptata reperiuntur. Romanus Rotomagi Episcopus, Iureto annotante, vixit circa annum ıɔc xxııı. in ejus vitâ legimus: *Fit itaque inter* Palatinos *Proceres de viro sancto communis assensio, qui omnes vnanimiter Regi consulunt, ne grex* Christi *suo fraudaretur desiderio, sed divina protinus ad effectum ducatur electio: quo* Rex *gratulatus consilio, convocatis tam Episcopis quàm Abbatibus, baculum illi contulit* Pastoralem. Apparet hinc *investituram* trecentis fermè annis Vetustiorem Otthonis I. Imperio, quo cœpta sunt territoria Episcopis

tribui. Et ſanè ſi in *inveſtituram* ſpectata eſſet Iuriſdictio civilis, jam ea facta eſſet per *Sceptrum*, *aut Vexillum*; vt mos habebat eorum temporum], non per *annulum & baculum*. Quamquam ergò non vindicarunt ſibi Chriſtianiſſimi Reges *χειρῶν ἐπιθέσιν*, quæ Prſbyteros facit; tamen ſui Iuris exiſtimarunt hæc duo, hunc hominem huic Eccleſiæ obſtringere, quod per annullum indicatur, & Iuriſdictionem Eccleſiaſticam, hoc eſt, Iudicium de ſacris cum quodam publico Imperio conferre, quod *baculi* nomen indicatur: Nam & Regi ipſi, primùm cum ſacraretur, vnà cum Sceptro dari ſolebat baculus. *Et per hoc*, inquit Aimoinus, *Eccleſiarum defenſio*, hoc eſt, Imperium ad tuenda ſacra divinitus tradita; ſua nimirum officiis ſigna reſpondebant: ſicut & Canonicus per librum veſtiebatur. Multis demùm poſt ſæculis, cum pietas genuiſſet opulentiam, & filia inſidiaretur matri, Imperatores de Iure vetuſtiſſimo pœnè detruſi, cœperunt indignitatem ejus rei ex hoc quoque oſtendere, quod Epiſcopi ipſorum beneficio prædia & territoria poſſiderent; ſed numquam hoc ſolo jure nixa eſt electio, quippe, vt diximus, iſtâ Regum liberalitate antiquior. Accedit, quod neque vis vlla poteſt eſſe acceſſori, vt principale ad ſe trahat, & quod nunc qnoque

Lib. 5. *cap.* 50.

prædiorum in vicem stipendia è publico succedunt: ita vt hâc quidem de causâ nihilo sequius sit, quâm olim fuit, jus Summarum Potestatum.

23. *In vestituræ* ergò nomine in illorum temporum historiis non inane signum intelligendum est: neque credendi tam stulti fuisse Reges, vt pro nudo ritu tot labores, tot etiam bella susceperint; sed cum signo, aut per signum res signata, nimirum Ecclesiarum collatio. Quam certum est factam duplici modo. Nam aut electionem liberè & sine aliorum suffragiis Reges per se fecerunt, aut jus eligendi aliis concesserunt, salvo jure approbandi, non imaginario, sed cum rescindendi libertate Concessio eligendi dabatur, aut per legem, sicut Carolus Magnus Episcopos *per electionem Cleri & Populi* voluit eligi, aut per privilegium; sicut idem Carolus Magnus Mutinensibus concessit, vt suis suffragiis Episcopum eligerent: idemque jus jam olim à Francis Regibus obtinuit Ecclesia Atrebatensis; aut speciali indultu, quæ via Caroli Magni posteri tutior visa est.

Carol. Sigon. de Reg. Ital. lib. 4.

24. In testamento Philippi Augusti Francorum Regis hæc verba extant: *si fortè cõtigerit Sedem Episcopalẽ, vacare volumus vt Canonici veniant Ecclesiæ ad Reginam & Archiepiscopum* (is erat Guilelmus Remensis Ar-

A. D. 1190. (*cum cruce signatus est*) *scripto, vitam ad* A.D.1223. *produxit. Matris germanus.*

chiepiſcopus, quem Rex Hieroſolymâ proficiſcens Regni curatorem conſtituerat) *& liberam ab eis electionem petant.* & Ludovicus Sanctus qui dicitur, in diplomate quo matri mandat Regni curam, regalia enumerans, addit *Poteſtatem conferendi dignitates & beneficia Eccleſiaſtica*: Item, *eligendi licentiam, dandi capitulis & conventibus.* Senatus Curiæ Pariſienſis in libello, quem Regi Ludovico XI. obtulit; *Ludovicus*, inquit, *Pius* (Caroli Magni ſcilicet filius) *ſemper jus inveſtiturarum retinuit; in cujus locum poſtea ſucceſſerunt regalia, & jus illud quo utitur* Rex, *cum vacante Epiſcopatu eligendi* Poteſtatem *facit*, & hoc ipſum, quod in Angliâ ſolebat vocari, *licentia eligendi.* Cæterum ſæpiſſimè Reges Francos & eorum ſucceſſores tum in Galliæ tum in Germaniæ regno ipſos per ſe exercuiſſe jus eligendi, nullo alienorum ſuffragiorum interventu, & nos multis exemplis oſtendimus, & ante nos indubitatæ fidei auctores prodiderunt. Apud Turonenſem hæc extant: *Dionyſius Epiſcopus per electionem* Regis (Clodovari, qui Chriſtianorum Regum primus) *ad Epiſcopatum ſucceſſit.* Item: *Ommatius juſſu Clodomari Regis* (is Clodovari filius *ordinatus eſt.* Item, *Theodoricus.* (Is quoque è Clodovari liberis) *juſſit Sanctum Quintianum conſtitui, & omnem ei Eccleſia*

A. D. 1248. *quo crucem ſumpſit.*

Lib. 10. *c.* 13, 4.

A. D. 511. *Licinij Turonenſis* 11. *deceſſit Clodoueus Licinio.* A. D. 513. *denato Theodorus & Proculus in-*

bente Crodiel. *de ſuffecti ſunt. Si præfati Regis ideſt Clodovei electione ad Epiſcopatũ acceſſit viven te Licinio ſedit, pluresque unà Epiſcopus habuere Turones: id verò non admittit ipſe Gregorius, qui lib. 3. c. 2. Licinio (poſt Clodoveum) defuncto Dinifium Cathedranum Pontificalibus aſcendiſſe monet.*

Poteſtatem tradi. Clerus Turonenſis (narrante eodem Gregorio. lib. 3. c. 17.) Catonem à Clothario electum ita alloquitur; *non noſtra te voluntate expetiuimus, ſed Regis præceptione.* Sic & in Pictonicum Epiſcopatum Paſcentius ſuccedit juſſu Regis Chariberti. Notat VValramns Epiſcopus Naumburgenſis per hæc tempora viros optimos atque ſanctiſſimos ad Epiſcopatus perveniſſe. Sed Onufrium audiamus, qui in vitâ Hildebrandi ita ſcribit, ipſe Pontificiæ Poteſtati addictiſſimus; *erat tum conſuetudo à temporibus Caroli Magni Imperatoris, primùm ex auctoritate Romani Pontificis Adriani I. introductâ, vt alicujus vrbis vel abbatiæ Epiſcopo aut Abbate mortuis, ſtatim Clerus vel Monachi in vnum congregati legatos ad Imperatorem, qui tunc erat, dirigerent; ad quem defuncti Prælati pedum Pontificale & annulum deferentes, eum pro nouo Anteſtite deligendo nomine ſui collegij interpellabant. Qui ſtatim Senatu ſuo congregato ex ipſius plerumque ſententia vnum vel ex ipſis collegiis vel ex amicis & Capellanis cæteriſque domeſticis & familiaribus ſuis juxta loci dignitatem, vt ei libitum erat, pro arbitrio à ſe electum, annulo & virgâ Paſtorali, Prælati defuncti à ſe tranſmiſſis, donabat, eumque de illo Sacerdotio diplomate ſuo Imperiali, vt tum dicebatur, inveſtitum, hoc eſt, illâ dignitate donatum, in Epiſcopum vel Abbatum conſecrari*

mandabat, absque alia Cleri & Monachorum electione. Hoc autem per Galliam, Germaniam, & Italiam, quæ tunc Latinus orbis dicebatur, vsurpari mos erat. Cujus exemplo cæteri quoque Reges vt Hispaniæ, Francorum, Hungariæ & eiusmodi imitati sunt. Hanc autem consuetudinem, cum omnes, vt dixi, Latini orbis Ecclesiæ, tum sæpè & diu in multis suorum Pontificum electionibus servavit Romana Ecclesia: & præsertim in Ioannis XIII. Gregorij V. Sylvestri, Clementis, Damasi, Victoris, Nicolaïque Pontificum electionibus; qui omnes Otthonis I. & III. Henrici quoque III. & IV. sententia, Romani Pontifices sine Cleri Romani suffragiis lecti, & ab eisdem Imperatoribus per Annulum & virgam de Papatu Romano investiti fuerant. Et alio loco: *Imperator non solum Episcopatus omnes & Abbatias minoraque omnia Sacerdotia, vt prebendas, Canonicatus, Præposituras, & Decanatus, & huiusmodi conferebat; sed etiam Romanum ipsum Pontificem designabat* Cui congruit illud pragmatici Farrariensis *Imperatores conferebant omnia beneficia per vniversum orbem.* De Trajectinâ Ecclesiâ rescriptum Conradi Suevi produximus, cuius verba sunt: *Ius eligendi & instituendi Episcopum in ipsa Ecclesia ad Reges Romanos vel Imperatores pertinere dignoscitur, & ab*

Quasi Francorum Reges extra Galliam Latini orbis partem æquauerint.

Per orbem suum, non vbique.

Antecessoribus nostris Regibus & Imperatoribus ad nostra tempora est deuolutum & deductum. Nihil huic Regum iuri derogat capitulum Caroli Magni *de electionibus per Clerum & populum faciendis*, cujus modò meminimus. Certissimum enim est in omni lege tacitè exceptum jus censeri atque Imperium Summæ Potestatis. Conceditur ergò Clero & populo electio, nisi Regi ipsi ex vsu videatur suo arbitrio electionem peragere. Genobrardus ipse juris Regii infestissimus oppugnator, Carolum Magnum vsum jure per se eligendi Episcopos, quanquam rarius, concedit. Et sanè morem hunc Regiæ electionis per Pipinum & Carolum Magnum deducit Lupus Ferrariensis: & jus eligendi Romanum Pontificem penes Carolum fuisse, ipsi propugnatores Pontificiæ potestatis concedunt, decretumque vt ipse Archiepiscopos & Episcopos institueret. Ita enim voces *Laudandi* & *inuestiendi*, quæ sunt in decreto, Sigonius interpretatur. In Ludovico Rege jus hoc constituendi Pastores agnovit Synodus Aquisgranensis: vsosque Caroli Magni posteros eodem jure multis exemplis alibi ostendimus. Vtrumque ergò historici comprehendunt *inuestituræ* nomine, & *Ius eligendi*, si ita ex vsu videatur, & *Ius electionem permittendi*, Regioque judicio

De sacr. elect. Iur. cap. 1.

De regn. Ital. lib. 1.

aut probandi aut improbandi. Quod jus penes Imperatores manſit aduſque Hildebrandi tempora, qui primus in hoc jus violentum impetum fecit. Onufrius Panuinus vitam eius referens, *non ſolum*, inquit, *Imperatorem electione Romani Pontificis, quod & Adrianus tertius aliquando fecerat, ſed & omni auctoritate, quâ reliquos Prælatos, Epiſcopos ſcilicet, Abbates conſtituebat, primus omnium Romanorum Pontificum priuare tentauit. Inveſtituram* hic conſtituendi nomine rectè explicauit. Vt ei ipſe Imperator Henricus V. qui, vt apud Abbatem Suvarzahenſem eſt, tam Papæ quam Synodo *Poteſtatem conſtituendorum Epiſcoporum Carolo Imperatori conceſſam notificauit.* Idem Onufrius alibi: *inveſtituras ita*, inquit, *collationem appellabant.* A Carolo certè ad Henricum vſque poſſeſſionis regiæ ſeriem continuat & Imperator ipſe, & alii ſpectatæ fidei ſcriptores. Imperator Henricus à Paſchali ſtipulatus eſt, vt regalia ſibi dimitteret, quæ à temporibus Caroli, Ludovici, Otthonis, Henrici, aliorumque prædeceſſorum ad regnum pertinebant. Quæ hæc ſint regalia, in edicto explicat: *Regno jam inde à Carolo quadringentis & amplius annis inueſtituras Epiſcopatuum tenenti, auferre volebat.* Hoc ipſum jus VVeſtmonaſterienſis vocibus *dandi Epiſcopatus* ex-

pressit in historiâ anni CIↃCXII. *Hoc anno orta est contentio magna inter* Papam *Paschalem & Imperatorem. Imperator voluit uti privilegio antecessorum suorum, habito annis trecentis sub* Pontificibus *Romanis LX. qui licitè dederant* *Episcopatus & Abbatias per baculum* *Pastoralem*. Guilelmus quoque Tyriorum Archiepiscopus eidem mori antiquissimo testimonium præbet. *Inoleverat*, inquit, *consuetudo, præsertim de Imperio, quod decedentibus Ecclesiarum* *Prælatis annulus & virga Pastoralis ad Dominum Imperatorem dirigebantur.* Ferrariensis Pragmaticus de illis temporibus agens: *Imperatores*, inquit, *conferebant omnia beneficia Ecclesiastica per universum orbem.* Duo autem illa, quibus diximus investituras constare, eligendi scilicet facultatem, &, si ab aliis eligeretur Episcopus, recusandi libertatem, optimè distinxerunt, & in jure Regio conjunxerunt omnes quorum in istis rebus excutiendis diligentia probatur. Patet hoc ex laudatis modò Onufrij locis. Quibus iste ejusdem auctoris accedat. *Satis autem constat* Ioannem XIII. *qui Leoni* VIII. *immediatè successit, Gregorium* V. *& Sylvestrum* II. *Apostolicæ Sedi sola auctoritate* Imperatorum *fuisse impositos, nullius Cleri vel populi Romani suffragiis expetitos. Cæteri verò Romani* Pontifices, *qui inter* Ioannem XIII.

Suum scil.

& Sylveſtrum II. *fuerunt, etſi eos electos fuiſſe ab Imperatoribus non legatur, ſed à* Clero, *Senatu, populóque Romano: id accidit, quod electionis tempore Imperatores vrbe abſentes, adeò maximis in Germania bellis & alibi impliciti eſſent, vt de novo* Pontifice *Romanæ ſedi providere non poſſent. Illud tamen conſtat, dum Imperatores, tres Otthones loquor, in vrbe, vel propè, aut certe in Italia fuerunt, & Romanam forte Eccleſiam* Paſtore *vacare tum contigiſſet; eos novum ſummum* Pontificem *dediſſe: ſi verò tempore nouæ electionis eos ab Italia procul eſſe contigiſſet, certum eſt, tum Romanos Pontifices à Clero, Senatu, populoque Romano electos, non abſque Imperatorum conſenſu conſecratos fuiſſe.* Vir eruditiſſimus Iohannes Tilius in memoriali libertatum Eccleſiæ Gallicanæ; *Epiſcopatibus*, inquit, *vacantibus, apparet per hiſtorias* Gregorij *Turonenſis Archiepiſcopi & Aimonij, qui exempla recitant, ante* Carolum *Magnum à Regibus datos; aut ſaltem, ſi ex forma ſanctorum* Canonum *&* Patrum *decretis facta eſſet electio per* Clerum *& populum, eam nullius fuiſſe pretij, niſi à Rege probaretur.* Et periſſimus Canonum Iuretus ad Ivonis Epiſtolam CIV. *Quin etiam, licet aliquando libera eſſet* Cleri *& populi electio, tamen conſulendus erat* Rex. Vbi & reſciſſarum à Rege electionum adfert exempia. Vt appareat

verissimum esse quod dixi, ipsum jus approbandi non fuisse imaginarium (quale nunc quidam conantur Summis Potestatibus obtrudere) sed cum improbandi libertate conjunctum, & quidem tali, quæ alieno iudicio non subjaceret.

25. Magni sanè momenti ad Ecclesiam tuendam & Regni statum jus vtrumque, inquam, electionis & rejectionis: sed illud tantò maioris, quantò plus est beneficii debitorem acquirere, quam inimicum excludere. Paulus Æmilius, vbi id jus Henrico Imperatori extortum narravit: *ea res*, inquit, *multum virium Imperatoriæ majestatis detraxit in animis popularium: plus enim quam dimidium suæ Iurisdictionis perdidit.* Onufrius eundem fermè in modum: *Dimidium*, inquit, *Imperij omninò ab Imperatore tollebatur.* Item: *Imperij enim vel omninò tollendi, vel in perpetuum stabiliendi causâ tum maximè tractabatur.* Idem alibi de Henrico III. *Præstantißimum*, inquit, *hoc Imperij jus* (ita electionem appellat) *mordicùs retinuit:* neque sanè aliter existimarunt Reges, qui ex ruderibus Romani Imperij potentiam suam extruxere.

26. Præter Francos & Germanos, Hispaniæ quoque & Hungariæ Reges audivimus ab Onufrio nominatos. In Hispaniâ mos ille ante Caroli Magni tempora viguit; vt ex

Toletano Consilio apparet, vbi Præsulum electio disertim regali Potestati adscribitur, addito, *si Toletanus Episcopus dignos esse probaverit*: quia ad ipsum consecratio pertinebat. Quem morem ad Reipublicæ salutem plurimum pertinere à Covarruviâ notatum est, & à Vasquio rectè animadversum, non ex juris Canonici beneficio hoc jus esse penes Reges, sed ipso regali atque adeò naturali jure; quia, scilicet, regno posito, simul jus Regi conceditur ea omnia procurandi, quæ ipsi lege divinâ interdicta non sunt, præsertim quæ eò pertinent, *vt subditi vitam & tranquillam & piam degant*. 1. *Tim.* 11. Hungariæ Reges ad Paschalis vsque tempora eo Iure vsos Martinus in Chronicis aliique tradiderunt. Nec omittendum illud Theodori à Niem de Sigismundo optimo Rege atque Imperatore: *Ipse Sigismundus Cathedrales Ecclesias & Monasteria, nec non omnia beneficia Ecclesiastica in Hungariâ dedit, quibus voluit.* His Apuliæ Reges addit in consiliis Alexander Scotiæ Reges Episcopus Naumburgensis, qui anno CIↃCIX. causam eandem, quam nunc agimus, egit fortiter contra Hildebrandistas. Angliæ Regem ipsum, si placet, audiamus. *Henricus, id nominis post conquestum primus, concessit Episcopatum* VV*intoniensem* VV*ilhelmo Gifford; & continuò de*

possessionibus ad Episcopatum pertinentibus contra novi concilii statuta investivit. Idem Henricus dedit Archiepiscopatum Cantuariensem Rudolpho Londinensi Episcopo, & illum per
A. D. 1114. April. 26. Fer. 1. *annulum & baculum investivit.* Hic est ille idem Henricus, qui narrante VVestmonasteriensi,, per VVilhelmum procuratorem suum *constanter allegavit quod non ipse* (ita verba habent) *pro regni amißione investituras Ecclesiarum amittere velit, & hoc ipsum verbis minacibus affirmavit.* Facessant historiarum imperiti interpretes. Quis non videt hic investiturarum vocabulo ipsam Episcopatuum collationem intelligi? Staturum Parlamenti sub Eduardo III. Rege habiti testatissimum hoc facit. Verba sunt: *Supremus Dominus noster Rex, & hæredes sui habebunt, & pro illo tempore fruentur collationibus ab Archiepiscopatus & alias dignitates electivas quæ de ejus sunt advocatione, quas progenitores eius habuerunt, antequam esset libera electio concessa. Quandoquidem electiones concessæ sunt per progenitores Reges sub certâ quadam forma & conditione; videlicet, ut eligendi licentiam à Rege peterent, & post factam electionem Regium consensum obtinerent, & non alio modo.* En jus Regium *conferendi Episcopatus*, Clericorum electione in Angliâ antiquius, quod historiæ quoque testantur: quæ ab Ethelredo, & aliis

antiquissimis Regibus, anni sunt jam septinginti, narrant collatos Episcopatus. Postea Clericis concessæ electiones sub duabus conditionibus, quas in Galliâ quoque observatas ostendimus, ut *eligendi* impetraretur licentia, & facta electio ad Regium referretur arbitrium. At posteriori ævo tota electio Regi reddita. Hodie penes capitula imago est electionis: vis tota penes Regem. Nam vacante Episcopatu, Rex cum codicilis, licentiam eligendi continentibus, simul transmitit nomen eius quem eligi cupiat. Hunc morem defendens Burhillus ait; *Antiquum jus plebis designandi qui consecrentur catenus esse penes Reges, quatenus solennes Regni cujusque consuetudines permittunt.* Bilsonus autem VVintoniensis Episcopus operosissimè de hâc quæstione disserens non semel affirmat, quod certissimum est; *Nullam eligendi formam dvino* Iure *præscriptam: cumque Principes populi sint capita, & divino atque humans Iure omnis externæ atque publicæ administrationis curam tam in sacris quam in civilibus causis creditam sibi habeant; has rationes necessario evincere electiones eorum fidei committi debere; saltem si onus illud in se suscipere voluerint.* Ejusdem hæc sunt verba: *Luce clarius apparet, alios etiam principes, præter Romanos Imperatores á prima Chri-*

Imo ad eos antequam Reges ulli Christo nomen dedissent: pertinebant.

Si velit scil. sed id rarius.

Imo falcissimum. cum Apostolorum praxeos quæ divinum ius nostrum est, exempla superficis.

stiana fidei professione, non solum summam Po-*testatem in electionibus Episcoporum habuisse, sed quos eo honore dignos iudicarunt, non expectatis populi aut Cleri suffragiis, propriâ auctoritate constituisse.* Non vltra extendam, quod facillimum erat, exemplorum ac testimoniorum congeriem. Aut hæc satis sunt, aut nihil est satis. Quisquis igitur tot laudatissimos Reges, quorum alij primi in regnis suis Christianam fidem sunt professi, alii Romanorum Pontificum ambitioni fortiter restiterunt, alij reformationem Ecclesiarum aut inchoarunt aut promoverunt, atque in iis multos sanctimoniâ & eruditione celebres, damnare sacrilegij audet, quasi in eligendo Episcopos aliquid jure divino vetitum admiserint; is me tam temerarij judicij approbatorem non habebit.

27. Quod verò quidam in hoc electionis negotio Pastores alios ab Episcopis discernunt, nimirum quia ipsi illis in locis vivunt in quibus nulli sunt Episcopi, frustra est. Nam Pastores tales, etsi cùm meris Presbyteris id commune habent quod aliis non præsunt; habent tamen illud Episcopale, quod nemini Pastori subsũt: atque adeò dubiũ est, Episcopisne an meritis Presbiteris rectius annumerentur. Præterea, cum Episcopatui insit Presbiterium, qui Episcopatum

Sinonyma sunt ex Apostolorum mente.

patum conferunt, ſimul iidem conferunt certæ vrbis aut loci curam Paſtoralem, & aliquid inſuper amplius: ita vt à majori ad minus, aut potius à toto ad partem rectè procedat argumentatio. Veteres ſanè Imperatores & Reges adeò ſe inferiorum munerum Paſtoralium collationi minùs immiſcuerunt, quod aut à ſe, aut juxta leges ſuas electis Epiſcopis totam illam curam minorem rectè committit non ſine cauſâ exiſtimaverunt. Ideo & in antiquiſſimis Canonibus de Presbyterorum electione vix quicquam invenias; quia tota illa res Epiſcopalis erat Arbitrii, vt ſupra oſtendimus. Nec deſunt tamen exempla, quibus appareat officia etiam minora Eccleſiaſtica à Regibus collata. Onufrium modò produximus teſtantem, non Epiſcopos tantum, ſed minora quoque Sacerdotia ab Imperatoribus ſolita conferri. Extat Pelagii Romani Pontificis Epiſtola, quæ ſignificat ſacras clementiſſimi Principis veniſſe literas, quæ certos quoſdam homines centumcellis Presbyterum, Diaconum, & Subdiaconum fieri præciperent. Vt jam de Abbatiis taceam, quas itidem à Regibus collatas nemo eſt qui ambigat. Quæ de Patriæ noſtræ jure ex actis publicis antehâc protulimus, abundè teſtātur Hollandiæ, Zelandiæ & VVeſtfriſiæ

Non erat, ſed poſt facta eſt.

Principes ab ipsa Principatus origine pastoralem cujusque urbis aut pagi curam, idoneis hominibus arbitratu suo detulisse nisi si quibus in locis id ius alijs concessum doceri posset: eamque consuetudinem ad proximi belli tempora fuisse servatam: hæc etsi antiqua non sunt, illis tamen refellendis sufficiunt, qui â populo electos Pastores ad ultima usque belli tempora publicè asseverare non sunt veriti. Addi possent, si necesse esset, plurimæ investiturarum tabulæ, quibus Principes nobilibus vasallis, inter cætera etiam jura, Ecclesiarum collationem largiuntur. Ego verò, quomodo non hodieque id jus duret, (nam an, vbi expediat, & quatenus, alia est quæstio) intelligere non possum. Neque enim commeriti sunt Ordines reformationi operam dando, vt sequiore, quàm antea sit loco. In Palatinatu curæ Pastorales cõferuntur arbitrio Senatus, qui mãdato & nomine electoris Ecclesiis præsidet. In ditione Basileensi, Ecclesiarum extra vrbem in pastore eligendo potestas nulla. Quem Magistratus vrbis ad pascendum illas mittit, etiamsi docentem numquam audierint, reverenter accipiunt. Initio reformationis multi Pastores hâc solâ vocatione contenti fuêre. Denique Musculi effatum est: *Pastorem Christianum de voca-*

Loc. Com. de Elect.

tione ſua ſollicitum eſſe non debere, neque ambigere quin Chriſtiana ac legitima ſit ſua vocatio vbi ab Euangelium prædicandum à pio Magiſtratu aut Principe vocatus eſt. Eccleſiarum ergò reformatarum doctrina Poteſtates diuino jure non ſpoliat. Neque ſanè ipſi Ordines vnquam aliter exiſtimarunt. Nam cum anno CIↃ IↃ LXXXVI. ſine aſſenſu ordinum Synodus habita eſſet, Comes Leiceſtrius præfectus harum partium, vt ad probandam Synodum ordines promoveret, xvj. Nouembris teſtatus eſt eam probationem nemini detrimento fore in Iure inſtituendorum Paſtorum. Ipſi verò Ordines eodem anno IX. Decembris die acta Synodica admiſerunt additis quibuſdam exceptionibus; quarum vna hæc eſt; *vt Ordines, Nobiles & urbium* Magiſtratus, *aliique, jus & conſuetudinem retinerent inſtituendi & deſtituendi* Paſtores *& ſcholarum Magiſtros.*

Videamus jam cætera, que contra. Sũmas Poteſtates hâc in parte afferri ſoleant. 28
Ajunt nonnulli Reges quoſdam & Principes abuſos electionibus, aut per ſordes, aut per gratiam. Quod quidem verum eſt; ſed ad hujus controverſiæ definitionem non pertinet. Nam abuſus Iuris neminem Iure priuat, niſi forte ſubditum intercedente Superioris ſententiâ. Multò minus abuti poſſe, ad amiſſionem Iuris ſatis eſt. Alio-

qui nemo certus erit cujusquam Iuris. Neque verò minor est laudabilium electionum, quas Reges fecerunt, numerus. Et cōtrà ex popularibus electionibus res sæpè ad seditionem, cædes, vulnera, incendia, perducta est: neque Clerus gratiæ & factionum semper expers, ne nunc quidem. Ita vt si incommodorum metu everti possit electio, nulla ejus species sit substitura. Cùm Genebrardus, infensus Iuri Regio, dixisset Episcopos Romanos ab Imperatoribus electos, monstra hominum fuisse,
Renaldus. 187 contra à nostris ostensum est, aut bonos aut mediocres electos, à Clero verò & populo mera monstra prodiisse. Accedit, quod Summarum Potestatum magnitudo non tam facile quàm privati largitionibus corrumpitur, neque injustis aliorum desiderriis æquè obnoxia est. Deinde ordinatio, quæ penes Pastores manet, & ius contradicendi, quod plebi relinquitur, si non omnibus, quod vires humanas excedit, certè majoribus malis præcludit aditum.

19. Objiciuntur & Canones, & Patrum dicta quædam. Vetus canon, qui est XXX. in eorum numero qui vocantur Apostolici, de Migistratibus agit, non de Imperatoribus; & quemadmodum proximè antecedens Canon nundinationibus, ita hic violentis intrusionibus opponitur: quod verba illa

indicant, ἐγκεχλῆς ἐκκλησίας γένηται. Ad eos ergò pertinet Canon, qui non legitimè ordinati atque Examinati per vim Eccleſias invadunt, Magiſtratuum ipſis faventium auxilio aut fiduciâ Sic & Pariſienſis Synodus non electionem Regiam improbat, ſed ordinationem; neque omne Regis Imperium, ſed id quod fit contra Metropolitani & compravincialium voluntatem, quippe ad quos ordinatio pertinebat. Nam ipſe Rex Charibertus, quo Imperatore hæc Synodus eſt habita, Paſcentium eligit ad Epiſcopatum Pictonicum, quem comprovinciales receperunt, vt rectè electum, & vt aliud vellet Canon, nihil tamen ad rem faceret. Nam ſi factus eſt Rege conſentiente, potuit aut ab ipſo, aut ab aliis etiam Regibus, præſertim de optimatium ſententiâ reſcindi; cùm nullæ leges poſitivæ ſint immutabiles: ſin diſſentiente Rege, jam neque Canon ille vim legis habuit, neque eo imminui jus Regium potuit. Certè ex quo Reges eligere Epiſcopos cœperunt, plurimæ in Galliâ Synodi ſunt habitæ, quarum nulla Reges eo nomino reprehendit; non vna verò Regem monuit, vt quantum par eſſet, ſtudium ac curam conſtituentis Paſtoribus adhiberet: vt ſatis appareat, nihil umquam Galliæ Epiſcopos in iſto eligendi modo deprehendiſſe, quod

legibus divinis esset contrarium Nicenæ Synodi II. per quam imaginum introductus est cultus, auctoritatem à nostris proferri satis indignum est. Et tamen, ne hujus quidem alia est quam illorum, quibus jam respondimus, Canonum sententia. Adfertur & Athanasii vox acrior in Constantium; qui si summis affectus iniuriis aliquid protulisset, non tam generaliter verum quam illis temporibus accommodatum, nihil mirandum esset; cùm aliis quoque Patribus multa exciderint, quæ rigidum examen non ferunt. Et tamen ipse Athanasius, vtcunque calidus hâc in causâ nullum obtendit ius diuinum; sed quærit, *vbi sit ille Canon, vt ex Palatio mittatur is, qui futurus sit Episcopus*? Ostendit ergò Canonicum non esse, quod fiebat à Constantio: & rectè: Alius enim eligendi modus eo tempore in vsu erat, Nicenæ Synodi auctoritate, & constantini præceptis infirmatus. Quamquam autem justis de causis conceditur Regibus à Canone recedere, tamen eo animo egredi Canonem, vt Arrianæ parti faventes ad Episcopatum promoverentur, minimè erat boni Imperatoris officium: ergò justius reprehenditur ista eligendi ratio, si etiam omissâ ordinatione obtrusi sunt Ecclesiis Episcopi; quod factum omninò credibile est. Neque enim

Orthodoxi ordinaturi erant Arrianos, aut cum Arrianis colludentes. Enimverò, obſtare jus divinum, quo minus Rex Paſtorem eligat, nemo adhuc Patrum repertus eſt qui diceret. Aliter ſenſiſſe apparet ſanctiſſimos Epiſcopos, tum qui Theodoſio eligenti paruerunt, tùm qui Valentiniano electionem detulerunt.

Et hæc quidem de ſummis Poteſtatibus 30.
verã religionẽ amplectentibus dicta ſunto. Nam ad eos Reges quod attinet, qui ſalutari fidei non aſſentiũtur, numquam illos pii cœtus pro electione Paſtorũ interpellabũt. Nam qui ſperent defenſionem Eccleſię ab hoſtibus Eccleſiæ? Et, vt res feliciſſimè ſuccedat, tamen indecorum res Eccleſiæ
κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων. 1. *Cor.* 6.1.
Quin ipſi Reges à fide alieni, ſi tale aliquid ſibi arrogent, procul dubio gravius ſibi iudicium accerſunt. Attamen, ſi omninò nolint Reges infideles admittere quemquam Paſtorem aut Epiſcopum niſi à ſe electum, atque interim & Eccleſiæ τὴν *δοκιμασίαν*, & Paſtoribus aliis τὴν *χειροθεσίαν* relinquant, vix putem convenire Chriſtianis, vt homines alioqui idoneos eo ſolo nomine repudiẽt, quod ab infidelibus Regibus commendentur: DEVS enim bonus etiam per malos opus bonum peragit. Non is ſum, qui damnare audeam tot

Christianas Ecclesias in Thraciâ, in Syriâ, in Ægypto, quæ Patriarchas aut minores Episcopos à Turcarum Rege accipiunt; neque novam esse hanc Christianorum patientiam docet nos Barlaamus Episcopus Cyracensis, cujus hæc sunt verba: *Pontificatus quilibet, quomodo Bulgarensis, dependet à Principe illius gentis: & Triballensis similiter à suo Principe: Anthiochenæ verò Patriarchæ Armeniorum Rex dominatur: Hierosolymitano autem & Alexandrino Ægyptiorum impiissimus Princeps. Nullus enim horum Pontificatum recipit, non probante & decernente & consententie suo sæculari Principe: Magis autem, & plurimùm, & omnibus, ad quos spectat electio, voluntate renuentibus, & cum Principe discordantibus, nenecessarium est finaliter, eum, quem vult Princeps, Pontificem effici.* Nimirùm satius est Pastorem idoneum, plebis testimonio laudatum, ab aliis Pastoribus ordinatum accipere arbitrio Principis quamquam infidelis, quam Ecclesiarum vastitatem pati. Certè Esdras munus restituendi cultus divini à pagano Rege Artaxerxe sibi impositum non defugit.

31. Sed ad nostras, hoc est, Christianas Potestates vt redeamus (istud enim obiter dũtaxat adspersũ sit, vt occasio aliis detur hoc super negotio ãplius cogitãdi) monitos le-

ctores volumus nos totâ hac tractione id vnum exquirere, quid liceat, non quid vnoquoque tempore expediat. Nam ſive antiqua ſive recentiora reſpicimus tempora, videbimus in *electionis* modo ſæpiſſimè variatum. Neque tantùm per ſæcula & provincias, ſed per annos quòque & vrbes ſingulas. Adeo nihil certum eſt eâ in re, quam lex divina incertã reliquit. Et ſanè vbi non de jure, ſed de optimo electionis modo quæritur, mirum quàm multa ſint quæ in omnem partem probabiliter dici poſſint. Da mihi Cyprianum, & qui eo ævo vixerunt; nihil erit à populari electione metuendum. Da Patres Nicenos, libenter Epiſcopis electionem addicam. Da Theodoſios, da Valentinianos, da Carolos Magnos, nullum erit à Regiâ electione periculum. At nos in fæce Eccleſiæ vivimus, & cum omnia rectè ſunt circumſpecta, nihil eſt quod incommodo vacet. Itaque nihil hic quidquam perpetuum prę-ſcribi poteſt.

non ſolus tunc populus elegit. Non ſolis Epiſcopis eam Nycena ſynodus ad dixit. Fuit & ſub cõſtantino qui Antiocbium Arianis cōmiſit.

Ariſtot Ethic. 5. 14.

Si tamen aliquid conſilii hâc in parte dandum eſt, non diſpliceat mihi Iuſtinianeorum temporum ratio, adhibitâ hâc cautione, ne plebi invitæ Paſtor obtrudatur, & ſimul ſalvo Summis Poteſtatibus jure reſcindēdi electiones ſi quid forte in Eccleſiæ aut Republicæ perniciem erratum ſit. Quo

jure, non Francos tantum Reges, ſed & veteres Romanos Imperatores ſæpiſſimè vſos facillimum probatu eſt. Ne teſtimoniorũ acervus ſupra modũ excreſcat, (plenæ enim ſunt omnes Hiſtoriæ, plena Synodi, plena Pontificum decreta) pauca adferam. Poſt Siſemij mortẽ plurium ſuffragiis electus erat Proclus ad Epiſcopatum Conſtãtinopolitanum: electio hæc ab Imperatoribus reſciſſa eſt. * Geſta ipſa Romanorum Pontificum oſtendunt electũ ordinari non potuiſſe; niſi decretum electionis prius traſmitteretur in regiam vrbem, id eſt, Conſtantinopolin, *idque ſecundùm antiquam conſuetudinem*. De Francis ſupra quædam attulimus. Non omittendum tamen Pontificis Romani teſtimonium, qui Lothario & Ludovico Imperatoribus fatetur ante conſecrationem Epiſcopi percipi debuiſſe Imperialem licentiam, & Imperatoris Epiſtolam ad Metropolitanum, cum his verbis, *vt priſca conſuetudo dictat*: & Platinæ illud; *nihil actum a Clero in eligendo Pontifice, niſi ejus electionem Imperator approbaſſet*. Et quod alibi oſtendimus de approbandâ aut improbandâ electione fuiſſe longas deliberationes, Rex etiam Angliæ Iohannes electionem Stephani in Archiepiſcopum Cantuarienſem jure Regio re-

C. Agatho diſt. 73.

Contra Procli nulla fuit electio, itaque meritò reſciſſa

**Oſtendunt id poſt A.D. 500. fuiſſe cœptum.*

ſcidit. Multum errant, qui arbitrium hoc Summarum Poteſtatum, quo facta electio probatur aut improbatur, confundunt cum eo conſenſu quo vrbis cujuſque Magiſtratus ſecundùm leges aut Canones, juxta Clerum, interdum & cum populo ad electionem concurrunt. Plurimum enim hæc inter ſe diſtant. Nam Summarum Poteſtatum arbitrium ſupra electionem; Magiſtratuum conſenſus pars electionis eſt: Illud Summis Poteſtatibus conpetit eo ipſo quo Summæ Poteſtates ſunt; hoc Maſtratibus ex lege poſitivâ, nec propriè quà ſunt Magiſtratus, ſed quà honorata pars vrbis. Itaque Magiſtratum electio intra vrbis ſuæ fines ſtat; at Imperatores & Reges non tantum jus ſuum in vrbibus, quas habitant, & quarum Eccleſias frequentant, puta Conſtantinopoli, Pariſiis, Londini, ſed per omnia, ſi ita ex vſu videatur, Imperii ſui loca exercent: vt Imperator Conſtantinopolitanus Romæ, Mediolani, Rex Francorum Rothomagi, Pictavii, Tuſculi, Reati; Rex Angliæ, Cantabrigiæ Eboraci, & ita deinceps. Deinde Magiſtratus ſuffragiis poteſt vinci, Summa Poteſtas nō poteſt. Itaque Calixtus Pontifex Romanus eo ipſo tempore, quo Henricus Imperator coactus de jure inveſtitutarum ceſſerat, permiſit Imperatori adeſſe electioni,

Nihil imperatori hodie iuris Conſtantinopli nec Romæ. Nihil Francis Tuſcule & Reate iuris eſt Malmesb. lib. 5 de geſt. Angl. Vſperg. in Chronico.

& suborto dissidio saniori parti consensum atque auxilium præstare. Quo ipso Imperator de Summo Imperio devolutus, & in Magistratuum ordinem redactus est. Certè, vt electionem permittat aliis, jus illud liberæ approbationis à se abdicare tuto non potest is qui Summo Imperio fungitur.

33 Etiam post peractam electionem jus removendi certam personam à certi loci ministerio, etsi penes alios esse quoque possit, numquam non esse penes Summam Potestatem debet. Sic ejecit Salomo Abjatharem, ne esset DEI Sacerdos. Episcopos Romanos non semel Imperatoriâ Potestate depositos ipse Bellarminus confitetur. Cujus rei facilis est probatio. Nam si Summa Potestas jus habet aliquem vrbe aut provinciâ interdicendi, necessariò etiam jus habet interdicendi ministerio hujus vrbis aut provinciæ: Hoc enim illi inest, ac cujus totum est in Potestate, ejus in Potestate pars non esse non potest. Neque dumtaxat hoc poterit Summa Potestas per modum pœnæ, sed & per modum cautionis, puta si quis Pastor à plebe rapiatur in materiam tumultus, quod forte etiam sine crimine ipsius accidere poterit: Nisi enim hoc posset Summa Potestas, Respublica ad tuendam securitatem suam sibi non esset αὐτάρκης. Errant autem, qui puant ne-

ceſſario ejuſdem eſſe eligere & removere. Nam Summa Poteſtas non ſolùm interdicere poteſt publicis actibus, ſed & privatis, ad quos ipſas perſonas non eligit, puta negotiatione, conductione; vt ſupra, cum de jurisdictione ageremus, oſtenſum eſt, idemque oſtendunt exempla. Nam octo aut plures Romanos Epiſcopos conſtat ab Imperatoribus depoſitos, modò cum Synodo, modò abſque Sinodo, quorum aliquammulti à Clero populoque Romano electi fuerant.

CAPVT XI.

De moribus in Eccleſia non omnino neceſſariis.

SVMMARIVM.

1. *Quanti referat diſtinguere in regimine Eccleſiaſtico inter neceſſaria & non neceſſaria.* 2. *Epiſcopi vox explicatur & oſtenditur in hac quæſtione ſignificare Paſtorem, qui Paſtoribus præſit iure quodam pepetuo.* 3. *Epiſcopatum ita ſumptum nulli Iuri divino repugnare.* 4. *Eſſe ab Eccleſia vniuerſali receptũ.*

5. Initium habuisse ab Apostolicis tẽporibus. 6. Divino Iudicio esse approbatum obiter de Ambrosii loco. 7. Episcopos nominatos Angelos, Apostolos, προεστῶτας. 8. Exemplum Episcopatus potuisse sumi ex lege naturali & Põtificatu Mosaïco: credibilius tamen ab Archisynagogis. 9 Magnas in Ecclesiam utilitates ex Episcopatu redundasse. 10. Episcopalem eminentiam non esse divini praecepti. 11. Non plane universaliter obseruatum, ut cuivis civitati unus praeesset Episcopus, & penes quos sit jus ordinandi. 12. Non leves fuisse causas cur his temporibus; nonnullis in locis ad tempus certè aliquod Episcopatus ommitteretur. 13. Ignotos fuisse Apostolicae & veteri Ecclesiae Presbyteros temporarios. 14. Veterem omnem Ecclesiam Presbyterorum vocabulo in Ecclesia non alios quam Pastores intellexisse in verbo & Sacramentis occupatos: simul ambiguitas vocis Seniorum excutitur. 15. Assessores qui à nonnullis Presbyteri vocantur, non esse ex divino praecepto. Soluitur locus Matth. xviii. Explicantur Synedria Iudaeorum tum minora, tum magnum, & ostenditur apud Iudaeos eosdem fuisse qui de sacris & profanis ius dicebant. Quae sint negotia Dei, quae Regis. 16. Presbyterorum vox quid in N. T. significet, & imprimis quae si sententia locit 1 Timoth. v. 17. 17. Licite potuisse institui assessores Pastorum laicos, aut à summa Potestate aut ab Ec-

cleſia. 18. *Probatur ex ſacris Literis hanc inſtitionem Deo non diſplicere.* 19. *Non deeſſe in pia antiquitate exempla, quæ nonnihil ad hũc morem accedant. Qui ἔκδικοι ſive Advocati Eccleſiarum. Qui φροντισταί: qui πρεσβύτιδες Qui in Anglia Oeconomi & adſiſtentes.* 20. *Vtilitatem non ſpernendam ab iis Adſeſſoribus poſſe haberi.* 21. *Sub certis tamen cautionibus: vbi de more Genevenſi eligendi iſtos Adſeſſores*

MVLTVM refert ad retinendam Eccleſiarum pacem inter ea quæ jure divino præcepta ſunt, & quæ non ſunt, accuratè diſtinguere: Nam etiamſi ritus aut regiminis modus aliquantum differat, nulla inde ſequitur Eccleſiarum divulſio, quamdiu pars neutra ſuo mori divini præcepti auctoritatem adſcribit. Et hac præcipuè de cauſa laboratum à nobis eſt, vt oſtenderemus jure divino non eſſe vetitum eligendi modum, quo Reges piique Principes nonulli hodie vtuntur. Non quod eorum exempla aliis imitanda proponamus (poſſunt enim alii electionis modi, aut per ſe vtiliores eſſe, aut certe nationum ingenio & Eccleſiarum quorumdam ſtatui aptiores, aut ob ipſam conſuetudinis vetuſtatem præferendi) ſed ne Reges ſimulque ipſas Eccleſias, in quibus mos ille ſer-

vatur, temeraria damnatione à nobis alienemus. Quod de electione fecimus, idem faciendum est nobis de muneribus Ecclesiasticis, quibus aliæ Ecclesiæ hoc seculo Reformatæ vtunrtur, aliæ non vtuntur: Nimirum vt ostendamus nihil de iis in alteram partem definitum juris divini præcepto; quo posito facile apparebit regiminis diversitatem non debere obstare fraternæ vnitati. Ad intelligendum jus Summarum Potestatum tractatio hæc omnino necessaria est. In his enim quæ præcepto divino sunt definita, executionis necessitas Summæ Potestati incumbit: In cæteris est aliqua eligendi libertas. Accedit quod, vt supra diximus, Ecclesiasticum regimen fermè sequitur τῆ πολιτείας τύπον, quod à Britanniæ quoque Rege sapientissimo observatum est. Præcipuè autem inter Protestantes contendi solet *de eminentiâ Episcopali*, & de munere eorum qui cum Pastores non sint, id est, nec prædicent nec sacramenta exhibeant, Pastoribus tamen assident, & à quibusdam *Presbyteri* appellantur. De vtroque videamus, quantum instituti permittit ratio. Sunt enim hæ quæstiones ab aliis tanta argumentorum copia tractatæ, vt vix quicquam sit quod addi possit; præcipuè verò doctissimus Beza cum Genevense regimen tuendum suscepisset, tum

quæ

quæ pro adſeſſoribus iſtis, tum quæ contra Epiſcopos dici poterant, quâ pollebat vi ingenii, latiſſimè explicavit; & ex adverſo Anglicanæ Eccleſiæ laudatores Saravia & VVintonienſis Epiſcopus tam pro Epiſcopis, quam contra adſeſſores iſtos acerrimè diſputarunt. Ita vt qui exactam harum rerum cognitionem deſiderant, ad illorum libros ſint remittendi. Nos ergo minuendæ, non diducendæ controverſiæ operam daturi, in paucas definitiones ea contrahemus, quæ aut confeſſa ſunt vtrimque, aut ita evidenter probari poſſunt, vt niſi à contumacibus negari nequeant.

Agimus autem primo loco de Epiſcopis, qua voce vti nobis liceat eo ſignificatu, quo Synodi vniverſales ac topicæ, ac Patres vniverſi perpetuò eâ vſi reperiuntur. Quippe Apoſtolicis temporibus certum eſt etiam diſtinctis functionibus, voces haud æque diſtinctas. Nam Apoſtolorum functio & *Presbyterium* vocatur & ἐπισκοπὴ & διακονία, nec quicquam vſitatius quam generis nomen uni ſpeciei particulari quodam jure adhæreſcere; vt in *adoptione*, *cognitione*, aliiſque Iuris vocibus apparet. Ita ergo *Epiſcopi* nomen cum ex natura vocis quemvis *inſpectorem* atque *præpoſitum* aut (vt Hieronymus, rranſtulit) *ſupra-attendentem* ſignificet, (nam & ſeptuaginta Hebræorum 2.

Sub Apoſtolis diſtinctæ non fuere functiones Epiſc. & Presbyt.

Aristoph. avib L. ult. D de munerib. & honorib.

פקיד, quod etiam Magistratibus datur, ἐπισκόπου transtulerunt; & apud Athenienses prætor peregrinus: Apud Romanos quoque ædiles municipales hoc nomine appellabantur, & Cicero se *Campanæ oræ Episcopum* dicit constitutum) ab Apostolis quoque & Apostolicis viris ex vsu Hellenistarum quibusvis Ecclesiæ Pastoribus tributum est. Neque tamen eo minus proprio ac peculiari quodam jure iis addici potuit, qui & cum cæteris vniuersi gregis & preter cæteros ipsorum pastorum *inspectores* essent constituti. Quare suo & alieno otio abvtuntur, qui cum hanc quæstionē tractandam susceperint, operose probant commune fuisse Pastoribus omnibus Episcopi nomen, cum ea vox multo etiam pateat latius. Neque minus illi aërem feriunt, qui magno conatu id agunt, vt probent omnibus omnino Pastoribus res quasdam communes, ius scilicet prædicandi, sacramenta exhibendi, & si quid his adhæret: Non enim de his in quibus cōveniunt, sed de eá, quæ ipsos distinguit, eminentiâ quæritur. Illud vero aliquanto etiam absurdius, quod quidam, vt probent nihil distare Episcopos à meris Presbyteris, Patres abducunt testantes, *Episcopos omnes paris esse meriti*: quasi dicas *omnes Romanos Senatores pares fuisse Consulibus*, quia vtrius-

que Consulis par fuit dignitas, sed aut sibi aut lectori iratus est, qui talia refutat.

3. De Episcopatu ergo, id est, vnius Pastoris inter cæteros eminentiâ, primum statuimus eum nulli Iuri divino repugnare. Si quis contra sentiat, hoc est, si quis totam veterem Ecclesiam condemnet stultitiæ aut etiam impietatis, ei procul dubio incumbit onus probandi, cui implendo nihil adferri video præter illud: *Quicumque voluerit inter vos magnus fieri, sit vester Minister*; &, *quicumque inter vos voluerit primus esse, sit vester Minister.* Sed profecto non interceditur hîc Ecclesiæ Pastoribus eminentia omnis aut Primatus inter Pastores, sed monentur omnes Pastores, vt sciant injunctum sibi ministerium, non autem datum Imperium. Præcedit enim, *Reges gentium dominantur, & magnates jus Potestatis exercent, vos autem non sic.* Imo multo rectius hoc loco ostendas concedi eminentiam & primatum. Quod enim apud Mattheum & Marcum est, *Qui voluerit magnus fieri, & primus esse*, id apud Lucam est, qui maximus est inter vos, & qui *præest* aut *ductor* est ὁ ἡγούμενος. Adde quod Christus suo ipsos hortatur exemplo; *Filius hominis non venit vt sibi ministraretur, sed vt ministraret:* non ergo facit ministrandi præceptum, quin major sit aliquis etiam iis

Mat. 20. 26.
Mar. 10. 44.

Ioan.13.13. quibus ministrat. Vos, inquit, *mihi dicitis*
14. *magister ac Domine : ac bene dicitis ; sum enim. Itaque si ergo lavi vobis pedes, vester* Dominus *ac praeceptor, vos quoque debetis alij aliorum pedes lavare.* Et quomodo potuit Christus improbare munerum Ecclesiasticorum disparitatem, cum ipse constituisset Lxx. Euangelistas *secundi Ordinis & mino-*
Ad Fabiol. *ris gradus*, vt Hieronymus loquitur, *dignitate* minores Apostolis, vt loquitur Calvinus? Multóque clarius triumphans jam in
Ephes.4.11. Cœlo, *dedit alios quidem* Apostolos, *alios vero* Prophetas, *alios Euangelistas, alios* Pastores *&* Doctores, non functionibus tantum, sed &
1. *Cor.* 12. gradibus quibusdam distinctos. *Dedit enim*
28. *DEVS in Ecclesia primùm* Apostolos, *secundo loco* Prophetas, *tertio Doctores.* Ipsum Diaconium ab Apostolis institutum satis arguit non esse à Christo Imperatam munerum Ecclesiasticorum æqualitatem. Hoc ergo primum & minimè dubiæ veritatis ponamus in quo Zanchium, Chemnitium, Hemmingium, Calvinum, Melanchtonem, Bucerum habemus consentientes; imo', & Besam, hactenus vt dicat, *quod vnus quispiam cæterorum Iudicio compresbyterorum delectus*, Presbyterio *προεστὼς esset & permaneret*, id reprehendi nec posse nec debere.

4. Alterum est, Episcopatum eum, quem

tractamus, ab Vniuerſali Eccleſiâ receptum. Apparet hoc ex Conciliis vniverſalibus, quorum nunc quoque apud pios ſumma auctoritas. Apparet etiam ex collatione Synodorum aut Nationalium aut Provincialium, quarum nulla ferè eſt, quæ non manifeſta Epiſcopalis eminentiæ ſigna præferat. Patres omnes, nemine excepto, idem teſtantur, quorum is, qui minimùm Epiſcopatui defert, eſt Hieronymus, ipſe non *Epiſcopus* ſed *Presbiter*. Huius ergò vnius ſufficit teſtimonium: *In toto orbe decretum eſt, vt vnus de Presbyteris electus cæteris ſuperponeretur, ad quem omnis cura Eccleſiæ pertineret.* Quin adeò vniverſalem conſtat fuiſſe hanc conſuetudinem, vt etiam apud Hæreticos, qui ex Catholicâ venirent, ſeruaretur. Auctor Homiliarum in Matthæum, *Quare quia hæc omnia, quæ ſunt propria Chriſti in veritate, habent & hæreſes in ſchiſmate ſimiliter Eccleſias, ſimiliter Scripturas, ſimiliter Epiſcopos, cæteroſque Clericorum Ordines, ſimiliter Baptiſmum, Euchariſtiam, & cætera omnia.* Aërij ſanè hic error ab omni Eccleſiâ damatus eſt, quod diceret *Presbyterum ab Epiſcopo nulla differentia diſcerni debere.* Ipſe Hieronymus ei, qui ſcripſerat, *nihil intereſt inter Epiſcopum & Presbyterum*, reſpondit, *hoc ſatis Imperite, in portu, vt dicitur, naufragium.* Con-

Recentior fuit cũ ſe ab Aſcenſione Dominica 900. ſcripſiſſe profiteatur.

Ab vno Epiphanio primũ id damnatum; non ab Eccleclesia: Sciſma vero (cuius reus Aërius) ab hæreſi non diſtinxit Epiphanius.

sensum hâc in re totius Ecclesiæ etiam Zanchius agnoscit.

5. Tertium hoc sit, Episcopatum initium habuisse *Apostolicis temporibus*. Testantur hoc catalogi Episcoporum apud Irenæum, Eusebium, Socratem, Theodoretum, atque alios, qui omnes incipiunt ab *Apostolica ætate*. Tantis autem auctoribus, atque ita inter se consentientibus, fidem derogare in re historica, non est nisi irreverentis & pertinacis animi. Perinde enim id est, quasi neges verum esse. quod omnes tradunt Romanorum historiæ, Consulatum cæpisse ab exactis Tarquiniis. Sed rursus Hieronymum audiamus; *Alexandriæ*, inquit, *à Marco Euangelista Presbyteri unum semper ex se Electum in Celsiori gradu collocatum Episcopum nominabant.* Obiit Marcus octauo Neronis anno: cui viuente adhuc Iohanne Apostolo successit Anianus, Aniano Abilius, Abilio Cerdo; eodem Apostolo superstite post mortem Iacobi Simon Episcopatum Hierosolymitanum, post mortem Petri Paulique Romanum Linus, Anacletus, Clemens: Antiochenum verò Evodius & Ignatius gesserunt. Hæc certè non est spernenda antiquitas, cui Ignatius ipse, Apostolorum coævus, & qui hunc proximè sequuntur, Iustinus, Martyr, & Ire-

Habuit Apostolicis temporibus locum Episcopatus, sed alterius generis. à vulgato n. ætate primorum quorum nomina catalogis initio inserta sunt.

Epist. 85.

A. D. 62. April. 25. fer. 4.

Viventibus Apostolis Romanam Ecclesiam Linus, Clemens, Cletus, Anacletus rexere.

Suppositiæ cum sint Epistolæ, ei adscripta fluxa earum fides.

næus apertissima testimonia præbent, quæ transcribere nihil est opus. Cyprianus *Iam quidem*, inquit, *per omnes Provincias & per vrbes singulas constituti sunt Episcopi.*

Quartum esto Episcop. hunc diuino iure approbatum, aut (vt Bucerus loquitur) visum Spiritui Sancto, vt inter Presbyteros vnus curam singularem gereret. Irrefragabile argumentum huic assertioni præbet diuina Apocalypsis: ipse enim CHRISTVS scribi iubet *septem Angelis* Asiaticarum *Ecclesiarum*. Qui per *Angelos* ipsas Eclesias intelligunt, manifestè sacris literis contradicunt. Nam *Candelabra sunt Ecclesiæ*, inquit CHRISTVS, *stellæ autem Angeli septem Ecclesiarum* Mirum est, quò non trahat homines contradicendi libido, quãdo ea, quæ tam apertè distinguit Spiritus Sanctus, audent confundere. Non negamus cuilibet Pastori generali quodam significatu aptari posse Angeli nomen: at hic manifestum est vni in quâlibet Ecclesiâ scribi. An ergò vnus in quâquaque dumtaxat civitate Pastor? minimè verò: Nam jam à Paulinis temporibus Ephesi plures Presbyteri constituti ad pascendam Ecclesiam DEI. Cur ergò ad vnum in vnaquaque Ecclesiâ mittuntur literæ, si nemo vnus peculiarem quandam & eminentem habuit functionem? *Sub Angeli nomine*,

6.

Veteres secuti sunt quotquot sæculo nostro confuderunt.

Act. 20. 17. 28

Hæc Augu-ni verba inquit Augustinus, *laudatur præpositus Ecclesiæ.* Hieronymus *Angelos Ecclesiis præsidentes* dixit. Si quis recentiores audire mavult,

Vide Epist. 162. en Bullingerus; *Destinatur Epistola Cælestis Angelo Smyrnensis Ecclesiæ, id est, Pastori. Testantur autem hystoriæ Angelum sive Pastorem illum Smyrnensis Ecclesiæ Polycarpum fuisse ordinatum ab Apostolis, ab ipso, inquam, Iohanne Episcopum, ac vixisse in ministerio hujus Ecclesiæ annos Lxxxvj.* Verum est quod de Polycarpo Bullingerus refert: Ita enim Ire-

Lib. 3. cap. 3. næus, *Polycarpus non solùm ab Apostolis eruditus, & conversatus cum multis ex iis, qui Dominum nostrum viderant, sed etiam ab Apostolis in Asia in eâ quæ est Smyrnæ Ecclesiâ constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in primâ nostrâ ætate.* & Tertullianus; *Smyrnæorum Ecclesia habens Polycarpum ab Iohanne collocatum refert.* & alibi: *Habemus Ioannis alumnas Ecclesias: Nam etsi Apocalipsin ejus Marcion respuit, ordo tamen Episcoporum ad originem recensus in Ioannem stabit auctorem* Audiamus & Marloratum; *ab Ephesinâ Ecclesia incepit Ioannes ob loci celebritatem, nec populum aggreditur, sed Principem Cleri, utique Episcopum.* Sed major fortè Bezæ aut Rainoldi auctoritas. Videamus ergò quantum ab ipsis veritas impetraverit. Beza *Angelo, id est, προεστῶτι, quem nimirùm oportuit imprimis de his rebus admoneri, ac per eum cæteros collegas, totamque adeò*

Eccleſiam. Rainoldus; *In Epheſina Eccleſia, etſi plures eſſent ad ipſam adminiſtrandam Preſbyteri & Paſtores, tamen pluribus illis vnus præerat, quem Servator Angelum Eccleſiæ appellat, atque ad illum ea ſcribit, quæ ex illo cæteri diſcerent.* Sanè, ſi à Dione Pruſæo rectè dictum eſt, Reges Regnorum ſuorum eſſe genios; & in ipſis ſacris literis Reges Angelorum nomine appellantur; qui non videt Preſbyterorum quoque Principi hoc ipſum nomen jure quodam eximio competere? CHRISTVS ergò ſcribens illis Epiſcopis, vt eminentibus in clero, haud dubiè eminentiam hanc Epiſcopalem probavit. Vetuſtiſſimi Græci Codices novi Teſtamenti in fine alterius ad Timotheum hæc verba preferunt πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, τῆς ἐφεσίων ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης, ὅτε ἐκ δευτέρου παρέστη παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι. Vbi Epiſcopi voce merus Preſbyter intelligi non poteſt: non modò, quia ſucceſſiones in Eccleſiiis per meros Preſbyteros non memorabantur, verùm etiam quia ante Timotheum conſtat Epheſi Preſbyteros fuiſſe. Sub Epiſtolâ ad Titũ in iiſdem Codicibus hæc leguntur: πρὸς Τίτον τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ Νικοπόλεως τῆς μακεδονίας Neque ſanè de Timotheo aliter exiſtimavit ſcriptor ille, qui vulgò Am-

Colloq. cum Harto cap. 8. ſect. 3.

brosius dicitur, cujus hæc sunt verba: *Timotheum Presbyterum à se creatum (Apostolus) Episcopum vocat, quia primi Presbyteri Episcopi appellabantur, ut recedente eo sequens ei succederet: sed quia cœperunt sequentes Presbyteri indigni inveniri ad tenendos primatus, immutata est ratio prospiciente Concilio, ut non ordo sed meritum crearet Episcopum multorum Sacerdotum Iudicio constitutum, ne indignus temerè usurparet, & esset multorum scandalum.* Fatetur Timothei inter Presbyteros Primatum ab Apostolo agnosci. Quod autem quidam viri docti ex his rebus circularem quandam præsidentiam firmare voluerunt, in eo ipsis, quidquid est veterum monumentorum, obstat; neque Ambrosij verba patrocinantur. *Recedente* enim est *moriente* aut *abeunte*. Et quod Sacerdotales ἐφημερίαι huic interpretationi firmandæ afferuntur, nemo non videt quàm à re alienum sit, cum ista ad προστασίαν nihil faciant, quæ semper fuit penes summum Sacerdotem, atque alios suarum Classium Principes. Ætatis autem ordinem, an potius functionis diuturnitatem in constituendis Episcopis, valuisse vult scriptor, quem diximus. In quo etsi veterum nemo ipsi assentitur, tamen, si de quibusdam intelligatur Ecclesiis, quod dicit fide non caret. Nam & Archimandritas Monachismi initio ele-

ctos κατὰ βαθμὸν ex conſtitutionibus Iuſtiniani apparet. De omnibus autem Eccleſiis credi idem vetat Hieronymi de Alexandrino more teſtimonium. De Timotheo idem ille ſcriptor: *Timotheum jam creatum Epiſcopum per Epiſtolam inſtituit, quo modo debeat Eccleſiam ordinare.* Idem de Tito; *Titum Apoſtolus conſecravit Apoſtolum, & ideò commonet eum, vt ſit ſollicitus de Eccleſiæ ordinatione.* Neque aliæ de Tito Timotheoque Epiphanij, Euſebij, Chryſoſtomi, Oecumenij, Theodoreti, Theophilacti, Primaſij, ſunt ſententiæ, vt prolatis verbis alij abundè demonſtrarunt. Ipſa Chalcedonenſis Oecumenica Synodus actione XI. ſic ait; *A ſancto Timotheo vſque nunc XXVII. Epiſcopi facti omnes in Epheſo ordinati ſunt.* Neque enim vetuſtas verum id credidit, quod nunc quidam intrepidè afirmant, Euangeliſtæ qui eſſent, eos fieri non potuiſſe Epiſcopos. Nam quamdiu Provincias obambulabant, Euangeliſtarum fungebantur munere; vbi verò vno in loco vberem meſſem conſpicati, eam diutinâ præſentiâ fovendam crederent, ſine dubio Presbyterio præſidentes omnia Epiſcoporum munia implebant. Quam ob cauſam Apoſtolos quoque certarum vrbium Epiſcopos verè fuiſſe antiquitas credidit: nempe iis in locis, vbi diutius ſubſtiterunt, aut,

L. ſacris noſtris Cod. de Epiſc. & Cl. Nov. 123. cap. 34. Non veat.

Non Chalcedonenſis Synodus ſed Leontius Magneſianus quem refellit Philippus diac. Conſtantinopolitanus.

vt magis propriè loquar, ἐγκαθίσαι. Quâ
voce Pauli moram apud Corinthios Lucas
Act. 18.2. admodum ἐμφατικῶς expressit. Sed præter
Timotheum ac Titum alios quoque ab
Apostolis in Episcopale culmen evectos
legimus. De Evodio Ignatius ad Antioche-
nos ita scribit: ὃς πρῶτος ἐνεχειρίσθη παρὰ τῶν
Ἀποστόλων τὴν ὑμετέραν προστασίαν. Qualem
Suppositius autem προστασίαν intelligat Ignatius, du-
Epist. ad bium non est, cum vbique Episcopum à
Ephes. Presbyteris distinguit iisque præponat ἄνευ
τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ὑποτάσσε-
σθαι τῷ πρεσβυτερίῳ. & alibi, τὸ ἀξιονόμαστον
πρεσβυτέριον, ἄξιον ὂν τοῦ Θεοῦ, οὕτως συνήρμοσται τῷ
ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ κιθάρᾳ. Rursùm alibi
ad Trall. τί γάρ ἐστιν ἐπίσκοπος, ἀλλ᾽ ἢ πάσης ἀρχῆς καὶ
ἐξουσίας ἐπέκεινα, πάντων κρατῶν, ὡς οἷόν τε
ἄνθρωπον κρατεῖν, μιμητὴν γινόμενον κατὰ δύναμιν
Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, τί δὲ πρεσβυτέριον ἀλλ᾽ ἢ σύστημα
ἱερὸν σύμβουλοι καὶ συνεδρευταὶ τοῦ ἐπισκόπου.
Et in illa ipse ad Anthiochenos: οἱ πρεσ-
βύτεροι ποιμαίνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον, ἕως ἀνα-
δείξῃ ὁ Θεὸς τὸν μέλλοντα ἄρχειν ὑμῶν. Hic est
Imo alius. ille Ignatius *qui Christum in carne vidit, cum
Apostolis vixit*, & Episopatum in Ecclesiâ
Antiochenâ post Evodium gessit.

7. Quæri potest cum tam antiquum quo-
que, & ipsi CHRISTO approbatum sit
munus eorum, qui perpetuâ quadam di-
gnitate Presbyteris præerant, quo nomine

is honor appellatus fuerit, antequam illud Epiſcoporum commune nomen huic præſidentiæ peculiariter tribui cœpit? Quod circa Neronis annum octavum contigiſſe putat Hieronymus: Patres veteres hos Presbyterorum Principes putant *Apoſtolos* appellatos. Et ſanè apud Cyprianum, aliosque auctores reſtant non pauca obſcura ejus locutionis veſtigia: atque ipſe Paulus cum ſe nihilo minorem *ſummis Apoſtolis* dicit, videtur innuere alios quoſdam eſſe *minores Apoſtolos*: eóque ſenſu interpretatus eſt Theodoretus eum Pauli locum, quo Epaphroditus Philippenſum vocatur *Apoſtolus*: ſed verius hanc quoque vocem hic ſumptam ex vſu Iudæorum Helleniſtarum. Nam qui decimas aut collectas adferebant, Hebræis vocabantur שליחים, Helleſtinis *Apoſtoli*. Quæ vox eo ſenſu extat in conſtitutione Arcadij & Honorij, diciturque eorum fuiſſe officium, vt à ſingulis Synagogis exactas ſummas ad Patriarcham portarent: quare & Paulus cum cum Apoſtoli vocabulo addit λειτουργὸν τῆς χρείας μου oſtendit à Philippenſibus miſſum ad ſe Epaphroditum cum pecuniis, ſicut & alibi miſſos cum Tito fratres *Eccleſiarum* vocat *Apoſtolos*: *Angeli* nomen antiquitus ei datum, qui poſtea *Epiſcopus* dici cœpit, Apocalipſis evincit. E

Putaſſe vnde conſtat.

Phil. 2.25.

Leg. ſuperſtit. Cod. Th. de Iud.

2. Cor. 8. 23.

medio enim vsu sumptam vocem apparet, cum & Epistolæ illæ scriptæ sint populariter & *Stellarum* Mysterium *Angelorum* appellatione & planè obvia explicetur: sed simplicissima videtur fuisse nuncupatio προεστῶτος. Hoc enim nomine *Episcopum* appellat Iustinus martyr in Apologia II.

8. Est & alterum quod quæri potest: Quo potissimum exemplo Episcopatus Eminentia in Ecclesias sit introducta Apud Gentes gradus fuisse Sacerdotum in aperto est. Neque novum morem aut Græcis & ortis è Græcia vetustissima proprium nos docet Druïdum disciplina. *Druidibus*, inquit Cæsar, *præest vnus*, *qui summam inter eos habet auctoritatem*. Etiam matricum Vrbium eminentia, in sacris quam sit antiqua Thucidides nos docet, qui de Corcyreis loquens colonis Corinthiorum, ita inquit, ὔτε γὰρ ἐν πανηγύρεσι ταῖς κοιναῖς διδόντες γέρα τὰ νομιζόμενα ὔτε Κορινθίῳ ἀνδρὶ προκαταρχόμενοι τῶν ἱερῶν ὥσπερ αἱ ἄλλαι ἀποικίαι: ad quem locum vetus Scholiastes ἔθος γὰρ ἦν ἀρχιερέας ἐκ τῆς μητροπόλεως λαμβάνειν: vnum Cattorum ἱερέα summum haud dubiè Strabo nominat: Et apud Burgondiones *Sacerdotem Maximum* Marcellinus hunc morem DEVS ipse in Republicâ Iudaïcâ νομοθεσίᾳ probavit cum omnibus Sacerdotibus, vnum summa cum auctoritate præ-

fecit; qui quamquam in actibus non nullis CHRISTI imaginem præbuit, non tamen tota iſtius Pontificatus inſtitutio ad hunc vnum vſum referenda eſt: omnino enim ordini quoque inſervivit hæc Sacerdotis Eminentia, non minus quam Regia Poteſtas, quæ & ipſa CHRISTVM ſuo modo adumbravit. Quamquam ergo hoc exemplum ſufficere potuit, mihi tamen Eccleſiæ Chriſtianæ conſtitutio non tam ad templi Hieroſolymitani, quam ad Synagogarum exemplar videtur expreſſa. Nam Synagogæ multis in locis ſine Imperio erant, quemadmodum & Eccleſia CHRISTI à ſe non habet. Accedit quod quocumque venirent Apoſtoli, inveniebant Synagogas ſatis rectè conſtitutas jam à Babylonicæ diſperſionis temporibus, quæ ſi fidem CHRISTI ſuſciperent, ſicut ipſis ante cæteros Euangelium prædicabatur, cauſæ nihil erat, cur ab eo regimine diſcederent, quod multorum ſæculorum experientia commendabat, neque Gentibus grave erat in re tali inſtitutionibas ſe Iudaicis accommodare. In omni autem Synagoga certùm eſt vnum fuiſſe, qui Hebreis ראש הקהל Græciſſantibus autem Iudæis ἄρχων τῆς συναγωγῆς aut vna voce ἀρχισυνάγωγος diceretur; quod nomen & in Evangelio, & in Actis Apoſtolicis ſæpiuſculè legitur, & ita

Beza in Act. 13. 15.

quidem, vt vnum Synagogæ Principem vbique designet, præterquam Actor. xiij. vbi voce paulò laxius sumptâ in vnâ Synagogâ plures nominantur ἀρχισυνάγωγοι, nimirum tum is, qui Hebræis vocabatur ראשׁ הקהר, tum etiam ii qui, פרוסים dicebantur, quæ vox Syriaca est, cui respondet Græca ποίμενες: ita enim nos docent Hebræorum magistri fuisse in quaque Synagoga vnum *Synagogæ Principem* (is respondet Episcopo) deinde *Pastores*, quos dixi (quod officium & nomen in Ecclesia Christiana manet) & גבאים *Elemosynarios*, qui *Diaconis* respondent. Illo vno igitur in loco ita Pastores juncti Archisynagogo vocantur ἀρχισυνάγωγοι. Sicut sæpe in novo Testamento summus Sacerdos, cum proximis Sacerdotibus vocantur ἀρχιερεῖς, qui apud Ieremiam *seniores Sacerdotum*. In Codicis Theodosiani legibus non semel apparet nomen *Archisynagogorum*, & ita quidem vt distinguantur à *Patribus Synagogarum*, qui in aliis legibus *Maiores* aut etiam *seniores* vocantur. Hos ipsos *Archisynagogos* Iustinianus in Novella appellat *Archipherekitas*, & à *Presbiteris* Iudæorum distinguit: Est autem *Archiphekita* vox Syrogræca, nam Hebræis lectiones sacri Codicis vocantur פרקים: περιοχὴν id extulisse videtur Lucas Actor. viij. 32. alludente

Ierem. 19.1 Leg. *Hebræos*, *leg. superstitionis Cod. Theod. de Iudæis dd. ll. Cod. Th. & leg. Iud. & leg. si quia inter Cod. de Iud.*

dente ad Hebræorum ſonum, voce Græca. *Archipherekitæ* ergo ſunt, quos Conſtantius dicit in Synagogis legi præſidere, ſicut & Philo Eſſenorum Antiſtitem προέδρον vocat. Hi *Archipherekitæ* ſuæ *Archiſynagogi* alios habebant ſupra ſe, qui *Primates* dicebantur, quales in vtraque Paleſtinâ ſingulos, & in Provinciis aliis alios fuiſſe, apparet ex Imperatorum conſtitutionibus. Et hæc quidem obiter dicta ſunto, ad illuſtrandum *Epiſcoporum* originem. *L. vlt. Cod. Theod de Iudæis.*

9. Quin tum huc ponamus magnas in Eccleſiam vtilitates ex Epiſcopatu redundaſſe: Clamat hoc omnium temporum hiſtoria. Sed iterum vtar eo teſte, qui ex omni antiquitate Epiſcopis minimũ favit, is eſt Hieronymus: *Toto orbe*: inquit, *decretum eſt vt ad tollenda ſchiſmata & diſsidia vnus de Preſbyteris electus ſuperponeretur cæteris*: Idem alibi: *Eccleſiæ ſalus in ſummi Sacerdotis, id eſt Epiſcopi dignitate conſiſtit, cui ſi non exors quædam & ab omnibus detur Poteſtas, tot in Eccleſia efficientur ſchiſmata, quot Sacerdotes*: Nec aliud eſt quod toties Cyprianus inculcat, *Vnde ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, niſi dum Epiſcopus qui vnus eſt & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur* Et alibi: *Neque enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde, quod Sacerdoti DEI*

Ad Tit. c. 1.

Adverſ. Lucif.

Daniſonus ipſe legit hominibus.

non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus Iudex vice CHRISTI eligatur. Neque vero singuli dumtaxat cœtus per vnius præsidentiam contra schismata muniebantur, sed, vt ait idem ille Cyprianus, *Vniversa Ecclesia cohærentium sibi invicem Sacerdotum vinculo copulabatur.* Per Episcopos enim *formatarum* commercio retinebatur totius orbis concordia: & ista quidem pro Episcopali eminentia.

10. Rursum pro Pastorum æqualitate hæc prioribus illis minimè pugnantia afferimus. Primum Episcopalem eminentiam non esse divini præcepti. Probatur hoc satis quia non probatur contrarium: Nusquam enim Christus hoc præcepisse legitur; probavit sanè in Apocalypsi, sed non statim hoc præcipitur, quod probatur. Apostolicæ institutionis est Episcopatus, quia apparet in nonnullis Ecclesiis ab Apostolis ordinatos Episcopos aut approbatos, sed vt in quâque Ecclesiâ essent tales Episcopi, nusquam Apostoli præceperunt. Quâ distinctione causam Hieronymi à causâ Aërii separamus. Hieronymus *Episcopos* ait *evasisse majores Presbyteris, magis consuetudine quam dispositionis Dominicæ veritate*, vt & Augustinus *Episcopatum majorem Presbyterio secundum honorum vocabula*,

Non apparet ex antiquorum testimonio.

Epi. 19.

quæ Eccleſiæ vſus obtinuit. Conſuetudinem cum dicunt Patres, non excludunt Apoſtolicam inſtitutionem, imo, vt Auguſtinus ait, *Quod vniverſa tenet Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi Apoſtolicâ auctoritate traditum rectiſſimè creditur:* Sed vt alibi diximus, non vtique præcepti eſt divini, quicquid ab Apoſtolis inſtitutum eſt: multa enim inſtituuntur ſalva mutandi libertate: vt populus clara voce *Amen* reſponderet, vt qui docet adaperto capite eſſet, in Apoſtolica Eccleſia conſtitutum videmus, hodie multis in locis non obſervatur. Adde jam quod Epiſcopos ita inſtituerunt Apoſtoli, vt quaſdam Eccleſias relinquerent ſine Epiſcopis: Fatetur hoc Epiphanius: *Presbyteris opus erat & Diaconis, per hos enim duos Eccleſiaſtica compleri poſſunt; vbi vero non inventus eſt quis dignus Epiſcopatu, permanſit locus ſine Epiſcopo, vbi vero opus fuit & erant digni Epiſcopatu, conſtituti ſunt Epiſcopi.* Illæ igitur Eccleſiæ vt Hieronymus loquitur, *Communi Presbyterorum conſilio gubernabantur.* *Hoc boni Patris ſomnium fuit.*

Secundum hoc addemus, non planè vniverſaliter obſervatum, vt cuique civitati vnus Epiſcopus præeſſet, de temporibus Apoſtolicis id jam probatum arbitramur, poſtea quoque ſæpe plures in II.

vna vrbe Episcopi imitatione Iudæorum, qui quot habebant Synagogas, totidem *Archisynagogos*; Multæ autem in vna sæpe vrbe Synagogæ, aut (vt Philo etiam appellat) προσευχαι: Vnde illud in Satyra, *in quâ te quæro proseucha.* Ita Hierosolymis *Synogoga libertinorum*, alia *Cyrenensium*, alia *Alexandrinorum*. Et Corinthi circa idem tempus nominabantur duo Archisynagogi Crispus & Sosthenes: Epiphanius quoque primum Alexandriæ ostendit id institutum, vt in tota civitate vnus esset Episcopus, οὐ γὰρ πώποτ' Ἀλεξανδρεία δύο ἐπισκόπους ἔσχεν ὡς αἱ ἄλλαι πόλεις. Nicæno demum Canone VIII. definitum videmus ἵνα μὴ ἐν τῇ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὦσιν: ita tamen vt simul appareat κατ' οἰκονομίαν interdum à Canone recessum. Permittit enim id Canon vt à Catharorum sectâ ad Catholicam Ecclesiam redeuntes Episcopi iuxta Catholicum Episcòpum honorem retinere possent Episcopalem. Sic & Ephesina Synodus post electionem Theodori Eustachio concedit Episcopatus honorem obtinere, vt ex epistolâ ad Pamphiliæ Synodum apparet: Et in collatione coram Marcellino, Catholici Donatistis, si ad communionem redeant, idem offerunt. Potest inquit *Vnusquisque nostrum honoris sibi socio copulato vicissim sedere eminentius, sicut*

Act. 6. 9. 18. 8. & 17.

Non ostendit, sed Ecclesiam Alexandrinā nunquam in partes scissam quarum singulæ Episcopum suum habebant.

peregrino Epiſcopo juxta conſidente collega: Valerius quoque coëpiſcopum ſibi in Hipponenſi Eccleſia adſcivit Auguſtinum, quod quamquam Auguſtinus factum ait per Canonum ignorantiam, ſatis tamen apparet non fuiſſe inauditum, multo minus creditum id pugnare cum divinis præceptis: Iam verò etiam Cathedræ Epiſcopales multis in vrbibus ſæpe non menſes tantum aliquot ſed & per annos etiam multos vacavere, quo omni tempore *Eccleſia*, vt cum Hieronymo etiam loquar, *communi Presbyterorum conſilio gubernabantur*, aut vt Ignatium loquentem audivimus *οἱ πρεσβύτεροι ἐποίμαινον τὸ ποίμνιον*, videmus ad Clerum Romanum multas eſſe ſcriptas Cypriani literas, & à Clero ipſi reſponſum, de quibuſcunque rebus ad Eccleſiæ ſtatum pertinentibus. Deinde fatentur veteres omnes nullum eſſe actum ita Epiſcopi proprium, vt non â Presbytero quoque exerceretur, niſi quod jus ordinandi excipiant: Chryſoſtomus de vtroque hoc gradu *οὐ πολὺ τὸ μέσον· καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ (πρεσβύτεροι) διδασκαλίαν εἰσὶν ἀναδεδεγμένοι καὶ προστασίαν τῆς ἐκκλησίας; τὴν γὰρ χειροτονίαν μόνην αὐτῶν ἀναβεβήκασι) οἱ ἐπίσκοποι) καὶ τούτῳ μόνον δοκοῦσι πλεονεκτεῖν τοὺς πρεσβυτέρους.* Nec aliter Hieronymus. *Quid facit excepta ordinatione Epiſcopus, quod* Presbyter *non*

facit? Quamquam autem ex horum Patrum sententiâ Presbyteris adimitur ordinandi jus, quod ipsum multis in Synodis partim vniversalibus partim topicis constitutum videre est, quid tamen obstat, quo minus id ita interpretemur, vt *Presbyteri neminem potuerint ordinare* contempto Episcopo? Vnà cum Episcopo concurrisse aliquatenus Presbyteros ad ordinationem docere videtur Synodus IV. Carthaginensis: *Presbyter*, inquit, *cum ordinatur* (*Episcopo eum benedicente*) *& manum supra caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentes sunt, manus suas juxta manum Episcopi supra caput illius teneant.* Non audeo ad hujus rei confirmationem adferre Paulinum illud de *impositione manuum Presbyterij*, quia video Hieronymum, Ambrosium, aliosque veteres, & recentiorum omnium facile Principem Calvinum, Presbyterium eo loco non *concessum*, sed *munus* ad quod promotus est Timotheus, interpretari: & sane qui in Conciliis & Patrum scriptis sit exercitatus, ignorare non potest Presbyterium, vt *Episcopum* & *Diaconum* nomina esse officiorum. Adde quod cum à Paulo *manus* Timotheo *impositas* constet: Neque necesse videtur, neque decorum satis, vt ad Actum Apostolicum & collationem donorum admirabilium socia aliorum opera

Et Pontificale Rom.

accesserit. Illud interea non video quomodo refelli possit, vbi Episcopi non sunt, etiam à Presbytero rectè fieri ordinationem, cum hoc ipsum inter *Scholasticos* Antisiodorensis jam pridem concesserit. Nimirum ea quæ *εὐταξίας* causâ observantur, exceptiones suas habent. Quomodo in veteri concilio Carthaginensi in causâ necessitatis Presbyteris conceditur *reconciliare pœnitentes*: & alibi, *manus imponere Baptizatis*. Deinde vt supra diximus, dubium an Episcopis an Presbyteris meris propriores sint Presbyteri, qui nec sub se Presbyteros, nec supra se Episcopum habent. Nam & de Timotheo ita argumentatur Ambrosius, *qui ante se alterum non habebat, Episcopus erat*. Nimirum (vt è Republicâ sumamus exemplum) multa licent Senatui Regem non habenti, quæ Senatui sub Rege constituto non licent. Quia Senatus sine Rege quasi est Rex.

Tertium hoc asseramus, non leves fuisse causas, cur hoc sæculo nonnullis in locis Episcopatus certe ad tẽpus aliquod omitteretur. Temporias enim esse causas ipse Beza videtur agnoscere, cum non eum se esse dicit, qui veterum ordinem non restituendum existimaret, *si ruinæ Ecclesiæ restitutæ essent*: Inter has causas prima potuit esse penuria virorum, qui tam gravi muneri 12.

ſufficerent; nam ſi ea ſatis juſta cauſa fuit naſcente primum Eccleſiâ omittendi multis in locis Epiſcopalem Eminentiam, vt Epiphanium dicentem audivimus, quid ni ex denſiſſimus tenebris primum emergente Eccleſia eadem cauſa valere potuit, illis præſertim in locis, vbi reperiretur nemo Epiſcoporum veterum, qui monſtratæ veritati manus daret? Altera cauſa huius conſilii eſſe potuit longa atque inveterata jam plane Epiſcopalis officii depravatio. Conqueritur jam olim Socrates Epiſcopatus quoſdam ſuis temporibus extra Sacerdotii fines egreſſos & ἐπὶ δυναστείαν eſſe delapſos; Conqueritur apud Peluſiotam Hierax lenitatis & manſuetudinis dignitatem in tyrannidem tranſiiſſe, Conqueritur de Epiſcoporum ambitione Nazianzenus; & propterea, ſi non Epiſcopatum, certe civitatum jus perpetuum in retinenda Epiſcopali dignitate mutatum vellet. Vtinam, μηδὲ προεδρεία μηδέ τις τόπου προτίμησις ϗ τυραννικὴ προνομία, ἵνα ἐξ ἀρετῆς μόνης γνωριζόμεθα: Epheſinæ Synodi Patres jam olim metuere ſe profitentur, μὴ ἱερουργίας προσχήματι ἐξουσίας κοσμικῆς τῦφος παρεισδύηται. Et ſimilia eſt in Africanis conſiliis invenire. At profecto numquam tantos ab Apoſtolorum ævo ad illa tempora proceſſus ambitio Eccleſiaſtica fecerat, quantum

Audivimus ſomniantem.

ab iſtis ſæculis ad patrum noſtrorum memoriam, ut jam, niſi abſciſsâ parte cauſariâ, morbus vix ſanari poſſe videatur: Non debent quidem res bonæ damnari, quia ſunt qui iis abutuntur; ſed verſo in morem abuſu intermitti res ipſas non eſt infrequens: Poterat ſerpens Moſaïcus manere ſine ſuperſtitione, ſi res ipſa ſpectaretur, ſed adultum populi vitium reſpiciens Ezechias, vt ſuperſtitionem tolleret, ſerpentem ſuſtulit. Quid, quod & nomen, & eminentia Epiſcopalis, eorum culpa quibus obtigerat, omnem ſui reverentiam perdiderat, & in odium venerat plebis, cui etiam erranti interdum mos eſt gerendus? Romani à Tarquiniis male habiti jurarunt, ſe neminem Romæ paſſuros regnare; Tertia cauſa addi poteſt, quod infeſtiſſimis temporibus, magiſtri veritatis nomine, inviſæ non culpam tantùm ambitioni, ſed & ſuſpicionem omnem amoliri debuerant, quod cum ſublatâ Epiſcopali dignitate ſollicitè curaverint, ne ſic quidem tamen calumniam effugerunt: Quid non audituri, ſi doctrinæ mutatio conjuncta fuiſſet cum majoris gradus adeptione? Adjiciam vnam inſuper cauſam cur initio repurgationis non admodum neceſſarius fuerit Epiſcopatus. Excitarat DEVS præſtantes viros, ſummo ingenio, ſumma eru-

ditione, nec minore tam apud suòs, quam apud vicinos auctoritate pollentes, paucos quidem numero, sed qui plurimis negotiis sustinendis pares essent: horum summa apud omnes existimatio facile suplevit quod ab Episcopatu deerat. Et (si cum Zanchio verum volumus agnoscere) re ipsa nulli magis Episcopi fuere quam illi ipsi quorum (quam vis hoc non agentium) auctoritas ad oppugnandum usque Episcopatum valuit. Nec illud hic omitendum est, quod aliquoties jam diximus, Ecclesiasticum reginem plerumque aliquid trahere è forma civili. In Romano Imperio, Ducibus Episcopi, Præsidibus Metropolitani, Vicariis ἔξαρχοι Patriarchæ sive Primates respondebant. Quid ergo mirum si populi magis sueti Optimatium quam vnius Imperio, Ecclesiæ quoque res Clero libentius, quam Episcopo committuntur? Et has quidem ob causas excusari mihi posse videntur Ecclesiæ, quæ nullos Episcopos habent, dum tamen abstineant à sanctissimis moris improbatione, simúlque illud retineam quod nullo modo omitti Beza censuit his verbis; *essentiale fuit, quod ex DEI ordinatione perpetua, necesse fuit, est, & erit, vt Presbyterio quispiam & loco & dignitate Primus actioni gubernandæ præsit cum eo, quod ipsi divinitus attributum est, iure.*

Beza de Ministr. Euangel. Gradib. cap. 23.

Veniamus ad aſſeſſores illos, quos multis in locis Paſtoribus adjunctos è populo videmus, annuo aut biennali munere *Presbyteros* vocant, cum neque Euangelium populo prædicent, neque Sacramenta exhibeant. De his ita exiſtimamus; Primum ignotos fuiſſe Apoſtolicæ & veteri Eccleſię *temporarios Presbyteros* nondum vidi qui notos fuiſſe adſeueret, qui probaret multo minus. Tertullianus adverſus hæreticos præſcribens inter alia oſtendit, *quantum ipſorum ordinationes temerariæ & inconſtantes & leves* à veteris Eccleſiæ jure diſcrepent: *hodie* inquit, *Presbyter, qui cras laïcus*, nihil potuit clarius dici, quo appareret ignotos fuiſſe Eccleſiæ Catholicæ per ea tempora *Presbyteros* temporarios. Sunt qui dicunt ad muneris naturam nihil pertinere, ad tempus an perpetuò ſuſcipiatur: Quod ſi verum eſt, mirari convenit quod non Paſtores etiam verbo & ſacris operantes, Annales vſquam gentium fiant. Id autem ſi abſurdum eſt, vnde quæſo, niſi vt *DEI dona ſunt ἀμεταμέλητα*, ita & officia à Deo, in perpetuos Eccleſiæ vſus inſtituta? *Qui manu aratro admota ea quæ à tergo ſunt reſpicit, regno DEI*, hoc eſt Eccleſiæ Miniſterio *aptus non eſt*: ipſa igitur ila adſeſſorum mutatio grande argumentum eſt

13. De Senioribus.

Ignoti non fuerant Seniores plebis.

De iis Presbyteris loquitur qui Clero adſcripti erant & veri nominis Paſtores.

humanæ esse providentiæ hoc repertum, non legis divinæ constitutum.

14. *Habuit seniores plebis à clero distinctos.*

Secundũ sit, veterem omnem Eccl. Presbyterorum vocabulo non alios quam Pastores intellexisse, in verbo ac Sacramentis occupatos: Non ago de voce *Senum* aut *Seniorum*, quâ certum est interdum ætatem, nonnunquam & Magistratum significari, sed de voce Græcâ, quæ in Latino sermone dignitatem, ac munus Pastorale semper significat: idemque de Græcis auctoribus dictum volumus, vbicumq; πρεσβυτέρου vox aliud quam ætatem aut Magistratum notat. De loco Paulino nondum agimus, qui ad Iuris divini quæstionem magis pertinet: De veteris quoque testamenti *Senioribus* erit infra agendi locus. Ex tanto patrum numero, tot librorum voluminibus, tamdiu tractata hac controversia, ne vnus quidem locus adferri potuit, in quo Presbyteralis dignitas, aliis, quam Pastoribus tribueretur, cum tamen si duplex fuisset Presbyterorum genus, non sæpe, sed centies, imo millies eorum fieri mentio debuisset, præsertim in Canonibus, qui totum Ecclesiæ regimen nobis depingunt, saltem modus eligendi istos, non Pastores *Presbyteros* alicubi appareret Etsi autem neganti non incumbit probatio, facile tamen est infinitos patrum locos producere,

qui *Presbyteris* omnibus tribuunt jus *pascendi gregem*, *Baptizandi*, & *Corpus Dominicum exhibendi*, atque eatenus omnes *Presbyteros* Episcopis adæquant, & *Apostolorum* vocant *successores*, qui pœnam ostendunt fuisse *Presbyterorum* Presbyterio dimoveri, aut ad tempus ad solam Laïcorum communionem admitti, qui *sportulas* singulis ostendunt datas, disciplinam præscriptam multò quam cæteris severiorem. Extant & leges de *Presbyterorum immunitate* à foro atque oneribus, multaque alia quæ *Presbyteros* vetant vllos extra Pastores agnosci. Ignatius, qui Patrum primus Presbyterij meminit, *Presbyteros* vbique & Diaconis præponit, & à laïcis separat. Imo Presbyterium vocat σύνδεσμον Ἀποστόλων Χριστοῦ, quia scilicet *presbyteri* in prædicatione & dispensatione Misteriorum, vsuque clavium, Apostolis succedant: Et hos ipsos vocat συνβούλους & συνεδρευτὰς Episcopi. Ita vt mirum sit hunc quoque locum à nonnullis in contrarias partes rapi; sed superavit horum confidentiam is, qui *nuper* in Nicæno Concilio speravit se reperturum *Presbyteros* non Pastores; Citat Can. XVII. qui sic habet ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν, καὶ μεγάλην σύνοδον ὅτι ἐν τισι τόποις καὶ πόλεσι τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν διάκονοι διδόασιν ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν, οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκεν

Suppositius.

τοὺς ἐξουσίαν, μὴ ἔχοντας προσφέρειν τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ. Hæc qui legit & intelligit, poteſtne ei in mentem venire vmquam Nicænos Patres quicquam de *Presbyteris* non Paſtoribus cogitaſſe, præſertim cum idem ille Canon tam ſollicitè caveat *ne Diaconus inter Presbyteros ſedeat*? Hieronymus idem quod ille Canon improbans, *Audio quemdam*, inquit, *in tantam erupiſſe vecordiam, vt Diaconos Presbyteris, id eſt Epiſcopis anteferret, quid patitur menſarum & viduarum Miniſter vt ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum preces CRISTI Corpus & ſanguinis conficitur?* Adferunt alii hiſtoriam de Presbytero Pœnitentiario, & abrogationem ejus acriter reprehendunt, quam tamen alias ſolent laudare, cum Pontificia confeſſio oppugnatur. Sed quis vmquam audivit *Presbyterum pænitentiarium* non fuiſſe Paſtorem? Aut quando vmquam crediderunt veteres vſum clavium à verbo & ſacramentotum Miniſterio poſſe ſegregari? Certè CHRISTUS iiſdem Claves exercendas dedit, quibus Euangelizandi & Baptizandi fecit Poteſtatem. *Quod DEVS conjunxit, homo ne ſeparet*. Ambroſius de ſolvendi & ligandi Iure *Ius hoc ſolis permiſſum eſt Sacerdotibus*. & alibi, *Claves illas Regni Cælorum in beato Petro Apoſtolo cuncti ſuſcepimus Sa-*

Epiſt. 85.

Ambroſ de Pænit. lib. 1. cap. 2.

Auctor libri

cerdotes: Hieronymus de his qui *Apoſtolico gradui ſuccedunt, qui* inquit, *Clavem habentes ante diem* Iudicij *judicant*: & ibidem, *Non facile ſtare loco* Pauli, *tenere gradum* Petri. Chryſoſtomus, *Hoc vinculum Sacerdotum animam ipſam perſtringit*: Notiſſimum eſt à Patribus *Sacerdotes* dici Paſtores, quibus verbum & ſacramenta ſunt credita: extra vſum quidem novi Teſtamenti, non tamen extra divini Verbi auctoritatem: Nam apud Eſaiam DEVS vocationem Gentium per Euangelium predicens; *Ex iſtis*, inquit, (Gentibus converſis) *adſumam mihi quoſdam in Sacerdotes & Levitas*: Exercitium ergo clavium, & Ius abſolvendi Pœnitentes ex omnium Patrum ſententia ſolis competunt *Sacerdotibus*, hoc eſt *Preſbyteris*, verbi & Sacramentorum depoſitariis: ergo & hi *Presbyteri*, qui ſpecialiter vacarunt abſolvendis Pœnitentibus, non alii ſunt credendi à *Sacerdotibus*, quos novi Teſtamenti pagina *Paſtores* vocat, ſicut autem *Presbyteri* vox, cum functionem Eccleſiaſticam ſignificat, numquam reperitur apud Patres aliis quam Paſtoribus aptari, ita nec Latina vox *Seniorum*: Tertulianus de Clavium vſu agens, *Iudicatur magno cum pondere, vt apud certos, de DEI conſpectu, ſummumque futuri* Iudicii *præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, vt à*

de ſacerdotali dignitate apud Ambroſium.

Eſaias. 66. 21.

Apol.

communicatione orationis & conventus, & omnis sancti commercij relegetur, præsident probati quique Seniores, honorem istum non pratio, sed testimonio adepti, neque enim pretio vlla res DEI constat: *Presbyteria* istis sæculis ex solis constitisse Pastoribus ipse Calvinus agnoscit. Hos ergo, quibus exercendæ *Claves regni Cælorum* obtigerunt, *Seniores* appellat Tertullianus, voce Græcâ Latinè reddita. Nam Græcè Presbyteri vocantur, quæ vox ætatem cum primùm significasset, postea ad dignitates Civiles, & postremò ad Ecclesiasticas cœpit transferri. Eadem origo vocis Romanæ *Senatus* & Græcæ γερουσίας: Firmilianus Cæsareæ Episcopus in Epistola ad Cyprianum Synodos Diœcesanas describens, quæ ex Episcopis, & Pastoribus aliis constabant. *Qua ex causa necessario apud nos fit vt per annos singulos Seniores & præpositi in vnum conveniamus, ad disponenda ea, quæ curæ nostræ commissa sunt.* Ambrosius quoque *Seniores* duplicis facit gradus, *Episcopum* & *Presbyteros*, eosque secularibus opponit: Verba sic habent, *Viduarum ac virginum domos nisi visitandi gratia Iuniores adire non est opus, & hoc cum Senioribus, hoc est cum Episcopo vel (si gravior est causa) cum Presbyteris.* Quid necesse est vt demus obtrectandi locum secularibus? legantur omnium

Presbyteria plebem sanctam consiliorũ participẽ fuisse constat.

Is seniorum plebis meminit, eorumque functionem desiisse queritur.

thium quæ umquam fuerunt Synodorum acta, nulla ibi nomina reperiuntur *Seniorum*, qui Paſtores non fuerunt: Quid & quod vox *major natu* quæ omnino propria ætati videtur, *Paſtoribus* cœpit aptari, imitatione Græci vocabuli? Idem Firmilianus, *Præſident* (in Eccleſia) *maiores natu, qui & Baptizandi & manum imponendi & ordinandi poſſident poteſtatem*, ſatis cavit, ne alii, quam Paſtores intelligerentur: Voces igitur iſtæ πρεσβύτεροι, *Senior*, *Maior*, tria ſignificant, primùm *ætatem*, deinde *Magiſtratum*, tertiùm *Sacerdotium*. Maiores Childeberti Regis apud Turonenſem ſunt præfecti Regii, *Seniores Vrbium* in Novellâ Leonis & Majoriani ſunt οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως, *principales decurionum principis*: Iidem in Marcellini ſententiâ *Seniores locorum*, qui jubentur conventicula prohibere: Et in feudis, qui *Vaſallum* habet, *Senior* vocatur, unde origo vocis quæ apud Italos, Hiſpanos, Gallos *Herum* ſignificat. Neque tantum *Seniorum* nomen Magiſtratibus & Paſtoribus commune; ſed & ipſum quoque *cœtum Preſbyterorum*, τὸ πρεσβυτέριον, quod Ignatius vocat ἱερὸν σύστημα, *Senatum* tranſtulit Hieronymus. *Eccleſia habet Senatum, cœtum Preſbyterorum*: Eorum ſcilicet *Preſbyterorum*, quos initio *Epiſcopis* dicit fuiſſe

Firmilianus cum Græcè ſcripſerit Maiorum natu titulus interpreti adſcribendus fuit, qui vocem πρεσβυτέρων Latinè reddidit.

Suppoſititius.

æquales, & quorum *Consilio* Ecclesiam ait administratam. Tertullianus simili translatione *Clerum* vocat *Ordinem*. *Differentiam*, inquit, *inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas*. Notandum etiam Ecclesiasticis Scriptoribus sæpè *Seniorum* voce non dignitatem sed ætatem intelligi. Certum est olim Episcopos vix quidquam rerum maiorum constituisse nisi *consultâ Ecclesiâ*, quod semper utile, persecutionum temporibus aut imminente schismatis metu propè necessarium erat. Hâc de causâ ad sedandum
Act. 6. *γογγυσμόν* illum, qui ortus erat ob *τὴν διακονίαν τὴν καθημερινὴν*, convocata est *Discipulorum multitudo*. Sic postquam Paulus ad-
Act. 21. venerat Hierosolyma, cum sparsus de eo esset rumor, quod defectionem doceret à lege Mosis, quamquam Presbyteri iam advenerant, (& quidem omnes) omninò ex usu visum est *multitudinem convocari*. Cyprianus; *Solus rescribere nihil potui, cum à primordio Episcopatus mei statuerim* (hæc
† *non semper,* vox rem † arbitrariam significat) *nihil sine consilio vestro* (Cleri) *& sine consensu plebis meâ privatim sententiâ gerere*. Nempè, ut in *ordinatione Clericorum*, in *lapsis* etiam *separandis* & *recipiendis* consuli plebs solebat. Non semper autem plebs tota consulta est, in quâ mulieres & ado-

leſcentes, ſed Patresfamiliarum, iíque non omnes, ſed ætate provectiores, & proinde Iudicij maturioris, qui fortè ſunt *οἱ πλείονες* apud Paulum. Hi ergò ſæpè conſulti plebis vice. In actis purgationis Cæciliani & Felicis, *Epiſcopi*, *Preſbyteri*, *Diaconi*, *Seniores*. & poſt: *adhibete Conclericos & Seniores plebis*. Aliqui ergò *Seniores* non *Clerici*, ac proinde Laïci. Semper enim apud Patres hæc opponuntur. Vt perversè faciant, qui eam vocem ſiniſtrorsùm rapiunt, cum nihil in ſe ignominiæ habeat, ſed omninò neceſſariò uſurpetur ad diſtinguendos *Seniores*, qui in Clero ſunt ab aliis *Senioribus*. Neque Patres tantum ita locuti, quorum tamen auctoritas ſaltem ad voces retinendas ſufficere debuit, ſed ipſi Prophetæ, apud quos *ἀντιδιαιρεῖται Sacerdotes* & *populus*. Rectè ergò Laïci vocantur quicunque Sacerdotes, hoc eſt, *Myſteriorum divinorum diſpenſatores* non ſunt. Scribit Auguſtinus, *Clero & Senioribus Eccleſiæ Hipponenſis*. Et apud Turonenſem eſt; *Coram Pontifice, Clero & Senioribus*: Quamquam diſtrictè nolim negare his in locis Seniores voce Magiſtratus intelligi poſſe, quos eo nomine appellatos iam diximus. Nam & in Gregorii epiſtolis una inſcribitur; *Clero, Ordini, & plebi Ra-*

1. Cor. 11 6.

Imò in Actis Nundinarij Cirtenſis Diaconi Donatiſtæ A. D. 320 Decemb. 13. annis 6. menſ. 3. dieb. 24. poſt purgatum A. D. 314. Aug. 20. Felicem.

Epiſt. 89.

venna. Vbi *Ordo*, ut norunt mediocriter eruditi, eſt *conſeſſus Seniorum*. Vt & in Leonis epiſtolâ, ubi diſtinguit *ſubſcriptionem Clericorum*, *& conſenſum Ordinis atque plebis*. Idemque Leo alibi epiſtolam inſcribit, *Clero, honoratis, & plebi*. Sicut autem nonnullis in locis ambigi poteſt, *Seniorum* voce rectius *Magiſtratus*, an ætate provectos intelligas; ita alibi dubium eſt, eodem vocabulo *Sacerdotes*, an ætate provecti judicentur. Vt cum Gregorius iubet, *Si quis Clericorum accuſetur, præſentibus Eccleſiæ Senioribus inquiri veritatem*. Et cum Auguſtinus eorum meminit, qui ob ebrietatem, furta, erroreſque alios à *Senioribus* arguuntur. Et cum Optatus narrat ornamenta Eccleſiæ *fidelibus Senioribus* commendata. Nam quæ hic narrantur omnia, poſſunt & *Sacerdotibus* & Laïcis convenire. Sed digniſſimus eſt conſideratu locus incerti auctoris è commentariis ad Paulinas epiſtolas, quem vulgus putat eſſet Ambroſii: is locus ſic habet; *Apud omnes Gentes utique eſt honorabilis ſenectus. Vnde & Synagoga, & poſtea Eccleſia Seniores habuit, quorum ſine conſilio nihil agebatur in Eccleſiâ. Quod qua negligentia obſoluerit, neſcio, niſi forte Doctorum diſsidio aut magis ſuperbia, dum ſoli volunt aliquid videri*. Vt ſcriptoris ſenten-

Serm. 19. de Verb. Domini.

1 Tim. 5.

tiam intelligamus, par eſt nos videre, quos in Synagogâ *Seniores* vocet. An Magiſtratus, quos *Seniores* vocatos ſatis conſtat, ut Synagoga ſit conſeſſus Iudicum, ut apud Matthæum, *ἐν τῶν συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς*? Vix arbitror, Cap. 10. 17. quamquam multa (ut mox dicemus) quæ Magiſtratuum Iudæorum fuerunt, Preſbyteris Chriſtianorum per ſimilitudinem quandam aptari ſolent. Audiamus eundem auctorem alibi narrantem; *Traditionem eſſe Synagogæ, ut ſedentes diſputarent Seniores (dignitate) in Cathedris, ſubſequentes in ſubſelliis, noviſſimi in pavimento ſuper Mattas.* Vnde multùm metuo ne vocula *dignitate* ex gloſſemate in textum irrepſerit. Nam Philo morem eundem deſcribit ita; *εἰς ἱερὺς ἀφικνέμενοι τόπους καθ' ἡλικίας ἐν τάξεσιν ὑπὸ πρεσβυτέροις νέοι καθίζονται.* Seniores ergò ætate primi ſedebant. Neque dubiè ſimilis quidam ordo ſedendi in Eccleſiâ vetere Chriſtianâ obſervatus fuit: quem negligi Iacobus non fert, cum eos reprehendit, qui ſolis divitibus honorem deferunt ſublimius ſedendi, pauperibus in inferiora detruſis, aut ſtare etiam iuſſis. Sequitur apud Philonem; *ἕτερος τῶν ἐμπειροτάτων ὅσα μὴ γνώριμα (τῶν ἁγίων βιβλίων) παρελθὼν ἀναγνωρίζει.* Notandum in Synagogis Iudaïcis uni-

cuique exercitato in Sacris Literis (erant autem fermè omnes, exceptis τοῖς βαναύσοις, qui mos hodie apud nos viget) concessum fuisse Sacras Literas interpretari. Hâc communi libertate CHRISTVS usus in Synagogis docuit, & post eum Apostoli. Insignes imprimis sunt loci Lucæ iv. & Actor. xiij. Ibi CHRISTO liber porrigitur; hic Paulus & Barnabas, quamquam ignoti, rogantur ad populum loqui, *Si quem habeant* λόγον παρακλήσεως. Si nemo exterus aut ex plebe se offerret, tum delecti ex Senioribus (quos פרנסים *Patres Synagogarum*, *maiores*, & κατ' ἐξοχὴν *Seniores* dictos notavimus) legem interpretabantur. His quoque minus paratis, erat id Archisynagogi officium. Simile aliquid & in primâ Ecclesiâ Christianâ videmus: Nam hi, qui προφητείας habent donum, permittit Apostolus affari populum, binos aut ternos, quoque conventu, cæteros expendere an rectè se habeant quæ dicuntur. Cessante autē illo mirabili dono vix extra Pastores cuiquam apud Christianos docere licuit: nisi quod in Ecclesiâ Originem paucósque alios non *Presbyteros* docuisse legimus, sed minùs frequenter, neque unquam nisi peculiari Episcoporum indultu. Nam Cæsareæ Episcopus reprehensus, quod Ori-

ginem docere permitteret, tria attulit ſimilis conceſſionis exempla, addito credibile eſſe, quamvis obſcurum & minimè cognitum, idem aliis in locis fieri. Videmus hic iam aliquod diſcrimen inter interpretes legis in Synagogâ, & interpretes Evangelii in Eccleſiâ. In Synagogâ docebant quotquot λόγον *habebant* παρακλήσεως: In Eccleſiâ, *probati quique & honorem teſtimonio adepti*, ut Tertullianus loquitur, hoc eſt, χειροτονούμενοι. Summi Synedrii Iudices ſolebant χειροτονεῖσθαι: at de explicatoribus legis, quos פרוסים diximus vocatos, idem non apparet. Cauſa diſcriminis afferri poteſt, non tantùm quod Evangelij prædicatio maioris ſit momenti quàm legis expoſitio; verùm etiam quod in Eccleſiâ Chriſtianâ præcones verbi ſimul *Myſteriorum* ſunt *diſpenſatores*: Synagogæ autem Magiſtri nulla exhibebant Sacramenta. Nam ſacrificia omnia in uno templo fiebant extra Paſcha, quod ipſum quoque non in Synagogis, ſed in domo unaquaque præeunte patrefamilias celebrabatur. Neque, ut circũciſio in Synagogis fieret, aut per certos Miniſtros, uſquam imperatum. Dubitari ergò poteſt, quos *Seniores* Eccleſiæ intelligat Pſeudambroſius: eoſne, qui reſpondent ἐμπειροτάτοις Synagogæ, qui & ipſi

Reprehenſus ab Originis adverſario Demetrio factum ſuum tutatus eſt.

vix alii quàm ſenes (quomodo & Monachorum principes, *Seniores* appellantur in Iuſtiniani novellâ conſtitutione
Cap. 2. CXXXIII) an eos, qui reſpondent τοῖς πρεσβυτέροις καθ' ἡλικίαν, ut cum Philone loquamur. Si prius, idem dicit Pſeudambroſius, quod Hieronymus. Pſeudambroſius; *Sine Seniorum conſilio nihil agebatur in Eccleſiâ.* Hieronymus; *Communi Preſbyterorum conſilio Eccleſiæ regebantur.* Agit autem Hieronymus de iis Presbyteris, quos *Epiſcopos* primitus vocatos, & ex quibus poſtea *Epiſcopos* ait electos. Sin poſterius magis placeat, (& ſanè ſermo ætatis, non muneris habebat mentionem) ea erit ſententia quam & nos modò expreſſimus, pro universâ plebe *Senes* ſolitos conſuli in rebus gravioribus; puta, *in ordinandis Clericis, in impartiendâ lapſis veniâ*, & ſi quid ſimile. Et ſanè credibilius eſt olim obſoleviſſe morem plebem aut plebis potiſſimos conſulendi, quàm Epiſcopos pleraque egiſſe Clero inconſulto, quod tamen ipſum quoque paulatim contra morem priſcum invaluit. His igitur intellectis, nemini dubium erit amplius apud omnes Eccleſiaſticos Scriptores *Preſbyterorum* aut *Seniorum* vocem, aut ad *ætate provectos*, quotquot in Eccleſiâ, aut ad *Magiſtratus*, qui & ipſi pars

sunt Ecclesiæ, aut ad *Pastores* pertinere. Quod ipsum movere nos debet, ne temerè & sine validis argumentis loca Sacræ Scripturæ de *Presbyteris* agentia aliter capiamus, quam ea cæperunt hi, qui propriores Apostolicis temporibus fuerunt, & ad quos proinde prisci cognominis certior manavit.

Sed ad ipsa sacrarum literarum oracula veniamus: Et sit hæc proinde tertia as- 15.
sertio: *Delectos illos Pastorum Assessores, de quibus disputamus, non esse ex divino præcepto.* Contrarium qui asserat, is sanè Ecclesiam tot sæculorum damnet quasi divini mandati contemptricem: à quâ temeritate abstinendum nobis putamus. Neque sanè ullum habent pondus argumenta eorum, qui id affirmant quod à nobis negatur, & quibus proinde incumbit probandi necessitas. Satis quidem antehac responsum illis est à viris eruditissimis: sed ne quid desideretur, quod ad institutum nostrum pertineat, operæ prætium erit etiam benè dicta iterùm dicere, & quædam addere, quæ lucem afferant quæstioni. Solet agmen ducere id quod apud Matthæum CHRISTVS præcipit; *Dic Ecclesiæ*, & quæ sequuntur. Quo *Cap. 18.*
loco sunt qui arbitrentur à CHRISTO Ecclesiæ præcipi Synedrii cuiusdam in-

Est ex Apostolicâ & veteris Ecclesiæ praxi.

ſtitutionem, quod de rebus Eccleſiaſticis jus diceret, & tum ex Sacerdotibus tum ex civibus aliis conſtaret. Talia enim volunt fuiſſe Synedria Eccleſiaſtica. Ad CHRISTI verba quod attinet, ſunt ea & à veteribus & à recentioribus non uno modo explicata. Omnium ſententias referre longum eſſet. Mihi ſimpliciſſima interpretatio, & quæ cæteras omnes fermè ambitu ſuo comprehendat, hæc eſſe videtur: non facilè hominem, qui nobis nocuerit, habendum pro deplorato & inſanabili; ſervandos monendi gradus, ut primùm ſolus adeatur, quò, ſi fieri poteſt, nullo conſcio reſipiſcat. Si id non prodeſt, adſumendum amicum, unum, alterum atque tertium, ſi fortè eorum auctoritati cedat. Et hactenus nihil dixit CHRISTUS, quod non ſit propè totidem verbis traditum in ſcriptis Iudæorum. In libro enim Muſar hoc extat: *Si* (inquiunt) *nec tunc velit reconciliari*, (adhibitis amicis duobus aut tribus) *abeat, & relinquat illum ſibi: talis enim implacabilis eſt, & vocatur* חטא *ἁμαρτωλός*. Sed idem liber alio loco unum adijcit gradum. Sic enim ait: *ſi nec hoc modo quicquam profecerit*, (adhibitis amicis) *debet eum pudefacere coram multis.* Quod CHRISTUS non improbans pro

ſummâ ſuâ lenitate, cuius nos vult eſſe imitatores, prius nos omnia vult experiri, quàm hominem pro deplorato habeamus. Id enim valet, ἔςω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης, hoc eſt, ſit tibi חטא. Sic enim in Euangelio paſſim iunguntur τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ; & gentes vocantur ἁμαρτωλοὶ, ut cum CHRISTVS ſe à Iudæis ait *traditum* iri εἰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν: & apud Paulum, οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί. CHRISTVS ergò, antequam omnem ſpem abjiciamus, poſt adhibitos paucos teſtes vult adhiberi cœtum qualemcúnque piorum hominum; ut ille, qui noxam nocuit, ſaltem numero atque conſenſu virorum gravium ad frugem revocetur, διὰ τὴν ἐπιτιμίαν τῶν πλειόνων: ut Paulus loquitur. Idem ergò ſunt, in *Muſar multi*, Paulo πλείονες, Chriſto *Eccleſia.* Certè ἐκκλησίας nomine cœtum etiam non grandem comprehendi, tum LXX nos docent, tùm Paulus etiam, qui familiam unam piorum hominum ἐκκλησίας vocabulo indigetaverit. Hoc loco ſufficit, ut intelligatur Matthæi locum ad hanc rem nihil facere: Poteſt enim cœtus & Paſtorum, & non Paſtorum eſſe ſine illis aſſeſſoribus, de quibus nunc agitur. Quod autem adiungunt de Iudæorum Senatibus, re diu perpensâ concedere non poſſum.

Matt. 11. 19.
Marc. 11. 15.

Longæ aliæ fuerunt Iudæorum *Synagogæ*, *Proseuchæ*, φροντιστήρια, ut Philo appellat, alia verò τὰ κριτήρια. In *Proseuchis* lectæ Sacræ Literæ atque expositæ, instituti singuli (utar Philonis iterùm verbis) πρὸς τὸ φιλόθεον τὸ φιλάρετον καὶ τὸ φιλάνθρωπον: quibus tribus tria illa Paulina respondent, εὐσεβῶς σωφρόνως δικαίως. Nulla hic Iudicia in quemquam exercita; sed factum id ἐν τοῖς κριτηρίοις, ubi Iudices cognovere de sacris pariter profanisque rebus, iidem Iudices ex eâdem lege: numquam enim in populo Hebraïco hæc disjuncta fuerunt. Hi Iudices partim in urbibus erant singulis, partim in capite urbium. Illa Synedria minora Hellenistis; hoc magnum, & κατ' ἐξοχὴν τὸ συνέδριον: Vnde & Hebræi Hellenistas, secuti סנהדרין fecere. Minorum Synedriorum Iudices sunt, quorum institutio reperitur Exodi xviij. 21. & Deut. j. 13. Iidem Iudices *Seniores*, hoc est, *Senatores* vocantur. Hi jubentur *capere homicidam*, Deut. xix. 12. *De clam commisso homicidio diligenter inquirere*, Deuter. xxj. 6. *Iudicium facere in rebellem filium*, Deuter. xxj. 19. ἀσυλίαν concedere his, qui errore homicidium perpetraverint, Iosuæ xx. 7. Quæ omnia cum manifestè sint ἀναγκαστικῆς δυνάμεως Iudicia, mirum est à viro erudito

hæc ipſa afferri, ut oſtendat eundem ordinem ab Apoſtolicâ Eccleſiâ retentum; cùm certum ſit neque Apoſtolis, neque Eccleſiæ conceſſum τὸ ἀναγκαστικόν. Hi ipſi ſunt Seniores, quorum ſententiis *flagellatum iri* Diſcipulos ſuos Chriſtus præmonuit. In civitatibus ergò Eccleſiaſtici Synedrii nec vola nec veſtigium apparet. Conſtat tamen ſingulis Iudicum conſeſſibus adfuiſſe *Sacerdotes* aut *Levitas*, ſed Iuris maximè peritos: quod & Ioſephus notat, & Deuter. xx. diſcere eſt; *Iuxta os eorum* (Sacerdotum) *erit lis omnis & plaga omnis*: hoc eſt, nulla lis judicabitur niſi præſentibus Sacerdotibus. Vnde de Levitis in ſupremo vaticinio Moſes; *Docent Iudicia tua Iacobum, & legem tuam Iſraëlem.* Quare, & ubi Ioſaphatus civitatum Iudicia reſtituit, non niſi unius generis Iudicum fit mentio. Ad magnum Synedrium veniamus: quod quidam duplex conſtituunt, alterum Eccleſiaſticum; & habent auctores ſuæ ſententiæ magnos, ſed recentes; argumenta autem, nî fallimur, perquam invalida. Primùm omnium, quibus magis par eſt credi in re Hiſtoricâ ad rempublicam Iudaicam pertinente, quam Iudęis ipſis, planè ut in hiſtoriâ Gręcâ Gręcis, in Romanâ Romanis? Ioſephus & Deuteronomij

Math. 10. 17. 23. 34.

Deut. 33. 10.

locum, qui est capite xvij. & alterum Paralipomenων xix. quibus duobus nituntur, qui tribunalia duo constituunt, studiosè παραφράζει. Deuteronomii locum hoc modo; *si Iudices non intelligunt de rebus sibi creditis iudicare, quando multa talia solent hominibus provenire, integram causam in sacram Vrbem remittant, & convenientes Pontifex & Propheta καὶ ἡ γερουσία, quæ videntur iusta, pronuncient.* Citavimus supra similem Philonis locum, qui Mosis Iudicium de re capitali describens; συνέδριον, inquit, οἱ ἱερεῖς. De Paralipomenων Historiâ idem Iosephus; *Constituit etiam Iosaphatus Iudices è Sacerdotibus, Levitis, & Primatibus, monens ut diligenter & iustè Iudicia disponerent: si autem de rebus maioribus quidam contribulium ex aliis civitatibus (minorum enim constitutio præcesserat) eos consulerent, cum maximo studio eis & iustißimè responderent: quandoquidem rectum deberet esse Iudicium in civitate constitutum, ubi Templum DEI erat & habitaculum Imperatoris. Horum autem Principes* (ἄρχοντας) *constituit Amaziam Sacerdotem, & Sabadiam qui erat de tribu Iuda*, ἑταίρους, *hoc est, collegas.* Non potuit verbis clarioribus describi collegium unum, quod & Iudicia obiret, & ad aliorum Iudicum relationes responde-

ret, & in quo tùm Sacerdos ſummus aliique Sacerdotes, tum Princeps quidam è populo munus ſuum obirent. Idem alibi Ioſephus Sacerdotes *omnium inſpectores & controverſiarum Iudices* dixit, non ergò *rerum ſacrarum* tantùm. Hebræi Magiſtri non ſpernendi in his talibus auctores aiunt Synedrium hoc magnum de omnibus quidem cauſis ad ſe relatis reſpondiſſe, ſed eximio ac ſpeciali Iure cognoviſſe de cauſis quibuſdam ipſorum cognitioni antiquitùs reſervatis: ut de pace ac bello, de tribus, aut urbis defectione ad falſos cultus, de ſummo Sacerdote, de Sacerdotum morbis vitiiſque, de Pſeudoprophetis: quò illud fortaſſe alludit quod dixit Chriſtus, *Non poſſe Prophetam alibi quàm Hieroſolymi perire.* Addunt Hebræi ab his *Senatoribus*, quos, præter ipſius *Senatus* Principem, conſtat fuiſſe numero LXX. per χείρων ἐπίθεσιν conſecratos, tùm qui in eundem Senatum cooptabantur, tum civitatum Iudices. Neque de aliis intelligendum, tum quod Numerorum xj. tum quod Deuteronomij xvij. legitur. Addit Maimonides ex vetuſtioribus Thalmudicis, *Senatum* hunc magnam in partem ex Sacerdotibus & Levitis conſtitiſſe: quia in eo hominum genere peritiſſimos divinæ legis erat reperire; quippe

cum ei uni ſtudio vacarent. Adſcitum eſſe in eundem *Senatum* Pontificem quoque maximum, nî capiendis conſiliis impar videretur. His teſtibus accedat ſequentium manifeſta temporum conſuetudo; ex quibus retrò quoque coniectu-ram fieri oportet, nî liquido contrarium appareat, præſertim cum Iudæi veterum inſtitutorum ab omni ævo & in hunc uſque diem ſint retinentiſſimi. Eſdras cum hoc Synedrio contumacibus & facultatum jacturam & ſimul τ̀ ἀποσυναγωγίαν, hoc eſt, *Relegationem à cœtu*, minatur. Hoc
Eſdr. 10. 8. idem Synedrium Chriſti Diſcipulis eandem minatur ἀποσυναγωγίαν: Chriſto vin-
Ioan. 9. 22. 12. 42. 16. 2. cula iniicit; cædi eum imperat; Apoſtolos flagris proſcindit; Paulo poteſtatem vinciendi, in carcerem compingendi, verberandi concedit. Nec dubium ex quibus conſtiterit, nominantur iidem, qui in Sacris Literis, apud Ioſephum, Thalmudiſtas, *Sacerdotum præcipui* & *Seniores populi*, addito ſæpe nomine συνεδρίε & iidem, qui de religione in Chriſtum & Apoſtolos inquirunt. Planè ut appareat & cognitionem de ſacris & τὸ ἀναſκαςικὸν penes eoſdem fuiſſe. Serius id obtinuiſſe, & à Primario more abſceſſum, facilè affirmatur; ſed, ut dixi, niſi clarè probantibus temerè creditur. Videamus ergò an Sacræ
Literæ

Literæ à Iudæis omnibus & ab illâ apertiſſimâ conſuetudine diſſentiant. זקנים hoc eſt, *Senes* ſive πρεσβυτέρους Hebræis communiter vocari viros ætate ac moribus ſpectabiles, nemini ignotum eſſe poteſt. Talibus viris nunquam caruit populus Iſraëliticus, ne tùm quidem cùm ſerviliter haberetur. Itaq; in Ægypto Moſes & Aaron iuſſi divinitùs convocant omnes *Senes*; ubi & in Hiſtoriâ, כל־זקני non כל־הזקני, quia non certum aliquod collegium, ſed ſola qualitas denotatur. Quare hi ipſi *Senes* populus vocantur. Socero auctore Moſes, non LXX toti populo, ſed alios Magiſtratus partibus populi impoſuerat, Chiliarchas, Hecatontarchas, atque ita deinceps, rerum omnium difficiliorum cognitione ac procuratione ſibi reſervatâ. In montem aſcenſurus poſtea Moſes iubetur aſſúmere Aaronē, Nadab, Abihu, & LXX è *Senibus*. Nè hic quidem collegium inſtituitur. Non enim vocantur LXX *Senes* κυρίως καὶ ἀντονομαστικῶς, ſed è Senibus ſeptuaginta, ad temporarium dumtaxat officium lecti, ut Honoris causâ Moſem comitarentur. Venerandus autem ſemper apud Hebræos fuit numerus LXX, quia tot animas in Ægyptum Patriarcha Iacobus adduxerat. Non fuiſſe Iudices conſtitutos ita perſpicuè oſtendit

Exod. 3. 16. 4. 29.

Exod. 4. 31. 18. 21.

Exod. 24. 1.

Gen. 46. 27.

Scriptura, ut dubitationi non relinquat locum. Abiturus enim Moses ita eos affatur; *Manete hic, donec revertamur; & ecce Aaron & Hur vobiscum; qui controversias habet, ad eos accedet. Ad eos*, inquit, non *ad vos*. In iudicandis partibus Vicarios sibi substituens Aaronem & Hurem, non LXX *Senes*. Postea verò cùm iudicandi onere Moses gravaretur, ita eum DEVS alloquitur; *Congrega mihi è Senibus Israëlis LXX quos nosti esse Senes populi, & moderatores eius*. Ex *Senibus* ergò communiter appellatis eliguntur LXX qui deinde ἀντονομαστικῶς vocantur הזקנים οἱ πρεσβύτεροι, instituto iam scilicet collegio. Huius collegij pars quin fuerit Aaron, Pontifex maximus, & cum ipso Sacerdotes & Leviticæ tribus alij, cur dubitemus nihil est causæ. Hi iubentur cum Mose *portare onus populi*, hoc est, summæ Reipublicæ præsidere: quos ipsos Iudicari Deuteronomij xvij. ex eo quoque apparet, quod relationes causarum nisi ad Regem aut Summum Consistorium fieri nusquam soleant. Vrgent quidam, ut duo Synedria faciant, in Deuteronomio disiunctivum illud; *Qui non auscultaverit Sacerdoti vel Iudici*: sed mirum est ad hos plus valere hoc disiunctivum, quàm conjunctivum quod præces-

Exod.24.14.

ſerat; *Venies ad Sacerdotes & Levitas, & ad Iudicem qui erit in diebus illis.* Et quâ tandem de re? *de ſanguine & ſanguine, de de causâ & causâ, de plagâ & plagâ, verbis contentionum*, hoc eſt, controverſiis quibuſlibet gravioribus. De his ergò omnibus relatio facta eſt ad Sacerdotes, Levitas, Iudicem; non de aliis ad Sacerdotes & Levitas, & de aliis ad Iudicem. Et alibi ex Ezechiële citavimus: *In lite ſtabunt ipſi* (Sacerdotes) *ut iudicent ſecundùm Iudicia mea.* Qui Sacerdotes dicunt de Iure, iudices de facto iudicaſſe, (præterquam quod nodum non ſolvunt, nam ſic quoq; manet unum Synedrium) nihil dicunt. Debet enim quiſquis iudicat de utroque iudicare. Formula enim pronuntiandi in Synedrio hæc fuit ſolennis in Iudiciis capitalibus: *Reus eſt mortis*, vel, *non eſt reus mortis.* Hoc dici non potuit niſi ab eo, qui & de legis ſententiâ certus eſſet, & rei veritatem è teſtibus didiciſſet. Facit enim lex propoſitionem, aſſumptionem, teſtimonia, ex quibus junctis concludit Iudex. Aliter iudicare non eſt iudicem agere, ſed alieni arbitrij Miniſtrum. Vt ergò diſiunctionem illam explicemus, notandum eſt, Magiſtratus, qui ſimul ſunt pars eiuſdem Senatus, ſeorſim tamen Imperium habere,

Matth.26.66.
Ierem.26.16.

Erant in Romano Senatu Pontifices, erant Consules: Pontifices ius habebant vocandi ad se Flamines, ijsque præcipiendi de sacris: Consules ius habebant vocandi prehendendique cives, & quod opus esset imperandi. Ita tamen, ut uterque in Potestate esset eiusdem Senatus. Nec Senatus solebat Imperare civibus nisi per Consules aliosque Magistratus. Quamquam ergò Senatus Hebræorum sacris profanisque rebus præerat, erat tamen sacrorum procurator, & de sacris Imperium penes Pontificem. Neque minùs penes Iudicem Imperium erat rerum cæterarum: & tum huic, tùm illi parendum; huic in templo, illi in castris atque alibi. Meritò ergò pœna constituta in eum, qui alterum è duobus eximiis Magistratibus, & per quos res maximæ, tum in Senatu decretæ, tùm arbitrariæ, quotidie Imperabantur, dicto audiens non fuisset. Neque ideò tamen duo Senatus. In Iosaphati Historiâ post constitutos in civitatibus iudices hæc sequuntur. *Etiam Hierosolymis constituit Iosaphat è Levitis & Sacerdotibus & Principibus familiarum Israël ad Iudicium Domini & ad litem,* (nota ad eadem constitui Levitas, Sacerdotes, & Principes familiarum, qui in Evangelio ἀρχιερεῖς & πρεσβύτεροι τοῦ

Καὶ) *& reverſi ſunt Hieroſolyma, & præcepit eis dicendo; ſic agetis in timore Domini, in fide, & perfecto corde; & omnem litem, quæ venerit ſuper vos* (nota iterum nullam litem eximi & conjungi iudices) *de veſtris fratribus habitantibus in urbibus ſuis, inter ſanguinem & ſanguinem, inter legem & præceptum, ſtatuta, & Iudicia* (vides & hic nullum genus controverſiæ ſeparari) *præmonebitis eos, ne delinquant in Dominum, & ira ſit ſuper vos fratreſque veſtros. Sic facietis & non delinquetis.* Hactenus omnia ita clarè unum conſeſſum exprimunt, ut non poſſim, quod ſentio, clarius quam illis verbis exprimere. Videamus, an hanc planiſſimam interpretationem evertat quod ſequitur: *& Amarias Sacerdos veſter in re Domini, & Zabadias, Iſmaëlis filius, Dux domus Iuda in omni re Regia, & præpoſiti Levitæ coram vobis. Confortamini vos, & facite, & DEVS bono aderit.* Hinc quidam duo Synedria efficiunt: cùm multò rectius ſic argumentarentur. Quibus iubetur Amazias præire *in rebus Domini*, quibus Zabadias *in rebus Regij*, quibus nullo diſcrimine Levitæ iubentur inſervire, & mandata ipſorum exequi, (conſtat enim multis ex locis id quoque Levitarũ fuiſſe officium)

hi unum faciunt Synedrium. Vt res rectius intelligatur. 1. Paralipomenωn xxvj. bis apparet simile loquendi genus. Regioni, quæ ad occasum Iordanis, imponitur Asbias cum consanguineis suis *ad omne opus Domini & ad servitium Regis*; & Ierias Rubenitis, Gaditis, & parti Manassitarum imponitur cum consanguineis suis *ad omnem rem DEI & ad omnem rem Regis.* Videmus ab ijsdem in parte curatas *res DEI & res Regias.* Quidni ipso regni corpore idem Senatus utrique rerum generi præfuerit? Quin per res DEI sacra intelligantur, per res Regis cætera negotia, non repugno. Tamen Scripturis congruentius arbitror per DEI res intelligere omnia ea, quæ lege DEI definita sunt, & de quibus ex lege iudicandum
Deut. 1.17. est. *Iudicium DEI est*, inquit Moses, iudicibus: & Rex Iosaphatus civitatum iu-
2. *Chron.* 19. dicibus, *pro DEO estis iudicaturi.* Venit
Exod. 18.15. ad me populus ad consulendum DEVM,
Deut. 19.17. inquit alibi Moses, id est, Iudicij ergò, & alibi; *sistent se* (testis & reus) *duo illi coram DEO*, interpretatur ipse Moses, coram Sacerdotibus & Iudicibus (ita habet veritas; non, aut, ut quidam transtulerunt) qui erunt in diebus illis. Hæc ergò *DEI* cum sint *negotia*, restat Regis *negotia* sint ea, quæ lege DEI non definita sub Regis

ſunt arbitrio, cuius generis ſunt delibera-
tiones de eo quod fieri expediat, aut non
expediat. Quare cum in iure verſatiſſi-
mus fuerit Sacerdos, in civili autem pru-
dentiâ ipſo uſu Dux exercitatior, potuit,
imò & debuit, in eo Senatu qui Iudiciis
conſilijſque præerat, in Iure explicando
Amariæ, in deliberationibus verò dirigen-
dis Zabadiæ auctoritas eſſe præcipua, &
ius ſuffragij prærogativum. Ac proinde
rectè eos Ioſephus *collegas* appellat. Ne-
que omittendum hic quod in Eſdræ eſt
hiſtoriâ. Is enim à Perſarum Rege miſſus
ad reddendam Iudæis αὐτονομίαν, inter
cætera mandatum accepit *conſtituendi Iu-
dices* ex his qui legis divinæ eſſent peritiſ-
ſimi, qui totius populi cauſas cognoſce-
rent, & in legis tum divinæ tum Regiæ
violatores morte, exilio, mulctis animad-
verterent. Qui ipſe locus nos admonet,
ita diſtingui legem DEI & Regis, ut
utramque legem ijdem Iudices exerce-
rent. Neque aliter hic diſcreta *lex DEI
& lex Regis*, quàm alibi *DEI regiſque
negotia*. Quod autem alij præterea affe-
runt, ut oſtendant Sacerdotes in Syne-
drio non iudicaſſe, hiſtoriam Ieremiæ,
cuius cauſa ſit cognita à Principibus &
Senioribus populi, minimè movere quem-
quam debet: Sacerdotes enim accuſato-

res cum se constituissent, in eodem negotio iudices esse non potuerunt; ut omittam, multos fuisse Sacerdotes extra Senatum. Et hæc quidem de Synedrio Iudaïco satis.

16. Venio ad *Presbyterorum* vocem, quam multi assessoribus Pastorum tributam volunt in novo Testamento, de quo mihi non liquet. Tres huius vocis significationes video in novo fœdere: easdem scilicet, quas in Patribus. Vnam, quæ ad *ætatem* pertineat; ut cum πρεσβύτεροι opponuntur νεωτέροις, ut 1. Timoth. v. 1. Alteram, quæ ad *Potestatem* atque *Imperium*; ut cum de his sermo est, qui aut in magno Synedrio aut in minoribus Synedriis considebant: Tertiam, quæ Evangelij Præconibus convenit. Quartam non reperio. Apostoli Pastores à se constitutos cur Presbyteros appellaverint quæri potest; an quod vix alij quàm *Senes* ei muneri adhiberentur? an quod in Synagogâ quoque Magistri κατ᾽ ἐξοχὴν eo nomine appellarentur? an (quod mihi non minus probatur) à Magistratibus Iudæis sumptâ similitudine? Nam CHRISTVS ipse in constituendâ Ecclesiâ, ut Regem se ostenderet, simulque mundani regni spem paulatim animis eximeret, Ecclesiam suam, quamquam omni externo Imperio desti-

tutam, ad imaginem quandam Iudaïci regni compoſuit: eoque modo in ſpem regni Cœleſtis erexit. Rex unus in populo Hebræo: & ipſe ſe Regem agnoſcit. In Regno duodecim Phylarchæ; Totidem ſibi CHRISTVS conſtituit Apoſtolos: &, ne dubitaretur, quò reſpexerit, *duodecim* ipſis promittit *Thronos*, in quibus *Iudicaturi* eſſent totidem *tribus Iſraëlis.* In Regno Senatores magni Synedrij LXX totidem Evangeliſtas conſtituit CHRISTVS. Tertia in Regno eſt dignitas Iudicum Vrbanorum, qui זקנים. vacabantur, quod Græcè eſt πρεσβύτεροι: In Eccleſiâ quoque Presbyteri Apoſtolos & Evangeliſtas tertio loco ſequuntur. Horum Iudicũ Principes vocabantur פקידים, quod Græcè eſt ἐπισκοποὶ, ut modò diximus: ita & *Presbyterorum* in Eccleſiâ Principes Epiſcopi. Denique Iudicibus his inſerviebant, עבדיב vocabantur, quod Græcè eſt διακονοὶ: neque aliter vocati ſunt in Eccleſiâ hi, qui infra Presbyteros ſunt conſtituti. Quod ſit Presbyterorum munus in Eccleſiâ Chriſtianâ, Apoſtoli nos pluribus locis docent. Paulus Epheſinos Presbyteros Miletum ad ſe venire iuſſos admonet, ut norint *inſpectores ſepoſitos ad paſcendam DEI Eccleſiam.* *Act.* 17.28.
Presbyteros iubet Iacobus ab ægrotãtibus

Iac.5.14. *advocari, ut orent super ipsos, & ungant ipsos in nomine Domini.* Presbyteros alloquitur Petrus συμπρεσβύτερος, id est, ut collega muneris. Pastores ergò fuisse apparet; unde nec aliter constituti, quam per *manuum impositionem*; ut de Timotheo memoriæ mandatum est. In aliis locis, ubi nulla descriptione addita *Presbyterorum* fit mentio, alios intelligere *Presbyteros* quàm illos, qui tot locis clarissimè describuntur, temerarij sit conjectoris, nisi Verborum contextus à certo ac recepto significatu nos cogat discedere. In omni novo fœdere una dumtaxat Pauli sententia est, quæ ad constituendos Presbyteros non Pastores speciosè affertur. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ

1.Tim.5.17. καὶ διδασκαλίᾳ. Ex hâc voculâ μάλιστα infertur aliquos eo tempore fuisse Presbyteros tantùm προεστῶτας, & non κοπιῶντας ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. Sed primùm, id si verum esset, saltem aliunde appareret novum hoc *Presbyterorum* genus, alibi nunquam memoratum, quo auctore, quâ occasione cæpisset, sicut Diaconorum origo narrata est; & non ita obiter atque in transcursu uno in loco, ubi de munerum Ecclesiasticorum generibus sermo institutus non est, insinuaretur pars necessaria

Ecclesiastici regiminis. Deinde Patres proximi Apostolorum temporibus monuissent nos huius rei; saltem Græci, quibus sua lingua ignota esse non poterat, hanc nobis reliquissent interpretationem, quam ex solâ verborum serie sequi, sunt qui autumant. Nunc, cum ante hoc sæculum interpretum nemo verba Pauli ita acceperit, meritò videndum est, an non aliam interpretationem ferant, quæ nihil à cæteris Scripturæ locis diversum afferat. Videamus ergò, quid sit propositum Paulo. *Honorem duplicem* vult Presbyteris exhiberi. Quis sit honor, de quo agitur, ex superioribus potest intelligi. *χήρας τίμα*: ubi *τὸ τιμᾶν*, *honorare*, nihil est aliud quam *honestè sustentare*. Vult enim eas *viduas honorari, quæ verè sunt viduæ*, hoc est, ut ex oppositione apparet, eas, quæ fideles cognatos aut affines non habent, quorum ope possint sustentari. Nam si habeant, has vetat Ecclesiæ esse oneri. Absoluto de viduis sustentandis sermone, docet etiam Presbyteris suppeditandum, unde honestè vivant. Hoc voce *τιμῆς* indicari ratio subnexa ostendit: *Scriptum est enim, bovi trituranti os non obligabis.* Hoc ipsum Scripturæ testimonium alibi quoque in eundem sensum produxerat. *Quis suis stipendiis militat? seq.*

1. Tim. 5. 3. 16

1. Cor. 9. 7. & 9.

quis vineam plantat, & de proventu non edit? quis gregem pascit & gregis lacte non vescitur? an secundùm hominem hoc tantùm dico? an non & lex idem docet? in lege enim scriptum est, non obligabis os bovi trituranti. Et postea, *si spiritualia serimus, an magnum est si carnalia metimur.* Rectè ergò ad illum, de quo agimus, Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, etiam Calvinus & Bullingerus notant de suppeditando victu & rerum necessariarum subsidio Apostolum hic agere. Assessores eos, de quibus nobis sermo est, stipendiis Ecclesiis sustentari neque hodiè videmus, neque visum est umquam. Neque verò credibile est Apostolum, qui ubique parcit Ecclesiis, quippe satis pauperibus, gravatas illas voluisse onere non necessario. Quare, si usquam, hoc imprimis loco illorum assessorum intempestiua fuisset mentio, ubi de stipendiis oratio instituta est. Verborum Pauli multas interpretationes non incommodas alij attulerunt. Simplicissima hæc est: omnibus quidem Presbyteris stipendia deberi, ut qui præsint Ecclesiæ, hoc est, gregem Dominicum pascant; sed illis præcipuè, qui, omni curâ rei familiaris neglectâ, uni studio Evangelij propagandi incumbunt, nullique labori parcunt. Non

ergò duo ponuntur Preſbyterorum genera, ſed monſtratur non parem eſſe omnium laborem. Agnoſcunt omnes, etiam Beza, verbo κοπιᾷν non quemvis laborem, ſed eum, qui cum inſigni moleſtiâ conjunctus ſit, deſignari. Itaque Paulus ſe ait evangelio operam dediſſe, non vulgarem, ſed ἐν κόποις; quibus explicandis addit μόχθον, λίμον, δίψιν, ἀγρυπνίας, & omnia incommodorum genera. CHRISTVS in Epiſtolâ ad Epheſinum Epiſcopum cum dixiſſet, *novi opera tua*, addidit, ut maius aliquid, & τὸν κόπον. Paulus etiam verbum κοπιάζειν ſæpè ſibi tribuit, deinde etiam ſanctis quibuſdam mulieribus, quæ huc illuc relictis rebus ſuis Evangelij causâ diſcurſabant. His ergò Preſbyteris, qui nihil aliud curant præter Evangelium, eiuſque rei causâ omnibus incommodis exponunt, plus aliquanto quàm cæteris deberi ratio dictat. Sic & Paulus τὸ προΐστασθαι & τὸ κοπιᾷν de ijſdem extulit ad Theſſalonicenſes. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. Omnis ergò error novorum interpretum in eo eſt, quòd putent illud ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ pronuntiandum ἐμφατικῶς, cum

Ad Matth. 11.

2. *Cor.* 6. 5. 11. 23. 27. 1. *Theſſ.* 11. 9.

Apoc. 2. 2.

Cap. 5. 12.

emphasis sit in voce κοπιῶντας; Illa autem ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ addita dumtaxat explicandæ voci κοπιᾷν. Similis est illorum hallucinatio, qui in verbis Pauli ad Corinthios, ubi de Cœnâ sermo est, δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, illud ἑαυτὸν urgent; cùm non in eâ voce sit ἔμφασις, sed in voce δοκιμαζέτω; neque ἑαυτόν positum sit *distinctivè* sed *declarativè*. Neque tam rectè potuit poni in priore membro illud ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, quàm in secundo, quia illa verba optimè cohærent cum τῷ κοπιᾷν, non æquè cum τῷ προϊστάναι. Similes locutiones dabo, quas nemo ineptiæ arguerit: *Magistri pueritiæ formatores utiles sunt reipublicæ, sed illi imprimis qui noctes diesque hoc unum agunt ut Discipuli sui meliores doctioresque evadant: Medici valetudinis nostræ Curatores summo in pretio sunt habendi; illi ante alios, qui magno cum studio atque affectu in hoc incumbunt, ut sanitatem nobis conservent aut restituant.* His compara filum Paulinæ orationis, videbis omnia quadrare. Cætera, quæ afferri solent, frigidiora sunt, & sponte suâ corruunt. Rom. xij. diversa dona, diversæ etiam iuxta donorum mensuram actiones numerantur, sed quæ non propterea diversas constituunt functiones. Sicut autem idem esse

poteſt ὁ μεταδιδοὺς & ὁ ἐλεῶν, ita nihil vetat eundem eſſe τὸ παρακαλοῦντα καὶ τὸ προϊστάμενον. Nam ex duobus locis iam allegatis apparet τὸ προΐστασθαι tribui Paſtoribus, ut & τὸ ἡγεῖσθαι, Hebr. xiij. 7. Similiter ad Corinthios non tantum diverſæ functiones enumerantur, ſed & plura dona quæ uni functioni conveniunt. Sicut ergò 1. Cor. 12. 28. δυνάμεις & Χαρίσματα ἰαμάτων diverſas functiones non conſtituunt, ita nec ἀντιλήψεις καὶ κυβερνήσεις: ſed ſunt hæc omnia Paſtoralis officij ſubſidia & ornamenta.

Huc uſque operam dedimus, ut appareret adſeſſionem eam, de quâ agimus, non 17. eſſe divini præcepti; quod eò facit, ne ſequius quàm par eſt ſentiamus de veteribus Eccleſiis, aut hodiè reformatis, quæ illis aſſeſſoribus non utuntur. Nunc viciſſim, quæ pro eo munere dici poſſe credimus, proferentur. Primùm, licitè illud munus potuiſſe inſtitui vel à Summâ Poteſtate Chriſtianâ, vel ab Eccleſiâ, ubi Summa Poteſtas aut non curaret Eccleſiam, aut ipſum Eccleſiæ concederet. Nam cùm ei inſpectio ſumma competat in omnes Paſtorum actiones, ut tabulæ utriuſque cuſtodi; neque omnia per ſe poſſit exequi, licuit ei ſuo nomine delegare qui Presbyteriis intereſſent, cum eo iure quod ipſis de ſuo communicare

Summæ Poteſtati viſum eſſet. Quod ex his quæ ſequenti capite tractentur, apertius fiet. Eccleſiæ quoque divinâ lege interdictum non eſt inſtituere munera ad ordinis conſervationem & ædificationem facientia; manetque penes eam hæc libertas, quamdiu Summæ Poteſtatis lege non circumſcribitur. Hæc probari nihil eſt opus. Sunt enim nota per ſe, neque ulla poteſt in contrarium lex divina afferri.

18. Secundum hoc eſto, reperiri in Sacris Literis, ex quibus appareat hanc inſtitutionem DEO non diſplicere. Probatur hoc primò ex parte Summæ Poteſtatis ex conſtitutione Synedrij Iudaïci, in quo Sacerdotibus adſederunt delecti è populo, præpoſiti ſanè civilibus negotiis, verùm etiam ſacris, ut ſupra oſtenſum eſt. Quare cum ex novo Teſtamento nihil in contrarium afferatur, rectè hinc colligimus, Iuriſdictionem de ſacris, hoc eſt, Iudicium publicum & cum Imperio conjunctum, poſſe iuxta Paſtores quibuſdam è populo mandari; præſertim ſi partes potiores deferantur Paſtoribus, ſicut in ſacris maior auctoritas Amariæ quàm Sabadiæ. Eodem argumento rectè defenditur Senatus Eccleſiaſticus, qui mandato Electoris Palatini res Eccleſiæ cum Imperio

tio regit, partimque ex Paſtoribus, partim è piis Magiſtratibus conſtat. Ex parte Eccleſiæ probatur idem quod diximus. Licuit enim Eccleſiæ Corinthiorum (etiam ſine Apoſtolicâ auctoritate; reprehendit enim Corinthios Apoſtolus cur non antè fecerint id, quod iam faciendum monet) conſtituere in Eccleſiâ privatarum controverſiarum diſceptatores. Si tantum licuit Eccleſiæ ad lites fugiendas, quidnî tantum licuerit ad evitanda *ὀλιγαρχίας* mala? Præterea expedit ſæpè, ut tota fidelium multitudo conſulatur ſuper negotiis Eccleſiæ, ut ſupra oſtendimus: quidnî ergo Eccleſia aliquos Paſtoribus adjungat, qui hoc ipſum videant quando opus ſit Eccleſiam conſuli. Licuit etiam Eccleſiæ quoſdam deligere, qui ſuo nomine pecunias perferrent atque
erogarent: Quare cum Paſtoribus com- *2.Cor.*8.19.
petat inſpectio in Diaconos, licet etiam *Phil.*11.22.
Eccleſiæ ad eam rem ſocios quoſdam Paſtoribus adjungere, *μήτις αὐτοὺς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι τῇ διακονουμένῃ ὑπ' αὐτῶν*, ut
cum Apoſtolo loquar. Poſtremò, licuit *2.Cor.*8.20.
Antiochenę Eccleſię quoſdam è ſuo cœtu delegare, qui deliberationi Apoſtolorum & Preſbyterij Hieroſolymitani intereſſent, quorũ teſtimonio credat omnia ibi
ex DEI verbo *καὶ αὐτὸ προκείματος* geri. *Act.*15.2.

19. Tertium est, non deesse in piâ antiquitate exempla, quæ, si non planè conveniant, certè ad hunc morem ptoximè accedant. Ex parte Summarum Potestatum notissimum est ab Imperatoribus Senatores & Iudices datos, qui Synodis adsiderent, inspectores moderatoresque actionum. Neque hoc tantùm, sed & qui de depositione Episcopi rebusque aliis unà cum Episcopis sententiam ferrent, ut in Photini & Dioscori causâ videmus accidisse. Quod autem licet in Synodis, cur non liceat in Presbyteris, præsertim cum in angustioribus territoriis non minor sit habenda ratio Presbyteriorum, quàm Synodorum in tantâ Romani Imperij amplitudine? Sed & ab Imperatoribus dabantur Ecclesiis id poscentibus ἔκδικοι sive *defensores*, qui Laïci erant, quorumque officium erat vim omnem ac tumultum ab Ecclesiâ & Pastoribus arcere, & operam dare ne quid in Ecclesiâ per vim aut sordes fieret: ut apparet novellâ Constitutione L V I. Chalcedonensis Synodi Canone CCI. & Carthaginensis Canone LXXVI. & in Maxentij responso ad Hormisdam, atque alibi. Hi sunt, qui posterioribus sæculis Ecclesiarum *Advocati* dici cæpêre. Sic & à Metropolitis solebant Ecclesiis dari φροντισταὶ, qui cum Episcopis

Epiph. hær. 71.

Concil. 5. Carth. c. 9. A. D. 401. Sept. 13.

pecuniæ Eccleſiaſticę rationes tractarent. Ex parte Eccleſiæ repetendum eſt, quod ſupra diximus, non ſemper totam multitudinem, ſed interdùm Seniores tantum conſultos. Si autem à multitudine ad Seniores conſultationem advocare licuit, cur non itidem prægravante Seniorum turbâ, ad pauciores eadem contrahi potuit, præſertim multitudine non invitâ? In electionibus quoque Paſtorum apparet ſæpè per compromiſſum id, quod multitudinis erat, in paucos collatum. Synodis quoque Laïcos interfuiſſe, & inibi ſententiam dixiſſe, tum ex magni Concilij hiſtoriâ, tum aliunde ita manifeſtum eſt, ut ne Nicolaus quidem Papa id auſus ſit negare. Notaque ſunt hâc de re non Melanchtonis tantum & recentiorum, ſed Panormitani & Gerſonis Iudicia. In Presbyteris, cur tantumdem Laïcis, præſertim ad id delectis, non liceat nulla ratio poteſt inveniri. Sed alia quoque addamus. Conſtat in veteri Eccleſiâ matronas fuiſſe, quæ mulieres cæteras ad vitam honeſtè inſtituendam hortarentur; quas & πρεσβύτιδας appellarunt: &, quia ſupra cæteras mulieres ſedebant in Eccleſiis, προκαθημένας. Abrogavit eas Canon XI. Synodi Laodicenæ, cum ad id tempus manſiſſent, ut notat Balſamon. Ac

fortè de iis agit Paulus, ubi πρεσβύτιδας vult esse sanctas moribus, non calumniatrices, non vino deditas, rerum bonarum Magistras, uti iuniores fœminas doceant amare maritos, amare liberos, & quæ sequuntur. Fulgentius Ferrandus in Canonum Breviario vult ita à Paulo nominari τὰς χαοτίεργς τῶν διακονισσῶν. In Nicæno vocari videntur αἱ ἐν τῷ σχήματι ἐξετασθεῖσαι. Si ergò mulieres nullius in Ecclesiâ muneris participes, in hoc tamen constitui ab Ecclesiâ potuerunt, ut aliarum mulierum essent σωφρωνίστριαι, quidnî præter Pastores aliqui poterunt à plebe assumi, qui abstinentes à Pastoralibus officiis id paulò diligentius facerent, quod cuivis Christiano non permittitur tantùm, sed & Imperatur? Et si illæ dictæ πρεσβύτιδες, & hos generaliori quâdam ratione πρεσβυτέρους licebit appellare. Non longè ab adsessorum officio abit quoque munus *Oeconomorum* & *adsistentium* in Anglicanâ Ecclesiâ iampridem observatum quibus incumbit curare, ne quis rei sacræ interstrepat, ne quis excommunicatus
20. tus cœtui se ingerat, inordinatè viventes admonere, &, si perseverent, eorum nomina ad Episcopum deferre. Hi autem ab ipsâ Ecclesiâ eliguntur.

Quartum hoc ponam, non spernen-

dam utilitatem ab his adſeſſoribus haberi poſſe. Nam ſi Poteſtates Summas reſpicimus, expedit eis habere in Paſtorum conſeſſibus ſuos oculos, ſuas aures, quorum miniſterio explorent an cuncta ſatis ex fide & præſcripto agantur. Sin ad Eccleſias nos vertimus, refert ut hæ quoque de Paſtoribus optimè ſentiant. Quod tum maximè fiet, ſi illorum actionibus teſtes quoſdam & velut internuntios adhibeant.

Apparet ex his, quæ diximus, in munere adſeſſorum, qui nonnullis in locis in uſu ſunt, (quos diſtinctionis causâ *temporarios* aut *Laïcos Presbyteros* appellare poſſumus) nihil eſſe quod poſſit reprehendi. Sed has putamus cautiones adhibendas. Primò, ne id munus affirmetur divini eſſe præcepti, quod Eccleſiæ veteris contumeliâ & recentioris divulſione dici non poteſt. Secundò, ne quid illis tribuatur, quod ad claves Evangelicas pertineat, quas exercendas ſolis Paſtoribus à CHRISTO datas nobis ad alios transferre non licet. Ad excommunicationem igitur, quatenus illa Paſtoris opus eſt, nihil poſſunt afferre præter conſilium. Quatenus verò excommunicatio etiam plebis eſt opus, quæ facinoroſos à ſe removere debet, eatenus poſſunt προβούλευμα face- 21.

re, quod probandum plebi proponatur. Tertiò cavendum, nè ad hanc adſeſſionem aliqui vocentur, qui gubernandæ Eccleſiæ, & præcipuè dijudicandis controverſiis impares ſunt. Id enim periculoſum eſt, & Eccleſiæ indecorum, & paratiſſima ad ὀλιγαρχίαν via. Quantò videndum, ne adſeſſores iſti quidquam Iuriſdictionis externæ ſive ἀναγκαστικῆς δυνάμεως exerceant, ultra quàm publicæ leges ipſis concedunt. Quintò, ut norunt munus ſuum, non tantum ut Paſtorum munus, quod â Chriſto eſt inſtitutum; ſed ut ea, quæ humani ſunt inſtituti ac proinde mutabilia, Summarum Poteſtatum Imperio ſubjacere. His duobus, quæ poſtrema poſuimus, ignoratis, aut non rectè obſervatis, neceſſe eſt magnas reipublicæ perturbationes ſequi, ut viri prudentes iampridem monuerunt, & nos quotidie experimur. Multi enim ſemel hâc opinione imbuti, divini Iuris eſſe iſtud regimen, eò deinde deveniunt, ut Summarum Poteſtatum nullas aut exiguas eſſe credant in Eccleſiâ partes; ut cui abundè à DEO, non de Paſtoribus tantum, ſed & de Rectoribus proſpectum ſit. Ita humanæ prudentiæ repertum ordinationi divinæ ex adverſo opponitur, inque iſto Imperio duplice perpetuò ſeritur partium ac factio-

num ſeges: in quam non deſinunt intentos habere oculos quicunque aut in republicâ aut in Eccleſiâ res novas quærunt. Qui meminerunt, quid *ante hos triginta annos* actum ſit in hâc noſtrâ Patriâ, ſciunt quàm vera loquar. Atque hæc me præcipuè conſideratio impulit, ne quæſtionem iſtam intactam relinquerem. Memoratu non indignum eſt, Genevæ, (quæ urbs ſi non prima ταύτην τῆ συνεδρίαν, certè præcipuos eius defenſores edidit) totum ius eligendi Seniores illos eſſe penes *Senatum* urbis, parvus qui dicitur, auditis dumtaxat Paſtorum conſiliis. Neque tantum eligi eos à *Senatoribus*, ſed ex ſolis Senatoribus, binos nempe ex eodem parvo Senatu, & denos, tùm ex Senatu ſexaginta-virûm, tùm ex alio Senatu ducentorum. Electio hunc in modum facta ducentis examinanda ſubjicitur: & electi Seniores, quamquam Iuriſdictionem non habeant, Sacramentum tamen Reipublicæ dicunt. Cœcus ſit oportet, qui non videat quæ incommoda Genevenſes metuerint, cum tam ſollicitam eligendi rationem inierunt.

CAPVT XII.

De Substitutione & Delegatione circa Sacra.

SVMMARIVM.

1. Opus Summæ Potestati Vicariis circa Sacra. 2. Arbitrium religionis interdum subditis concedi. 3. Vicarios esse alios substitutos, alios delegatos. 4. Substitui aut delegari solere Pastores solos, Pastores cum Laïcis, Laïcos solos. 5. Ostenditur ius Patronatus antiquum esse & oriri à Regio iure. 6. De veteri more Hollandiæ: simul ad auctoritates Iuris Pontificij & Panormitani respondetur. Et quæ sit Collegiata Ecclesia. 7. Minoribus Potestatibus nullum iure divino Imperium in sacra competere. 8. Quam minimum Imperij circa Sacra deferendum Potestatibus subordinatis nec nisi summæ proximis. 9. Et rectam fidem profitentibus.

1. NON satis Summæ Potestati ius suum nosse, nisi & illud norit quâ

ratione ſuo iure optimè utatur. Cum autem Summa Poteſtas quod ſui officij eſt partim per ſe, partim per alios expediat, in iis quæ per ſe expedit quo pacto prudentum conſiliis uti debeat, ſupra dictum eſt, neque piget repetere Chriſtianos Imperatores & poſtea Francos, alioſque Reges ſemper ad latus habuiſſe religioſiſſimos Paſtores, quorum Conſiliis ſacra non minus, quam aliorum ſuggeſtione profana diſponerent: Sed ne ſic quidem Summa Poteſtas, cuius vis per res tot ac tantas diffunditur, omnibus explicandis par eſt, ſed neceſſe eſt ut & Vicaria aliorum utatur operâ. *Graviſſimi labores*, inquit auctor ſapiens, *eius qui orbem terræ capeſſit, egent adminiculis*. Et multa negotia multis egent adjutoribus. Strepunt Iuriſconſultorum ſcholæ hac diſputatione, *Quænam partes Imperij à Summâ Poteſtate mandari aliis poſſint*. Omnia quæ ad hanc quæſtionem pertinent, referre pigeat, neque huius ſit inſtituti. Quædam ſunt quæ à Summæ Poteſtatis iure ſeparari nequeunt; alia quæ ob ſui magnitudinem alteri communicare non expediat. Prioris generis eſt ius leges etiam ab aliis latas emendandi, ius reſcindendi inique iudicata, ſi non per viam appellationis, certe per

viam ſupplicationis, ius irritas faciendi electiones quæ contra utilitatẽ ſint Reip. aut Eccleſiæ. Poſterioris iſta; *arbitrium religionis* & maximorum Paſtorum tum electio, tum depoſitio: quæ plerumque Summæ Poteſtates ſibi reſervarunt, non tamen perpetuò.

2. Nam & *arbitrium religionis* ſubditis quibuſdam ſive Principibus, ſive Vniverſitatibus conceſſum videmus, ita exigente temporum neceſſitate. Neque id novum adeò, cum Perſæ quoque, Macedones & Romani Iudæis, aliiſque nationibus ſibi parentibus ſacrorum libertatem conceſſerint. Romanos quoque & Conſtantinopolitanos Antiſtites ſcimus non ſemper ab Imperatoribus electos.

3. Modi mandandi iuris duo ſunt, *ſubſtitutio* & *delegatio*. Subſtitutionem voco mandatum quod lege aut privilegio datur; Delegationem quod conceſſu ſpeciali.

4. Solitum Summis Poteſtatibus Epiſcopos ſubſtituere ſupra oſtendimus. Inde enim emanat ius Canones faciendi, qui vim legis habeant; ius cum Imperio deponendi Paſtorem aut civem extra cœtum relegandi, quæ Synodis aut Preſbyteriis permiſſa apparuit. Nec aliunde eſt ius Cleri ſive Capitulorum ad peragen-

das electiones: ut multis Imperatorum ac Regum Diplomatis oſtendi poteſt; quibus in rebus laudanda certe veterum Imperatorum ac Regum pietas. Exiſtimarunt enim his qui rerum ſacrarum eſſent peritiſſimi, & quibus regimen Paſtorale à DEO commiſſum, alterum illud quod ab Imperio emanat regimen tutò quoque poſſe committi. Sed utinam non illos in tam honeſto propoſito ſæpe exitus fefelliſſet. Interim monendi ſunt qui non ferunt Paſtores ulla ex parte Summarum Poteſtatum Vicarios dici, ut tandem aut ratione aut iuris atque hiſtoriarum auctoritate permoti hunc errorem deponant. Alibi videmus rerum ſacrarũ curationem mandatam ſimul Paſtoribus atque aliis extra Paſtores viris piis & eruditis, idque non ſine divinæ auctoritatis exemplo. Iam enim demonſtratum eſt magnum Synedrium ſeptuaginta-virûm apud Hebræos, cui inter alia ſacrorum quoque cura incubuit, conſtitiſſe *ex Sacerdotibus, Levitis & delectis è reliqua populi parte.* Non dubium quin in Sacris (imo & in Iudiciis omnibus nî fallor) Sacerdos magnus ante alios ſententiam dixerit. Ita tamen ut Regis Vicarius, qui *Naſi* dicebatur, primas in conceſſu obtineret, & ſententias exquireret, ad quod exemplar com-

positum video in Palatinatu Senatum qui sacris præsidet. Hanc conjunctionem Potestatum minorum cum Episcopis in Legibus quoque invenio. Novella enim Iustinian. xvij. cap. 11. sic habet. *Neque occasione religionum hæresiumque quæstiones permittas* (ad provinciæ præsidem sermo est) *alicui provinciam commovere, aut aliter quandam præceptionem injungi provinciæ cui præsides: Ipse verò providebis cum competenti utilitate, fiscalibus, & quæ alia sunt perscrutari, & non permittere fieri aliquid contra nostras præceptiones occasione religionum; Si vero Canonicum sit quod quæritur, unà cum Metropolita provinciæ hoc disponere & decernere, sive Episcopi dubitent, alij quidem. Vt causæ dare DEO amabilem & decibilem terminum; qui & decenter Orthodoxam custodiat fidem, & indemnitatem procuret fiscalibus, & nostros subjectos servet inviolatos.* Certum est in depositione Episcoporum convenisse Iudicia Synodi & Senatorum aut Iudicum quos Imperatores adjunxerunt. Ita Pholinus Episcoporum simul & Senatorij Ordinis virorum Iudicio deponitur: quorum no-
Hær. 71. mina sunt apud Epiphanium. Ita de Sixti tertij Episcopi causa iussu Valentiniani in Sessoriani atrio Senatores & Presbyteri

cognoverunt. Eidem mori acta etiam Chalcedonenſis Synodi teſtimoniū perhibent, tum in Dioſcori causâ, tum in causâ Epiſcoporum Tyriæ Diœceſeos: Nam & depoſitio & reſtitutio non minus Senatoribus ac Iudicibus quam Epiſcopis tribuitur. Interdum ergo Poteſtates minores adjunctæ Paſtoribus tantum ut vim ac tumultum arcerent. Quemadmodum Candidianus Comes in Epheſina Synodo; ἔκδικος in Eccleſiis: interdum ut una ius dicerent. Non aliter & in electione Epiſcoporum, Vrbanos Magiſtratus cum Clero conjunxit Lex Iuſtiniana, quem morem non illis primū cœpiſſe temporibus è Theodoreto diſcas, qui poſt mortem Athanaſij Petrum narrat Antiſtitem factum συμψήφων γεγενημένων τῶν ἱερομένων καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ ἀξιώμασι. Evenerunt & ea tempora, ut propter ſchiſmata aut typhum Epiſcoporum neceſſe eſſet hac partes graviſſimas ſacra cum Imperio curandi Poteſtatibus minoribus, & quidem ſeorſim ab Epiſcopis, mandari. Nam de causâ Donatiſtarum Ælianus Proconſul Conſtantini, & Marcellinus Honorij mandato cognovit, atque inter partes ſententiam tulit, ut ſupra annotatum eſt. Et in Aulâ Conſtantinopolitanâ Patriciorum unus ſpeciatim

Et 56. Epiſcopi. Vide lib. Pontif.

Balſ. ad Can. 29. Chalced.

Lib. 4. c. 20.

A. D. 314.
A. D. 411.

Ecclesiæ rebus vacabat; unde & nomen eius officio datum. Sic & Galliæ Parlamenta per appellationem; Hispaniæ Senatus per oppositionis viam; Hollandica Curia per mandata Pœnalia, Censuræ Ecclesiasticæ errores emendavit. Sed & ius Pastores eligendi (illibato Pastoribus alios ordinandi & populo δοκιμασίας iure) sæpe solis laïcis concessum, apertius est quam ut docere debeat. Et hoc est *Ius Patronatus*, quod non apud nos tantum, sed & in Angliâ & Palatinatu valere ex Canonibus Anglicanis & Palatinis constitutionibus apparet.

5. Sicut autem eorum pietatem non reprehendimus, qui sollicite cavent ne quid huius Iuris obtentu in perniciem Ecclesiæ peccetur, ita veritas à nobis exigit ne silentio prætereamus assertionem eorum temerarium, qui hoc Ius & Imperium esse dicunt & niti Iure Papali; ut atqui nuper & sub Paparum dominatu vixit Imperator Iustinianus, qui illud ipsum Ius hac

Novell. 123. *cap.* 18. editâ lege stabilivit, *Siquis Orator domum fabricaverit & voluerit in ea Clericos ordinare* (hic *ordinare* pro *eligere* transtulit latinus interpres) *aut ipse aut eius heredes, si expensas ipsis Clericis ministrant & dignos denominant, denominatos ordinari, si verò qui ab eis eliguntur tanquam indi-*

gnos prohibent ſacræ Regulæ ordinari, tunc ſanctiſſimus Epiſcopus quoſcunque putaverit meliores, ordinandos procuret. Hæc lex à Iuſtiniano eſt edita circa annum Dominicum IↃXLI. quo tempore Romani Epiſcopi Imperatorum erant Epiſcopi, & ab Imperatoribus creabantur. Eſt & ſimilis eiuſdem Imperatoris conſtitutio, quæ edita creditur anno ICLV. & inſcripta eſt Epiſcopo Conſtantinopolitano. Quæ permittit ædificatoribus Eccleſiarum aut alimentorum erogatoribus Clericos ſtatuere, ſi tamen Epiſcopali examine digni reperiantur. Anno autem IↃLIII. in Concilio Toletano factus eſt hic Canon, *Decernimus ut quamdiu fundatores Eccleſiarum in hac vita ſuperſtites exſtiterint, pro iiſdem locis curam permittantur habere, & ſollicitudinem ferre præcipuam, atque rectores idoneos in eiſdem Baſilicis iidem ipſi offerant Epiſcopo ordinandos; quod ſi ſpretis eiſdem fundatoribus rectores ibidem præſumpſerit Epiſcopus ordinare, & ordinationem ſuam irritam eſſe noverit, & ad verecundiam ſuam alios in eorum loco, quos iidem fundatores elegerint, ordinari.* Circa annum IↃCCCXXVII. Conſtitutiones Caroli Magni collegit Anſegiſus, in quibus hoc invenire eſt, *Si Laïci* (Patroni nimirum) *Clericos probabilis vi-*

A.D. 541. Maij 1.

Novell. 157. A.D. 538. Nov. 3.

Conc. Tolet. 9. c. 2.

ta & doctrina Episcopis consecrandos, suisque in Ecclesiis constituendos obtulerint, nulla qualibet occasione eos rejiciant. Nec Pastores tantum minores, sed Episcopos quoque constituendi ius, Germaniæ Imperatores Bavariæ Ducibus ac Saxoniæ iampridem contulerunt, ut ab aliis observatum est. Cum alioqui Episcopos *investire* (ut olim scripsit Helmodus) *solius sit Imperatoriæ Majestatis.* Ex Imperatorum ergo & Regum constitutione ac concessione ius hoc originem traxit, estque ἀπεῤῥιεξ quædam è Iure Summæ Potestatis emanans. Iure Papali ut nitatur tantum abest, ut contra eius Iuris conditores atque interpretes nihil tanto conatu aut oppugnaverint aut circumciderint, ut qui persuasum orbi cuperent, omnia beneficia patrimonium esse Papæ. Hos inter præcipuus est Panormitanus, quem ego mihi adversarium in re tali quam suffragatorem multo malim. Scio enim pleraque eius hac in parte commenta à Covarruvia & Duareno (Covarr. part. 2 Relig. c. Possess. §. 10. num. 2. Duaren. lib. 3. num. de Eccles. Ministr. cap. 11.) aliisque Iurisconsultis refutata, semperque viros prudentes hac in parte ab illorum temporum Clero dissensisse ad hæc nostra usque tempora.

Vel

Vel ea videamus quæ Hollandiæ Senatus, ut avito Gentis nostræ Juri contraria, in Tridentinæ Synodi act ; annotarit ad Seff. IV. cap. 12. *Videntur hoc capite Patroni laici gravari.* Et mox: *Animadvertendum an ex verbis atque ipsa mente Concilii alicui auferetur ius Patronatus si beneficium cuius ius Patroni iam obtinent aut potius retinent, non sit sufficienter dotatum.* Ad Seff. XXI. c. 5. & Seff. XXV. c. 4. *Cavendum videtur, ne in uniendis Ecclesiis Parochialibus atque etiam simplicibus beneficiis praiudicetur Patronis laicis.* Ad. c. 9. Seff. 22. *Cum de Iure Laici possint esse rectore Ecclesiarum, & in Provinciâ Hollandiæ hactenus de consuetudine sit observatum quod de eadem administratione conveniantur coram Iudice Laico, &c.* Et mox: *Cum hæc cognitio pertineat ad Dominos temporales, etiam illos quos* Ambachts-Heeren *vocant & alios Magistratus seculares, &c. durum videretur in prædicta consuetudine quicquam immutare,* Et ad cap. xviij. Seff. 23. *Læderet iura Patronatus laicalia.* Hæc tum Senatui veterum Patriæ nostræ consuetudinum custodi visa, quæ à nobis defendi multô est æquius, quam ea, quæ maiores nostri, illo quo tum infelici tempore non toleranda censuerunt. Quid si verò nec ipsi quidem Romani Pontifices,

Dd

nî ipſe quidem Panormitanus hæc auſi ſunt à Patronis laïcis poſtulare, quæ nunc ſub illorum ſcilicet auctoritate poſtulantur? De voce non diſputabo, an collatio Patroni *Electio* ſit dicenda: & tamen ſic eam dici apparet à Clemente III. in capit. *nobis* de Iure Patron. citanrur ex d. c. *Nobis* hæc verba: *In conventuali Eccleſia non electioni Prælati facienda, ſed iam facta honeſtius. Patroni poſtulatur aſſenſus*, omiſſis quæ ſequuntur & ad rem plurimũ faciunt: *niſi aliter de ſua Iuriſdictione obtineat*. Aliter enim iam multis à ſeculis, multiſque in locis uſus obtinuit. Et in hâc nominatimHollandiâ: Senatum iterum teſtem dabo: Is ad c. 1. Seſſ. 5. Synod. Trid. hæc adſcripſit. *Notandum quod ſi prima præbenda vacatura adſignetur etiam in Eccleſiis collegiatis pro Lectoribus ſacræ Theologiæ, Regia Majeſtas atque etiam alij Patroni laici, quibus in Hollandiâ paſſim in Eccleſiis collegiatis competit, in ſingulis Capitulis præſentatione primum vacaturæ præbendæ fruſtrarentur.* Multum errant qui in 1. cap. *Nobis* beneficium Eccleſiæ conventualis interpretantur illud cui onus Sacerdotis incumbit, ſeu quod publico officio eſt deſtinatum. Et audent citare Panormitanum, nimirum ut ex ipſorum ſubſelliis contra ipſos teſtimonium

ferat. Ita enim ille: *Patronus habet præſentare Rectorem in qualibet Eccleſiâ non collegiata etiamſi ſit Parochialis : quod iura non excludunt Patronum à præſentatione Rectoris niſi in Eccleſiâ collegiatâ.* Quis non videt idem eſſe Eccleſiam conventualem aut collegiatam? Gloſſator ad illud verbum capituli; *Conventualis dicitur ex quo duo vel tres in collegio ſunt.* Collegium eſt capitulum Canonicorum. In Eccleſia tale collegium habente Papa vix admiſit Patronum laicum. At Imperatores, Reges & noſtræ Hollandiæ Principes, ut iam audivimus, ad Patrum uſque memoriam admiſerunt. Ideoque Papa metuens ne non pareretur, exceptionem conſuetudinis decreto ſuo addidit, quam multi ut apparet hodie, ſi ipſis Papatum dares, non adderent. Ordines noſtros ius Patronatus abrogaſſe neque verum eſt, neque ſine eorum iniuriâ dici poteſt. Meminerunt enim inter cauſas motuum fuiſſe Acta Synodi Tridentinæ, eorumque publicationi nihil validius obſtitiſſe, quã quod Patroni laïci ius ſuum illis conſtitutionibus infringi quererentur. Nos quid Ordines hac de re ſentiant, ipſorum voce iam modo protulimus. Illud verius tum factam à Patronis electionem iuſtis de cauſis à Summa Poteſtate reſcindi

posse, tum ius hoc omne non minus quam cætera quæ privatorum sunt propria, Legum Imperiis subjacere. Quibus frenis si accedat tum exploratio plebis, tum Pastoralis ordinatio, non magis à Nobilibus Patronis, quam à rusticis Senioribus metuenda erit Ecclesiæ labes.

7. Addenda sunt duo priusquam hanc de iure Mandato partem absolvam. Prius est inferioribus Potestatibus nullum plane in sacra Imperium divino iure competere: quicquid enim habent, id habent ut *à Rege missi*, quemadmodum alibi notavimus. Quare neque Iosepho decurioni. neque Proconsuli Sergio, plus quam privato cuipiam in Ecclesia licuit. Quia ad disponendas res Ecclesiæ Christianæ nullam aut hic à Romano Imp. aut ille à magno Synedrio acceperat Potestatem. Non debet autem quispiam aut gladium aut gladij partem sibi arripere.

8. Alterum hoc est cum Ecclesiæ tutela præcipua sit pars Summi Imperij, sapienter facturas Potestates, si eius quam minimum Magistratibus concesserint; & si quid omnino sit concedendum, videant saltem ne hæc nobilissima munia commendent, nisi proximis fastigio suo Potestatibus. Nam si cognitiones de monetâ & ære Fiscalibus, non municipalibus Iu-

dicibus, ſed ſublimioribus collegiis ſervantur: quantò magis & ad ſalutem publicàm & ad dignitatem Eccleſiæ pertinet res Eccleſiaſticas ad minora tribunalia non deferri. Ita in Galliâ de Eccleſiaſticæ Cenſuræ abuſibus, qui infra Parlamentum ſunt Iudices, non cognoſcunt; neque apud nos olim qui infra Senatum Hollandiæ.

Sed non temerè illis rerum Eccleſiæ inſpectio deferenda eſt, qui in Eccleſiæ cenſu non ſunt. Cum enim & Iudæis & Chriſtianis nefas ſit habitum privatas querimonias deferre ad ſuæ Legis extraneos, multò magis in tantâ reſtè de fide ſententium frequentiâ indignum ſit & pudoris plenum ipſa Eccleſiæ vulnera aliis potius quam Eccleſiæ filiis curanda committi.

FINIS.

Index Rerum & Verborum.

Primæ figuræ Caput denotant: Secundæ Paragraphum.

A

Archipherechitæ

Conſtan-

Electionis

Hamel-

H.

I.

K.

Majesta-

M.

N.

O.

P.

Sacer-

S.

Cogni-

FINIS.